

ARCHÍV KLUBU SLOVENSKÝCH TURISTOV LOKOMOTÍVA BANSKÁ BYSTRICA
Olga Kaliská : Pracovný súpis dokumentov k dejinám turistiky na Slovensku
Súbor : Dejiny turistických chát

Časť : NÍZKE TATRY – CHATA M.R.ŠTEFÁNICA POD ĎUMBIEROM 1923-2020

K dejinám Štefánikovej chaty pod Ďumbierom

Pohľadnica Štefánikovej chaty KČST pod Ďumbierom asi zima 1937 / 1938

Fotografie z prvých rokov chaty – publikované v Krásach Slovenska a Časopise turistů

Základy útulne na Ďumbieri...- In: Krásy Slovenska. - Roč. 4, č. 9-12 (1924), s.162.

KRÁKORA, J. : Slávnostné otvorenie útulne Štefánikovej na Ďumbieri. In: Krásy Slovenska. – Roč. 7, č. 7 (1928), s.188-193.

KRÁKORA, J.: Pohľad s Kraličky na útulňu Štefánikovu a na Ďumbier : Biely pás je nedokončený vodovod / Fotografia. - In:KS.-Roč.7,č7(1928),s.193. - na fotografii jasne vidno ako vysoko na svahu Ďumbiera je zachytený prameň pre vodovod.

Štefánikova chata na Ďumbieru ve výši 1740 m. v době letošní kruté zimy / Fotografia. - In: Časopis turistů. – Roč.41, č.3(1929), s.91.

Pred útulňou /Fotografia. – In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.55. – Pohľad na vchod do útulne pod Ďumbierom.

PROCHÁZKA, K.: Pohľad od Štefánikovej útulne na východ / Fotografia. - In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.53. – Zimný pohľad na chatu.

Večerná nálada blízko útulne Štefánikovej /Fotografia. - In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.56. – Pohľad na stĺp s veternou ružicou a značkou.

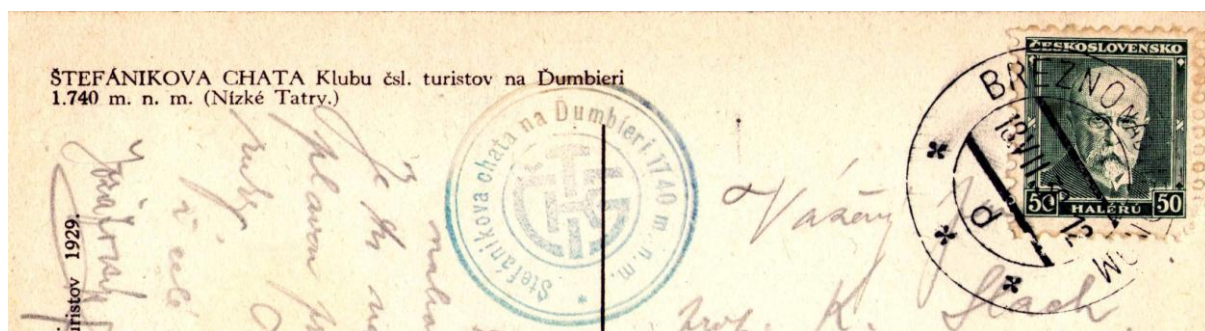
CHUDÍK, J. : Základy Štefánikovej útulne na Ďumbieri.-In: Krásy Slovenska. - Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.261.

MUOČIK : Základy novostavby a dočasná útulňa na Ďumbieri.-In: Krásy Slovenska. - Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.261 a 262.

Nízke Tatry v oblasti Ďumbiera a Korytnice /J.M. – Fotogr.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.259-268. - Zaujímavé dobové fotografie z rôznych etáp výstavby Štefánikovej chaty pod Ďumbierom (základy chaty, spodná časť novostavby, ktorá bola dočasnou útulňou) a fotografia Chaty pod Chabencom, na ktorej vidno i predchádzajúce objekty.

Nízke Tatry : Štefánikova chata KČST pod Ďumbierom / Fotografia. – In: VI.Lyžiarsky prebor KČST. 1-2.februára 1936 v Banskej Bystrici. –Krásy Slovenska zvláštne číslo január 1936. – Banská Bystrica: Odbor Klubu čs.turistov, 1936. –

(Chata na Trangoške a Štefánikova chata.) – In: Pohronský hlásnik. – (3.8.1937). – Článok a pekná fotografia chaty.

Razítka Štefánikovej chaty pod Ďumbierom- v rokoch 1928-1939 (obdobie KČST)

Publikované články a archívne dokumenty

1923

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1922. – In: Časopis turistů: Věstník KČST. – Roč. 2(1923). – Příloha

Schůze všech slovenských odborů svolaná ústředím do Žiliny 18. II. 1923 pojednala o otázkách slovenské turistiky, vytýčila cíle dalšího jejího vývoje, pojednala o jednotném značkování a vybudování několikadenní turistické cesty středoslovenské z Luhačovic až do Spišské Nové Vsi a vyzněla jednomyslně požadavkem, aby Klub zbudoval chatu na Ďumbíru.

První schůze ústředního zastupitelstva konána 21. II. 1923 a bylo v ní referováno o posledních rozhodnutích ústř. výboru a vytýčeny směrnice pro podnikání celoklubovní v roce 1923, určena valná hromada i její program.

HOLKO, Ferd. : Schůzda turistických odborov KČST v Žiline. – In: Krásy Slovenska. – Roč. 3, č. 1 (1923), s.42-43. – (Žo života turistických sdružení). – Dňa 18.2.1923 bola v Žiline schůzda všetkých slovenských odborov KČST. Rokovalo sa aj o postavení a získaní turistických chát a „jednomyselne sa uznieslo, aby toho roku postavila sa útulňa na Ďumbieri. Úfam, že tento významný projekt, podporovaný zástupcami ústredia, bude sa môcť uskutočniť“ – uvádza F.Holko (člen predsedníctva danej schůzde a predseda odboru KČST v Lednických Rovniach).

Útulne. – In: Krásy Slovenska. – Roč.3, č.3 (1923), s.128. – Informácia o pripravovanej stavbe útulne pod Ďumbierom – „je dobre, že nepostavia ju na mieste starej, ktorá bola na samom končiari...kde by bola vystavená vetrom a bleskom, ktoré zničili aj starú útulňu“.

II.schůzda ústredného zastupiteľstva KČST v Prahe 19.10.1923 /N-ý. – In: Krásy Slovenska. – Roč.3, č.5(1923), s.205. – Zmienka – so stavbou útulne na Ďumbieri započne sa na jar a náklad bude asi 400.000 Kčs.

Do Korytnice na deň 9. sept.r.1923... – In: Krásy Slovenska. – Roč. 3, č. 4 (1923), s.167-168. – (Turistický obzor). – Inf.o porade zástupcov Stredoslovenskej a Podtatranskej župy, ktorú 9.9.1923 zvolalo do Korytnice predsedníctvo Stredoslovenskej župy KČST. Informácia o problémoch s vydávaním KS, s ich propagáciou a predplatiteľmi. Tajomník Stredosl.župy Winkler nastolil otázku či by obe župy nemali spoločne vydávať Vestník. Návrh sa uznal ako chválhodný ale nerealizovateľný – ťažko by sa zháňali dopisovatelia i odberatelia – nakoniec sa uzhodlo že túto funkciu budú naďalej plniť Krásy Slovenska. – „...Za tým bola reč o novostavbe turistického domu na Ďumbieri. Stavebná komisia a stavitelia práve toho dňa stretli sa na Ďumbieri, aby pojednali o stavbe. Tejto prepotrebnej veci horlive sa ujal odbor KČST Ďumbier v Podbrezovej, ktorý zo svojho lona vyvolil osobitnú stavebnú komisiu, ktorá má vybaviť všetky veci stavby sa týkajúce. V tejto veci predostrela Ústrediu do Prahy memorandum, žiadajúc od neho výdatnú podporu. Plány a stavebné podmienky sú už hotové. Oferty majú byť dvojake : na stavbu a na prívoz materiálu. Útulňa, ktorá bude väčších rozmerov, bude stáť pri prameni na chrbáte Ďumbiera, vo výške asi 1950 m.n.m. Mesto Brezno prepustilo pozemok, potrebný na stavbu, zadarmo a lesný erár tiež ochotne poskytne pomoc. ... vyvinúť akciu v odboroch v záujme stavby tejto útulne tým spôsobom, že každý odbor má poveriť osobitnú finančnú komisiu, ktorej úlohou bude zbierať na túto významnú stavbu.“

DO KORYTNICE na deň 9. sept. r. 1923 svolalo predsedníctvo stredoslovenskej župy KČST zástupcov odborov tejto i Podtatranskej župy na poradu vo veciach turistických. Musíme konštatovať, že stredoslovenskú župu zastupovali len dvaja, kým z podtatranskej boli na porade piati (Mikuláš a Šp. Nová Ves). Z najbližšieho Ružomberka nebol nikto. Za to boli tu ako hostia niekoľkí z odboru bratislavského.

Pán Winkler, tajomník stredoslovenskej župy nastolil otázku, či by obe župy nemali spoločne vydávať Vestník, pomocou ktorého by sa záujem o turistiku mohol úspešnejšie propagovať a tak by sa i organizácia rozvíjala a zdokonala. Po dlhšom uvažovaní a rozhovore, porada jednomyselne uznala snahu navrhovateľa chválhodnou, ale – na tento čas – neuskutočniteľnou, lebo ťažko by získal riadnych prispievateľov. Na návrh zástupcov podtatranskej župy usniesla sa porada na tom, že treba všemožne podporovať „Krásy Slovenska“, ktoré vďačne uverejnia všetko, čo odbory nielen týchto žúp, ale aj ostatné na Slovensku pošlú do svojho života. Keď odbory ani dosiaľ – až na malé výnimky – nielen nepošielajú nijakých správ, ba veľká väčšina „Krásy Slovenska“ vôbec neodoberá, taký osud by čakal i na Vestník. V tomto smysle vyslovil sa aj prítomný redaktor Krás. Osvedčil, že keby naše odbory väčšiu propagandu vyvinuli za odberanie a predplacanie Krás, prestala by aj sťažnosť, že je tento časopis prídrahý. Áno, keby sa počet predplatiteľov aspoň zdvojnásobil, mohol by byť a bol by aj značne lacnejší. K tomu keby dochodili riadne aj literárne príspevky: články opisné, organizačné, propagačné, správy z jednotlivých odborov, tak mohol by vychádzať riadne každý mesiac a vyplnil by aj té požiadavky a úlohy, aké sa očakávajú od Vestníka, ktorý by sa potom stal úplne zbytočným. Pri terajšom počte predplatiteľov – keď vyhotovenie jedného čísla vyžaduje vyše 6000 Kčs – časopis nebude možné udržať.

Je teda na našej verejnosti turistickej, aby podporením svojskej tlače, podporila i záujmy turistiky vôbec. Predsedníctva oboch žúp majú vyzvať odbory, aby v svojom obvode získali Krásam čím viac predplatiteľov a literárnych prispievateľov.

Za tým bola reč o novostavbe turistického domu na Ďumbieri. Stavebná komisia a stavitelia práve toho dňa stretli sa na Ďumbieri, aby sa pojednali o stavbe. Tejto prepotrebnej veci horlive sa ujal odbor KČST „Ďumbier“ v Podbrezovej, ktorý zo svojho lona vyvolil osobitnú stavebnú komisiu, ktorá má vybaviť všetky veci stavby sa týkajúce. V tejto veci predostrela Ústrediu do Prahy memorandum, žiadajúc od neho výdatnú podporu. Plány a stavebné podmienky sú už hotové. Oferty majú byť dvojake: na stavbu a na prívoz materiálu.

Útulňa, ktorá bude väčších rozmerov, bude stáť pri prameni na chrbáte Ďumbiera, vo výške asi 1950 m. n. m. Mesto Brezno prepustilo pozemok, potrebný na stavbu, zadarmo a lesný erár tiež ochotne poskytne pomoc. Uzavreté vyvinúť akciu v odboroch v záujme stavby tejto útulne tým spôsobom, že každý odbor má poveriť osobitnú finančnú komisiu, ktorej úlohou bude zbierať na túto významnú stavbu.

Hovorilo sa aj o iných potrebách na povznesenie turistiky. Všade tam, kde najdú sa horliví jednotlivci je činnosť zjavná. Kde takých niet – odbory spia a nedajú o sebe znakov života. A to aj v takých odboroch, ktorých okolie má dôležitý význam turistický.

Schôdza všetkých odborov Klubu Čsl. Turistov na Slovensku...-In: Krásy Slovenska. – Roč. 3, č. 6 (1923), s.234-235. – (Zo života turistických združení).- Schôdza dňa 25.11.1923 v Turč.Sv.Martine. Predseda slovenskej komisie KČST Jar.Mühlman podal „podrobnú správu o otáčke útulne na Ďumbieri, ktorá bude roku 1924 postavená.“ „Pre budúcnosť uzavrelo sa, že náhle bude postavená útulňa na Ďumbieri...”

Spoločný postup všetkých odborů KČST. - In: Časopis turistů. – Roč.35, č.5(1923), s.172. – Otázky výstavby chat.

Společný postup všech odborů KČST je za nynějších poměrů veřejných zvláště nutný v otázce zřizování nových turistických chat, jež teď bez velkých subvencí státních vůbec vzniknouti nemohou. Posavadní příspěvky nezanechávají po sobě žádných větších stop, když se rozdělují na několik stran. Znamenaly by však mnoho, kdyby každý rok ve své celistvosti byly ponechány hlavně účelu předem vytknutému, všemi ostatními uznávanému. Tak by myslím všemi přiznána byla v Čechách přednost chatě Masarykově v Orlických horách, na Moravě chatě na Javoříně, teď méně přílehavě Čachtickou zvané, ve Slezsku na Ropčce a V. Polomu, na Slovensku na Ďumbíru a sedle Váha zv. Jestli snahy o zbudování těchto turistických chat zůstanou tak roztržštěné jako posud, nedočkáme se jich ani za deset let. Když však subvence uděleny budou dle plánu předem stanoveného, můžeme mít každý druhý třetí rok na jiném konci republiky novou turistickou útulnu. Nic by rozvoj naší turistiky tak nebrzdilo, jako kdybychom současně začínali tímto směrem několik akcí. Bez dlouhých, úporných diskusí by ovšem plán lehkou nebyl sestaven, místní ohledy by tu však musely ustoupiti zájmům celku, jež by při hlasování jedině rozhodovaly. Právě pro zájmy celku by organizace KČST jistě nadarmo porozumění nehledala. (Uvádíme tuto rádi hlas zkušeného turistu, tím spíše, poněvadž shoduje se se snahami Klubu, který jak v ústředním zastupitelstvu tak ve valné hromadě vytýčil směrnice příštích prací ve stavebním programu klubu. Red.)

Vychádzková činnosť odboru Klubu Československých Turistov Ďumbier v Podbrezovej...-In : Krásy Slovenska. – Roč. 3, č. 6 (1923), s.235. – (Zo života turistických združení).- „...nemohla sa toho roku vyvíňať ako inokedy. Spoločné vychádzky boli hatené tým, že všetka starosť bola sústredená v prípravných prácach pre postavenie útulni na Ďumbieri....Húževnatá práca bola vykonaná v záujme útulni na Ďumbieri, ktorú prácu budeme môcť posúdiť podľa výročnej správy svedomitého pracovníka, jednatela odboru p.Ant.Kováčika, ktorý má nemalé zásluhy o uskutočnenie tohoto projektu v r.1924.“

— Vychádzková činnosť odboru Klubu Československých Turistov „Ďumbier“ v Podbrezovej nemohla sa toho roku vyvíňať ako inokedy. Spoločné vychádzky boli hatené tým, že všetka starosť bola sústredená v prípravných prácach pre postavenie útulni na Ďumbieri. Starší členovia vykonávali v skupinách zavše v nedeľu vychádzky do najbližšieho okolia; mládež podnikala jednotlivé rozličné túry do okolia ako aj ďalších miest, najmä však na Ďumbier v technických veciach. Húževnatá práca bola vykonaná v záujme útulni na Ďumbieri, ktorú prácu budeme môcť posúdiť podľa výročnej správy svedomitého pracovníka, jednatela odboru p. Ant. Kováčika, ktorý má nemalé zásluhy o uskutočnenie tohoto projektu v r. 1924. Želáme mu mnoho zdrav, aby aj v budúcnosti s takou zaujatostou pracoval a ako jednatel odboru i v budúcom roku vytrval v započatom diele, tešiac sa potom z práce vykonanej v prospech turistiky v Nízkych Tatrách.

1924

Na Ďumbieri bude slávnostne položený základný kameň pre stavbu útulne. - In: Věstník KČST. - Roč.3, č.4 (1924), s.82.

Útulňa na Ďumbieri : Položenie základného kameňa. - In: Slovač. – Roč. 1, č. 13 (1924), s.2-3.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů v Praze za rok 1923.-In : Časopis turistů.– Roč.36 (1924). – PRÍLOHA

Stavba chaty na Ďumbíru (2045 m) v Nízkých Tatrách, jež byla již na rok 1923 stanovena, avšak musla být pro různé překážky a obtíže odložena, bude v r. 1924 zahájena; plány jsou již vypracovány a veškeré přípravy podniknuty. Stavba ve výši 2000 m na místě od dědin vzdáleném a žádnou vozovou cestou dosud nepřístupném, kam materiál musí se vynášeti jedně mezkou, potrvá nejméně 2 roky. Jest to jeden z nejtěžších stavebních problémů Klubu a jeho rozřešení poslouží ku čti čsl. turistice.

s.6

20. júla 1924 sa uskutočnilo slávnostné položenie základného kameňa chaty pod Ďumbierom za početnej účasti verejnosti. – In: Hronské noviny. – Roč.6, č. 24 (14. 6.1924), s. 3 a č. 26 (28. 6. 1924), s. 4.

Dňa 1. júna 1924 rozhodla 21 členná komisia zložená zo zástupcov Stredoslovenskej župy KČST (banskobystrický odbor zastupovali F. Studnička, pplk. O. Kudrna, V. Pauliny a S. Uher), Ministerstvo verejných prác (štátny tajomník Mühlman) a ústredia KČST (F. Haišman) o umiestnení stavby chaty pod Ďumbierom, a to nad Mlynnou dolinou, do ktorej je možný prístup z Mýta pod Ďumbierom, a 20. júla 1924 sa uskutočnilo slávnostné položenie základného kameňa.

Oslavu položenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom po odznení Smetanovho „Věna“ otvoril predseda Stredoslovenskej župy KČST dr. Juraj Slávik (neskorší minister československej vlády a predseda ústredného výboru KČST v rokoch 1935 – 1936), po ňom predniesli prejav Ing. F. Krejčí za ústredie KČST, brezniansky notár Ján Snopko (mesto Brezno darovalo pozemok), Ladislav Winkler z Podbrezovej, Ing. Vojtech Kelemen, riaditeľ Štátnych lesov a statkov v Banskej Bystrici, poslanec dr. Bohuslav Klimo a v mene pohronskej sokolskej župy Detvan jej predseda Viliam Pauliny. Základný kameň položili do vykopaných základov Ján Chudík, Rudolf Pilát, František Studnička a Viliam Pauliny.

Na Ďumbieri bola 20.júla 1924 slávnosť položenia základného kameňa chaty. - In: Věstník KČST. - Roč.3, č.5(1924), s.96-97. – informácia o slávnosti a účastníkoch na nej.

WINKLER, Ladislav : Vývoj otázky Ďumbierskej : Z reči Ladislava Winklera za Podbrezovský odbor na slávnosti dňa 20.júla na Ďumbieri.- In: Krásy Slovenska. – Roč. 4, č. 7-8 (1924), s.100-102. - Príhovor na slávnosti položenia základného kameňa útulne pod Ďumbierom.

Hospodárske zaistenie útulni na Ďumbieri / L.W. -In: Krásy Slovenska. – Roč. 4, č. 9-12 (1924), s.161-162. – Autor (asi Ladislav Winkler ?) spochybňuje zámer výstavby útulne pod Ďumbierom – zvažuje že „pôvodne myslelo sa postaviť vo výške 1950 m. ochrannú útulňu, pozostávajúcu z 3 miestností a nevyžadujúcu tolkej pečlivosti. Lež budovu v takých rozmeroch, ako je teraz projektovaná a schválená, vo výške 1745 m., bude treba dobre opatrovať ...nie je v prospech prosperity útulne stavať ju na takom, hodne neprístupnom mieste...doprava paliva a potravných článkov bude veľmi nákladná...skorej sa malo pomýšľať na to : postaviť turistický hotel pri Demänovských jaskyniach,

väčšiu útluhú povyše Trangošky pri ukončení hory, menšiu v Mlynskej doline a na Ďumbieri ochrannú chatu. Ešte je čas o tom vážne premýšľať! “.

HOSPODÁRSKE ZAISTENIE ÚTLUHI NA ĎUMBIERI. Považlivá vec o tejto otázke rozhodovať, lebo za dnešných neutešených pomerov nedá sa ani myslieť, žeby hostinec postavený v takej výške mohol prosperovať, alebo vôbec, žeby prenajímateľ mohol zo zisku vyžiť. Tým menej dá sa od neho niečo požadovať. Pôvodne myslelo sa postaviť vo výške 1950 m. ochrannú útluhu, pozostávajúcu z 3 miestností a nevyžadujúcu toľkej pečlivosti. Lež budovu v takých rozmeroch, ako je teraz projektovaná schválená, vo výške 1745 m., bude treba dobre opatrovať a upraviť aj pre tých, ktorí tam prídu s vyššími nárokmi. Je isté, že nie je v prospech prosperity útlule stavať ju na takom, hodne neprístupnom mieste. Najmä dnes, keď nie sú ešte vybudované nijaké dopravné prostriedky, ktoré by umožňovali dosiahnuť ju za krátky čas. Cesta 22 km., vedúca po prvých 10 km. cez dedinu,

je úplne neobydlená, tak že v prípade nehody niet nikde ochrany. Búrka, víchor, v zime ľadivica hocikedy môžu zastihnúť každého a keď sa to stane celkom pred samým výstupom, nemožno je ísť až na vrchol. Pre zdusených lyžiarov je výstup dosť neľahký, lebo dá sa vystupovať len v krásne dni. Do útlule v zime by prišiel človek len raz, dva razy. Aj pre prenajímateľa bol by sostup často znemožnený, núž ostal by celkom oddelený od ostatného sveta a žil by tam ako pustovník. Doprava paliva a potravíných článkov bude veľmi nákladná a podľa toho, hádam aj ceny stredným vrstvám a tak i turistom — nedostupné. Poslaviť útluhu na miesto teraz určenom odovzduchu sa tým, že má slúžiť hlavne návštevníkom, príšľým od hl. trati košicko-hohuminskej a turistom, ktorí budú robiť hrebenevé túry. Demänovskou dolinou, odkiaľ prichodí hlavný prúd turistov, je výstup nie ľahký a útluha je príliš vboč. Vyletenci ostnú najskôr pri jaskyniach, až sa vydajú na ďalšiu cestu.

Preto bude obrat peňažný podľa toho vzťah Návštevníkov, ktorí by sa dlhšiu dobu tam zdržali, nebude veľa. Turisti, prichádzajúci do Podbrezovej najšším vlakom môžu byť na poludnie pri útluhú a keď sa nasytia pohľadom na okolie, pohnú sa istotne ďalej. Neostnú tam nocovať. Kto dosiel odpoľudnia vlakom do Podbrezovej, dôjde na Trangošku, ale tam ho zastihne noc. Pochybujeme, že by sa opovažil ešte vystúpiť do útlule. Bude hľadať nocľah na Trangoške. Keby snád voľakedy v Podbrezovej alebo Bystrej bol postavený turistický hotel, ktorý by sa dobre rentoval, mohol by prosperovať aj hostinec na Ďumbieri, keby však patril jednému majiteľovi, lebo deficit na Ďumbieri bol by vyrážený ziskom v hoteli a to tiež len vtedy, keby sa postavila elektrická dráha na tejto ceste. O tom uvažovať je dnes nemysliteľné. Skorej sa malo pomýšľať na to: postaviť turistický hotel pri Demänovských jaskyniach, väčšiu útluhu povyše Trangošky pri ukončení hory, menšiu v Mlynskej doline a na Ďumbieri ochrannú chatu. Ešte je čas o tomto vážne premýšľať! Z. W.

JANOŠKA, Miloš : Z doliny do jaskýň /M.J. – In: Krásy Slovenska.- Roč. 4, č. 4-6 (1924), s.71-75.- Zmieňuje sa aj o stavbe útlule na Ďumbieri :

Kto by sa cheel podrobnejšie oboznámiť s jaskyňami Demänovskými a aspoň s niekoľkými výhladnými bodmi (Siná, Ďumbier, Krakova hoľa) okolia doliny, potuže pobudnúť tu do týždňa. Keď dnes dlhší pobyt pre nedostatok útlule nie je možný, dúfame, že aj v tomto ohľade stane sa čím skôr náprava.

A keď je už reč o nedostatku útlule, v tejto doline tak páčlivo potrebnej, nevďojak síde nám na um útluha, ktorú polmillionovým nákladom idú stavať na Ďumbieri. Či nemala by primeranejšie miesto v Demänovskej doline, kde by mala živú frekvenciu úplne zabezpečenú, kde by sa ľahko dalo od prenajímateľa dosiahnuť slušnej ceny, kde za tie isté peniaze možné by bolo zdieľaj dvojnásobne väčšiu budovu postaviť, než na Ďumbieri, kam samá doprava materiálu pohltí toľko, že za to mohla by sa inde postaviť druhá útluha. I keď každý turista uzná, že útluha potrebna je i na Ďumbieri, jednako v doline Demänovskej mala by o mnoho skvelejšiu budúcnosť, lebo tam bola by ešte potrebnejšia.

Tohoto roku veľmi poznať, ako oslabla návšteva Demänovskej doliny. Zavimlo to stále odkladanie otvorenia jaskýň. Preto je už sverchovaný čas, aby otázka prišla do rúk praktickejších, lebo ak to i ďalej takto pôjde, ľahke príde Demänovská dolina i o to svoje dobré meno, ktoré mala v minulosti. Mal by sa celý akcie rázne chopiť KČST. Veď takéto otázky sú eminentne turistické, a preto mali by prísť do rúk korporácie, ktorá je sama v sebe dostatočnou garanciou, že vedela by zaradiť veci tak, žeby v nej mal aj pamiatkový úrad pravú ruku a ruku turistický nemusel byť hatený.

Vec stavby útlule na Ďumbieri je už nezmeniteľná. Tešíme sa, že bude možné v tomto odľahlom kraji mať primeraný útluk. Ale pre výviu Demänovských jaskýň potrebné bude čím skôr urobiť akciu, aby aj niekde pri Novej jaskyni postavená bola primeraná útluha, ktorá by bola centrom turistiky pre celú strednú časť Nízkyh Tatier.

Stavba turistickej útlule na Ďumbieri. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 4, č. 4-6 (1924), s.91.- V rubrike Slovenský turista : Zprávy Klubu československých turistov na Slovensku, je informácia o „komisionelnej schôdzke“ 1.6.1924 na Ďumbieri“ (za účasti župana XVIII.župy dr.Juraja Slávika, predsedu OKČST B.Bystrica V.Paulínyho, zástupcov okresného úradu v Brezne, zástupcov odborov KČST z Podbrezovej, Brezna, BB a Zvolena, ako aj staviteľa Jirásk a Uhoh.Brodu), ktorá rozhodla o mieste, na ktorom sa začne stavať útluha pod Ďumbierom....**táto turistická útluha bude prvá , ktorú za jestvovania čsl.republiky postavíme v takej výške...v útluhú sa zriadi aj meteorologická stanica, ktorá dosiaľ chýba na strednom Slovensku. Slávnosť polozenia základného kameňa bola 20.7.1924.**

— **Stavba turistickej útlule na Ďumbieri.** Na vyzvanie Ústredia KČST v Prahe bola dňa 1. júna t. r. na najvyššom bode Nízkyh Tatier komisionelná schôdzka, ktorá mala definitívne rozhodnúť o stavbe turistickej útlule v tejto oblasti krásnych, turistom dosiaľ málo známych vrchov. Aby turista alebo priateľ prírody mohol prehliadnuť krásne scenérie vrchov, vrškov a hôr Nízkyh Tatier, ktoré sú Alpám podobné, nemá tuň žiadneho obydlia, je potrebné umožniť mu prenocovať bez toho, aby sa musel spustiť do niektorej doliny.

Za účasti 25 nadšených turistov na čele s predsedom Stredoslovenskej župy KČST p. županom XVIII. župy dr. Jurajom Slávikom, v prítomnosti predsedu odboru KČST z B. Bystrice p. Vil. Paulínyho, predsedníctva Stredoslovenskej župy KČST, zástupcu okresného úradu v Brezne, zástupcov jednotlivých odborov KČST: Podbrezová, Brezna, Zvolen, B. Bystrica a prítomného staviteľa p. Jirásk a Uhoh.Brodu, ktorý podujal sa túto útluhu vystaviť, rozhodlo sa, že útluha bude sa stavať vo výške 1745 m. nad morom, na sedle pod vrcholom Ďumbiera (2045 m.), odkiaľ je krásny výhľad na Štiavnickú, Mlynskú a Bysrlú dolinu.

Táto turistická útluha bude prvá, ktorú za jestvovania čsl. republiky postavíme v takej výške. V útluhú sriadi sa aj meteorologická stanica, ktorá dosiaľ chýba na strednom Slovensku, a ktorá je preto veľmi potrebná.

Slávnosť polozenia základného kameňa bola 20. júla t. r. Účasť na tejto slávnosti bola neocakávane veľká a prialo jej i dobré počasie.

S oboch strán Nízkyh Tatier: zo Zvolenskej i z Liptova bolo mnoho turistov.

Podrobnú zprávu o podanej slávnosti prinesieme budúce.

Výborová schôdzka Stredoslovenskej župy KČST...- In: Krásy Slovenska. - Roč. 4, č. 4-6 (1924), s.90-91.- V rubrike Slovenský turista : Zprávy Klubu československých turistov na Slovensku, je informácia o programe schôdže z 22.6.1924 vo Zvolene a uvádza sa o.i. — **župný predseda dr.Jur.Slávik referoval o schôdzi, ktorá bola 1.6.1924 na Ďumbieri, n a ktorej sa definitívne určilo miesto, kde má byť postavená útluha. Delegát z Brezna oznámil, že mesto Brezna darovalo pozemok 300 štvorcových siah, ktorý je i pozemkokožne zabezpečený brežňanskému odboru a darovalo aj ku stavbe potrebné drevo.** Slávnosť polozenia základného kameňa bude 20.7.1924 organizačne ju zabezpečia odbory v Brezne a Podbrezovej. „Redakcia Krás Slovenska sa má požiadať, aby prepustila niekoľko ročníkov, sprievodcov a odbory aby darovali príhodné veci, ktoré by sa na slávnosti v prospech stavby rozpredali“. Ďalej je informácia aj o využívaní lesníckeho domu na Trangoške turistami a o zámere postaviť turistickú útluhu na Trangoške.

— *Výborová schôdza Stredoslovenskej župy KČST* bola 22. júna 1924 vo Zvolene. Schôdzi predsedal dr. Jur Slávik, župný predseda. Po vybavení menších vecí bola na pretrase otázka pomeru odboru KČST v Banskej Štiavnici ku „Karpathenvereinu“ a s tým v súvisie aj pomeru celého KČST k zmienenému spolku. Je neriešenou otázkou, že Karpathenverein dokedy má nárok a či vlastne vlastnícke právo na značky, ktoré on vykonal. Ide tu vlastne o to, kto má výhradné právo značkovať a či túto otázku patričné úrady nejakým nariadením regulovali, aby nepovstali zmätky a prípadné zbytočné trenice. Vo veci má podať vysvetlenie Ústredie. Navrhlo sa i to, aby za členov prijímali sa i turisti inej národnosti. Vec prevzala útlne na Sitne má vybaviť predseda odboru v B. Štiavnici a od riaditeľstva Coburg-Gotha má vymôcť čím priaznivejších podmienok smluvných.

Zo zápravy jednateľovej zaznamenávame, že župe pribudly 2 nové odbory: Tisovec a Banská Štiavnica; všetkých odborov v župe je 11. Počet členov nedá sa určiť, lebo niektoré odbory neposlaly svoje zápravy.

Delegát p. Štěpán zo Štub. Teplíc oznámil, že ústredné zastupiteľstvo KČST, ktoré zasadalo 21. mája 1924 v Prahe, rozhodlo, aby sa členovské príspevky platily načas a za premeškanie treba platiť 10%; turistom zabezpečený je priechod cez hranice na 10 km. (V ktorých úsekoch? Na Dunajci nepustí poľská stráž ani na krok. Poz. redakcie); odbory majú zakladať lyžiarske krúžky, aby sa mohol vyslať delegát na osobitnú lyžiarsku schôdzu do Prahy.

Pokladník sa neustanovil. Jeho záprava vystala.

Predseda referoval o schôdzi, ktorá bola 1. júna 1924 na Ďumbieri a ktorej zúčastnilo sa 25 turistov a tam pre útulňu definitívne ustálilo sa miesto, kde má byť postavená. Je to v sedle za Gapľom smerom k Mlynskej doline vo výške 1745 m. Slávnosť polozenia základného kameňa ustálená na deň 20. júla t. r. a župa i postarala sa, aby táto slávnosť bola čím zdarelejšia. Odbory v Brezne a Podbrezovej prevzaly na seba úlohu obstaráť všetko, čo bude potrebné. Slávnosť bude o 12. hodine. Tam prehovori zástupca Ústredia a odboru podbrezovského. Delegát z Brezna oznámil, že mesto Brezno darovalo pozemok 300 štvorcových siah, ktorý je i pozemnoknižne zabezpečený brežňanskému odboru a darovalo aj ku stavbe potrebné drevo. Redakcia „Krás Slovenska“ má sa požiadať, aby prepustila niekoľko ročníkov, sprievodcov, odbory aby darovali príhodné veci, ktoré by sa na slávnosti v prospech stavby rozpredaly.

Ohľadom používania lesníckeho domu na Trangoške aj turistami, má sa lesné riaditeľstvo požiadať, aby dalo dovolenie a aby kľúče dostal horár v Bystreji a odbor v Lipt. Sv. Mikuláši. Legitimovaný turista by si kľúč mohol prevziať, ale na zľatočnej ceste ho vrátiť alebo keď prejde na inú stranu, má ho v liste najbližšou poštou odoslať na patričné miesto. Uzavrelo sa požiadať gener. riaditeľstvo štát. lesov v Prahe, aby Klubu čl. turistov laskavo darovalo vypracované drevo, prepustilo za mierny príplatok robotníkov, ktorí by postavili novú útulňu pre turistov na Trangoške (v doline Bystreji, na juhozápad od Ďumbiera). Po vybavení menej dôležitých vecí predseda schôdzu zaključil.

V Nízkych Tatrách – v sedle pod Ďumbierom 20.7.1924 – v deň polozenia základného kameňa Chaty M.R.Štefánika – zľava: riaditeľ Živnostenskej banky v Prahe Rudolf Pilát, župan Juraj Slávik a generálny riaditeľ Národnej banky v Banskej Bystrici Viliam Pauliny. – Fotografia je z rodinného archívu Viliama Paulinyho a bola fotografovaná v deň, ktorý V.Pauliny opisuje v nasledujúcom článku „Na Ďumbieri“, uverejnenom v Krásach Slovenska (č. 7-8 (1924), s. 102-105.)

VILIAM PAULINY:

NA ĎUMBIERI.

Slávnosť kladenia základného kameňa útulne na Ďumbieri vydarila sa nad všetko očakávanie. Zásľuhu o to majú v prvom rade neunavnní poriadatelia, ale prialo slávnosti tejto i pekné počasie. Účasť bola prekvapujúce veľká so všetkých strán a zastúpené boli i historické zeme: Čechy, Morava a Sliezsko. Milé nám bolo vidieť v kruhu svojom starého a osvedčeného priateľa Slovenska, Rudolfa Piláta, riad. Živnostenskej banky, z Prahy. Väčšina výletníkov zo Zvolena, z Bystrice, z Podbrezovej, z Valaskej, z Lúpcie, z Brezna atď. vybrala sa na Trangošku už 19. júla. V Podbrezovej čakaly na výletníkov zeleňou a národnými stuhami okrášlené nákladné autá. Pri vŕhaní vlaku od Bystrice do stanice podbrezovskej a pri nasadaní do aut hrala miestna fabrická kapela, čo pozdvihovalo náladu. Dopravné prostriedky nepostačovali. Mnohí sa pobrali pešo od samej stanice podbrezovskej, čo znamená 4-5 hodín na Trangošku. Na preplnených autách bolo veselo. Živý hovor, smiech, spev, povyk, hvizdanie, ujúkanie a vtípkovanie kotúľali sa s autami až ďaleko za obec Bystrú a obveselovali ináč tichú, ale romanticky pestrú dolinu, toho istého mena. Ovšem na autách viezlo sa len potiaľ, pokiaľ to cesta dovoľovala. Sosadli sme na pekné hôrne čistinky. Každý sobral svoj batoh na chrbát a pustil sa do rezkeho chodu. Podľa oka súdiate, mysleli sme, že – raz-dva – a už sme aspoň na Trangoške, ved videlo sa nám byť blízko, tesno pod Ďumbierom. Nuž, kto sa chce učiť trpelivosti, nech sa dá na turistiku. Dve poriadne hodinky sme stúpali, kým sme sa dostali na Trangošku. Keď sa ide na takú dlhú túru, neslobodno sa napiť emaru. Blížiť by vedel o tom rozprávav pán Blažúr z Bystrice. Poznamenať treba, že obec Bystrá postavila slabovbranu s nadpisom „Vitajte nám!“ a mládež i stárež tejto čistej dedinky pekne pozdravili pri nej predsedu pohorskej turistickéj župy dr. Juraja Slávika a spanilé devy oddaly mu krásnu kyticu.

Zapotení a ustatí prišli sme na Trangošku a s milým prekvapením pozerali sme na ozdobenú útulu, na pripravené stoly a lavice a na ruch veselých a hladných výletníkov. Na jednej strane lúčky varili kuchári guláš, neďaleko čapovali pivo a predávali víno a iné nápoje, zas na inom mieste bol bufet. O tesný pokrm bolo postarané dostatočne a škoda bolo brať sebou toľké zásoby. Aby sa i myseľ rozčírila, spustili podbrezovskí hudobníci na trúbach veselo, rezko a rozvzdučali sa nielen okolím, ale strhly i našu vôľu v radostný vír.

Pomaly sa sotímlo. Len veľké vatry osvetľovali priestor, hádžuc ružové, staby bengálske svetlo na okolo sediacich. Tisíce a tisíce drobných iskričiek žiarilo vo tme, ako najkrajší ohňostroj a zdalo sa nám, že prežívame malú pohádku. Vysokánske jedlice sohnýali sa nad nami

protestujúc!“ Ti, čo spali, ako myš na vreci, pustili sa do smiechu, ale chrapúň pilil ďalej. Po chvíli prehodil sa na bok a odfukoval mórne ústami, čo sa konečne dalo zniesť.

Okolo pol jednej v noci zavznal výkrik: „Na Ďumbier, vyčkat východ slnka!“ A výkrik tento šiel z úst do úst a vari i ozvena ho opätovne. Vidná júlóva noc zrovna lákala menovite mládež na námesačnú túru. My starší a pohodnejší ležiac kde-ako na voňavom čecinovom postlani, chápali sme nočnú odhodlanosť mládeže a keďže sme chceli zaspať aspoň na chvíľku, sprevádzali sme námesačnú výpravu s povzdychami „ach, keby Vás už len čerti brali... bude ticho... a my zaspíme...“ Do povyku a kriku zavznely bačove gajdy. Kus krásnej poezie, len trochu pozde. Zo začiatku nás hnevaly, ale chytro sme na ne zvykli. Monotonné gajdovanie uspáva a ja som už cítil príjemný pocit akéhosi zmeravenia údov a už-úž som tratil povedomie a súvis so životom, príjemný sníček ako by sadal na oči, keď zrazu niektorý z našich spoluspáčov vyskočil a skríkne ani na ratu: „Čakajte ma, aj ja idem na Ďumbier!“ „Dobre že nie na Urpín, mudrc zadríchmaný“ zamrmľal ktosi a všetko sa pustilo do smiechu. Bolo po spaní. Smiech sa opätovne, kým nezmizol námesačník. U mňa sa stupňoval medzitým hnev. Rozmýšľal som, ako by sa dalo spraviť ticho. A do toho nový hluk, hovor, výkriky radosti... Po polnoci prišli noví výletníci na Trangošku. Našli známych a vítali sa. O chvíľu kto – kto nie – začal vykrikovať, chrapľavým, spitým hlasom: „Hol van a muzsika“ a pri tom použil i nesalonný, hrubý výraz. Priskočil som k obluku na povere t. j. k najväčšej škáre a zakríčal som, aby mu dali cez držku, pri čom dovoľával som sa nočného pokoja a tichosti. Pre zabezpečenie ticha, sišiel som parádny schodmi totižto rebrikom s úmyslom, že poprosím každého, aby šiel spať a nerušil pokoj. Prídem na námestie pred chatu a tu vidím hrúzu uzímených turistov obrievajúcich sa pri pahrebách, ktorí nemali kde hlavu sklóniť. Uznal som, že kto nemá na výlete bytu, od toho je ťažko žiadať, aby bol ticho. Pod dojomom zistených, neblahých ubytovacích pomerov som veru zkroutil a ofutoval každé svoje rozčúlenie. Zazrúť pri výčape piva četníka, nashvál som šiel okolo neho a monologizoval som zbožne a nahlas, že od župana počnúc nikto ešte oka nezažmúril a že by sme si chceli veru všetci aspoň trochu pospať a už hlavne ten župan. Vyšiel som na pánty. Nastala tichosť a my sme chytro pospali. Dlho to nebolo, ale predsa niečo. Len čo začalo brieždiť, už zas všetko ožilo. Ráno sme zistili, že 65 ročný Blažúr z Bystrice odišiel tiež na Ďumbier v noci vyčkávať východ slnka. Večer som ho čajom napravil pred následkami emaru, nuž cítil sa zase mladým a šiel s mládežou.

Vstali a chystali sme sa i my k výstupu na Ďumbier. Vyrázili sme okolo poľskej ráno. Cestou stretali sme vracajúcich sa uzímených námesačníkov, ktorí utekali nadol a nadávali na zimu. Ľutovali sme ich, ale i výčitky sme im robili, že prečo išli v noci na Ďumbier, ved predsa mohli vedieť, že tam nezakríkli pre nich. Hlavne bolo nám ľúto, že nevezmú účasť na samej slávnosti kladenia základného kameňa. Výstup na Ďubier nie je žiaden žart. Človek na podobnej túre vypotí dve-tri kilá. Čierkom tiekol s nás pot a pri oddychovaní vyslovovali sme zbožné želanie, aby čím skôr postavená bola železnica na Ďumbier. Prítomný ministerský radač inž. Jozef Smaha ponúkol sa vystaviť zubačku, len vraj dajte peniaze. Ozval sa dr. Adámek, že by on tú zu-

ovievaly nás mohutnými vetvami a pieseň radostná i žalostná rozliehala sa tmavou, voňavou, slovenskou horou... Najkrajšia divadelná výprava bledne pred krásnym a živým obrazom na Trangoške v noci z 19. na 20. júl 1924. Pozdejšie vyšiel mesiacik. O jeho krásu a o žblnkote hôrneho potoka vedela by nám rozprávať Nelka Veselová, ktorá bola nadchnutá poeziou večera a ťažko sa poberala na nočný odpčinok.

Pätnásť vatier som napočítal a okolo každej bavila sa spoločnosť milým, nevinným a svojským spôsobom. Pani Jarmila Hrušková ochotne odpievala vhodné piesne pre veselú chasu. Čo ma najviac potešilo, bolo, že sa výletu a slávnosti zúčastnil i náš slovenský ľud, robotníctvo, úradníctvo, vojsko, četníctvo, horári, lesmajstri, inžinieri, učiteľia, sudcovia a to až hen od najvyššieho súdu z Brna, valasi, bačovia, politickí sekretári, bankári, šoféri, Česi i Slováci, kresťania i židia atď. a i bača celej pohorskej župy. Všetko toto bavilo sa a holdovalo peknému aktu v najkrajšej shode.

Nasýtení pokrmom, nápojom, spevom, vpravou, krásou prírody a cítiac chlad noci na údoch, pobrali sme sa spať. Rozumie sa nie všetci. Mládež držala sa starých dobrých obyčajov a vydržala.

Nuž tedy spať. Toto je ale kapitola pre seba. Ubytoval som sa s mnohými známymi i neznámymi v prvom poschodí hotelu na Trangoške, t. j. na deravej povere. Vzduch v tejto priestrannej povelovej nocľahárni bol čistý. Prichodil a odchodil na každej strane. Nakazil povetrie výparami, výdychami alebo výbuchami nebolo možné. Vetrík hneď to odniesol cez početné oblôčky. Zakrútili sme sa do kobercov a ľahli sme si. Miesto vankúšov prišli pod hlavy chrbtice. Niektorí namacal pod hlavu tvrdú fľašku s borovičkou a od hnevu, že mu tam zavzdala, podal návrh, aby sa borovička vypila a fľaša zahodila. Živý súhlas a pochvala. Stalo sa. Kto nevstal a neprišiel ku fľaši, nedostal nič. Zostalo viac tým, ktorí boli bystrejší a prišli na oferu.

Varsík z Bratislavy, ktorý zaisťoval kvartiel i pre župana dr. Jur. Slávika, čosi hľadal a hundral pri tom. Pomáhal mu frfraf i zvolenský Kľos. Hľadiaci si koziu briadku poznamenal: „tu máme votreleca“. Varsík týmto posmelený začal sťahovať so spiaceho pána prikrývku so slovami: „ved to je moja deka“. Zle pochodil. Prebudený „votrelec“ hľase zakríčal: „Pane to je mój pléd!“ — Po mohutnom eventúziacim rúzne poznal som svojho politického nacionalného súdruha dr. M. Adámka, štát. zástupcu z Banskej Bystrice, Reku, Paľo, daj si pozor, môžeš prísť do basy. Ono to pekne skončilo, lebo Varsík na rázny odpor lepšie sa poprzeral svojimi osvietenými očkami a našiel si deku tam, kde si ju prestrel. Ťažko bolo totiž rozoznať pri mesačnom svetle žltú deku od zelenej čeciny...

Konečne ľahlo všetko v našej vzdušnej nocľahárni a už teraz chceli sme celkom vážne zaspať. Podmienky ku spaniu sú: dobrá posteľ, únava a tichosť. Boli sme tak unavení, že by sme boli zaspali aj na tvrdej skale. I bľohy sme mali pomerne dobré, ale, hľa, nedajbože dožiť sa tichosti. Po prvé mali sme medzi sebou chrapúňa, ktorý, Boh dobrotivý sám vie ako, ale zaspal a spustil také nehorázne chrapánie, že to nebolo do vydržania. Z hĺbky do výšky vychrapoval škálu s takou pravidelnosťou, ako keď prepilujú hrubého a suchého buka veľkou, bachratou pilou. To ma dopáľilo, sadol a vykrikol som: „Proti takému chrapaniu

105

bačku už teraz potreboval a čo bude, na to nedá nič. Okolo ôsmej hodiny boli sme na sedle, kde sme už našli čiastku Liptákov, ktorí tento raz prišli vo veľmi peknom počte. Po hodinovom odpocínutí vyšli sme na vrchol Ďumbiera a kochali sme sa úchvatným výhľadom. Dalekohľady sa podávaly z ruky do ruky. Končiare Tatier boli zahmlené; i keď bol krásny, slnečný deň. Vycítili sa len po obede, čo videla len malá čiastka výletníkov. Zato doliny podtatranská a pohorská úplne uspokojily zvedavosť a nároky prítomných turistov. Dlho-dlho dávali sme sa na veniec Nizkých i Vysokých Tatier, do prekrásnych dolín a kochali sme sa v rovinách posiatych slovenskými dedinkami a mestčkami. O dvanástej hodine započala sa slávnosť kladenia základného kameňa chaty na svahu Mlynskej doliny.

Veľký do päťsto hláv počítajúci zástup rozsadený na oslnenom svahu dôstojne vypočul krásne výkony spevokolu a rečníkov. Na začiatok kapela z Podbrezovej zahrala obe štátne hymny, čo obecenstvo stojac vypočulo s obnaženými hlavami. Základný kameň prevallil do vykopaných základov: Ján Chudík, Rud. Pilát, Fr. Studnička a V. Pauliny. Slávnosť skončená, čas pokročil, nastalo ľúcenie. Zástup turistov rozdelil sa na dva prúdy. Liptáci tiahli do podtatranskej a my do pohorskej doliny. Na Trangoške bol oddych a obed, pri ktorom koncertovala fabrická kapela z Podbrezovej. Jej výkony nás mile prekvapily a úplne uspokojily. Ej, veru nechcelo sa nám odísť, ale čas zdržania sa viazaný bol k vlakom.

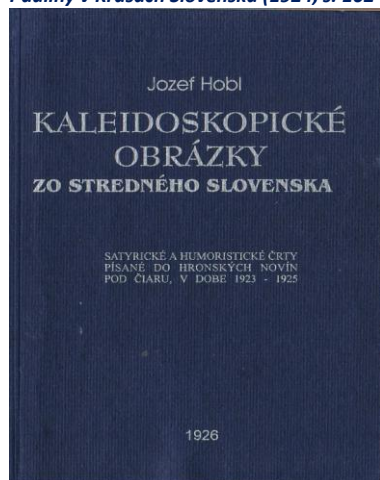
Vracali sme sa krásnou dolinou pomenovanou podľa hrčiaceho v nej potoka „Bystrá“. Prudkým tokom skáče bystrý tento potok so skaly na skalu a obveseluje tichosť doliny svojou hŕmou mlouvou, žblnkotom a vodopádovými nárazmi. I keď telo ustáť, jednako vychodíme z doliny a s našich výšin uspokojení na mysl i na duši.

Vy slovenské výšavy, hory, doly, stráné, riavy a bystriny, z tej duše slovenskej pozdravujeme Vás.

S Bohom, do skorého videnia!

O tejto slávnosti položenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom sa zachovalo aj svedectvo súčasníka ktorý celú udalosť opísal humoristickým perom v nasledovnej publikácii :

HOBL, Jozef : Kaleidoskopické obrázky zo stredného Slovenska : Satyrické a humoristické črty písané do Hronských novin pod čiaru, v dobe 1923-1925. – Lučenec : Nová stolová spoločnosť, 2000. – 164 s. - Je to reedícia pôvodného vydania z roku 1926 a je v nej aj príspevok - Hor sa na Ďumbier ! - o slávnosti položenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom 20.7.1924 - o ktorej písal aj Viliam Pauliny v Krásach Slovenska (1924, s. 102-105).

raz z popudu klubu čl. turistov zo Zvolena na výlet na Ďumbier sám Ján Jiskra z Brandýsa v sprievode Janka Kozicu a starého Dobáka a tak už vtedy bola československá jednota dokumentovaná.

Starosti Zvolenčanov sa ešte zväčšili keď blúdili povesti, že architekt Beluší pracuje na znamenitom pláne výstavby Ďumbiera s prozatímnym počtom 100.000 obyvateľov a architekt Jurkovič hodlá pretvoriť dolejšiu polovicu tejto pamätnej hory na župný dom.

Chválabohu tieto obavy sa neuskutočnili.

Pán župan ubezpečil prítomných Banskobystričanov, ktorí ho opravdu majú radi, že na presťahovanie nepomýšľa, a že sa vo Zvolene lepšie cíti ako na Ďumbieri.

Prípravy k slávnosti sa konaly s neuskutočnením. Prihlasovali sa stále noví a noví účastníci. Sostavovaný zoznam rečníkov a očakávaná, v tomto ohľade až do poslednej chvíle márne, príhľadka pi. Čajákov. Najzúrivejší turisti, tak zvaní "sviatocní", ač vyšli na Ďumbier len v nedeľu dňa 20. júla 1920 ráno, plnili už od pondelka svoje batôžky potravinami, článkami, počítajúc v tom i alkoholu prosté liehoviny. Tajomník obchodnej komory V. Waschko čítal celý týždeň len cestovné spisy, zvlášť Verne-ovu "Cestu do stredu zeme" a dr. Holuba "Sedm let po jižní Africe", Viliam Pauliny hľadal vo svojom bohatom archívu príležitostných rečí vhodné oslovenie starého Ďumbiera.

Riaditeľ štátnych lesov V. Kelemen ubezpečoval dr. Adamka, že netreba sa báť na Ďumbieri nejakého stretnutia s medveďom alebo s tygrom, pretože sa tieto zvieratá takým slávnostiam vyhýbajú. Dr. Adámek vzdor tomu vzal so sebou pre

92

keď usínajúceho Viliama Paulinyho vzbudil výkrik akýsi mládenca, ktorý v tichú noc zareval hlasom túra: "Ja idem na Ďumbier." Tento výkrik bol zbytočným, pretože sa z prítomných nikdo nedomnieval, že by nočný kriklúň šiel snáď na Urpín. Dlhšiu dobu bavil spoločnosť svojím nástrojom I starý gajdošik.

Ticho bolo náhle prerušené krikom dám, ubytovaných v kolibe. Poplašila ich malá myška. Dámy vyskočily so svojich postíel a nadzvynuvši sukne plašily votrelca priekavým krikom. Tento svodný výhľad nedoprial bohužiaľ mužským milovníkom prírody.

Viliam Pauliny vynútil si konečne klud tým, že požiadal strážcu bezpečnosti, aby s ohľadom na spiacu chatu župana zamedzil bujný prejav veselosti. Proti tomuto sobeckému sneužitiu svojej úradnej autority, protestoval zase pozdejšie pán župan. Noc ubiehala, niektorí nadočakvci vypravili sa už o polnoci na Ďumbier a boli ráno nájdení polo zmrzlí.

Pri východu slnka oživoval tábor na Trangoške.

Jedným z najčulejších účastníkov bol Milan Kulišek. Vstal, pekne sa umyl, postavil sa tvárou k slnku, vyhrnul ľavú ruku, omotal ruku renienkom, na čelo upevnil malý predmet a trimajúc v ruke sväzok žinočky, polohlasne septal slová vďaka Hospodínovi. Túto pobožnosť vysvetlil dodatočne tým, že bol svojím priateľom Samom Piklerom požiadany, aby na slávnosti zastupoval slovenskú banskobystrickú obec židovskú. Milan Kulišek ač evanjelik, žiadosti svojho priateľa vyhovel, pretože medzi kresťanmi je on židom najbližším.

Nastal pochod na Ďumbier. Krásna reč pána župana, doplnená recitáciou, reči zástupcov všetkých možných a nemožných korporácií a poklepy na základný kameň, ktorý bol

94

Hor sa na Ďumbier!

12. VII. 1924

Toto heslo, vydané neunavým klubom čsl. turistov, zachvievalo celý predošlý týždeň nielen B. Bystricou, ale širokým ďalekým okolím. Horečné prípravy v dňoch predchádzajúcich 19. a 20. júl nasvedčovali, že pamätný Ďumbier bude v týchto dňoch cieľom návštevy početných milovníkov prírody a mnohých, ktorí okrem prírody, milujú ešte i niečo iného.

Kládol sa totiž dňa 20. júla t. r. základný kameň k turistickej chate na Ďumbieri vo výške 1700 m.

Vedelo sa, že tejto prípravy súčasný sa sám pán župan a Zvolen sa už asi 14 dní triasol so zatajovaným strachom, či táto slávnosť nebude nejakým úskokom a nejedná sa snáď o vybudovanie župného domu a prenesenie župného sídla na Ďumbier. Tento strach sa ešte stupňoval, keď sa dopyčulo, že slávnosti sa zúčastní i pán architekt Jurkovič, ktorý náruživé rád prestavuje staré pamiatky.

A ten Ďumbier je doopravdy pamätný!

Historikovia tvrdia, že Ďumbier je vraj skoro starší, ako zvolenský zámok a rovnako ako i tento pamätihodný. Išiel vraj

91

všetky prípady bateriu z arzenálu v šestke.

Prvé čety výletníkov vyrazily už v sobotu na poľudnia. V Podbrezovej boli výletníci u každého vlaku obeť obeť vitaní deputáciami turistických odborov a hudbou, ktorú dočasne viedol pán Balcar, prednosta stanice.

Nákladné autá s ťažkosťou dopravovali účastníkov po rôznu až pod Trangošku. Peší odchod na Trangošku bol dľa značiek turistického odboru snadný. Námaha starého pána Blazúra, ktorý pred odjazdom z Banskej Bystrice vyplil hodnú dávku čmaru a po ceste robil nové značky, bola zbytočná.

Na Trangoške sa zhromaždilo do večera množstvo výletníkov rôzneho pohlavia, najroznejších politických strán, presvedčení a náboženských vyznaní. Pieklo sa, varilo, spievalo a len v pozdnej nočnej hodine sa kládli hlavy mnohých unavených účastníkov k spokojnému spánku. Pre dámy bola zriadená zvláštna spálňa v jednej kolibe.

Bľadá svetlo mesiaca rozlievalo svoju striebornú žiaru po čarokrásnej krajine. Bola to tá čarovná, jasná, tajuplná noc, akú majú radšej básnici než milenci, noc, v ktorej sa tak dobre spieva z navlažených hrdiel.

Málo výletníkov spalo spánok spravodlivých. Rušilo ich i mocné chrápanie, vychádzajúce zo zdravých pľúc vodcu výpravy Dr. Studeničku, ktorému vraj bude pri budúcom výlete postavená zvláštna koliba - i spev i výkriky niektorých bujných účastníkov. Dost' pozde sa odobral na lužku pán župan s pánom Varsikom z Bratislavy, ktorí nemohli nájsť svoj pokrovec a usilovali sa odstrániť z pokrovec pána Dra. Adámka. Tieto pokusy vyvolaly ostrý protest so sladkého spánku prebudného pána štátneho zástupcu. Už, už to vyzeralo, že rozhostí sa ticho,

93

na Ďumbier náročky privezený už pred slávnosťou, ale množstvom poklepov bohužiaľ značne oklútený. Miesto pre turistickú chatu venovalo blahovoľne mesto Brezno. Tento dar vynahradí mesto jeho pokrokový starosta tým, že nechá vyberať poplatky z prednášok, ktoré sa snáď budúce konať budú v turistickej chate na Ďumbieri, nebude - li chata slúžiť iným účelom. Prítomnosť hláv, riaditeľa Živnostenskej banky v Prahe, pána R. Piláta, vyvolala povest', že Živnobanka sriadi na Ďumbieri svoju filiálku.

Medzi slávnosťou bolo badať znekludnenie, keď objavili sa na oblohe neparné mráčiky, lebo niektorí výletníci nemali so sebou dáždniky. Nejednen spomínal obozretnosť starostu mesta Banskej Bystrice pána Ondreja Hanzlíka, ktorý bez dáždnika nikde nevyjde.

Ale slávnosť skončila bez nehody, účastníci dostali sa šťastne k domácim krbom a dlho, dlho, dlho, budú ešte spomínať na Ďumbier.

2. VIII. 1924

Slávnosť položenia základného kameňa útulne KČST na Ďumbieri. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 4, č. 7-8 (1924), s.97-100. - Podrobný opis priebehu a mená všetkých, ktorí vystúpili s príhovorom na slávnosti, ktorá sa konala 20.7.1924 vo výške 1745 metrov nad morom.

Fotografia z archívu Viliama Paulinyho

V slávnostnej reči predseda Stredoslovenskej turistickej župy JUDr. Juraj Slávik pri položení základného kameňa útulne pod Ďumbierom okrem iného povedal :

„Turisti sú idealisti, a neuspokoja sa s poznaním svojho blízkeho okolia, ale vystupujú na vrcholky, aby ďaleko videli, učia sa poznávať a tým i milovať svoju vlasť a tejto láske učia aj iných.

Základný kameň nech je novým potvrdením bratstva a jednoty československého národa.“

KRÁSY SLOVENSKA

Ročník IV.   1924.   Číslo 7-8.

SLÁVNOSŤ POLOŽENIA ZÁKLADNÉHO KAMEŇA ÚTULNE KČST NA ĎUMBIERI.

Slávnosť táto povzniesla záujem o naše málo známe, takmer opustené a zanedbané, ale predsa krásne Nízke Tatry. Toľko návštevníkov, toľkej radosti z krás prírody, toľko obdivovateľov našich hôr nikto tu pospolu nevidel a takých chvíľ ešte v Nízkych Tatrách nezažil. Z reči každého dala sa vycítiť úprimná spolupatričnosť, ktorej nás príroda učí a ktorá všetkých spája. To ešte tu nebolo, žeby toľko rozjarených sŕdc vítala naša príroda a ony hľadali v nej potešenie a uspokojenie. Oko sa zarosilo radosťou, keď videlo, že jesto ešte dosť takých, ktorí prejavujú záujem o krásy Nízkych Tatier a ktorí vzbudzovať budú pochopenie pre tento kraj. Zdalo sa, ako keby všetko oblieklo sa do nového slávnostného rúcha a plesalo s jeho hostmi. Videli sme všetko ako oživené. Zrak okolitých vrchov akoby bol býval uprený na Ďumbier, ktorý je takou slávnosťou vyznamenaný.

Slávnosť započala sa o 12. hodine poľudňajšej, dňa 20. júla, na mieste stavby na Veľkom sedle Gápla, na svahu Mlynskej doliny vo výške 1745 m. nad morom. Staviteľ Jirásek z Uher. Brodu vykonal potrebné prípravné práce technické, súvisiace so základným kameňom. Slávnosť otvoril sdrúžený spevokol odboru z Brezna, podareným odspievaním Smetanovho „Věna“. Slávnostnú reč povedal predseda Stredoslovenskej župy turistickej dr. Juraj Slávik, župan XVIII. župy politickej zo Zvolena. V svojej reči uviedol, že starý Ďumbier nebol ešte svedkom návštevy takého množstva ľudu. Turisti sú idealisti, a neuspokoja sa s poznaním svojho blízkeho okolia, ale vystupujú na vrcholky, aby ďaleko videli, učia sa poznávať a tým i milovať svoju vlasť a tejto láske učia aj iných. Základný kameň nech je novým potvrdením bratstva a jednoty československého národa.

JIRÁSEK, Jozef - In: Krásy Slovenska. – Roč. 4, č. 9-12 (1924), s.161. – (Rubrika : Turistický obzor).

Správa o úmrtí staviteľa Jozefa Jiráka z Uherského Brodu „podnikateľa stavby útulne turistickej na Ďumbieri“. „Pri slávnostnom položení základného kameňa radosťou ho naplňovalo všetko, že má česť postaviť takú dôležitú stavbu pre turistickú verejnosť. Odchádza a zanecháva len svoj ideový projekt, ktorý nám poslúži za základ nášho ďalšieho pokračovania v stavbe“.

JOZEF JIRÁSEK.

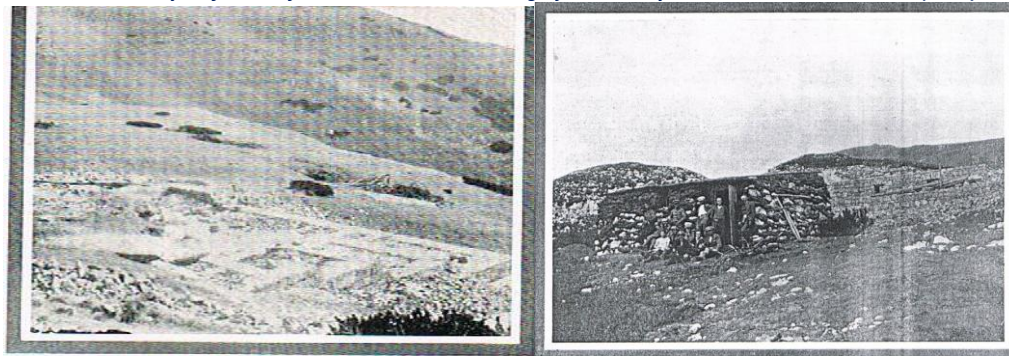
Bolestne sa nás dotýka, že naraz odchádzajú nám tak významní podporovatelia turistiky. V tejto dobe zomiera staviteľ Jozef Jirásek z Uherského Brodu, podnikateľ stavby útulne turistickej na Ďumbieri. Rozpomináme sa ako sa tešil, že mohol podújať stavbu objektu pre zveľadenie našich hôr a povzniesie turistického ruchu v Nízkych Tatrách. Započal svoje dielo na Ďumbieri s veľkou obetivou láskou k turistike slovenskej, ale nešlo mu osudom dožičené uvidieť výsledok práce svojho podnikavého ducha. Keď po prvý raz vystúpil na sedlo Ďumbiera cítil sa medzi turistami ako doma a pri slávnostnom

položení základného kameňa radosťou ho naplňovalo všetko, že má česť postaviť, takú dôležitú stavbu pre turistickú verejnosť. Odchádza a zanecháva len svoj ideový projekt, ktorý nám poslúži za základ nášho ďalšieho pokračovania v stavbe. Lutujeme jeho odchodu a zachováme mu vďačnú rozpomienku. Pokoj prachu jeho!

Základy útulne na Ďumbieri... - In: *Krásy Slovenska*. – Roč. 4, č. 9-12 (1924), s.162. – (Rubrika :Turistický obzor).- Celý text znie : Základy útulne na Ďumbieri boli postavené v jaseň, kým mrazy neznemožnili ďalšiu prácu. V druhú slávnosť vianočnú zhorelo na južnom svahu Ďumbiera veľké priestranstvo kosodrevinou zarastené. Mrákavy dymu dobre bolo vidieť aj v Liptove.

ZÁKLADY ÚTULNE NA ĎUMBIERI boli postavené v jaseň, kým mrazy neznemožnili ďalšiu prácu. V druhú slávnosť vianočnú zhorelo na južnom svahu Ďumbiera veľké priestranstvo kosodrevinou zarastené. Mrákavy dymu dobre bolo vidieť aj v Liptove.

CHUDÍK, J. : Základy Štefánikovej útulne na Ďumbieri / Fotografia.-In: *Krásy Slovenska*. - Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.261.

Základy Štefánikovej útulne na Ďumbieri.

Foto J. Chudík. Základ novostavby a dočas. útulňa na Ďumbieri.

Foto Ig. Muocik.

MUOCIK :Základy novostavby a dočasná útulňa na Ďumbieri /Fotografia.-In: *Krásy Slovenska*. - Roč.11,č.9-10(1932), s.262.

VOSYKA, Robert : Týždeň v Nízkych Tatrách .- In: *Krásy Slovenska*. – Roč. 4, č. 1-2 (1924), s.5-8.- Popis výstupu z Demänovskej doliny na Ďumbier, prírodné krásy a výhľady. V obrazovej prílohe za stranou 16 je fotografia trosiek starej útulne na vrchole Ďumbiera.

1925

Schôdza ústredného zastupiteľstva KČST bola 14.okt.1925 v Prahe... - In: *Krásy Slovenska*. - Roč.5, č.3(1925-26), s.81-82. –Na Slovensku má byť v budúcom roku dokončená útulňa na Ďumbieri...

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří St.: Zpráva o činnosti Klubu českoslov. turistů v Praze za rok 1924.- In: *Časopis turistů*. – Roč. 37, č. 3 (1925) – Příloha 36 s. - Výročná správa uvádza aj dve informácie týkajúce sa Nízkych Tatier - o slávnostnom položení základného kameňa chaty pod Ďumbierom a o účasti KČST na rokovaní k ustanoveniu Družstva Demänovských jaskýň.

VOLKO-STAROHORSKÝ, J.: Tretí raz na Ďumbieri (2045) : Demänovská dolina, Liptov . – Fotogr., nákres.- In: *Časopis turistů*. – Roč. 37, č.7-8 (1925), s.221-225 + č.9-10(1925), s.277-281.

Popis a dojmy z výstupu na vrchol Ďumbiera, ktorý sa konal ako súčasť programu slávnostného položení základného kameňa na stavbu chaty pod Ďumbierom dňa 20.júla 1924. Na str.223 je fotografia skupiny Mikulášanov na vrchole Ďumbiera 20.7.1924.

Zprávy Klubu československých turistů na Slovensku : Stredoslovenská župa KČST vo Zvolene.-In: *Krásy Slovenska*. – Roč. 5, č. 1 (1925), s.26-27. – (Slovenský turista).- Zo správy za rok 1924 sa cituje informácia o slávnostnom položení základného kameňa na stavbe útulne pod Ďumbierom dňa 20.7.1924.

Zprávy Klubu československých turistů na Slovensku : Stredoslovenská župa KČST...-In: *Krásy Slovenska*.-Roč. 5, č. 3 (1925), s.81. – (Slovenský turista).-Delegát odboru z Podbrezovej podal informáciu o stavbe útulne na Ďumbieri a Trangoške.

CHUDÍK, Ján : Kvapľové jaskyne na Ďumbieri. -In: *Krásy Slovenska*. – Roč. 5, č. 4 (1925-1926), s.106-107.- Odbor KČST Ďumbier v Podbrezovej objavil v n.m.1740 m. na Kozích chrbtoch.jaskyne. „Dúfame, že toto objavenie značne pozdvihne návštevu Ďumbiera aj útulne stavanej na jeho pleci. Prostriedkom októbra minulého roku pokryl sa Ďumbier hodne hrubou vrstvou zimného pláštia a nastaly kruté mrazy. Robotníctvo zaujaté stavbou útulne, muselo prácu nechať. Steny sú hotové po výšku oblokov. Všetko sa poprikrývalo doskami a skalami, aby na jar mohlo sa na stavbe pokračovať. Barak ostal prázdny. Bol iste dobrým útlkom pre lyžiarov.“

Zprávy spolkové: Zprávy z ústředního výboru: Zápis o řádné valné hromadě KČST za rok 1924 konané 5.4.1925 v sieni Obchodnej komory v Bratislavě. - In: *Časopis turistů*. – Roč.37, č.5(1925), s.153-154. – Schválený -Řád pro stavby, přestavby a investice jakéhokolí druhu, podnikané odbory KČST. Řád pro správu chat KČST. Domácí řád pro chatu KČST. Okrem iného sa uvádza – návrh Fatranskej župy, aby sa stavba Ďumbierskej chaty riešila v menších rozmeroch, bol „odkázaný“ miestnemu komisionálnemu vyšetreniu za účasti ústredia a zástupcov zainteresovaných žúp a odborov.

Zprávy spolkové : Župní činnost : Stredoslovenská župa ve Zvolene - In: *Časopis turistů*. – Roč.37, č.5(1925), s.157-158.- V júni 1924 sa župa zúčastnila komisionálnej schôdze a 20.7. na slávnostnom položení základného kameňa chaty na Ďumbieri vo výške 1750 m n.m. Slávnosť sa konala za účasti vyše 700 osôb.... Prijalo sa 274 dopisov, odoslalo 498 – okrem toho 436 pozvánok na slávnosť na Ďumbieri. V programe ďalšej činnosti je pokračovať v značení ciest a v stavbe na Ďumbieri, stavbe rozhľadne na Pustom hrade....

Zprávy spolkové : Stredoslovenská župa konala schôdzku 16.9.1925 vo Zvolene... - In: *Časopis turistů.- Roč.37, č.11(1925),s.332.* - ...schôdzka 16.9.1925 vo Zvolene za prítomnosti odborov Ban.Bystrica, Brezno, Dobšiná, Kremnica, Podbrezová a Zvolen, ústredie sa omlúvalo lebo poslalo delegátov na jednanie p Slovanskom turistickom sväze. **Jednalo sa o prácach na stavbe chaty na Ďumbieri, o projekte útulne na Trangoške**, o nových jaskyniach, o kúpených lôžkach pre nocľahárne, o prípravách na založenie nových odborov a o príprave Sprievodcu po oblasti župy. Bol daný návrh na použitie vagónov ako turistických chát....

Odbor KČST v Bratislave. - In: *Časopis turistů. - Roč.37, č.2(1925), s.60.* - Z darov a predaja "tehiel" získal odbor 8645 Kč v prospech stavby chaty na Ďumbieri.

Stredoslovenská župa KČST vo Zvolene. - In: *Krásy Slovenska.-Roč.5, č.1 (1925), s.26.* - Správa za rok 1924 a plán činnosti na rok 1925.....v júni zúčastnilo sa predsedníctvo župy a odbory v župe združené komisionelnej schôdzky na Ďumbieri, kde sa rozhodla voľba miesta pre útulňu a ustálil sa deň polozenia základného kameňa. Týmto rozhodnutím sa záujem o turistiku u nás značne vzpružil a spomenutá slávnosť odbavila sa 20.júla 1924 pri účasti vyše 600 turistov a hostov. Nákladná stavba tejto útulne potrvá iste do r.1926 a sú veľké nádeje že pomocou nej oživne turistika nielen v Nízkych Tatrách, vo Fatre, ale i na celom strednom Slovensku. V súvis so slávnosťou a stavbou vyvinula župa značnú činnosť propagačnú.

— Stredoslovenská župa KČST vo Zvolene. Z tajomníckej zprávy na r. 1924 nvádzame toto :

Iste každý pozorovateľ, ktorý sa zaujíma o turistiku a sleduje jej vývin, musí uznať, že stredoslovenská župa KČST vykonal v medziach svojho pôsobiska dost cennej práce za svojho dva a polročného trvania. Je ona síce i tu ešte len vo vývine, ale je nádej, že účelným povzbudzovaním, upozorňovaním a vykonávaním dosiahne sa väčšieho záujmu a projektované snahy ľahšie sa dajú splniť.

V júni zúčastnilo sa predsedníctvo župy a odbory v župe združené komisionelnej schôdzky na Ďumbieri, kde sa rozhodla voľba miesta pre útulňu a ustálil deň slávnosti polozenia základného kameňa. Týmto rozhodnutím sa záujem o turistiku u nás značne vzpružil a spomenutá slávnosť odbavila sa 20. júla 1924 pri účasti vyše 600 turistov a hostov. Nákladná stavba tejto útulne potrvá iste do r. 1926, a sú veľké nádeje, že pomocou nej oživne turistika nielen v Nízkych Tatrách, vo Fatre, ale i na celom strednom Slovensku. V súvis so slávnosťou a stavbou vyvinula župa značnú činnosť propagačnú.

Stredoslovenská župa KČST... - In: *Krásy Slovenska.-Roč.5, č.3 (1925), s.81.* - Správa zo schôdze 16.9.1925 vo Zvolene. Delegát odboru z Podbrezovej informoval o stavbe útulne na Ďumbieri a Trangoške, referoval o novoobjavených jaskyniach v Ďumbierskej oblasti na Kozích chrbtoch a o objavných prácach, podbrezovský odbor usporiadal tombolu v prospech útulne na Ďumbieri, vyniesla zisk 1387.40 Kčs. .

Zo Stredoslovenskej župy KČST. - In: *Krásy Slovenska.-č.4(1925-26), s.112-114.* - v správe tajomníka župy Antona Drahoráda sa uvádza... V programe na rok 1926 má župa vyznačovať cesty vo svojom obvode, vydať mapu značkových ciest, pokračovať v stavbe útulne na Ďumbieri...

Zpráva o činnosti Klubu českoslov.turistů v Praze za rok 1924. -In: *Časopis turistů. - Roč.37, č.3(1925) - Příloha. - Na s.2 a 5. Informácia :* V roku 1924 sa začalo so stavbou chaty na Ďumbieri v Nízkych Tatrách, základný kameň položený 20.7.1924.

K chatě na Ďumbíru (2045 m) v Nízkých Tatrách položen základní kámen slavnosti, pořádanou 20. července 1924. (Věstník str. 96/1924.) Chata budována jest pod vrcholem Ďumbíru na t. zv. sedle Oápehu ve výši 1750 m. Přes léto položeny základy a ve stavbě příštího roku bude pokračováno. Nepřístupnost místa, jakož i velké vzdálenosti od nejbližších vsí stavbu nesmírně ztěžují i zdražují, takže dohotovena bude teprve v roce 1926. Asi ve výši 180 m nad chatou nachází se stálý pramen, od něhož bude zřízen vodovod. Chata na Ďumbíru povznese turistický ruch v Nízkých Tatrách, kdež dosud nelze najíti řádného ubytování a pohostění. Blízkost Demánovských jeskyní zájisté návštěvu ještě zvýší, neboť oblast Ďumbíru s několika překrásnými dolinami skýtá možnost několikadenních tur, jichž střediskem bude chata KČST.

Výročná správa KČST (5.4.1925). - In: *Krásy Slovenska.- Roč.5, č.1(1925-26), s.24-25.* - Na Valnom zhromaždení KČST 5.4.1925 v Bratislave. Aj prehľad o útulniach (Votrubova útulňa pri Bielych plesách, Holubyho útulňa na Javorine, útulňa na Choči, **rozostavaná útulňa pod Ďumbierom**) údaje o tom kto ich stavaj, ako sú vybavené. " Minulého roku povstaly na Slovensku nové odbory KČST-v Banskej Štiavnici, Brezne, Čadci, Ľubochni, Myjave, Sabinove, Starej Turej, Tisovci, Trnave, Vrútkach a Zlatých Moravciach. KČST na Slovensku má v 28. Turistických župách spolu 45.150 členov. **Na Slovensku má byť v budúcom roku dokončená útulňa na Ďumbieri**, o schválenej stavbe útulne na Kláštorisku nebola reč, ani o strate útulne Sliezsky dom, ktorú odkúpil maďarský spolok Karpathen-Verein, prečo ju neodkúpil KČST ? ale aspoň ju istý čas bude mať naďalej v prenájme Valášek, ako doteraz...

1926

Zpráva o činnosti Klubu českoslov.turistů v Praze za rok 1925. -In: *Časopis turistů.-Roč.38,1926-Příloha v čísle 2.* - uvádza sa aj informácia o stavbe chaty pod Ďumbierom :

Chata na Ďumbieru, na sedle Gápel ve výši 1745 m n. m., s jejímiž základy v r. 1924 započato, dovedena k prvnímu patru. Před dopravou materiálu od Král. Lehoty musila se upravit stezka z Vvš. Bocy za účinné pomoci voj. techn. roty z Lipt. Sv. Mikuláše. Nepříznivé počasí zavinilo, že chata — v její blízkosti odbor v Podbrezové objevil jeskynní chodby — nebyla přivedena pod střechu. Obtížná tato stavba, svěřená stav. J. Šašinkovi z Popradu, dokončí se na podzim 1926 a po příslušném vybavení otevře se pravděpodobně v létě 1927.

Zprávy spolkové : Zprávy z ústředního výboru : I.schůze ústředního zastupitelstva KČST konala se 2.6.1926 v Praze. - In: Časopis turistů. - Roč.38, č.6(1926), s.49-50. - o.i. přijatý návrh odboru Podbrezová, pomenovať chatu na Ďumbieri po jej úplnom dostavaní chatou Milana Rastislava Štefánika.

SCHIESZL, Jan : Po nejvyšším hřebenu Nízkých Tater na Ďumbír.- In: Časopis turistů. - Roč. 38, č. 3 (1926), s.73-76.

1927

Útulňa na Ďumbieri... -In: Krásy Slovenska. - Roč. 6, č. 3-4 (1927), s.118.- Stručná zmienka o tom, že útulňa na Ďumbieri sa stavia v menších rozmeroch, než sa pôvodne myslelo a bude tohto roku dokončená tak, že podjaseň môže byť aj otvorená.

Chata KČST na Ďumbieru. - In: Časopis turistů. - Roč.39, č.6-7(1927), s.148. - informácia že chata bude v tomto roku dokončená a na jeseň sprístupnená. Pozostáva z prízemí, v ktorom je hostinská miestnosť a z podkrovia s niekoľkými izbami.

Stredoslovenská župa KČST mala výborové stretnutie v Ban.Bystrici dňa 21.mája 1927...-In: Krásy Slovenska.-Roč.6, č.3-4(1927), s.114-115. -(o útulniach pod Latiborskou hoľou, Chabencom a na Kráľovej studni)- Rokovaniu predsedal V. Paulíny ...župa odporúča zemeľskému inšpektorátu v BB aby sa otázka adaptovania útulne pod Latiborskou hoľou a pod Chabencom riešila na ankete...ústrediu bol predstretý na schválenie plán a rozpočet útulne na Kráľovej studni...mesto Banská Bystrica dalo župe podporu 500 Kčs...župa opatruje 13 498 Kčs stavebného fondu...útulňa na Ďumbieri ktorú stavia ústredie, má byť tohto roku dokončená... ..s výstavbou novej útulne na Trangoške sa rozhodlo predbežne počkať.

Z ústredného výboru. - In: Časopis turistů. - Roč.39, č.10 (1927), s.246-247. -...ministerský radca inž.Veselý je poverený prehliadkou chaty na Ďumbieri a prejednaním všetkého, čo sa stavby týka, spolu so zástupcami popradského odboru KČST, slovenskej komisie KČST a stavebnou firmou.

Z ústredného zastupitelstva 22.10.1927. - In: Časopis turistů: Měsíčník Klubu československých turistů.- Roč.39, č.11(1927), s.271-278. - uvádza sa aj informácia : „...Jinou bolestí je chata na Ďumbieru. V r.1923 dal na ni stát subvence Kč 120.000, dary ústředí zaslanými vzrostla tato částka do konce r.1925 na obnos 123.790 Kč. Z této částky bylo na stavbu vydáno do konce r.1925 Kč 47.583.46, takže mělo býti uloženo na tento účel 76.206,54 Kč. Těchto peněz bylo ale rovněž použito pro jiné účely, až se proti tomu technická komise ohrazovala. Celkem bylo na Ďumbier 120.000 + 95.000 + 260.000, tedy úhrnem 475.000 Kč, to jest obnos, který si chata na Ďumbieru určitě vyžádá, ne-li překročí a výbor musí oněch scházějících 76.000 Kč uhraditi opět z běžných příjmů, čímž znovu se zatěžká rozpočet na rok 1928.

Ale vedle toho jsou zde ještě velmi vážné věci, nad kterými se musí člověk opravdu zamysliť. Tak na příklad:

1. Státní zápůjčka. Státní zápůjčky dvoumilionové nebylo použito na úhradu položek státem určených, nýbrž na jiné dluhy, takže z ní ku konci roku 1926 scházelo 72.864.70 Kč. Tyto peníze spolu s příslušným úrokem musil sehnati výbor z vlastních příjmů a zaplatiti celkem 78.121.37 Kč, aby před kontrolními orgány státu se toto zneužití peněz neobjevilo.

2. Jinou bolestí je chata na Ďumbieru. V r. 1923 dal na ni stát subvence Kč 120.000—, dary ústředí zaslanými vzrostla tato částka do konce r. 1925 na obnos 123.790— Kč. Z této částky bylo na stavbu vydáno do konce r. 1925 Kč 47.583.46, takže mělo býti uloženo pro tento účel 76.206.54 Kč. Těchto peněz bylo ale rovněž použito pro jiné účely, ač se proti tomu technická komise ohrazovala. Celkem bylo na Ďumbier 120.000 + 95.000 + 260.000, tedy úhrnem 475.000 Kč, to jest obnos, který si chata na Ďumbieru určitě vyžádá, ne-li překročí a výbor musí oněch scházějících 76.000 Kč uhraditi opět z běžných příjmů, čímž znovu se zatěžká rozpočet na rok 1928.

Útulňa na Ďumbieri.- In: Krásy Slovenska. - Roč. 6, č. 7 (1927), s.196-200.- Kritická správa predsedu Stredoslovenskej župy KČST V.Paulínyho, ktorý bol 28.8.1927 na kontrolnej previerke stavby útulne pod Ďumbierom, podrobný popis zistených nedostatkov a návrhy na riešenie.Ústredie v Prahe nedalo stredoslovenskej župe k dispozícii plán ani rozpočet stavby, ani ju nepoverilo systematickou kontrolou. - Kópia celého článku :

ÚTULŇA NA ĎUMBIERI.

Vec stavby útulne na Ďumbieri je už dávno na tapete a žiaľbohu ešte vždy nie je v tom štádiu, aby sme mohli oznámiť turistikej a lyžiarskej verejnosti, že po toľkom vajataní je už po ťažkom pôrode a že konečne môžeme pozvať kmotrov a turistickú rodinu na krstiny. Nie veru, tej radosti ešte nemáme a musíme sa obmedziť iba na poukázanie v akom stave sa nachodí. Nuž v druhom stave je už abnormálne dávno. Práve preto predseda stredoslovenskej župy a podpredseda ústredia Viliam Paulíny, ktorý dokázal sa byť dobrým lekárom nezdravých symptomov turistického života, vyšiel

na chrbát Ďumbiera osobne pozrieť a presvedčiť sa, či tu — božechráň — nejde o mŕtvorod. Prenocujúc tam v robotníckej búde, dňa 28. augusta dôkladne preskúmal stav vecí a podal o tom zprávu v stredoslovenskej župe, ktorá to oznámila ústrediu. Jeho diagnóza neoprávňuje nás mať ružové nádeje.

Zistil, že tohorodné práce na útulni započali sa iba 1. aug. 1927 s nedostatočným počtom pracovných síl. Od 1. do 6. augusta pracovali tam 2 murári a 2 robotníci za dozoru paliera Petruľa. Od 8. aug. pribudlo 5 nových robotníkov. Do konca augusta mal tedy palier Petruľa dvoch murárov a 7 robotníkov. Ze takýto malý počet robotníkov nemohol mnoho produkovať, je isté. Šáňal sa stavebný materiál. Hradý (stropnice) dali sa natesať z jedlic na Trangoške čerstvo sošatých a vynášali sa strmou stráňou na stavebné miesto. Osem ľudí vynášalo na drúčkoch tieto stropnice. Cez deň mohli vyniesť 2 hradý. Tu nevdojak tisne sa otázka: prečo nemal stavitel už dávno pripravené drevo stavebné, aby ono vyschlo a vyschnuté ľahšie a rýchlejšie by sa bolo dalo povynášať? Či je vôbec dovoliteľné upotrebiť do staviska čerstvé, nevyschnuté drevo? Podľa udania paliera Petruľa bolo minulého roku na stavbe 42 stropnic a od 1. aug. t. r. donieslo sa 61 kusov stavebného dreva, z toho 37 kusov na krov a 24 stropnic. Dolu v Bystrej doline nad Trangoškou pripravené sú 4 kusy dreva na polštáre. Palier tvrdil, že okrem už spomenutého dreva vynieslo sa ešte 24 kusov okrúhleho dreva na polštáre mimo lešenia, ale bol taký tuhý a studený vietor, že Paulíny ledva sa mohol udržať na nohách a preto posledné udanie nemohol podrobne prekontrolovať. Podľa raportných záznamov, ktoré od počiatku všetky pečlivo prečítal, mnoho sa pracovalo na prekopanom jarčeku na stráni Ďumbiera, ktorým sviedla sa voda z prameňa pod Ďumbierom do sedla na Gapli, tedy

197

ku staveništiu. Voda sa v piesočnatej pôde ustavične ztráca a i keď sa jarček stále opravuje, do sedla síde len málo vody, ktorú potrebujú pri stavbe. Ale čože mohlo päť ľudí viac vykonať? Keď opravovali koryto jarku, iná práca stála. Otázku vody pre útulňu bude treba riešiť riadne. V piesočnatom svahu voda bude sa stále ztrácať, preto treba vodu od prameňa sviesť v otvorených žlaboch cementových, ktoré dajú sa na mieste ľahko spraviť, lebo piesku je na dostac. Zatvorené rúry sa upotrebiť nedajú, lebo by ich mráz potrhával. Na útulni samej dvaja murári vykonali niektoré opravy (nedostavená budova sa tedy už opravuje) a to: zväčšovalo sa okno do jedálne a okno kuchynské; jedáleň a kuchyňa sa prehľbovaly o 35 cm a komora o 15 cm, pri čom narazilo sa na tvrdú žulu, ktorú treba po kúsku vysekať.

Lešenie je postavené z frontu a na jednom južnom rohu. Na druhom rohu je nástupište na lešenie.

Keďže sa spodné miestnosti prehľbovaly, bude treba tomu primerane upraviť aj verandu, vlastne chodbu okolo budovy.

Záchody majú byť dnu v stavbe a je divné, že kanál zpod nich má sa ešte len prekopáť a presekať popod kuchyňu. Bolo by účelnejšie a hygienickejšie umiestiť záchody vedľa budovy a na nijaký pád nie v nej; akby však predsa v budove, tak len s nádobou na každodenné vynášanie. To však je veľmi nepraktické.

Nariadené je znovu vybúvať a zväčšiť oblok v jedálni od východu. Skromný náhľad pozorovateľov je, aby — keďže sú spodné miestnosti hodne hlboko a jedáleň má už 2 obloky zväčšené na juho-východ — oblok od východu vôbec vystal, lebo je zbytočný i preto, lebo výhľad z neho je nevalný a hlavne preto, lebo 3 obloky v zimnom počasí znemožnia vykúriť jedáleň. Vôbec vo výške, v akej je útulňa na Ďumbieri, mnoho oblokov a veľkých, je iba na újmu vykúrenia miestnosti. Rozhodne však sú treba na obloky železné okennice, lebo tuhé vetry, búrky a krupobitie by často poškodzovaly sklo.

Podrobný plán stavebný a rozpočet bol Paulínymu neznámy, lebo palier má len kusé náčrtky, preto nemohol sa o všetkom náležite informovať. Ústredie malo dať plán i rozpočet k dispozícii stredoslovenskej župe a ju poveriť systematickou kontrolou.

Ďalšie poznámky Paulínyho sú tieto:

Potrebné bude okolo stavby vybudovať široký rigol a pristaviť alebo vykopať do kopca miestnosť na palivo. Utulňa bude potrebovať veľké zásoby paliva, najmä na zimu. Okurovanie útulne vyžadovať bude veľké náklady, lebo je vysoko nad lesmi a doprava paliva je spojená s ohromnými ťažkosťami. Zásoby dreva pripraviť a do útulne dopraviť bude treba cez letné mesiace.

Nikde obďaleč útulne je potrebné postaviť hromosvod, lebo podľa hlásenia paliera Petruľa hromy tu často bijú a i nedávno udeľo v bezprostrednej blízkosti útulne.

Počasie v auguste bolo tohoto roku veľmi premenlivé. Cez deň sa síce dalo pracovať, ale časté nočné lejaky a búrky narobili škody a neschodnými urobili cestičky a chodníky. V noci z 27. na 28. augusta lomcoval víchor a padal sneh. Vietor dul takou ohromnou silou, že do zeme vkopanú a skálím i zeminou obhádzanú bídu robotnícku otriasal v základoch.

198

V raportnej knihe našiel som poznámky p. ing. Semeráda z Lipt. Sv. Mikuláša zo dňa 12. augusta, ktoré v odpise dal som k dispozícii stredoslovenskej župe. Dňa 19. augusta bol tam p. Chudík z Podbrezovej a tiež vpísal svoje poznámky do raportnej knihy.

Palier Petruľa stravoval robotníkov a preto mu málo času ostávalo na dozor a prácu pri stavbe, keďže varil vtedy pre 10 ľudí. Po iné roky mal tam svoju ženu i kuchárku. Žiadal ma vyprostredkovať mu istú odmenu za to, že jeho osobným pričinením zlacnela stavba tým, že na jeho návrh svedená bola voda s Ďumbiera, ktorá naplavila piesok; za stavby utrpel na zdraví a jeho žena prítiahla si chorobu, ktorej liečenie stálo ho mnoho peňazí; vykradli mu privátne veci, robí útulni propagandu, atď. Zaznamenávam to pre uváženie. Na mňa osobne spravil palier Petruľa dobrý dojem, preto mala by sa jeho vec osobitne riešiť.

Môj náhľad je, že útulňa ani tohoto roku nebude dohotovená a preto treba vyšetriť, kto je tomu na vine?

Podľa listu ústredného výboru č. 9137-27 stavitel Šašinka vyzval sa iba 22. júla 1927, aby ďalšie práce na stavbe ihneď započal. List mohol v Poprade dostať asi 25. júla a tak vlastne stavitel Šašinka ani nemohol prv započať, ako 1. augusta. Musíme si tedy dať otázku, prečo ústredie vyzvalo Šašinku započat práce iba 22. júla a prečo nie aspoň o dobrý mesiac skôr? Ústredie o útulni informoval min. radca ing. Veselý, ktorý bol útulňu osobne pozrieť asi dňa 17. júna t. r., lebo dňa 18. júna referoval o tom na zasadnutí Slovenskej Komisie v Banskej Bystrici ubezpečujúc nás, že pokračovanie stavby sa hneď započne a že útulňa bude tohoto roku dokončená.

Ďalej je otázka, prečo stavitel poslal babrať na útulňu len dvoch murárov a 2 robotníkov s jedným palierom, ktorý mu každodenne

199

podával raporty o tom, ako málo sa spravilo? Čo môžu 5. ľudia spraviť, keď z nich hlavný je zaujatý varením raňajok, obedov a večerí pre robotníkov alebo i pre došlých turistov? Všetko to budí dojem, že s dokončením stavby nemyslelo sa to vôbec vážne. Príčina toho predsa kdesi väzí. Záujem staviteľa je, keď sa mu riadne platí, dokončiť stavbu čím skôr. Všetko zdá sa poukazovať na to, že na stavbu útulne na Ďumbieri niet peňazí. Túto otázku chcel bych mať objasnenú. Niet staviteľa, ktorý by za peniaze nepostavil, čo mu rozkážu. V našich kruhoch tak sa vedelo, že peniaze na útulňu Ďumbiersku dalo ministerstvo obchodu a že sú uložené v Zemskej banke. Preťahovaním stavby sa štátne peniaze zbytočne vyhadzujú, lebo sa nevyužili účelne. Hospodárenie so stavbou útulne je pod všetku kritiku. Malo sa nástožiť na tom, aby staviteľ Šašinka vyslal k stavbe toľký počet robotníctva, aby sa úbohá útulňa aspoň na zimu dostala pod strechu, lebo ináč mrazy znovu zničia značnú časť doterajších prác. Keby reorganizácia KČST podľa zemí vykonaná bola do všetkých dôsledkov a keby peniaze na útulňu bolo Ústredie sverilo stredoslovenskej župe a poverilo ju dozorom a kontrolou stavby, útulňa na Ďumbieri mohla byť už dávno hotová...

Ze predseda stredoslovenskej župy podal takúto rozhorčenú zprávu svojej župe, a ona ústrediu, netreba sa diviť. Skôr tomu, že nie je ešte rozhorcenejšia. Hoci prekážok bolo a i budú, stavba mohla i mala sa dokončiť, aby peniaze nevychádzaly na zmar. Keby sa celá vec bola sverila vojsku, aby si ono postavilo tam letné sídlo a vyhradilo sa určité miestnosti pre turistov, mohla tam stáť parádna útulňa za desiatinu tých peňazí, ktoré sa dosiaľ do nej vstrčili a za ostatných $\frac{9}{10}$ mohol sa na významnejšom, výhodnejšom a výnosnejšom mieste postaviť celý hotel. Stavbu tejto útulne dostalo terajšie ústredie do dedičstva, preto zodpovednosť za celý podnik nepadá naň, malo však hneď poukázať na vážne prekážky — ak totiž nejaké boli — aby sa turistická verejnosť upokojila a pomohla ústrediu odstrániť prípadné neobyčajné ťažkosti. Tak bolo by ústredie vyhlo vysvetľovaniu, ktoré teraz žiadajú všetci turisti, ktorým je stavba útulne na Ďumbieri nie ľahostajná, predovšetkým župa stredoslovenská. Vysvetlenie ohľadom líkavej práce tohoročnej.

Zprávy spolkové : Zprávy z ústředního výboru : Zápis o schůzi delegátů KČST.-In: Časopis turistů. – Roč. 37, č. 5 (1927), s.152.- V zápise sa uvádza, že návrh župy Fatranskej, aby sa stavba chaty pod Ďumbierom realizovala v menších rozmeroch, bol odkázaný na miestne komisionálne posúdenie za účasti ústredia a zainteresovaných zástupcov odborov a žúp.

Zprávy spolkové : Župní činnost : Stredoslovenská župa. - In: Časopis turistů. - Roč.37, č.5 (1927), s.157-158. - V júni 1924 sa župa zúčastnila na komisionálnom posúdení navrhovanej stavby chaty pod Ďumbierom a 20. júla 1924 na slávnostnom položení základného kameňa tejto stavby (na túto slávnosť župa rozoslala 436 pozvánok). Župa v roku 1924 opravila rozhladňu na Panskom dieli.

Zasadnutie Slovenskej komisie KČST bolo dňa 18.6.1927 v Banskej Bystrici...In:Krásy Slovenska.-Roč.6,č.3-4(1927),s.113.- Pokladník škpt.Janák navrhol ziskávať prostriedky pre Komisiu aj vydaním leteckých snímok a máp jednotlivých krajov-na to reagoval zástupca Prahy konzervátor Jeníček, že to podľa neho patrí do úloh ústredia, lebo „Komisiu považuje len za organizačné teleso“... Hovorilo sa aj - o stavbe útulne na Ďumbieri, ktorá sa dokončí tohoto roku v zmenšenom rozsahu, než bol plán pôvodný...o značkovanií ciest v okolí Ďumbiera a ich pomenovaní... o Krásach Slovenska, ktoré sa stávajú orgánom Slovenskej komisie tak, že majiteľom a vydavateľom ostane odbor KČST v Lipt.Sv.Mikuláši...

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1927. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.4.(1928) – Príloha. – na s.5-7- údaje o dátumoch stavby a sprístupnenia a nákladoch na stavbu chat a útulní—aj Štefánikova chata na Ďumbieri

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního výboru 28.12.1927. –In: Časopis turistů. – Roč.40, č.1-2(1928), s.21-22. – Okrem iného prijal sa návrh technickej komisie k stavbe na Ďumbieri (nie je uvedené o čo konkrétne išlo).

Dva významné dny KČST v roce 1927 : Řádná valná hromada KČST 8.5.1927 v Hradci Králové. - In: Časopis turistů. – Roč.39, č.6-7(1927), s.130-142. – Podrobná zpráva o výsledkoch účtovnej kontroly hospodárenia KČST, popis zistených závažných nezrovnalostí v dôsledku ktorých odstúpil z funkcie aj J.Mühlmann (ktorý mal na starosť aj výstavbu chaty pod Ďumbierom).

1928

HRUBÝ, Emil : Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1927 / Emil Hrubý, V.Uttl.- In: Časopis turistů: Měsíčník Klubu československých turistů. – Roč. 40, č. 4 (1928) – Príloha. -Na str.6 informácia o Štefánikovej chate na Ďumbieri, v ktorej stavbe sa pokračovalo, nemohla sa dokončiť pre skorý príchod zimy. Náležitými opatreniami však múry neutrpeli prezimovaním a po vyhotovení drevocementovej plochy strechy a remeselných prác, sa chata určite otvorí v lete 1928.

PAULÍNÝ, Viliam : Slávnostné otvorenie útulne na Ďumbieri / Viliam Paulíny, Peterec.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 7, č. 5-6 (1928), s.172.- Predseda a tajomník Stredoslovenskej župy KČST pozývajú na slávnostné otvorenie útulne Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom, dňa 9.9.1928 pri príležitosti 10.výročia trvania republiky. Popis programu a prístupových trás... po vyčerpaní programu bude veselica.....**...prídte hŕfne na Ďumbier...**

Slávnostné otvorenie útulne na Ďumbieri.

Na návrh porady stredoslov. župy KČST uspiesol sa Ústredný výbor na tom, aby slávnostné otvorenie útulne na Ďumbieri na oslavu 10. výročia trvania republiky bolo dňa 9. septembra 1928 o 10. hod. predpol. za protektorátu p. ministra obchodu inž. Ladislava Nováka. Útulňa bude pomenovaná podľa mena nášho bohatiera dr. Milana Rastislava Štefánika.

Na túto slávnosť pozývajú sa všetky odbory KČST a iné bratské turistické spolky, úrady a vôbec všetci milovníci prírody. Na mená znejúce osobitné pozvánky sa nebudú posielat.

Hostia z Čiech a Moravy vystúpia na Ďumbier 8. septembra, kde pre 50 osôb budú pripravené nocľahy. Aj o stravu bude pre nich postarané. Pokrovce si treba donieť.

Účastníci zo Slovenska vystupujú na Ďumbier zo spojovacích útulní, z východísk pod Ďumbierom zavčas rána 9. septembra tak, aby boli pri novej útulni pred 10. hodinou.

Výstup a zostup so strany zvolenskej aranžuje odbor KČST v Podbrezovej a so strany liptovskej odbor v Lipt. Sv. Mikuláši. Účastníci nech sa tedy prihlásia u spomenutých odborov podľa toho, s ktorej strany mienia vystúpiť na Ďumbier. O vodcov, ubytovanie, stravovanie, prípadne o povozy pod Ďumbier postarajú sa oba odbory, ale prihlášky treba poslať zavčas, najneskôr do 31. augusta t. r.

Na slávnosti účinkovať bude podbrezovský spevokol a trubačský sbor. Po prejavoch zástupcu Ústredia a p. ministra Nováka nasledovať budú ďalšie prejavy úradov a korporácií, i recitácie a po vyčerpaní programu bude veselica.

Milovníci krásnej slovenskej prírody, pridte hŕfne na Ďumbier pookriať a radovať sa zo svobody národa. Do videnia!

Za Stredoslovenskú župu KČST: Paulíny, v. r., predseda. — Peterec, v. r., tajomník.

Otvorenie Štefánikovej útulne na Ďumbieri. –In: Robotnícke noviny. – Roč. 25, č. 209 (13.9.1928), s.4.

Archívny dokument : MÜHLMANN, Jaroslav : Jak se stavěla Štefánikova útulna pod Ďumbierem : Vzpomínka ku slavnosti otevření útulny dne 9. Září 1928. -Kópia 6-stranového strojopisného textu. –In: ARCHÍV KST LOKO

Slávnostné odovzdanie chaty pod Ďumbierom do prevádzky sa uskutočnilo 8. – 9. septembra 1928 v rámci osláv 40. výročia jestvovania Klubu československých (českých) turistov a 10. výročia existencie Československej republiky. –in: Pohronský Hlásnik. – Roč.3, č. 30(14. 9. 1928), s. 2 – 3. –Po slávnostnom akte vystúpili s prejavmi V. Jeníček za ústredný výbor KČST, predseda Stredoslovenskej župy KČST V. Paulíny, predseda Slovenskej komisie KČST G. Nedobry, Ing. Viest za Zväz cudzineckého ruchu a ďalší.

Slávnostné otvorenie útulne Štefánikovej na Ďumbieri. – In: Krásy Slovenska. – Roč. 7, č. 7 (1928), s.188-193. - Popis výstavby chaty, ktorej základný kameň bol položený v roku 1924. Mená iniciátorov, architekta a staviteľa, problémy pri výstavbe. Program slávnostného otvorenia chaty 9.9.1928 a text slávnostného príhovoru predsedu Stredoslovenskej župy KČST Viliama Paulínyho.

SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE ÚTULNE ŠTEFÁNIKOVEJ NA ĎUMBIERI.

Ked po namáhamom zdolani trávinatej strminy so strany Demänovskej doliny zastali sme na západnom pleci (1927 m) Ďumbiera, v uťesenom rannom počasi bolo radostné vidieť, ako početné skupiny turistov a milovníkov prírody rozličného veku i stavu a medzi nimi hojne zastúpené nežné pohľavie, vystupujú, aby sa zúčastnili slávnostného otvorenia útulne Štefánikovej. Pred nami vystúpili už a za nami idú ďalšie roje. Ležiac po bralnatom, so severnej strany strážnymi a tesnými roklami rozrytom hrebeni, mohli sme postupne vidieť, ako sa na Ďumbier ťučí so všetkých strán.

O 8. hodine rannej celé temeno končiaru bolo už husto obsadené. Strán medzi útulnou a končiarom hemžila sa vystupujúcimi aj sstupujúcimi. V susedstve útulne husté zástupy, k nim s niekoľkých strán prichádzajú zväčša v husom pochode nové a nové prúdy. Akoby sa do jazera vlievali početné prítoky. Je radostné konštatovať, že v tomto nečakané veľkom obecnstve vidíme veľmi mnohých z pospolitého ľudu. Z blížších-ďalších obcí prišli celé hŕfy. Dobré tak! Nechže sa turistika popularizuje! Rozteš! ťa už i to, že málo koho poznáš, kým pred rokmi aj na hŕnejších vychádzkach bolo málo takých, čo by si ich nebol poznal. Rastieme. Našej krásnej prírode pribúda citelov. Z príležitosti tejto slávnosti bolo na Ďumbieri tolko, ako ešte nikdy predtým. Všetkých účastníkov na slávnosti bolo hodne vyše 1000.

Najväčšiu radosť mohol mať odbor KČST v Podbrezovej, ktorý bol prvým iniciátorom tejto útulne. Jeho činovníci Anton Kováčik, Ladislav Winkler, Chudík a iní horlivi za vec a spolu so stredoslovenskou župou a ústredím trdili sa, aby dielo došlo uskutočnenia. Akcia započala sa ešte r. 1923 a r. 1924 bol položený základný kameň. Že k otvoreniu došlo až r. 1928, z toho môžeme si utvoriť úsudok a predstavu, že stavba a práce vôbec stretali sa s mnohými prekážkami, spojenými hlavne s vysokou polohou (1745 m) a drsnou povetnosťou.

Architektom Machoňom vypracovaný projekt musel byť z dôvodov finančných a praktických niekoľko razy menený. Stavba oddala sa staviteľovi Jiráskovi z Uherského Brodu, ktorý však po vykonaných predprácach r. 1925 zomrel a preto stavbu prevzal zkušený staviteľ Jozef Šašinka z Popradu, ktorý stavebné práce sveril Robertovi Petrovi, rodákovi moravskému. A hneď môžeme i povedať, že on má najväčšiu zásluhu, že útulňa bola zdarene po dlhom vajatí do končiená. Dokázal sa byť nielen vytrvalým, ale i praktickým vo svojom počínaní, plynúcom z lásky k prírode. Z počiatku horlivo sa šaral o vec Jaroslav Mühlmann, bývalý predseda slovenskej komisie KČST.

Ohrneme boľy ťažkosti s dopravou materiálu a s vybudovaním skryše pre robotníctvo, ktorú im búrky, privaly, ľuľavice neraz porúchaly a urobily neobývateľnou. Na mieste ľamál sa stavebný kameň, vodu bolo treba donášať z doliny Štiavnice. Zdokonalená skryša slúžila za tri roky nielen zamestnancom, ale i turistom za útulok, ba dostalo sa im aj stravovania. Živelná katastrofa rozkmáslala im aj túto skryšu a zdalo sa, že s jej udrzaním bude viac práce než

Štefánikova útulňa na sedle pod Ďumbierom.

Foto „Lumen“.

so samou stavbou útulne, na ktorú často ani času nezbyľvalo. Neskôr s výšky asi 200 m sviedli jarčekom vodu z Ďumbierskych prameňov a t. r. chceli vybudovať stály vodovod a kopali preň hlboký kanál, ktorý sám pohltil hodne groša a bez výsledku, lebo voda sa v piesočnom dne ztratila, čím zkalil sa i pôvodný povrchový vodovod. Dost bolo ťažkosti aj so stravovaním robotníctva, ktoré neraz stráľalo, ale tiež vytrľvalo. Roku 1925 výdatnou pomocou prispelo vojsko dopravaním dreva a iného materiálu z Vyšnej Boce. Aby sa práca obľahčila, postavili si aj kamennú pec na pálenie vápna. Bolo to r. 1926. V zime zakryľ sneh všetko dokonale. Nikto by nebol zľadľal, že na tom mieste sa niečo chystá. Keď r. 1927 prácu znova započali, mnohé potrebné veci zmizly so stavenišťa bez stopy. Pre stavbu a jej dokončenie bol najpriaznivejší rok 1928. Stále pekné počasie stalo si tiež do radu tých, ktorí majú o útulňu najväčšie zásluhy. Nebyť jeho, nebol by ani radostnej slávnosti dňa 9. septembra 1928.

Sedivá, kamenná útulňa so svojou plochou strechou už stojí. Má jedáleň, kuchyňu, byt správcoľ, štyri izby, dve spoločné nocľahárne a môže v nej prenocoľvať 40 osôb. Útulňa bude otvorená cez celý rok, čo umožní lyžiarom oživiť celé okolie Ďumbiera aj v zime. Vyziadala vraj vyše 600.000 Kčs nákladu. Nechže, je výsledkom hŕľeznateľ práce a je na širokej našej verejnosti postarať sa, aby v nej a na jej okoli zavládol trvalý život, aby svojimi oknami nemusela hľadiť s výčítkami: Načo ste ma tu postavili, keď ma necháte opustenú! Verime, že sa tak nestane.

O 10. hodine soslupili sa turisti a obecnstvo pred útulňu, mnohé skupiny však sedely na trávnikoch blízko útulne a niekoľko sto účastníkov ťmolilo sa na Ďumbieri.

Podbrezovský spevokol zaspieval: Svät, Slovensko svät! a v priebehu slávnosti ešte dva sbory. Zástupy hostí, predstaviteľov turistiky a hlavne zástupcov ústredia KCST privítal predseda stredoslovenskej župy KCST Viliam Paulíny a oddal slovo slávnostnému rečníkovi podpredsedovi KCST konzervátorovi Jeničkovi, ktorý zápalistou rečou vyzdvihol význam novej útulne, ktorá nesie meno nášho bohatiera generála Štefánika a upomína nás kráčať v jeho šlapajach a žiť podľa jeho sláchetných zásad v záujme rozkvetu národa a našej drahej Československej republiky. Hlučný potlesk bol výrazom súhlasu.

Za ním prehovoril Viliam Paulíny za Stredoslovenskú župu. Jeho obsažná, vzletná a humorom popretkávaná reč znela:

Bratia a sestry turisti!

Za stredoslovenskú župu KCST prejavujem radosť nad dostavením útulne na Ďumbieri a vitám i pozdravujem vás všetkých, ktorí ste lásku k prírode vznášať prišli k jej slávnostnému otvoreniu. Župa naša s odborami v nej organizovanými má na starosti Vysokú Fatru, Nízke Tatry a Slovenské Krušohorie. Sme hrdí na krásny tento veniec slovenského horstva, ktorému kraluje mohutný a najvyšší náš Ďumbier, pozdravujúci sa tak v nádhernom jasote slnca, ako i pri bleskami hromov osvetľovaných hrnviach s Vysokými Tatrami, s dolinami Váhu a Hrona, s čiernymi a krásnymi horami Slovenského raja a Krušohoria.

Vážny je náš starý Ďumbier, i keď sa smeje, i keď sa hnevá, ale keď sa naozaj nahnevá, zachmurí a rozfúni, vtedy je najlepšie zaliest do bezpečia, do úkrytu a vyčkať, kým sa jeho hnev utiší.

A aký je krásny a dobrý Ďumbier, hneď za tým, ako sa poumýval, ušesal a vyburil. Je nádherný a majestátny. Stáda krotkých ovčiek pasie sa v jeho bujnej trávě smeje vystupujú po stránach Ďumbiera a svieži hlas ich spiežovcov príjemne splyva v harmonický koncert s fujarami bacov... Kráľová Hľa strne v taký čas svoj závoj a kukne očkoma na svojho pána a vtedy i skalnatý Chopek, trávnatý Chabeneč a lišajníkmi posiatá a rozprašovaná Prašivá odujú hmlu, odrazia oblaky, aby Ďumbier videl i ramenatú a kvetnatú Krížnu. V čistom vzduchu vypínajú sa i štíty Krušohoria (Detvianska Poľana, Ľubietovský a Klenovský Ľepor, Fabová Hľa, Murán, Revčický Kohút atď.), aby sa ukázali Ďumbieru a Vysoké Tatry jasnej a plesajú, keď sa ľudia a iné tvorstvo dýva na ich velebu s oslnením Ďumbiera, akoby si boli vedomé, že najkrajší a najpútavejší pohľad na ne je s Ďumbiera. Kráľová Hľa je v tomto ohľade, hádam preto, že je panna a to hodne stará panna, čudne fantavá a nespokojlivá, ustavične sa zahľadá do svojho závoja a obyčajne, keď už s veľkou námahou vystúpime na ňu, zahali a rozfúni sa, ani čo by sa bála, že ju prichytíme pri nejakom koketovaní a my nevidíme nič a sklamaní letíme na Červenú Skalu, odkiaľ vezieme sa domov na známom pohorskom rýchliku rýchlostou zrovna neznesiteľnou.

Rozhodne je Ďumbier na výhlady a pohľady vďačnejší!

Útulňa na Ďumbieri je krásny dar turistom a vôbec milovníkom prírody od Ústredia Klubu čsl. turistov, medzi iným i na to, aby sme mohli pozorovať a zažívať i divokosť Ďumbierskej prírody, t. j.

190

by bola ona v takom stave a poriadku, ako ju dnes vidíme a slávnostne obdivujeme. Hlavná vďaka patrí však ústrediu KCST, ktoré za všetko toto platilo, platí a ešte platiť bude a zato „sláva ústrediu KCST“.

Drahi priatelia! Sišli sme sa tu v 10. roku trvania našej milie a drahej republiky Československej my, turisti, ktorí ju vrúcne milujeme a usilovne navštevujeme všetky jej výšiny za tým účelom, aby sme stupňovali bežnosť svoju lásku k nej. Vlast svoju miluje a milovať môže len ten, kto pozná jej krásy, šum listia stromov a hovor zúrciacich potokov. Dovolím si tvrdiť, že nezištné, úprimné a trvale milujú svoju vlast v prvom rade opravdoví turisti. Nesháňajú sa po sláve, ani po majestátoch. Oni každú voľnú chvíľu strávia v prírode, v nej velebia Stvoriteľa Boha, o nej nadšene a s láskou hovoria i píšú a takto lákajú do nej i druhých. Tito idealisti sú plnými veľičkami, ktoré usilovne snášajú medotvorný pel kvetín a dorábajú zásoby medu, aby i trudi mali čo jest a v nenasytnosti i kradnúť. V našej milie a drahej republike čsl. sú poctiví, ideálni pracovníci a vidíme, že to, čo oni z lásky k vlasti a národu nashromáždia, to nepoctivci — trudi v nenasytnosti kynozia. Prví sú milovníkmi prírody — dobrí ľudia, vďačne vystupujú na výšiny horstva, tí druhí sú povaleči, trudi, ktorí sa nepohnú od sčodí, svýarní a komor. Boja sa, žeby v týchto výšinách hladom zomreli. Vznebebezpečnosť a môže vlasti počítat na vernosť a opravdovú lásku skutočných turistov. I dnes radi sme vyšli na Ďumbier, lebo chceme z príležitosti slávnostného otvárania prvej útulne v Nízkych Tatrách v 10. roku trvania republiky, zavolať do hlbokých slovenských dolín, na všetky výšiny a do všetkých neprehľadných krásnych našich hôr: „Nech žije, nech prekvitá, mohutnie a na večné veky nech trvá republika čsl. a slovenský národ v nej.“ Ozveny našich hôr roznesť toto naše volanie po všetkých stranách nášho milého Slovenska a drahej republiky čsl.

Pripomíname si aj 40 ročné trvanie KCST a klaníme sa jasnej pamiatke jeho zvečnelým zakladateľom a pracovníkom a voláme k činnosti turistickej práci všetkých ľudí dobrej vôle, ktorí chcú poznať a opravdu milovať svoju otčinu.

Hrebeňami Nízkych Tatier vyznačovaná je cesta Štefánikovej a privedie ňu, milý turista, od Krížnej až sem do útulne Štefánikovej a ďalej na Kráľovú Hľu. Klaníme sa jasnej pamiatke legendárneho hrdinu, budovateľa republiky a osloboditeľa nášho národa s pozdvychom: Nech vhodne pomenovanie cesty a útulne v týchto výšinách pripomína slovenskej i českej turistickej mládeži životné dielo Štefánikovo a toto nech ju pobudzuje k takým vysokým, krásnym letom za vlast a národ, akými lietel zvečnelý a nezapomenuteľný generál dr. Milan Rastislav Štefánik. „Na zdar!“

Za Karpatským povelom slovenský prívet dr. Guhr, zdôrazňujúci priateľské spolunažívanie oboch telies turistických a privolať KCST na slávu. Za cudzincký sväz slovenský hovoril inž. Ivan Viest, za Slovenskú komisiu G. Nedobry, za podbrezovský odbor Vladimír Vydra, za mesto Brežno notár Snopko, za odbor brezniansky Karol Rapoš, ďalšie privety odzneli za odbor bratislavský, odbor mikulášsky, za Sväz lyžiarov, za župu Fatranskú, Českého raja, atď. Všetky početné, azda

192

Slávnosť otvorenia útulne Štefánikovej pod Ďumbierom. Foto R. Pető.

i vtedy sem prísť a vtedy tu byť, do nej sa skryť, keď Ďumbier funí a rachotí.

Máme tedy prvú turistickú pevnosť v Nízkych Tatrách.

Initiatori, inž. Havlas, Dr. Guth Jarkovský, Mühlmann, Chudík, Winkler, Kováčik, Dr. Juraj Slávik a iní sú iste šťastní, že sa vyplnili ich sen. A ako to už býva, i tu sa opakovalo, že totiž idealisti, milovníci prírody, dali myšlienku a praktickí ľudia ju prakticky realizovali. Najväčšiu odmenu a zásluhu za dielo má praktický pán staviteľ, ktorý vystavil útulnú chytru (za 4 roky) a lacno v takej nehoráznej výške! Jeho palier pán Petrá má veľké zásluby o turistiku na Ďumbieri. Postavil skryšiu pre murárov a robotníkov a keďže mu pán staviteľ neposlal do nej potrebný počet murárov a robotníkov, opatroval v nej svedomite a lacno hlavne turistov a netreba sa diviť, že za takýchto pomerov odučil sa palierčine a murárčine a miesto toho dokonale sa naučil turistike na Ďumbieri v praktickom vykonávaní. Z dlhej chvíle vymašiel a upravil lacný vodovod, ktorý pramení priamo z prsníka Ďumbiera. Hľa týmto vodovodom napájať bude Ďumbier deti prírody vlastným svojím mliekom. Šťastie, že pán Petrá zostáva i v dobovanej novej útulni ako hospodár, lebo keď sa nedajbože pokazi vodovod, alebo niečo iné v útulni, on to z lásky turistickej ihneď zdarma opraví. Nuž vďaka všetkým, ktorí sa o postavenie tejto útulne zaslúžili, ale — pravda — nesmieme zabudnúť poďakovať sa pánu Bohu, ktorý v štvrtom roku stavby poslal na pána staviteľa a jeho usilovného paliera dlhé, suché a na dostavenie útulne zrovna stvorené leto. Vďaka robotníkom, ktorí v potu tváří pracovali, čerstvý vzduch dýchali a radi si pospali na slniečku. Pomohli aj ti, ktorí práve dnešný deň určili na slávnostné otvorenie útulne, lebo nebyť tohoto, sotva

191

Pohľad s Kráľickej na útulňu Štefánikovu a na Ďumbier. Foto J. Krakora. Biely pás je nedokončený vodovod.

až pripočítané, prejavy vyzneli z radostnej nálady nad dokončeným dielom a prízvukovali pestovať lásku k prírodným krásam a tak i k národu a celej republike. Dobré pôsobila „Bažka“ od Somolického, prednesená p. Slávikovou z Banskej Bystrice, ktorú prinášame na prvej strane. Velebné zvuky hymien niesli sa čarokrásnym krajom.

Dojemná bola minútová tichosť venovaná pietnej rozpomienke na nášho osloboditeľa generála Štefánika. To posvätné ticho akoby bolo žehnanie i tomuto dnes otvorenému dielu a ďalšiemu životu, ktorý má sa pomocou neho rozprúdiť. Pozdravné telegramy a príspevky došli od kancelárie p. prezidenta, od ministerstva národnej obrany, od p. ministra obchodu Nováka, od ministerstva obchodu, zdravotníctva, od p. kraj. prezidenta Drobného, od riaditeľstva št. lesov a statkov v Banskej Bystrici, od župy v Koline, Plzni, Tešine, Dolnolabskej, od Rud. Piláta, hl. riaditeľa živnostenskej banky a od početných odborov.

Čas pokročil, skupiny rozchádzaly sa pomaly, každá svojou stranou. Ďumbier pustnul, vediac však, že od týchto čias bude môcť vo svojom lone častejšie hostiť svojich čitateľov a obdivovateľov, že sa mu otvorila slubnejšia budúcnosť, než bola minulosť. Nepochybujeme, že slávnosťou touto získala naša príroda nových priateľov, ktorí ju budú častejšie a s láskou ešte väčšou než dosiaľ vyhľadávať, aby sa stali účastníkmi uslaňujúcich účinkov nou štedre poskytovaných.

193

KRÁKORA, J.: Pohľad s Kráľickej na útulňu Štefánikovu a na Ďumbier : Biely pás je nedokončený vodovod / Fotografia. - In: Krásy Slovenska. - Roč. 7, č. 7 (1928), s. 193. - na fotografii jasne vidno ako vysoko na svahu Ďumbiera je zachytený prameň pre vodovod.

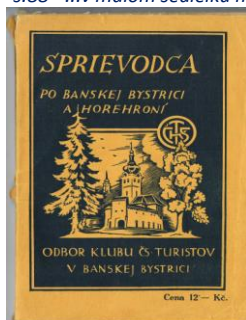
mánovou. Po prohlídce téže a po skrovném obědě vydali jsme se k úpatí Dumbieru. Rozkošné nálady krajinné působily svou svěžestí i na naše síly a kroky. Dosáhnuvše úbočí Dumbieru za soumraku, procítili jsme mocný vliv západu slunce v horách. Kamenné pole na vrcholu Dumbieru způsobilo sice nejednu starost vůdci i účastníkům, postrádajíc rázu turistické stezky a jsouc spíše značně překážkovým výstupem horským, vyžadujícím plného opatření a pozornosti horolezecké. Než, i takovýto výstup nebyl bez skutečných zajímavostí, bez družných příhod a doznal konečného radostného uznání vůdci i účastníkům. Cesta k nové Štefánikově chatě tímto vyznačeným směrem prokázala, že turista něco někde zkusit musí. A tak zdraví, veselí došli na slavnostní místo všichni, starší i mladší, muži i ženy... V předvečer slavnostního dne byla chata obsazena úplně a družná zábava toho večera byla náležitá. S nejprvnějšími ranními záblesky červánků přicházeli se všech stran k temenu Dumbieru turisté i občané z dalekého okolí. Napočítali jsme na 1500 účastníků. Chata byla obdivována, Klubu čs. turistů v Praze, jeho ústřednímu výboru stále a stále blahořečeno. Bylo nám milo, utěšené, když jsme navzájem si na tomto místě ruce tiskli a turistické pozdravy sdělovali. Přišli zástupci odborů a žup z Českého ráje, z Dolnolabské župy, z Pražské župy, z Českomoravské vysočiny, ze Železných hor, byla zastoupena Šumava i Krkonoše, župa Tešínská, Pobeskydská, Slovenská, přišli turisté ze Severní Moravy jako z Východního Slovenska, Pováží a Malých Karpat. Majestátní byl to pohled na chatu, obklopenou toliku násvětelnými! Obrázek připojený jest malým svědeckým tomu i zároveň do svědčuje, jak malebně chata jest pod temenem v úbočí vklíněna, že neruší celkový pohled na malebný ráz Nizkých Tater. A tak za krásné pohody, za plného slunce jasů a podzimního vzácného jeho tepla zahájena byla slavnost o 10. hodině Páveckým sborem, načež proslovil slavnostní řeč místopředseda KČST K. O. S. J. eníček. Poněkázal na význam Nizkých Tater a zdůvodnění potřebu chaty v těchto místech, která s obětavostí a se značným úsilím ústředního výboru byla postavena, aby prospěla turistice na Slovensku a zároveň hlásala oddanost československých turistů národu a státu, k jejich blahu posvětil generál-hrdina Rostislav Milan Štefánik svůj život. Důrazně poukázal, že chata, nesoucí jméno Štefánikovo, jest trvalým památkovním spolutvůrci státu, v němž a pro něj jsme všichni zajedno, jedni a tiž bratři v lásce a svornosti. — Slavnostní řeč často akklamována byla a projevy souhlasu byly pronášeny. V závěru provoláním slávy Milanu Rostislavu Štefánikovi ukázal se spontánní a neobvyklý ráz jednoty a slavnostního vzrušení. — Předseda Středoslovenské župy gen. feditel William Paulliny vystihl prospěchy z turistiky na Slovensku a nejednou vyzdvihl zásluhy ústředního výboru a celého Klubu čs. turistů o povznesení turistiky zde. Velmi trejně prokázal, že čsl. turista jest ideovým a Slovensku oddaným činitelem. Proto vítal stavbu Štefánikovy chaty jako dílo prospěchu všeobecného, jako dílo lásky a bratrství. Další slavnostní projevy učinili Emil Kusý zástupce města Brezna, které věnovalo stavební místo, zástupce OKČST v Podbrezové Vlad. V. d. r. Ing. Wist z Zemský Cizinecký svaz v Bratislavě, Dr. Guhr za Karpatienverein, Dr. Izák za Slov. župu lyžařskou, major Lipovský za Bratislavu, Dr. Kašpar za Ružomberok, načež doslovem gen. fed. Paullinyho a jednominutovou pletní chvílí vzpomínkovou, za hrobového ticha na paměť Milana Rostislava Štefánika věnovanou a ukončenou hromovým provoláním slávy Štefánikovi, byla slavnost otevření chaty státními hymnami ukončena. Opakují: Chvilě velikolepá, slavnostní, manifestace jednoty a lásky bratrské pod dojmem velikého životního díla a tragické smrti spolutvůrce státu a svobody národa. Jednomyslné uznání obětavosti a oddanosti čsl. turistů k Slovensku! — Klidná, nanejvíce přílepná cesta zpáteční na Vyš. Hozcu, Malužinu do stanice Král. Lehoty poskytla velikolepých výhledů a dosti času k oživení dojmů, na Dumbieru získaných. Vivant sequentes.

O případu Figuša na Dumbieru... - In: Časopis turistů. - Roč. 40, č. 9 (1928), s.269-270.-Skladatel Viliam Figuš-Bystrý na slávnostnom otvorení chaty pod Ďumbierom 9.9.1928 počmáral a na zem hodil turistickú pamätnú knihu preto, že v nej bolo venovanie napísané po česky - „ pamätná kniha mala byť vystavená slovenčinou“. Reakcie na tento prípad.

O prípade Figuša na Dumbieru rozvíril sa žurnalistický ruch. — Národ-ný Denník bratislavský napsal 26. září 1928 pod titulom »Komu slúžia protičeske demonstrácie? 8. septembra t. r. bola na Dumbieri otvorená turistická chata. Pri tej slávnosti počmáral a na zem hodil turistickú pamätnú knihu skladateľ William Figuš-Bystrý preto, že bolo v nej venovanie napísané česky. Prípado sa dostal do novín. My sme úmyselne nepísali dosiaľ o tejto afére. Sme toho presvedčení, že rozšľapávať takéto príhody nie je oportunným, lebo slúžia len na to, aby sa dráždili Slováci proti Čechom a naopak, lebo pre takéto nerozmyslené a nedomyslené kúsky jednotlivcov sa dáva do rúk nepriateľom československej jednoty zbraň, ako by Slováci a Česi bohvie v jakom nepriateľstve a nenávisti spolu nažívali. Ale nepísali sme o tejto príhode ani preto, že sme čakali na odpoveď Figušovú, ako sa bude hájať. Názor náš na tento zaiste odsúdenia hodný prípad je tento: Figuš je členom klubu československých turistov. Na dumbierskej slávnosti hol vlastne i on domácim pánom a hosťiteľom. Jestli sa mu nepáčilo niečo na aranžování slávnosti, už slušnosť by bola vyžadovala, aby on, člen klubu, nekazil ničím slávnostnú náladu a hosťov svojimi názormi neobťažoval. Ako člen klubu má možnosť s predstavenstvom klubu vybaviť si svoje veci osobne, alebo písomne a jestli nie je s ničím spokojný, hľadať nápravu. A najmä pre nápis český by on — Slovák nemal robiť žiadnych výstupov. On je toho názoru, že pamätná kniha mala byť vystavená slovenčinou. No, pri všetkej úcte, jakú vždy máme k presvedčeniu iných, musíme pána Figuša upozorniť, že ani vtedy nemal sa pre český text knihy dať strhnúť na také jednanie, akého sa dopustil. I pri všetkom svojom slovenskom šovinizme musí uznať, že na Slovensku sa české písmo takto urážať nesmie. Ono tá čeština predsa len má akýsi nárok na to, aby s ňou zachádzali úctivo. Keď pán Figuš celkom nepredpojaté uváži, čo všetko sa tu v prospech

Slovákov i samej slovenčiny len pomocou českou od prevratu urobilo, musí sa priznať, že urobil veľkú chybu. Na Figušovú a jej podobné aféry je len jedna odpoveď, ktorej sa musia držať Slováci i Česi: nechať sa ničím dráždiť proti sebe, ani Slováci proti Čechom, ani Česi proti Slovákom, lebo ten radujúci je vždy niekto tretí, ktorý práve tak nenávidí Čechov, ako nenávidí Slovákov a ktorý len preto podnecuje slovenský šovinizmus, aby raz víťazil nad zlkazou Československa. — V nedelňom čísle 23. září napsal »Slovák« v súvislosti s touto aférou: »Příklad Figuša je nasledovania hodný, čím viac sa ujme, tým skorej si vydobýjeme práva, ktoré nám patria«

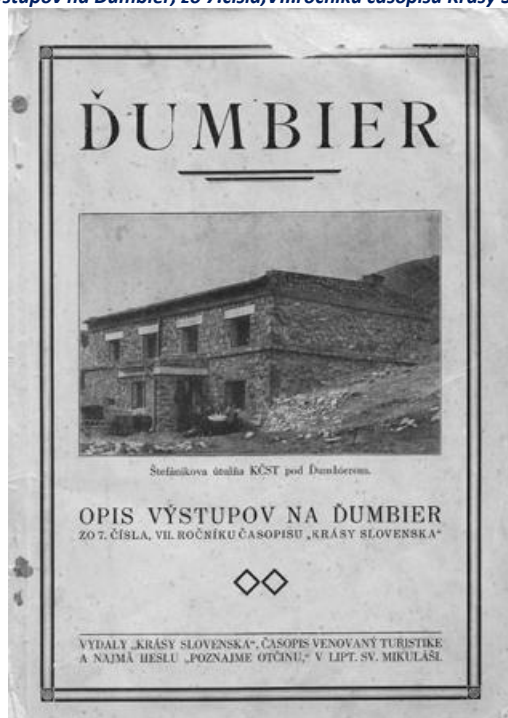
Sprievodca po Banskej Bystrici a Horehróní. – Banská Bystrica : Odbor Klubu čs.turistov, 1928. – 176 s. + obr.príl. – Zmienky o chatách : s.87 - ...chata zvaná Trangoška patrí lesnému eráru, je zamknutá a turista hodlajúci tu prenocovať musí si vypožičať kľúč u horára v Bystreji. V chate ovšem nie sú žiadne lôžka, treba spať na drevených prknoch vystlaných čiečinou. Potrebné prikrývky musí si turista priniesť so sebou.“ -s.88 - ...v malom sedielku medzi Ďumbierom a Veľkým Gáplom je **ďumbierska turistická chata KČST**

Inzerát – Turisti a lyžiari kultivujte Nízke

Tatry. - In: Sprievodca po Banskej Bystrici a Horehróní vydaný odborom Klubu čs.turistov v Banskej Bystrici.- Banská Bystrica, 1928.

Krásy Slovenska. - Roč.7, č.7(1928) – príloha : Opis výstupov na Ďumbier, zo 7.čísła,VII.ročníku časopisu Krásy Slovenska.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1927. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.4.(1928) – Příloha. – s.5-7- údaje o dátumoch stavby a sprístupnenia a nákladoch na stavbu chat a útulní-na Javorine, na Rači,v Orav.Podzámku, útulni A.Halašu na Vel.Lúke(odbor Martin),Heřmanova út. Na Smrekovici(odbor Ružomberok), na Kráľovej studni, ktorá 19.září 1927 doobeda do základov vyhorela, niekoľko dní pred plánovaným otvorením(nebola ešte poistená), **Štefánikova chata na Ďumbieri, ch.v Zádielskej dol.(odbor Košice),odbor D.Kubín plánuje stavbu chaty na Zverovke**

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního výboru 8.2.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.3(1928),s.60.- Uvádza sa aj informácia -Vzala sa na vedomie zpráva o rokovaní so zástupcom fí Málek a Skácel vo věci sporu o nedoplatok za práce na Ďumbieri z predošlých rokov.

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního zastupitelstva 25.2.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.3(1928),s.62-68.- Uvádza sa aj informácia :Klub vyrovnal dohodou požiadavku firmy Málek a Skácel v čiastke Kč 17.000, ako nedoplatok za stavbu základov chaty na Ďumbieri, na úhradu bol žalovaný čiastkou Kč 9500. Donútený bol k tomu z toho dôvodu, že nebola dohodnutá žiadna stavebná zmluva, o ktorú by sa mohol teraz oprieť....Schvaľuje sa použiť 50.000 Kč z výťažku stavebného fondu KČST na stavbu chaty na Ďumbieri.

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 6.6.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.8(1928), s.262.- Uvádza sa aj informácia :Priatý na vedomie posudok o prácach na Ďumbieri.**Prejednané záležitosti zaknihovania vlastníckeho práva na Ďumbieri.**

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 8.8.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.8(1928), s.264.- Uvádza sa aj informácia :Prejednané stavebné záležitosti chat na Ďumbieri a pod Vysokou, **nájomná zmluva pre chatu na Ďumbieri.**

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 29.8.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.8(1928), s.264.- Uvádza sa aj informácia : Schválený nákup inventáru pre chatu pod Ďumbierom.

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 5.9.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.8(1928), s.265.- Uvádza sa aj informácia :K slávnosti otvorenia chaty pod Ďumbierom delegovaný miestopredseda Jeníček

Zprávy z ústředí : Řádná schůze ústředního zastupitelstva KČST konaná v Brně 22.9.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.9(1928), s.259 - Uvádza sa aj informácia – „Jednání zahájil předseda senátor Hrubý proslovem, v němž vyzdvihl význam dokonaných prací v minulém letošním období, zvláště Štefánikovy chaty na Ďumbieru, za kteréžto dílo KČST gen.ředitel Viliam Pauliny, předseda Středoslovenské župy, písemně děkuje ústřednímu výboru i zastupitelstvu a oceňuje obětavost KČST na prospěch slovenské turistiky.“ **Stavby dokončené v roku 1928** –uvádza sa aj Štefánikova chata na Ďumbieri(za 562.911 Kč), **Prejednané záležitosti zaknihovania vlastníckeho práva na Ďumbieri.**

Ze schůzí ústředního výboru 12.9.1928. - In: Časopis turistů. – Roč.40, č.10(1928), s.294-296. - Uvádza sa aj informácia -S poľutovaním prijatá zpráva o tom, že V.Figuš-Bystrý, člen a delegát Slovenskej komisie pri slávnosti otvorenia Štefánikovej chaty na Ďumbieri, po slávnosti Pamätnú klubovú knihu poškodil, české texty preškrtnol a knihu za chatou pohodil. Vec postúpená k vyšetreniu odboru a župe. Zpráva o zdarilej slávnosti otvorenia Štefánikovej chaty prijatá na vedomie.

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního zastupitelstva KČST (15.prosince 1928)-In: Časopis turistů. – Roč. 40, č.12 (1928), s.344-350. - Na str.350 inf. – „Schválen návrh OKČST v Bratislavě, aby prof. hudby V.Figuš-Bystrý, člen odboru v Radvani, vyloučen byl z Klubu, pro své chování při slavnosti otevření Štefánikovy chaty na Ďumbieru, jakož aby nebyl v žádném odboru přijímán.“

1929

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1928.-In: Časopis turistů.- Roč.41, č.4 (1929) – Příloha. – Na str..4. je informácia :Štefánikova ch.na Ďumbieri-základy 1925, po 4ročnom obťažnom budovaní bola otvorená 9.9.1928. Náklady na stavbu 600.000Kč, vnútorné zariadenie 40.000Kč, zatiaľ nie je dokončený vodovod rozpočtovaný na 107.000 Kč.

Štefánikova chata na Ďumbieri v Nizkých Tatrách, s jejímiž základy započato již r. 1924, byla po čtyřletém obtížném budování, spojeném s různými překážkami a průtahy, dokončena a slavnostně otevřena 9. září (viz Č. T. str. 266/ 1928). Obsahuje 4 pokoje, 2 nočníhárny a leží ve výši 1740 m, jest to tudíž nejvýš položená budova klubovní. Náklad na budovu činil 600.000 Kč, vnitřní zařízení 40.000 Kč; zřízení vodovodu, rozpuštěné na 107.000 Kč, není dosud dokončeno.

Štefánikova chata na Ďumbieru. - In: Časopis turistů. - Roč. 41, č. 3 (1929), s.92. -Informácia pre návštevníkov chaty – prístup k chate, jej kapacita, spôsob rezervovania ubytovania, turistické a lyžiarske možnosti v okolí chaty.

Štefánikova chata na Ďumbieru (2045 m) v Nizkých Tatrách, položená ve výši 1740 m, dobře opatřená proti zimě, je obhospodařována po celý rok. Je neobyčejně vhodným místem pro zimní turistiku a lyžařství, poněvadž její okolí poskytuje krásný terén pro sport i túry. Rozhled obrovský. Ubytovaní ve vytopených místnostech. Výstup z Podturně na dráze Bohumín—Košice za Lipt. sv. Mikulášem, je velmi pohodlný, naprosto bezpečný a pěkný. Správce chaty p. Robert Petrla, pp. Lipt. sv. Ján, Slovensko, podá veškeré informace, obstará nosiče batohů atd. O Velikonočních 1929 pořádá na chatu zájezd Odbor Klubu čs. turistů v Přerově od 24. března do 1. dubna. Poněvadž počet noclehů na chatě je malý, je nutno si nocleh o svátcích předem vyjednat. Jinak je možno na chatu kdykoliv se vydati, poněvadž mimo svátky je tam místa dosti.Štefánikova chata se zvlášť dobře hodí pro společné výpravy odborů, jimž správce chaty vyjde všemožně vstříc. Navštivte nejvýše položenou chatu Klubu československých turistů.

Zprávy z ústředí : Zápis 3.schůze ústředního zastupitelstva KČST...-In: Časopis turistů. – Roč.41, č.4 (1929), s.109-118. -V texte na strane 111 sa uvádza, že z investičnej štátnej pôžičky pre KČST v roku 1928, bolo vyčlenených 100.000 Kč na stavbu chaty pod Ďumbierom.

Na Ďumbieru v Nizkých Tatrách napadl již první sníh. - In: Časopis turistů. – Roč.41, č.9-10(1929), s.248. – Stručná informácia - KČST dokončil výstavbu vodovodu na Štefánikovej chate pod Ďumbierom a pripravuje vybudovanie stajní.

Štefánikova chata na Ďumbieru ve výši 1740 m. v době letošní kruté zimy / Fotografia. - In: Časopis turistů. – Roč.41, č.3(1929), s.91.

Z Demänovskej doliny. – In: Krásy Slovenska. – Roč. 8, č. 8 (1929), s.264. – (Turistický obzor).-„Ďumbier sa t.r.teší hojnej návšteve a podobne i Štefánikova útulňa, v ktorej turisti boli úplne spokojní tak s nocľahom, ako i s dobrým a lacným stravovaním.“

Nová cesta na Ďumbier. – In: Krásy Slovenska. – Roč. 8, č. 9 (1929), s.296. – Aby návštevníci Demänovských jaskýň, ktorých bolo t.r. 17.000, mali pohodlnejší prístup k Štefánikovej útulni pod Ďumbierom, KČST postaví nový chodník v dĺžke asi 4 km, ktorým umožní obísť vrchol Ďumbiera. Z Demänovskej doliny vedú na Ďumbier zelené značky. V balvanovitej časti Ďumbiera bude chodník označený nepretržitým bielym pásom, aby aj v hmle zaistil bezpečný prechod. **Stavba vodovodu do útulne bola tohto roku zakončená a budúceho roku budú sa stavať hospodárske stavy, náklad na to je už preliminovaný.“**

Krásy Slovenska Vám odporúčajú vziať do zimného programu lyžiarsku vychádzku na Ďumbier ! Štefánikova útulňa na Ďumbieri je otvorená po celý rok. Je dobre zásobená. Poslúžite sebe, keď v zime návštevu a pobyt na útulni ohlásite na adresu : Robert Petrla, správca Štefánikovej útulne, Lipt.Sv.Ján.“ – In: Krásy Slovenska. – Roč. 8, č. 9 (1929) – Text inzerátu, uverejneného v inzertnej prílohe uvedeného čísla Krás Slovenska.

Na Ďumbieru / Řk. - In: Časopis turistů. - Roč.41, č.5(1929), s.136-138. - Dojmy skupiny pražských lyžiarov z túry a pobytu na Štefánikovej chate pod Ďumbierom.

Na Ďumbieru.

(Vzpomínka k obrázku chaty Štefánikovy na str. 91.)

Již minulého léta, toulaje se po hřebenech Nízkých Tater, živě jsem si představoval táhlé pláň Ďumbieru a jeho okolí pokryté bílou pokrývkou sněhovou, která milosrdně srovná bizarní nakupeniny balvanů, rozestě po úbočích a chatě, která právě spěla ke svému dokončení a slavnostnímu otevření, přál jsem v duchu lyžařské »hore zdar« pro příští sezonu.

S myšlenkou zajetí v zimě do toho velebného ticha hor vrátil jsem se do Prahy a myšlenka té bylo zprvu i dosti přáno v kruhu mých známých: avšak z hloučku těch, kteří přislíbili účast, zbylo několik nadšenců, dychtivých poznati málo známý lyžařský terén a poněvadž dobré věci může prospěti i třeba jen několik jednotlivců, rozhodl jsem se realizovati svoji myšlenku.

Mohu říci směle, že k uskutečnění zájezdu nepřispěla pouze moje vůle a přání, ale souhlasná touha všech 10 účastníků lyžařské výpravy, která prvá přinesla radostný pozdrav Prahy zasněženým pláním Ďumbieru, a snad i touha poznati jiné hory, žiti jiným družnějším životem přispěla mnoho ku zdatu výpravy. Kázní byla nám společná vůle, užití plně těch několik bezstarostných dnů a ta přispívala tak, že každý vesel a s radostí v očích spěchal z chaty, i když počasí nám nebylo příznivé.

Pouze stručně se zmíním o té, tolik obávané cestě na chatu. V Podturni, maličké zastávce, jsme vyskočili z vlaku, narovnali údy a přes Lipt. Sv. Jan, údolím potoka Stavičnice, cestou skutečně příjemnou se pustili vpřed — horám vstříc.

Údolí milé, zprvu mlčké, později nás sevřelo ve své stěny, zatím co občasný výhled skýtal pastvu našim dychtivým, hladovým zrakům a maně jsme se otáčeli, abychom se rozloučili s krajinným obrazem a vtiskli jej v paměť.

Krajina neunavuje; rychle se střídá její ráz a po tříhodinné chůzi rozevřít se úzká dolina a na malém prostranství kyne nám vstříc několik budov — horárna — a již také nás vítá dobrosrdečná tvář lesníka a jeho usměvavé ženy, která nám poskytla malé občerstvení. Chutnalo nám právě tak dobře, jako ochočenému srnci, který se s námi dělil o vánočky, ba ani dortem nepohrdl. Chvilu odpočinku a s nedočkavostí sedláme, ohlížíme se, volajíce na shledanou a stoupáme dále mírně podél potoka, tentokrát již údolím horského rázu, kde pomalu smrky a jedle ustupují kosodřevině; ráz krajiny je divočejší, a co nás jediné rozveseluje, je sníl — prašák —, kterého je stále více.

Stoupáme mírným tempem, řídíce se heslem »Neštví se, obdivuj krásy krajiny a neunavíš se tolik«, odtrhujeme se od sebe a o 4. hod. odpo. prvý dosáhl sedla a dává signál opozdílům. Přes únavu každý z nás před vstoupením do chaty pohlíží na zarůžovělé vrcholky jemně se barvící zapadajícím sluncem.

Uvítání na chatě, projevené nám jak správcem chaty p. Petrou tak i jeho paní, bylo tak srdečné, že každý se cítil jako doma. Oba se předstíhovali v srdečnosti a přátelském chování vůči nám, že opravdu by mohli býti mnohým budařům vzorem a kuchafské umění p. Petrlové by jistě uspokojilo i opravdového gourmanda. Těžko naléztí slov, která by mohla plně chodnotit jejich péči, a jistě každý z účastníků si odnesl milé vzpomínky na prožitá dny, které, bohužel, nám byly přesně odměřeny.

Pokud terénu se týče, směle tvrdím, že uspokojí lyžaře i těch největších požadavků jak svými rozlehlými, mírně se sklánějícími pláněmi, tak i svojí rozmanitostí a malebností. Chata, východiště výletů, ležící na úpatí Ďumbieru v sedle pod Králičkou a Vel. Gaplem, skýtá mnoho vděčných a nepřilíš namáhavých výletů a pakli počasí je jen trochu příznivo, je každý odměněn nezapomenutelnými výhledy s vrcholů Ďumbieru a Králičky jak na Vys. Tatry, majestátně se tyčící před námi, že připadají skoro na dosah ruky, nebo odvážný skok přes dolinu, tak i mírně zvlněný terén k jihu a západu na zalesněnou Vys. Patru.

Přejí chatě a jejímu správci p. Petrlové mnoho zdatu a doufám, že chata se vbrzku stane milým dostaveníčkem opravdových lyžařů, kteří právě tak jako my se budou těžko loučiti a při nejbližší příležitosti se budou vraceti, aby nejen duševně pookřáli na pláních Nízkých Tater, ale i srdečně si porozprávěli s p. Petrou.

»Hore zdar« a zde na shledanou.

Rk.

Štefánikova chata na Ďumbieru ve výši 1740 m v době letovního zimu.

Zprávy z ústředí : Schůze ústř. výboru 10.července 1929.-In: Časopis turistů. – Roč. 41, č. 9-10 (1929),s.240.-V texte len jedna veta vztahujúca sa na hospodársku budovu chaty pod Ďumbierom –„Stanoven způsob výstavby stáje na Ďumbieru“.

Zprávy z ústředí : 15.schůze ústředního výboru dne 25.září 1929.-In: Časopis turistů. – Roč. 41, č. 11 (1929), s.272.-Stručná správa o prijatí návrhov technickej komisie na vybudovanie vodovodu pre chatu pod Ďumbierom.

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního zastupitelstva KČST 5.října 1929 : Zápis.-In: Časopis turistů. – Roč. 41, č. 11 (1929), s.276-281.-V texte stručná informácia o prístavbe hospodárskych budov a stajne na chate pod Ďumbierom v sume 20 000 Kč.

Výroční zpráva Klubu československých turistů za rok 1929.-In: Časopis turistů. – Roč.42, č.4 (1930) – Příloha . –Na str.s.7 je informácia : Nákladom 27.000 Kč bol k Štefánikovej chate pod Ďumbierom pristavaný hospodársky objekt(stajna a práčovňa), nákladom 100 000 Kč bol zriadený gravitačný vodovod od pramena vzdialeného 500 m od chaty, v chate bola zriadená meteorologická stanica v spolupráci so štátnym meteorologickým ústavom.

Upozornění návštěvníkům Nízkých Tater. - In: Časopis turistů. – Roč.41, č.11(1929), s.285. –„Dle posledních zpráv napadl kol chaty sních, který již zůstává ležeti“. Popis přístupu k chatě pod Ďumbierom. „Z daleka viditelná vlajka Klubu čs.turistů ukazuje směr cesty.“

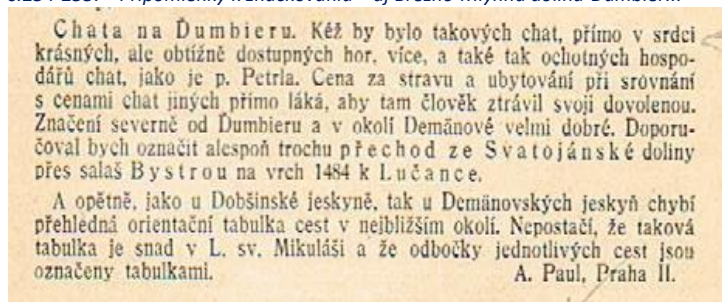
Zápis 3. schůze ústředního zastupitelstva KČST... - In: Časopis turistů. - Roč.41, č.4 (1929), s.109-118. - V textu na strane 111 se uvádí, že z investiční státní půjčky pro KČST v roce 1928, bylo vyčleněno 100.000 Kč na stavbu chaty pod Ďumbierom.

Zprávy z ústředí a žup : Ze schůze ústředního výboru dne 30.1.1929. – In: Časopis turistů. – Roč.41, č.2(1929), s.55-56.- Uvádí se aj informace -Účty stavitele Šašinka za práce na Ďumbieri postoupené k preskúšaní, účty za práce na Štrbskom Plese a v Kôprovej doline uznané do výšky 80% vzhľadom k tomu, že zatiaľ nebola vykonaná kolaudácia.

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního výboru 10.7.1929. - In: Časopis turistů. – Roč.41, č.9-10(1929), s.240. – Uvádí se aj informace - Stanovený spôsob výstavby stajne na Ďumbieri.

Archivní dokument : Zápisnica z výborovej schôdze KČST v Ban.Bystrici z 11.apríla 1929.-Prítomní : Wunsch, Stárka, Šebestík, Ondruška, Skalský, Kneppo, Sarnavka, Stehlík, Zvěřina, Neubauer, Benik. .... **Sdruženiu turistov v Budapešti na požiadanie poslaná bola informácia o prístupnosti Ďumbieru.** - In: ARCHÍV KST LOKO : Zápisnice odboru KČST v Banskej Bystrici 1928-1938/ PC prepis zápisníc. - Rkp.originál zápisníc je vo fonde Štátneho archívu Banská Bystrica.

PAUL, A. : Značkování ve středním Slovensku a v Nízkých Tatrách. Z letošních zkušeností.- In: Časopis turistů. – Roč.41, č.9-10(1929), s.254-255. –Prípomienky k značkovaniu – aj Brezno-Mlynná dolina-Ďumbier...

1930

Na Ďumbier. – In: Krásy Slovenska. – Roč. 9, č. 3-4 (1930), s.87-89.- Lyžiarsky krúžok odboru KČST Ružomberok podnikol 5.-6.1.1930 výlet na Ďumbier s prenocovaním v Štefánikovej útulni - informácia o chatárovi Petrlovi a jeho prístupe k hostom (čakal ich s lampášom a psom na trase). Skupinová fotografia hostí a chatára v Štefánikovej útulni večer.

Oficiálne snehové správy KČST a Svazu lyžiarov...In:Krásy Slovenska.-Roč.9,č.1(1930),s.32.-rozširuje ich ČTK tlačou a rozhlasom, jedným z miest odkiaľ sa správy podávajú je uvedený aj Ďumbier (chata pod Ďumbierom).

Štefánikova chata na Ďumbieru v Nízkych Tatrách. - In: Časopis turistů. – Roč.42, č.4(1930),s.127. - Popis přístupu k chatě, která je otevřená po celý rok, obhospodaruje ju nájomca Robert Petrla.

Štefánikova chata na Ďumbieru v Níz. Tatrách, ve výši 1740 pod svahy nejvyš. bodu Níz. Tater-Ďumbieru (2045 m) je po celý rok obydlena, takže možno kdykoliv ji navštívit. Nejsnáze je přístupna ze stanice Podtureň, přes Lipt. Sv. Ján a dolinou Bystre okolo hájoven až po sám hřebec, přes Ďumbier s Kraličkou. Cesta není namáhavá, ač trvá 6 hodin. Spojující chaty p. Robert Petrla, pp. Lipt. Sv. Ján, ochotně vyše každého návštěvníka, nebo sám výpravu k chatě doprovodí. Chata je podělena na ideální místo s obrovským rozhledem. Je na jižním svahu, ložna na ideálním místě s obrovským rozhledem. Je na jižním svahu, takže pobyt v ní za slunečných dní je překrásný. Pohádkový pohled také se na Vysoké Tatry, Lipt. Hle, Fatru, Královu Holu a daleko do všech údolí. Okolní hřebeny vesmíru ve výši přes 1800 m jsou ideálním lyžařským terénem a eldoradem lyžařů pokročilých i začátečníků do pozdního jara. Dle posledních zpráv napadly na úbočí Ďumbieru velké spousty sněhu, místy až 4 m.

Štefánikova útulňa na Ďumbieri.- In: Krásy Slovenska. - Roč. 9, č. 3-4 (1930), s.120.- má stáleho hospodára (neuvedené meno – ale ide o Petrľu).

Výborová schôdza Tatranskej župy KČST. -In: Krásy Slovenska. – Roč. 9, č. 5 (1930), s.155. – (Zprávy slovenskej komisie a odborov KČST). Výbor nesúhlasí s tým, aby podbrezovský odbor staval útulňu na Trangoške, ale niekde na mieste, ktoré by umožňovalo návštevu Ďumbiera a Štefánikovej útulne cestou od Korytnice.

Výročná zpráva Klubu československých turistů za rok 1929.-In: Časopis turistů. – Roč. 42, č. 4 (1930) –Príloha.-Informácia v textu na s.7 – Nákladom 27.000 Kč bol k Štefánikovej chatě pod Ďumbierom pristavaný hospodársky objekt (stajna a práčovňa), nákladom 100 000 Kč bol zriadený gravitačný vodovod od prameňa vzdialeného 500 m od chaty, v chatě bola zriadená meteorologická stanica v spolupráci so štátnym meteorologickým ústavom.

Zimní turistika : Zimní hlášení z Ďumbieru. -In: Časopis turistů. – Roč. 42, č.2(1930),s.54.-Správca Štefánikovej chaty KČST na Ďumbieri (1740 m) v Nízkych Tatrách hlási, že za slabého sv.vetra sneží nepretržite od 26.1.1930 pri teplote -4°C. Sneh na lyžovanie je výborný. Chata je dostatočne zásobená. Informácie poskytuje R.Petrľa, správca chaty, pošta Lipt.Sv.Ján.

Zimní hlášení z Ďumbieru. - In: Časopis turistů. – Roč. 42, č.2(1930),s.54.

Zimní hlášení z Ďumbieru. Správce Štefánikovy chaty Klubu čsl. turistů na Ďumbieru (1740 m) v Nízkých Tatrách hlásí, že za slabého severovýchodního větru sněží nepřetržitě od 26. m. m. do dneška při teplotě -4°C . Sníh k lyžování výborný. Hlíbeny v okolí, vesměs ve výši přes 1800 m, skýtají ideální lyžařský terain až do pozdního jara. Chata jest dostatečně zásobena. S vrcholu Ďumbieru (2045 m) otevírá se za jasných dnů nádherný rozhled na Vys. Tatry, Lipt. Holc, Fatra a Král. Holu. Informace sdělí R. Petrla, správce chaty, pp. Lipt. Sv. Jan.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1929.-In : Časopis turistů.– Roč.42(1930), č.4.-s.7.

Štefánikova chata na Ďumbieru opatřena byla samostatným kamenným hospodářským stavením o 2 místnostech (stáje a prádelna) nákl. 27.000 Kč. K chatě veden byl gravitační vodovod od pramene vzdáleného 500 m nákladem ca 100.000 Kč, jenž byl před zimou 1929 nouzově dokončen. V chatě zřízena byla meteorologická stanice za pomoci stát. meteorolog. ústavu.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1930 : Prémiová příloha k Časopisu turistů. – In:Časopis turistů: Měsíčník Klubu československých turistů. – Roč.43, č.2 (1931) – Osobitná 40 stranová příloha.- V části Stavba a úpravy cest : V Nízkých Tatrách venovaná pozornost predovšetkým vybudovaniu ciest k Štefánikovej chate na Ďumbieri. Bol vytrasovaný chodník od Demänovských jaskýň po svahu Kráľovho stola na Krupovu hoľu a k Demänovskému sedlu a začalo sa so stavbou od Štefánikovej chaty po Krupovu hoľu – realizuje ju (s osvedčenou svedomitou) nájomca chaty p.Petrla. Spodná časť od Demänovských jaskýň sa zrealizuje v priebehu leta 1931.Jestvujúci chodník od horárne v Svätôjanskej doline ku Štefánikovej chate bol tiež upravený... V časti Chaty, útulne : Štefánikova chata na Ďumbieri (v niekoľkých miestnostiach bola skúšobne opatrená drážkovou lepenkovou izoláciou stien proti vlhkosti nákladom 4000 Kč.

Zprávy z ústředí : 31.schůze ústředního výboru dne 15.1.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.1(1930), s.55.- Okrem iného sa uvádza : Správci chaty na Ďumbieri povolená bezúročná pôžička.

Zprávy z ústředí : 40.schůze ústřed.výboru dne 19.3.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.4(1930), s.112-113. – Uvádza sa aj informácia - Chata na Kláštorisku, na Ďumbieri, v Kôprovej doline, Votrubova, pri Piatich Spišských plesách, hotel Kamzík a informačná kancelária na Štrbskom plese budú vybavené sanitnými skriňami.

Zprávy z ústředí : II.schůze ústřed.výboru 27.5.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.6(1930), s.179-180. – Uvádza sa aj informácia - Stanovený program kolaudácie chaty na Ďumbieri.

Zprávy z ústředí : XII.schůze ústřed.výboru dne 27.8.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.9-10(1930), s.246. – Uvádza sa aj informácia - Štefánikova chata na Ďumbieri bude vybavená ďalšími postelami.

Zprávy z ústředí : XXI.schůze ústřed.výboru...-In: Časopis turistů. – Roč. 42, č. 11 (1930), s.274-275.-V texte stručná správa – kolaudáciu Štefánikovej chaty pod Ďumbierom zabezpečí Ing.Krejčí a technický úradník.

Zprávy z ústředí : XXII.schůze ústřed.výboru 5.11.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.11(1930), s.275. – K odstráneniu vlhkosti v Štefánikovej chate na Ďumbieri bude na skúšku urobená v troch miestnostiach drážková izolácia lepenkou „Weppa“.

1931

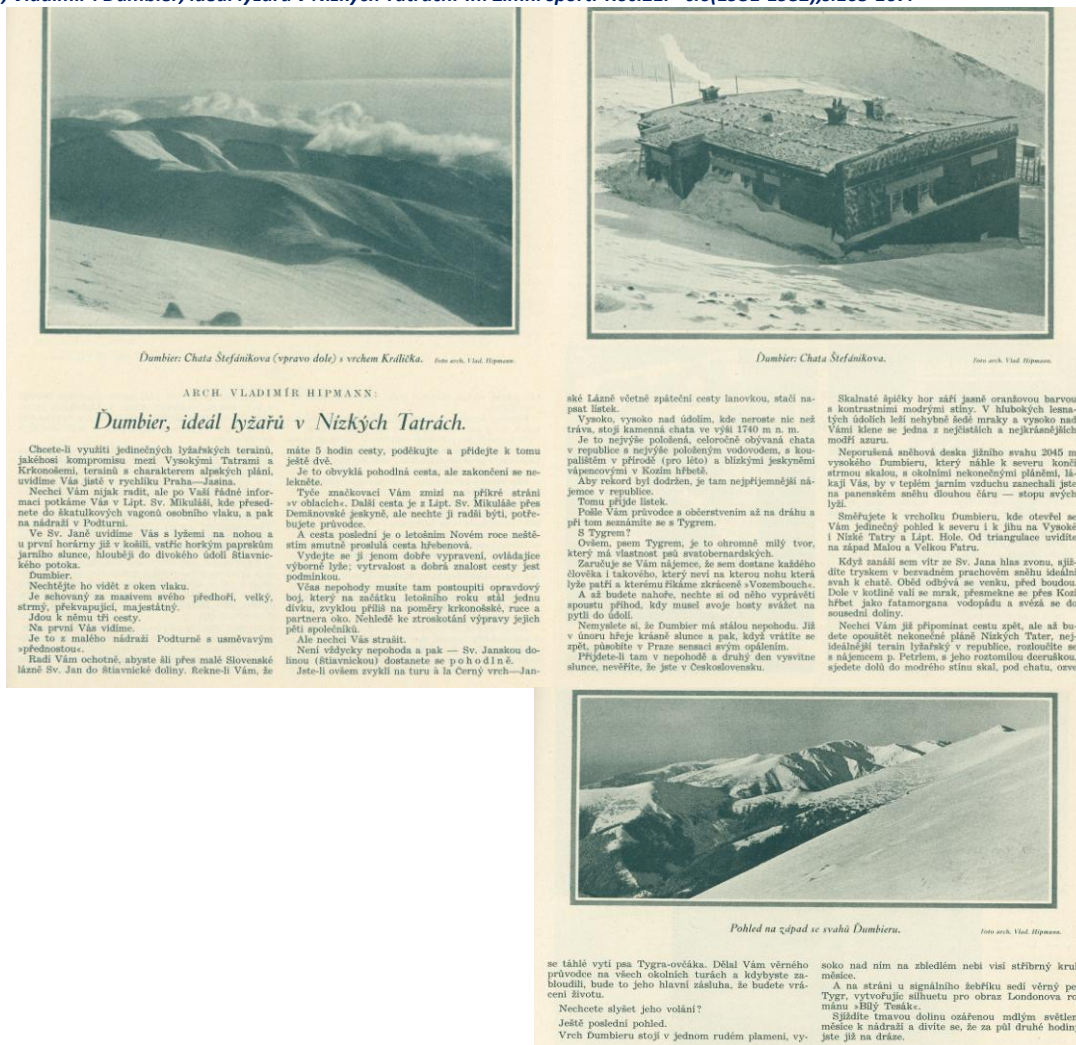
Pred útulňou /Fotografia. – In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.55. – Pohľad na vchod do útulne pod Ďumbierom.

Chaty, útulny, restaurace a jiné podniky. - In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1930. – (Prémiová příloha k Časopisu turistů. – Roč.43, č.2 (1931). – Na str.9 uvedenej správy o činnosti KČST 1930, sú aj údaje o nasledovných chatách na Slovensku – Holubyho chata na Javorine, Kľačianska útulňa na Magure, Chata pod Chlebom v Malej Fatre, Hermanova útulňa na Smrekovici, chata v Lipt.Sv.Mikuláši, Štefánikova chata na Ďumbieri, Útulňa pri Piatich Spišských plesách, Chata na Branisku, Útulňa pod Jahodnou, Chata v Zádielskej doline.

PROCHÁZKA, K.: Pohľad od Štefánikovej útulne na východ / Fotografia. -In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.53. – Zimný pohľad na chatu.

Tuttr : Večerná nálada blízko útulne Štefánikovej /Fotografia. - In: Krásy Slovenska. – Roč.10, č.2-3(1931), s.56. – Pohľad na stĺp s veternou ružicou a značkou.

PETHÖ, R. : Zo Stredoslovenskej župy KČST /R.P.. - In: Krásy Slovenska. - Roč.10, č.7 (1931), s.243-244. – mená (dr.Juraj Slávik, Viliam Pauliny, Ján Wünsch, Ján Klos, Karol Rapoš), útulne(pod Ďumbierom-ktorú inicioval odbor v Podbrezovej, Kráľova studňa-ktorú postavil banskobystrický odbor za vedenia J.Wünscha), útulňu v doline Sekier v Slovenskom Rudohorí postavil Odbor Zvolen. Pripravuje sa vybudovanie útulne na Chabenci a na Poľane. **Odbory združené v Stredoslovenskej župe** (Rim.Sobota, Lučenec, Zvolen, Ban.Štiavnica, Kremnica, Radvaň, BB, Slov.Ľupča, Podbrezová, Brezno, Tisovec)

Zo Stredoslovenskej župy KČST /R.P.- In: Krásy Slovenska.-Roč.10, č.7 (1931), s.243-244. – mená (dr.Juraj Slávik, Viliam Pauliny, Ján Wünsch,Ján Klos,Karol Rapoš), útulne(pod Ďumbierom-ktorú inicioval odbor v Podbrezovej, Kráľova studňa-ktorú postavil banskobystrický odbor za vedenia J.Wünscha), útulňu v doline Sekier v Slovenskom Rudohorí postavil Odbor Zvolen.Pripravuje sa vybudovanie útulne na Chabenci a na Poľane. Odbory združené v Stredoslovenskej župe (RS,LC,ZV,BŠ, Kremnica, Radvaň, BB,Slov.ľupča,Podbrezová, Brezno,Tisovec)

Archívny dokument : Zápis o schůzi KČsT konané dne 7.1.1931 o 8 hod.večer v herně Národ. Domu v B.Bystrici.-...Ústředí KČsT zamýšlí koupiti pozemek kde stojí chata na Ďumbíru a žádají sdělití jméno geometra, který by to vyměřil a shotovil situační plán. Usneseno sdělití, že shotovení tohto plánu bylo by dražší než celý pozemek a pověřen Galamboš aby si opatřil informace či by ten pozemek nebylo možno dostati zdarma... - In: ARCHÍV KST LOKO : Zápisnice odboru KČST v Banskej Bystrici 1928-1938/ PC prepis zápisnic. - Rkp.originál zápisnic je vo fonde Štátneho archívu Banská Bystrica.

Zprávy z ústředí : 38.schůze ústředního výboru KČST 3.3.1931.- In:Časopis turistů. – Roč.43, č.2 (1931), s.48.-o.i.- Správcovi chaty na Ďumbieru poukázána záloha na opravu ciest.

Zprávy z ústředí : 35.schůze ústřed.výboru 11.II.1931.– In: Časopis turistů.- Roč.43, č.1(1931), s.15-16. – Pre expozíciu na výstave v Pardubicích objednaný model Kľačianskej útulne na Magure a model Štefánikovej chaty na Ďumbieri. (Pozn. – bola to Výstava telesnej výchovy a športu v Pardubicích, otvorená 31.5.1931, mala osobitný turistický pavilón. Fotografie časti expozície sú uverejnené v Časopise turistů, č.4(1931)

Zprávy z ústředí : Zápis 1.schůze ústředního zastupitelstva Klubu čs.turistů, konané dne 27.6.1931 u příležitosti turistického sjezdu a otevření pavilonu KČST na výstavě sportu a tělesné výchovy v Pardubicích.- In: Časopis turistů. – Roč.43, č.5 (1931), s.150-151. – Vzala sa na vedomie informácia technického referátu (Ing.Krejčí) o kolaudácii Štefánikovej chaty na Ďumbieri.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1930 : Prémiová příloha k Časopisu turistů. – In:Časopis turistů. – Roč.43, č.2 (1931) – Osobitná 40 stranová příloha.- Uvádza sa aj informácia : Stavba a úpravy ciest : V Nízkych Tatrách venovaná pozornosť predovšetkým vybudovaniu ciest k Štefánikovej chate na Ďumbieri. Bol vytrasovaný chodník od Demänovských jaskýň po svahu Kráľovho stola na Krupovu hoľu a k Demänovskému sedlu a začalo sa so stavbou od Štefánikovej chaty po Krupovu hoľu – realizuje ju (s osvedčenou svedomitosťou) nájomca chaty p.Petrla. Spodná časť od Demänovských jaskýň sa zrealizuje v priebehu leta 1931.Jestvujúci chodník od

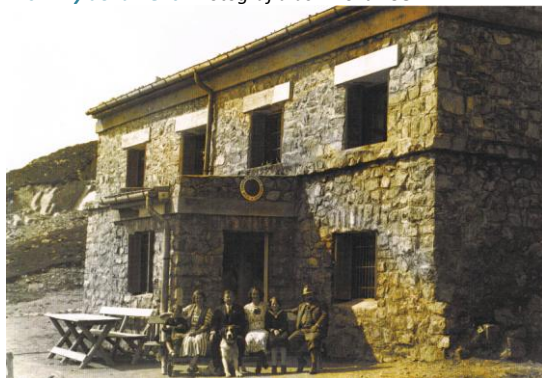
horárne v Svätotrojanskej doline ku Štefánikovej chate bola tiež upravená...**Aj informácia - Štefánikova chata na Ďumbieri** (v niekoľkých miestnostiach bola skúšobne opatrená drážkovou lepenkovou izoláciou stien proti vlhkosti nákladom 4000 Kč.).

Na Slovensku prekonáno bylo k stavbě několika nových cest a dokončeny úpravy cest již dříve započaté.
V Nizkých Tatrách věnována především pozornost zřízení cest k Štefánikově chatě na Ďumbieru. Vytrasován chodník od Demänovských jeskyní po svahu Královského stolu na Krupovu holu a k Demänovskému sedlu a se stavbou započato od Štefánikovy chaty na Krupovu holu; provádí ji s osvědčenou svědomitostí nájemce chaty p. Petřa. Část spodní od Demänovských jeskyní provede se průběhem léta 1931. Stávající stezka od horárny ve Svätotrojanské dolině, k níž vede silnice ze Sv. Jána, k chatě Štefánikově taktéž upravena, čímž vznikl nejpohodlnější výstup k chatě na Ďumbieru ze železniční stanice Sv. Ján.

Zprávy z ústředí : 38.schůze ústředního výboru KČST 3.3.1931. – In: Časopis turistů. – Roč.43, č.2 (1931), s.48. –Uvádza sa aj informácia - Správci chaty na Ďumbieri poukázaná záloha na opravu ciest.

1932

Archívny dokument : Fotografia asi z roku 1932

Prádepodobne rok 1932
Správa: ① Asi outor
② chatinova dcera Hanka
③ pani Petrlová - chatárka
④ chatár p. Petr/á so pram BARIT
⑤ hostka
⑥ druhá dcera chatára Jolka

Foto: Alois Chytil

MÜHLMANN, Jaroslav : Nízke Tatry v oblasti Ďumbiera a Korytnice /J.M. – Fotogr.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.259-268. – (J.M. = asi Jaroslav Mühlmann, býv.predseda Slovenskej komisie KČST(viď inf.v KS-Roč.7,č.7(1928),s.188)-Autor v texte uvádza : „....Byl jsem před léty, kdy ještě nebylo v Nizkých Tatrách útulku, předním podporovatelem výstavby této chaty, o jejíž vybudování, získání finančních prostředků, stavitele, propagaci návštěvy, jsem se co nejúčinněji zasadil. Jsem rád, že práce má ani na tomto místě Slovenska nebyla konána nadarmo a že čas přesvědčil o její nutnosti, prospěšnosti a účelnosti.“ **Zaujímavé dobové fotografie z rôznych etáp výstavby Štefánikovej chaty pod Ďumbierom (základy chaty, spodná časť novostavby, ktorá bola dočasnou útulňou) **a fotografia Chaty pod Chabencom, na ktorej vidno i predchádzajúce objekty.** Popis turistických trás v danej oblasti.**

LUCEK, Josef : Šest set kilometrů po Slovensku. – In: Časopis turistů. – Roč.44, č.4(1932),s.144-152. – Na str.147 sú nasledovné informácie o chate pod Ďumbierom :

Štefánikova chata KČST. na Ďumbieru má již svoji prvotřídní tradici. Ač známe ze svých cest všechny naše i cizí chaty v oblasti republiky, nikdy jsme se za celých 17 let svého putování nesešli s takovou láci jako u p. Petřa, o kvalitě nemluvě. Za Kč 40— denní pence je kromě noclehu členům KČST. předložena: hojná snídaně s máslem a medem, oběd (polévka, pečeně s příkrmem, moučník a černá káva), svačina s dvěma kusy pečiva nebo sucharů a bohatá večeře. Chleba se vůbec hostům nepočítá. Pivo je ovšem v této výšce 1740 m za Kč 4.50, ale je skvělé. V zimě se tato pence o Kč 5— zdrazuje.

V oblasti chaty naskytá se překrásný výhled na Vysoké Tatry se známé Kraličky, 45 minut cesty k východu od chaty položené. Odtud je již blízko k autobusu do Vysné Boky. Nejkratší sestup je však do Mýta, odkud je ještě 2 hodiny k vlaku do Brezna. Cesta odtud vlakem na konečnou stanici v Červeném Kameni je roztomilá. Zde možno zřítí v plném proudu práce na stavbě dráhy, která má vésti dále do Margecanu.

Turista, který chce vidět celé Nizké Tatry, navštíví z blízkého Šumjace Královu Holu. Z této je uznané nejvelkolepější pohled na Vysoké Tatry v celé jejich imposantní kráse. Až budeme mít chatu na Velké Vápenici, půjde se sem pěšky z Ďumbieru pouhé dva dny. Národní kroje v Šumjaci se nevyrovňají oněm v Revúce, jež jsou bohaté a pestré, ručně vyšíváné. V Šumjaci se slušně spí v nocehárně KČST., umístěné v hostinci proti kostelu.

Štefánikova chata KČST na Ďumbieri. – In: Časopis turistů. – Roč.44, č.4(1932),s.123. – Chata má veľa návštevníkov, takže v letnej sezóne 1932 bolo nutné adaptovať časť stajne a zriadiť v nej spoločnú nocľaháreň.

Tyršove oslavy na Ďumbieri. – In: Detvan. – Roč.11, č.6(1932), s.165-166. – Správca chaty Robert Petřa na koníkovi Bubíkovi dopravil hodne dreva na triangel...o pol ôsmej večer bola zapálená vatra na vrchove Ďumbiera, pri chate za celý ten čas zvonili...bolo vidieť aj zapálené vetry pod Tatrami a v údolí Hrona, sokoli sa tak pozdravovali. **V článku sa uvádzajú aj mená – Ján Chramec- gazda a najstarší sluha u Petřu, Jozef Záhor-lyžiarsky cvičiteľ na Ďumbieri, Rudolf Brtáň – sluha a vodca, Peter Debnárik – výpomocný sluha.**

Robert Petrá, správce Štefánikovy chaty
na Ďumbieru (1740 m). Pošta Lipt. Sv. Ján.

Ďumbier 18. VI. 1932.

U. V. ...
hertský ... II. pos.
Brezno ...

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1931 / Emil Hrubý, Josef Broul. - In: Časopis turistů. - Roč. 44, č. 2 (1932) - Příloha. -

➤ Štefánikova chata na Ďumbieru. Společné noclehárny byly vybaveny třinácti patrovými lůžky s drátěnými vložkami, matracemi a prádlem nákl. Kč 14.233.20. Dřívějších dvanáct jednoduchých lůžek umístěno bylo v hospodářském stavení. Tím chata získala celkem dalších 26 lůžek.

V části Stavby a úpravy cest se uvádí, že v Nízkých Tatrách byl dokončený chodník od Štefánikovy chaty na Krupovu hořu, kterým se obchází vrchol Ďumbiera.

➤ V Nízkých Tatrách z cest, budovaných k Štefánikově chatě na Ďumbieru, dokončena byla stezka od chaty na Krupovu hořu, která obchází neschůdná místa vrcholu Ďumbiera a je též dobrým východiskem k hřebenní cestě směrem západním na Chabenec. Zároveň definitivně upraveny serpentiny od horárny ve Svätějanské dolině a učiněny přípravy k vybudování stezky z Mýta — se strany jižní — Mlynou dolinou k chatě.

1933

Návštěvníky Nízkých Tater... - In: Časopis turistů. - Roč. 45, č. 4 (1933), s. 124

Návštěvníky Nízkých Tater, zejména ty, kteří hodlají z Podbrezové vystoupiti na Ďumbier, nebo s něho sestoupiti do Podbrezové, upozorňujeme, že pravidelný autobus do Mýta a Jerabé, resp. zpět nejedí. Je možno objednat si písemně osobní auto u Štefana Moloty, autodoprava v Podbrezové. Při 6 osobách není jízda dražší než byla autobusem. V. O.

Chvála chaty KČST. - In: Časopis turistů. - Roč. 45, č. 1 (1933), s.25-27. - Vyjadrenia návštevníkov k službám na Štefánikovej chate pod Ďumbierom, pochvalné vyjadrenia o chatárovi Robertovi Petřovi..

Chvála chaty KČST.

„Všem na světě nevyhoví“ jest osvědčené pořekadlo. Velmi řídké, ale přece občas docházející stížnosti na vedení nebo jednání v některé chatě KČST. po řádném vyšetření většinou rozptýlí se jako neodůvodněné, vysvětlitelné neuměrnou náročností návštěvníka, přezíráním horských poměrů a možností, nebo neznalostí těch zásad, jimiž se nájemce KČST. v zájmu členstva musí řídit. Péče o řádné vedení chat jest povinností Klubu, odměnou členům za podporu organizace a hrdé vědomí příslušnosti. Proto vyhovující chod horských podniků KČST. jest vyžadovanou samozřejmostí, již netřeba potvrdovati doklady. Přes to však zasluží si zaznamenání množství pochvalných hlasů o chatě Štefánikové na Ďumbieru, ve výšce 1740 m n. m., kde hospodářství spojeno je s velkými obtížemi, kde návštěvníci jsou odkrojeni od světa a tím milejší je jim projevovaná ochota, která tu není vyvolávána zdravou hostinskou konkurencí, nýbrž vyplývá z pravého vědomí přátelské horské služby.

Pan Jaroslav Šimšal, učitel, Hrušov n. O., píše: „Znám téměř všechny chaty KČST. v létě i v zimě a poznal jsem různé nájemce chat. Tož rád bych se zmínil s pochvalou

o jednom z nich. Je jím p. Robert Petř, nájemce Štefánikovy chaty na Ďumbieru. Letos v únoru jsme chtěli podniknouti s kolegy lyžařskou turu z Lužné na Chabenc a Ďumbier. Předem jsme si ovšem zjistili u p. Petřly nocleh. Již při tom byl p. Petřla velmi ochotný; ihned nám odpověděl a dvakrát nám poslal sněhovou zprávu. Bohužel, při výstupu z Lužné na Chabenc jsem pážně onemocněl a tak mne musil kolega dopravit domů. Pan Petřla nás však očekával a když jsme nepřicházeli v určenou dobu, dlouho do noci signalisoval a mimo to ještě druhý den se telegraficky ozval chaty na Chabenci, zda jsme chatu opustili — měl obavy, že jsme zbloudili. Chtěl a slyšeli jsme o něm mnoho pěkného, ale tato jeho obětavost se nás zrovná dojemně dotkla. Ještě jednou mu na tomto místě srdečně děkujeme.“

Pan Dr. Jan Gallas, ředitel Všeobecného pensijního ústavu v Praze, zaslal nám tento dopis: „Zajel jsem s pěti svými přáteli-lyžaři do Nizkých Tater. Vrátili se po týdenním pobytu ve Štefánikově chatě na Ďumbieru do Prahy, nemůžeme nevydati chválu Klubu čs. turistů, že postavením této chaty učinil i v zimě přístupnými tyto divoké krásy slovenské hory, které dají turistovi

a zejména lyžaři ohromující dojem a zážitky, že považuje za zbytečné jezdit do Alp či kamkoliv jinam do ciziny. Slunné, stále jasné počasí, kdy bezmračné nebo mělo barvu azuru, jaké nemá ani středomořská Riviera, poskytovalo nám denně podivnou tak velkolepou, že se těžko najde rovné. Tysíce Tater ve své ohromující velikosti jakoby na dosah ruky, kolem dokola divoké, rozsahaté hřbety Nizkých Tater, obklopující Ďumbier, se seberu i jihu široká údolí Váhu i Hronu a kolem na všech stranách mastý hluboký les. K tomu říkání sněžných plání, funkové stíny a při západu slunce rudá záplava barev na nebi i horských hřebenech — krása vskutku velkolepá a jedinečná.“

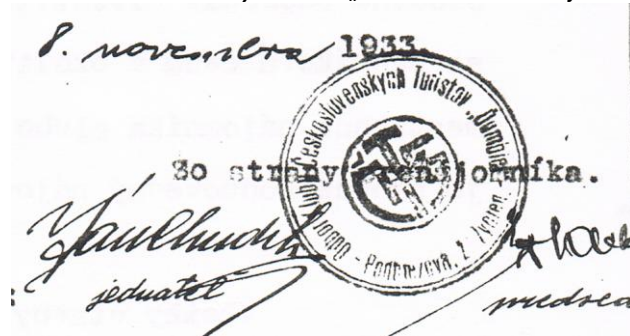
Avšak nejen to. I sám pobyt v chatě jest nám podnětem, že sdělujeme Klubu své zážitky lyžařského zájezdu na Ďumbier. Klub měl velmi šťastnou ruku, když Štefánikovu chatu pronajal p. Petřovi, o němž neváháme — jistě souhlasně se zkušeností všech návštěvníků chaty — prohlásiti, že vedení chaty mu srovnání jest nejlepším propagátorem turistiky v málo ještě známých Nizkých Tatech. Seznal jsem u p. Petřly milého, neobyčejně ochotného a nezištného člověka, který má na mysli jediné pohodlí a naprostou spokojenost návštěvníků chaty, i když mu to ukládá nemalé obtíže. Stará se o ně už od vystoupení z pláku: na stanici jim posle saně, které dopraví zavazadla, lyže a případně i hosty až do výše cca 1200 m; zde převzímou jeho čekající již lidé tlumoky a usnadní lyžařům výstup k chatě do výše 1740 m. Díky těmto opatřením možno za každého počasí o naprosté bezpečnosti dosáti chaty, která pak vlně uhostí každého návštěvníka. Uvnitř chaty vládne vždycky dobrá pohoda, i když snad venku řádí bouře. Vedle nájemce p. Petřly, rodem Moravana, stará

se tu pečlivě o veškeré blaho hostů jeho přechotná manželka, přívětivá Slovenka, jejíž měkká slovenčina se neobyčejně mile poslouchá. Každý z nás se o chatě cítil okamžitě jako doma — tak milé je tu ovzádní kolem těch lidí, kteří chatu spravují. Všeobecně překvapuje v této výšce kam nutno každěkou věc, at potraviny či topivo (dříví), dopravit po zádech lidí z daleké doliny — bohatost stolu, výborná úprava jídla přičenách neobyčejně nízkých (deně i s otopem Kč 45—, jídlo 4krát denně). Musíme říci, že k setrvání na tak exponovaném místě, jakým jest chaty na Ďumbieru, jest za daných okolností třeba opravdové lásky k horám a k turistice. Odlehlost chaty působí přemnohé obtíže, jež ne každý by mohl a dovele hladce zvládnout. Pan Petřla prokázal, že si oí radí i v nepříznivých poměrech, jak svědčí kalamiš a podlou, která stihla chatu hned druhého dne ráno po našem příchodu. Vodovod, který zásobuje chatu výbornou pitnou vodou, neocěkávaně vyposádil službu a po celou dobu našeho pobytu nefungoval. My však z toho neměli žádné nepohodlí: ihned bylo s dostatek vody, získané ze sněhu a již v poledne stál na stole obvyklý počet karaf s pitnou vodou, přinášenu pak denně v hojném množství ze vzdálené doliny. Při tom si p. Petřla ani nepostěžoval, jak taková nepředvídaná nehoda zatěžuje provoz chaty.

Přál bych si a se mnou všichni naši společníci, aby chaty měla co nejpočetnější počet návštěvníků; zasluhuje si toho jak krásy okolních Nizkých Tater, tak i obětavá snaha nájemce chaty p. Petřly.

Bylo by nám radostí, kdyby tyto naše řádky přispěly k propagaci turistiky do Nizkých Tater, zejména pak chaty Štefánikovy, kterou budeme mítí třeba v nejlepší spo-

Archivní dokument : Razítko Odboru Klubu československých turistů „Ďumbier“ v Podbrezové

Archivní dokument : Přehled značkovacích prací 1932 – Stredoslovenská župa KČST - tabulkový přehled s uvedením km a počtů tabulek a orientačních tyčí – v jednotlivých odborech-Velký krok ku předu v značení zdařil se i na hřebenech Niz. Tater, zejména co se týče zimního tyčování: nákladem župy postaveno v úseku V.Hole-Polana-Struhár-chata pod Chabencem a kratší spoje k Lužné a z chaty do sedla 366 tyčí a na Kotličce lano, jež vyžaduje ještě úpravy mimo zabezpečení ostrého hřebenu Kotličky. Nákladem ústředí postaveno bylo pak v okolí Štefánikovy chaty 204 tyčí. Při této chatě pak byla i vystavena signalizační zvonce. V letním značení hřebenů N.T. jeví se úspěch v přeznačování Štefánikovy cesty od Prašivé po Polanu a cesty ze Zámostí Jasenskou dolinou do chaty pod Chabencem. Tyto cesty označili manželé Ondruškovi. Nájemce Petřla pak přeznačoval Štefánikovu cestu od Krupovy Holy po Čertovicu, nove označil cestu Mlynnou Dolinou do Mýta, mimo další cesty, jež jsou ale v oblasti župy Tatranské
Žup.značk.referent Lud.Stárka, v.r.

Pozn.: Kópia spisu opatrená razítkom ŠOKA BB zo dňa 20.5.1994

Archivní dokument : Výťah zo zápisnice o zasadnutí mestského riadneho mesačného zastupiteľského sboru v Brezne nad Hronom, dňa 4. decembra 1933 odbývaného. - (Kópia uvedeného spisu bola vyhotovená 22.4.1994 a je overená okrúhlou pečiatkou Štátny okresný archív Ban.Bystrica.)

Odpis celého textu: Číslo 336/1933 G. 10122/1933 adm. Pritomní členovia (neodpisujem)

Odpredaj pozemku zajatého stavbou Štefánikovej útulni a prisl. na Ďumbieri pre Klub Československých turistů v Prahe.

Zastupitel'ský sbor jednohlasne uzaviera, že prijímajúc predloženú kúpnopredajnú smluvu na základe tej odpredáva Klubu československých turistů v Prahe dľa k zmluve pripojeného plánu novým miestnym číslom 9498/3, 9498/4, 9498/5 kat.čís.8937/2, 8937/3 a 8937/4 označený pozemok plochomerom 43 á 40 m² za kúpnu cenu 50 halierov za 1 m² spolu za 2170.- Kč ktorý obnos má byť pred podpísaním smluvy do mestskej pokladnice složený.

Poznamená sa, že Klub Československých turistů v Prahe pozemok tento si musí tak ohradiť, aby pasúci sa statok hospodárstiev k odpredanému pozemku pristúpili a škodu robiť nemohol. Následkom toho sa nekladá, aby predložená smluva bola doplnená s tým, že toto „reálne bremeno“ k postaveniu a udržiavaniu plotu, ktorý nemôže byť na prekážku užívania susednej pastvy, má byť aj pozemkocníkne zaistené. S prepracovaním smluvy sa dr.Ján Zibrín mestský právny zástupca poveruje.

Dôvody : Zastupitel'ský sbor svojim uznesením č.3890/153 G-1924 ku postaveniu otáznkej útulni pôvodne zdarma prepustil 300 m² pozemku. Ponevák ale behom času sa dokázala byť táto plocha nedostatočná, nakoľko turistická návšteva Ďumbiera je tak čulá, že tam stáleho dozoru je treba držať, pre ktorého je aj držanie dobytky a tak aj pastva potrebná – bolo treba na miesto darovanej 300 m² plochy odpredať

žiadajú plochu vo výmere 43 á 40 m² a to tým viacej, lebo stanovená kúpna cena vzhľadom, že jedná sa o úbočnú hŕňu pastvinu je pre mesto priaznivé.

Po stránke využítokovania pastvy týmto odpredajom sa žiadna újma nestane.

Za toto uznesenie hlasovali : Dr.Štefan Kindernay, Štefan Šteller, Ján Polóny, Sámuel Dolňan, Ján Zachar, Augustín Feldmajer, Ján Škultéty, Gustav Mattoš, Július Obernauer, Imrich Freund, Ján Šreiner, Simon Švantner, Emil Kusy, Matej Lopusný, Sámuel Stehlo, Ján Turčan, Ján Kolesár, Ján Lehocký, Ján Giertl, Ján Uhliar, Jozef Berger a Ján Snopko hl.not.tajomník. Spolu 22. Proti nehlasoval nikto. Ondrej Zibrín a Štefan Faško starosta spolu 2 nehlasovali.

Uznesenie toto má byť na mestskej tabule oznamov za 14 dní k verejnému nahliadnutiu vyvesené s tým upozornením, že proti nemu možno behom tohto času, podať odvolanie cestou mestského úradu na okresný úrad. O tom dostane upovedomenie mestská rada, pokladnica, učtáreň, starosta, právny zástupca a Klub Československých turistov v Prahe. D.a.h. Za hodnovernosť : hlavný notársky tajomník (Ján Snopko).

Zprávy ústředního výboru : II.schůze zastupitelstva KČST, konala se 17.12.1932 v Praze - In: Časopis turistů. – Roč.45, č.1 (1933), s.27-29.

—Uvádza sa aj schválená kúpa pozemku pri chate na Ďumbieri....

1934

Archívny dokument : 22.6.1934-Kúpnopredajná smluva. Štátny berný úrad v Brezne n/Hr. **Došlo 22/VI.1934.-** A: 1530/34. Číslo 3539/35 Wischin v.r. - Ide o kúpnopredajnú zmluvu **medzi mestom Brezno**, zastúpeným starostom Štefanom Faškom a **medzi Klubom československých turistov v Prahe**, zastúpeným oprávnenými funkcionármi podľa stanov. Prijíma sa geometrický plán a výkaz plôch a **odpredávajú sa pozemky pri Štefánikovej chate s udanou rozlohou**. Text zmluvy má 3 strojopisné strany. Prílohou je Geometrický plán – Pozemkovníčná mapa, vyhotovený 9.8.1933 Ing.Eduardom Špinarom zo Zvolena. **Originál opisu tejto kúpnopredajnej zmluvy je opatrený pečiatkou Okresný súd v Brezne nad Hronom – Okresný súd Oddelenie KNBI pozemkových s dátumom 9.9.1936.** Tu popisovaná kópia opisu bola vyhotovená 22.4.1994 a je overená pečiatkou Štátny okresný archív Ban.Bystrica.

Ďumbier. - In: Časopis turistů.-Roč.46,č.1(1934),s.143.

Ďumbier zpřístupňuje se od Demänovské jeskyně chodníkem, budovaným KČST., odb. v Liptov. Sv. Mikuláši. Stoupá úbočími na Lučky, po Krakově holi a řadou serp. na Krupovu holu, aby se připojil na hotový již chodník k chatě Štefánikově KČST. Po dokončení bude to spoj velmi výhodný.

Nové pozemky KČST. - In: Časopis turistů.- Roč.46, č.9(1934), s.195. -

Nové pozemky KČST. V poslední době zaknihovány byly do vlastnictví Klubu plochy v úz. obci Kečovo v protokolech č. 330, 331, 329, 307, 332, 335, 336, a to pp. 442, 429/2, 563/1, 443, 694/2, 562/1, 561/1 ve výměře 14.840 m². Jsou to pozemky, na nichž se nachází vchod do jeskyně Domice a správní budova. Další Klubem zakoupené pozemky budou po odstranění určitých závad později zaknihovány. — Klub zakoupil v kat. území Skotarský, soud. okres Niž. Verecký, od akc. spol. „Latorica“ pozemek ve výměře 5667 m², pp. 2726/2 pro zbudování turistické chaty. — Taktéž dosud zpachtovaný pozemek, na němž stojí Štefánikova chata na Ďumbieru, byl nyní zakoupen od města Brezna nad Hronom. Nachází se v kat. obci Brezno n. Hr., soud. okres Brezno n. Hr. a složen je ze tří parcel: 9498/3, 9498/4, 9498/5 ve výměře 4340 m².

ČERNÝ, Ant.: I.schůze zastupitelstva Klubu čs.turistů konala se 22.9.1934 v Praze. — In: Časopis turistů.-Roč.46,č.8(1934), s.189. — o.i. prejednaná stavba objektu na Trangoške v Nízkyh Tatrách, stavba chaty v Račkovej doline v Liptovských holiach, stavba chaty na Veľkej Vápenici v Nízkyh Tatrách, výstavba vhodného objektu pri Skalnatom plese vo Vys.Tatrách a pristavba Štefánikovej chaty na Ďumbieri.

KARLÍČEK, Mirek: První zima na Ďumbieru. - In: Časopis turistů.-Roč.46, č.2(1934), s.30-31. — Lyžiarsky výlet na novú chatu pod Ďumbierom.

Bernardýni pro záchrannou službu KČST. — In: Časopis turistů. — Roč.36,č.3(1934),s.69. — Canisport-chov psů Praha, dodal pre KČST 5 bernardínov. Po vycvičení budú slúžiť pre záchranné služby na chatách - na chate pod Ďumbierom (kde už boli ich služby vyskúšané), v útulni pod Rysmí, v Tatranskej Lomnici, na Štrbskom plese v hoteli Kamzík.

1935

Návštěva chat KČST. ...- In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu československých turistů. — Roč.48, č.1(1936),s.3. — Uvádza sa aj návštevnosť chaty na Ďumbieri – v roku 1935 to bolo 2605 návštevníkov, z toho bolo 1730 členov KČST.

Chodník na Ďumbier z Demänovské doliny. -In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu československých turistů. — Roč.47, č.7(1935),s.167. — Od Demänovských jaskýň pod sedlom Krupovej hole až k Štefánikovej chate -dokončil ho odbor KČST Liptovský Mikuláš.

Pri cestách v našich krásnych horách poslužia Vám dobre chaty a útulne : Všimnite si ich soznamu, iste niektorú z nich budete potrebovať. - In: Krásy Slovenska. — Roč. 14, č. 2 (1935).- Inzerčná stránka s kontaktnými adresami na chaty v rôznych pohoriach Slovenska. Údaj aj v tomto znení : „ Štefánikova chata na Ďumb., pošta Lipt. Sv. Ján. Náj.R. Petrla. - Izby, nocľah., jedlá, nápoje.“

Turistický chodník na Ďumbier vybuďoval KČST v Lipt.Sv.Mikuláši.-In: Krásy Slovenska. — Roč. 14, č. 7 (1935), s.167. — (Turistika : Šport : Rôzne zvesti)-Chodník od Demänovských jaskýň pod sedlo Krupovej hole dolinou Širokej, vedie k Štefánikovej chate KČST (4 hod.). a vybuďoval ho Klub československých turistov Liptovský Mikuláš.

Partia po Nízkyh Tatrách. Východisko Banská Bystrica. — In: Krásy Slovenska.-Roč.14, č.5(1935), s.118. — Program Stredoslovenskej župy KČST pre záujemcov o putovanie po Nízkyh Tatrách — aj kontakt na Štefánikovu chatu a jej nájomcu Petrlu

Štefánikova chata na Ďumbieru. – In: *Časopis turistů*. – Roč. 47, č.1 (1935), s.23. – Chata sa rozširuje prístavbou, stavia sa z kameňa za priaznivého počasia. Prízemie je už hotové, dokončí sa budúce leto.

Zpráva o činnosti ústředního výboru KČST za období od 19.října 1935. – In: *Časopis turistů : Měsíčník Klubu československých turistů*. – Roč.47, č.10 (1935), s.219 a 237. – uvádza sa aj „zjednané boli zásadné podmienky ďalšieho nájmu chaty na Ďumbieri, ktorá bola rozšírená dvoma prístavbami.“

Archívny dokument :30.9.1935-Štefánikova chata – List vlastníctva z roku 1935 – Klub československých turistov v Prahe

18390. Brezna

A. Majetková podstata.

Bežné číslo	Miestne číslo	Výmera			Poznámka
		ha	a	m ²	
1.	9498/16. Štefánikova chata	—	2	03	Zhrubové číslo na 9498/16-18.0- poz. 1. uvedená sad. peba
2.	9498/16. Hospodárska budova	—	1	37	
3.	9498/16. Pastva	—	10	—	
4.	Dosta. zo septembra 1935. č. 3539. Na memorit. št. p. č. 1-3. sa prounamenuje, že k týmto memorit. listom prabí všeobecnosť zachytávajúca a vedúca rady z m. č. 9498/16 na m. č. 9498/16				

B. Vlastníctvo.

Radové číslo	
1.	Dosta. zo septembra 1935. č. 3539. Na memorit. št. p. č. 1-3. sem z l. č. 9498. uvedená: Podľa kúpypredajnej zmluvy zo dňa 11. a 15. júna 1934, okresným výborom v Brezne žlt. pod č. 3539. schválenú a k tejto pripojenú výšku za zápisnice zo zasadnutia mestského zastupiteľského zboru v Brezne žlt. vkladajú vlast. nímde práva pre: Klub československých turistov v Prahe.

Archívny dokument : Pohľadnica Štefánikovej chaty KČST pod Ďumbierom asi leto v roku 1935 – ešte nedokončená prístavba

Archívny dokument : Fotografie z roku 1935-budovanie prístavby chaty

1936

BROŽ, Josef : Činnosť Klubu československých turistů v roce 1935. - In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu československých turistů.- Roč.48, č.4(1936),s.76 a 95. –Uvádza sa aj : Stavby dokončené a odovzdané verejnosti –...aj chata na Trangoške... začalo sa s prístavbou chaty na Ďumbieri, dokončený bol gravitačný vodovod v chate na Chabenci.

Štatistika návštevy na Ďumbieri. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 15, č. 4 (1936) – Príloha Turistika-Šport-Jaskyne, s.55.- Údaje o návštevnosti chaty pod Ďumbierom v roku 1935. Za rok 1935 navštívilo Chatu KČST na Ďumbieri 1050 členov KČST, 282 nečlenov a 290 študentov. Prenocovalo 1710 osôb (z toho 1647 z Československa, ostatní boli z Nemecka, Maďarska, Poľska, Rakúska, Juhoslávie, Anglie a Rumunska.

Návšteva chat KČST. - In: Časopis turistů. – Roč.48, č.1(1936), s.3. – Počet nocľazníkov v roku 1935 – na Ďumbieri 2605 (z toho 1730 členov KČST).

Slovenskí chatári sa uplatňujú v Bezkydách. - In: Krásy Slovenska.-Roč.15(1936) : Vysoké Tatry : Príloha Krás Slovenska.-Roč.6, č.10 (1936),s.148. – Ján Záhon z chaty pod Ďumbierom prenajal od odboru KČST Tŕinec chatu na Javorovom. Leopold Kameroner z Votrubovej chaty najal Masarykovu chatu na Bezkyde. Alojz Krupicer z chaty pod Rysmi je v zime lyžiarskym inštruktorom na Pustevniach.

Cesta Demänová-Krupova hola smerom k Štefánikovej chatě na Ďumbieri vybudovaná bola dosud jen ve dvou třetinách celé délky. Letošního jara přistoupí se k jejímu dokončení v dolním úseku. - In: Časopis turistů. – Roč.48, č.1(1936), s.2.

Činnosť Klubu čs.turistů 1935. – In: Časopis turistů. – č.4 (1936), s.76 a 95.- Uvádza sa aj informácia -Dokončené stavby – chata na Rači, bratislavská lodenica na Dunaji, chata na Trangoške, útulňa pri Skalnatom plese, útulňa na Čiernej hore vo Východoslovenských Beskydách, útulňa pod Vojšínom. Prístavbou rozšírené chaty – chata pod Fatranským Kriváňom, začalo sa s prístavbou chaty na Ďumbieri, dokončený gravitačný vodovod v chate na Chabenci. Zaviedlo sa ústredné kúrenie v Téryho chate.

Nízke Tatry : Štefánikova chata KČST pod Ďumbierom / Fotografia.. – In: VI.Lyžiarsky prebor KČST. 1-2.februára 1936 v Banskej Bystrici. – Krásy Slovenska zvláštne číslo január 1936. – Banská Bystrica: Odbor Klubu čs.turistov, 1936. – Fotografia chaty na str.33.

KOUDELKA, J.: Zakončenie závodnej lyžiarskej sezóny v Nízkych Tatrách. – In: Krásy Slovenska.-Roč.15, č.4(1936)-prílohaTuristika-Šport-Jaskyne.-s.54-55. – Náčelník župy informuje - Západoslovenská župa Sväzu lyžiarov RČS ukončila sezónu tretím ročníkom verejných závodov v zjazde a slalome 1.-3.5.1936 na Ďumbieri. Ceny daroval R.Petrľa, nájomca Štefánikovej chaty KČST.

Po VCNT 1.mája slovenská & česká lyžiarska špička
& hore J.Knapčík, Floa Múčen, S.Štefánik, Vlado z o ho
Kupčákovi

Z Archívu Zdena Zibrína

Navštevujte Stredné Slovensko!- Nákladom Obchodnej a priemyselnej komory v Banskej Bystrici, b.r.v. (asi rok 1936)

Nízke Tatry

Štefánikova chata na Ďumbieri 1740 m

**NAVŠTEVUJTE
STREDNÉ SLOVENSKO!**

BANSKÁ BYSTRICA

NÁKLADOM OBCHODNEJ A PRIEMYSELNEJ KOMORY
V BANSKEJ BYSTRICI

PODLAROVÝMA OKRATKOVÝMI ZÁVISOV V NEJEDNÉ A JEDNOJ V TRAJE

VÝZNAMNEJŠIE TURISTICKÉ CHATY

A) V NÍZKYCH TATRÁCH:

1. Štefánikova chata KČST na sedle Gápna pod Ďumbierom (1740 m). Táto stavba sriadená po trochnej práci zmesným nákladom, je budovaná celá zo skaly dľa vzoru alpského. Celý rok otvorená. Má vlastný prirodzený vodovod horskej pitnej vody s prameňom vo výške 2000 m. Od chaty je 15 minút chôdze na vrchol Ďumbiera. Nocľah s výbornou stravou. Blížšie informácie podľa správca chaty Robert Petrľa, pošta Lipt. Sv. Ján.

1937

Chata na Trangoške a Štefánikova chata. – In: Pohronský hlásnik. – (3.8.1937). – Článok a fotografia chaty.

ONDRUŠKA : Stredoslovenská župa KČST.- In: Krásy Slovenska.- Roč.16, č.6 (1937), s.142-143. - Valné zhromaždenie 25.4.1937. Odbory. Podrobný prehľad činnosti za rok 1936. Chaty- odbor BB(Suchý vrch, Kráľova studňa),odbor ZV(Detviarska Poľana),Rim.Sobota a Tisovec(chata na Trísti),Ban.Štiavnica(chata na Sitne),Kremnica(chata na Piargoch),Lubietová(chata na Hrbe),Lučenec(chata na Javore),**odbor Podbrezová(chata na Trangoške).** Chaty ústredia KČST – na Chabenci, pod Ďumbierom, na Veľkom Boku. Podrobné údaje o značkovaní.

ŠTEFKO, Adolf: Šport v Banskej Bystrici. – In: Sprivodca Banskou Bystricou / zost. Ľudovít Lupták. – Banská Bystrica : Nákladom časopisu „Kúpele a letoviská na Slovensku“, tlač. Slovan Banská Bystrica, 1937. – s.54-56. – O lyžiároch uvádza „...sú združení hlavne v Skiklube, v lyžiarkom odbore Sokola, Makabi a Karpathenvereinu. Banská bystrica je sídlom Západoslovenskej župy lyžiarskej, Stredoslovenskej tenisovej župy, Sokolskej župy Detvan a Stredoslovenskej župy KČST.“
 „...V okolí sa nachádzajú tieto chaty : chata KČST na Suchom vrchu, chata Makkabi nad Králikami, chata KČST pod Križnou na Kráľovej Studni, chata KČST na Chabenci, **chata KČST pod Ďumbierom**, chata na Hrbe nad Ľubietovou... Všetky informácie žiadajte ohľadom každého druhu športu u mestskej cudzineckej kancelárii, mestský úrad, Masarykovo nám.č.1, kde je i nočná služba.“

Viliam Pauliny 60 ročný /M.K.. – In: Časopis turistů. – Roč. 49, č. 10 (1937), s.119. -Uvádza sa zásluha V.P. „o zvelebenie Nízkyh Tatier a výstavbu potrebných chat.“

Při schůzi ústř.zastupitelstva KČST v Praze 18.XII.1937... -In: Časopis turistů. – Roč. 49, č.10 (1937), s.119. - Uvádza sa : „Štefánikova chata na Ďumbieru, chata na Chabenci mohou děkovati za vybudování zejména iniciativě jubilantové“ (t.j.V.Paulínymu).

Štefánikova chata na Ďumbieri. - In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu Československých turistů. Příloha Turistické zpravodajství. - Roč.49, č.1 (1937), s.3. – Chata se rozšiřuje nástavbou prvního patra, jež se dokončí letošního roku.,do celé chaty se zavede ústřední topení.

Ďumbier 2045 m, Štefánikova chata KČST. - In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu Československých turistů.Příloha Turistické zpravodajství. - Roč.49, č.1 (1937), s.2.

ĎUMBIER 2045 m, ŠTEFÁNIKOVA CHATA KČST.
 1740 m, celoročně obývaná, poskytne Vám příjemné ubytování. 50 postelí, vodovod, domácí kuchyně. Nejlepší lyžařský terén v ČSR. Prvotřídní obsluha. Na veškeré dotazy Vám ihned odpoví Robert Petrla, nájemce, pošta Lipt. Sv. Ján, Slovensko.

Nová cesta v Nízkyh Tatrách. - In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu Československých turistů. Příloha Turistické zpravodajství. - Roč.49, č.1 (1937), s.3.

Nová cesta v Nízkyh Tatrách. KČST., odbor v Lipt. Sv. Mikuláš vybudoval od Demänovských jeskyní příjezdni cestu k samotě Ľučky; navazuje na cestu klubem již dříve zřízenou přes Krupovu holu k Štefánikově chatě na Ďumbieri. Uspadňuje se jí též přístup k Vrbickému plesu, k němuž odbočuje stezka přes Kráľovu holu.

Turistické magistrály na Slovensku. - In: Časopis turistů. – Roč.49, č.7(1937),s.74. – Na Slovensku sa plánuje značenie od r.1918. Jedna z ciest, červeno značená, začína prii ústí Moravy do Dunaja pod Devínom – je to cesta generála M.R.Štefánika, ktorá končí v Nízkyh Tatrách pri chate na Ďumbieri, nazvanej jeho menom.

Turistické magistrály na Slovensku. Na Slovensku se provádí plánovitě značení již od r. 1918. Jednotlivé cesty procházejí celým Slovenskem. Jedna z nich, červeně značená, jde Liptovskými holemi a Vysokými Tatrami, spojuje jezera a nejkrásnější vyhlídky. Jiná, stejně značená cesta počíná u ústí Moravy do Dunaje pod Devínem. Je to cesta generála M. R. Štefánika. Končí v Nízkyh Tatrách u chaty na Ďumbieri, nazvané jeho jménem. I zeleně značená Cesta Bratrstva jde celým Slovenskem.

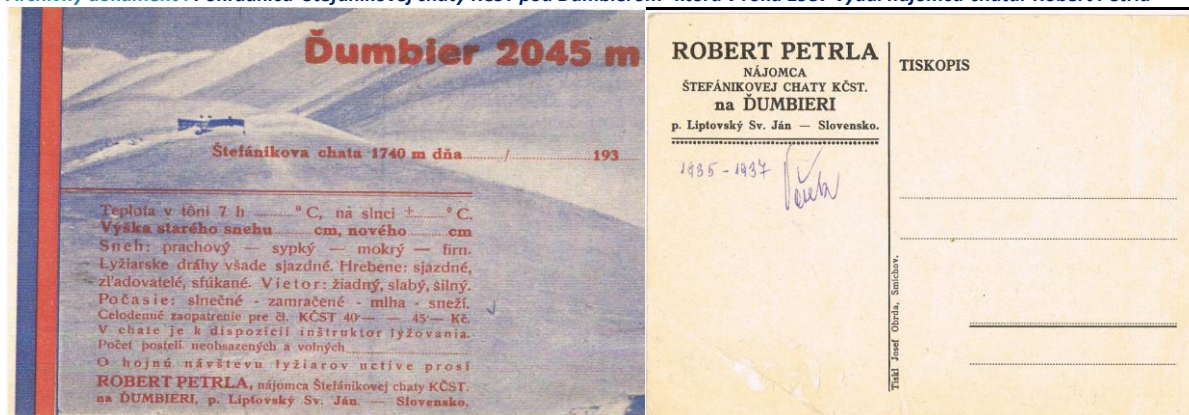
Průvodce po Československé republice. Slovensko. Podkarpatská Rus / Bohuslav Lázňovský, Stanislav Klíma, František Gabriel. – Praha : Orbis, 1937. -755 s. – **informácia o Štefáničke na str.284-...**tato chata která byla zřízena nákladem 600.000 Kč po 4 leté práci, je stavěna po vzoru alpském, je po celý rok otevřena. Má přirozený vodovod (pramen ve výši 2000 m) a ovládá hřeben Nízkyh Tater. Poblíže chaty jsou rovněž jeskyně doposud neprobádané a nepřístupné. Od chaty 45 min na Ďumbier.
 +**informácia o Štefáničke na str.404** (prevzatá z časopisu Krásy Slovenska) :

„Odbor KČST. v Podbrezovej. bol prvým iniciátorom Štefánikovej útulne. Akcia sa započala r. 1923 a r. 1924 bol položený základný kameň. Že k otvoreniu došlo až r. 1928, z toho môžeme si utvoriť predstavu, že stavba a práce vôbec stretali na s mnohými prekážkami, spojenými hlavne s vysokou polohou (1745 m) a drsnou povetnosťou. Ohromné boli ťažkosti s dopravou materiálu a s vybudovaním skryšie pre robotníctvo, ktorú im búrky, prívaly, hujavice neraz porušovali a urobili neobývateľnou. Na mieste línal sa stavebný kameň, vodu bolo treba donášať z doliny Sliavice. Zdokonalenie skryšie stálo za tri roky nielen zamestnancom, ale i turistom za útluk, ba dostalo sa im aj stravovania. Živelná katastrofa rozkrúsala im aj túto skryšiu a zdalo sa, že a jej udržaním bude viac práce než so samou stavbou útulne, na ktorú často ani času nebývalo. Vyžiadala vraj výše 600.000 Kč nákladu.“ (Krásy Slov.).

Krásne jubileum práce. – In: Krásy Slovenska. - č.10 (1937), s.234. - Prehľad o činnosti, funkciách a zásluhách o turistiku **Viliama Paulinyho**, ktorý mal 20.12.1937 60-rokov. Narodil sa v Slovenskom Pravne. Študoval v Kremnici a Prahe. Hlavný riaditeľ Národnej banky,úč.spol. v BB, predseda správnej komisie obchodnej a priemyselnej komory v BB, od 1919 starosta Pohronskej sokolskej župy Detvan, 1924-1925 predseda odboru Klubu československých turistov BB, od 1926 „do dnešného dne je predsedom“ Stredoslovenskej župy Klubu československých turistov v BB.Ako zástupca Stredoslovenskej župy sa zúčastnil v roku 1926 na reorganizácii KČST a bol aj miestopredsedom ústredného výboru KČST. Po zriadení Slovenskej komisie KČST bol v rokoch 1929-1931 jej predsedom. Ako člen krajinského zastupiteľstva spolupôsobil pri utvorení Slovenskej rady pre cestovný ruch a r.1935 zriadil odbočku Cudzineckého zväzu pri obchodnej komore v Banskej Bystrici. **Jeho zásluhou sa postavila Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom(1928), chata pod Chabencom (1932), zaslúžil sa o rozvoj turistiky v Nízkyh Tatrách.**

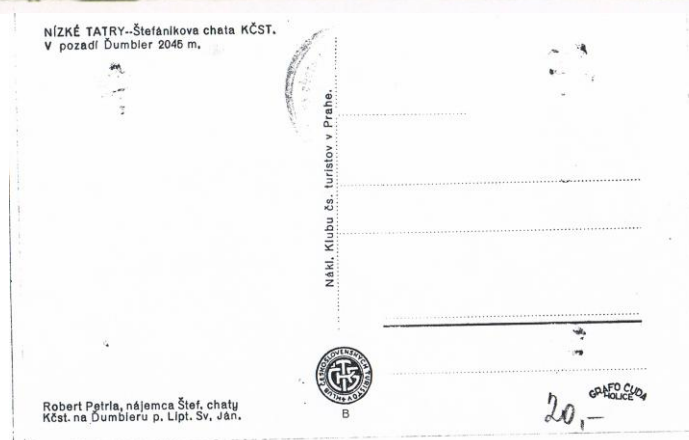
Čo je potrebné na zvýšenie turistického ruchu v Nízkych Tatrách. - In: *Krásy Slovenska*. - Roč. 16, č. 9 (1937), s. 214. - Viliam Pauliny, význačný turistický pracovník, ktorý sa pred nedávnom dožil 60 rokov, vypracoval memorandum ako zvýšiť turistický ruch na strednom Slovensku. Návrhy V. Paulínyho na výstavbu hrebeňovej cesty v Nízkych Tatrách, chát, lanovky na Majerovu skalu vo Veľkej Fatre.

Archívny dokument : Pohľadnica Štefánikovej chaty KČST pod Ďumbierom- ktorú v roku 1937 vydal nájomca-chatár Robert Petrla

1938

Archívny dokument : Pohľadnica Štefánikovej chaty KČST pod Ďumbierom asi zima 1937 / 1938

ONDRUŠKOVÁ, Vlasta : *Nízke Tatry*. – Praha :Knihkupectví Klubu českoslov.turistů, 1938. - 87 s. – mp.pril. – Knižnice KČST: svazek třináctý.- informácia o Štefáníkove na str.66 :

Štefánikova chata KČST. na Ďumbieru, nájemce Robert Petrla, pp. Lipt. Sv. Ján. Byla postavena 1928 v sedle, tvoreném horskými hřbety Ďumbierem, Kralickou, Velkým Gápelem. Chata má 4 pokoje, 2 společné noclehárny, noclehárnu pro mládež, velkou a malou jídelnu, vodovod, umyvárny. Celkem možno v chatě ubytovati 60 osob. Ceny: Členové KČST. v pokojích 13, ve spol.noclehárnách 7, AOKČST 4 Kč. Celodenní pence s ubytováním, světlem a otopem v zimě v pokojích 45, v noclehárnách 35, v létě v pokojích 40, v noclehárnách 35 Kč. Výpravy mají zvláštní slevy. Velmi oblíbené lyžařské středisko, sníž dlouho do jara, je třeba však dbáti rad nájemce chaty, poněvadž některé svahy jsou lavinové. Na 1. května konají se tradiční závody ve sjezdu a slalomu. V r. 1938 chata rozšířena o několik pokojů a zavedeno ústřední topení, což bude jistě chatě, která je postavena z kamene, velmi k prospěchu. Elektrické osvětlení.

50 let Klubu československých turistů 1888-1938. – Praha : KČST, 1938.- 250 s.-Praha : KČST, 1938. - obr. pril.

Ďumbier, Štefánikova chata (1740 m). Maj. ústř., 4 pok., 18 lůž., 2 noclehárny, 26 lůž., osvětl. petrol., vodovod. V přístavbě bude dalších 5 pok. a koupel. Žel.: Lipt. Sv. Ján 5 h., Král. Lehota 6 h., Podbrezová 7 h. Chodníkem od Demánov. jeskyň 4 hod. Autobus: Králova Lehota - Vyš. Boca. Adr.: p. L. Sv. Ján, Slov.

Přehled činnosti KČST v roce 1937. – In: *Časopis turistů*. – Roč.50, č.4-5 (1938) - část o chatách na Slovensku patriacich Odboru KČST Banská Bystrica - **Text** : Odbor Banská Bystrica u chaty na Kráľovej studni ve Velké Fatře dokončil výstavbu dependance, vykonal různé adaptace dosavadní budovy, vše nákladem 85.000 Kč, čím rozšířil podnik na 9 místností se 47 lůžky a 2 noclehárny se 40 lůžky. K chatě na Chabenci 1734 m v Nízkých Tatrách připojena byla samostatná dependance. Zřizovací náklady s vybavením přesáhly značně 200.000 Kč, současně vykonané adaptace staré budovy stály přes 14.000 Kč. Nyní má však celý objekt 16 pokojů s 56 l., 3 noclehárny se 44 l., vedle ostatních příslušných místností provozních. **Přístavba Štefánikovy chaty na Ďumbieru 1740 m n.m. zahájena již r.1935, dokončena byla v hrubém zdívu, nad používanou již přízemní restaurací vzniká v prvním patře 5 pokojů a koupelna, náklady přesáhly již značně 100.000 Kč. ...**

1939

Z přehledu o činnosti KČST v roce 1938 – in: *Časopis turistů*.-Roč.51, č.9-10 (1939).- o.i. aj informácia : ústredie KČST dokončilo prístavbu piatich izieb v chate na Ďumbieri.

Vlastnictvo turistických chat na Slovensku. - In: **VYSOKÉ TATRY** : Zvesti Klubu slovenských turistov a lyžiarov. – Roč.9, č.1(13.1.1939), s.1. – „Klub slovenských turistov a lyžiarov nastupuje do vlastníckeho práva tých chat, ktoré boli doteraz vo vlastníctve či už pozemkonižnom alebo v správe Klubu československých turistov v Prahe. Ide výslovne o objekty na Slovensku. Ústredie KČST v Prahe hneď po 6.októbri, keď bola v Žiline vyhlásená autonómia Slovenska, sišlo sa v stredu 12.októbra na schôdzi ústredného výboru a tam rozhodlo : Na Slovensku bude utvorený samostatný turistický klub. Bude to úplne samostatná organizácia, ktorá svoje meno i pôsobnosť si určí sama. KČST po schválení stanov tomuto novému klubu odovzdá dobrovoľne do vlastníctva celý majetok, ktorý Klub vlastní na Slovensku. Podrobnosti odovzdania majetku prejedná zvláštna komisia, ktorá bude složená z rovnakého počtu zástupcov KČST a nového Klubu na Slovensku.

1940

Výročná zpráva Klubu slovenských turistov a lyžiarov 1940. – Liptovský Sv.Mikuláš : Ústredie KSTL-Knihtlačiareň Július Štepta, b.r.v. – 44 s. – V časti „Rôzne podniky KSTL“ sa uvádza – KSTL vlastní a spravuje na Slovensku 69 chat a útulní. ... Pri chate na Trangoške zriadil podbrezovský odbor kúpalisko a tenisový dvorec... **V časti „Majetok KSTL“ sa uvádza – V roku 1940 bol pozemkonižne ako vlastníctvo KSTL prevedený pozemok vo výmere 4340m² – Štefánikova chata KSTL na Ďumbieri (Brezno n.Hronom kn.vl.94).** Z majetku KSTL sa vyškrtla chata na Chabenci, ktorá minulého roku zhorela. Majetková podstata tejto chaty reprezentovala 650.000 Ks, ktoré boli kryté poisťením. V časti „Investície KSTL“ sa uvádza –...najnákladnejšia bola oprava vodovodu chaty KSTL na Veľkom Boku, ktorá vyžadovala nákladu 6.000.-Ks, ďalšie tisíce sa investovali na opravu chat...Štefánikova chata na Ďumbieri...Obnovili sme zmluvu o prenájmu chaty v Smrečinách pod Kráľovou hoľou, ktorú sme so správou cirkevných majetkov spišského biskupstva veľmi výhodne uzavreli.

1941

Z Liptova na Hron / (icht). - **Host' a turista** : Časopis pre otázky turistiky, cestovného ruchu, hostinskej a hotelovej živnosti : Orgán Riaditeľstva pre cestovný ruch pri ministerstve hospodárstva, Klubu slovenských turistov a lyžiarov a Sväzu odborných spoločenstiev hostinských. – (Liptovský Sv.Mikuláš). **Roč.2, č.13(3.8.1941), s.5.** –Z iniciatívy pokladníka ústredného výboru Petra Benku, prezrelo si predsedníctvo KSTL pod vedením ústredného predsedu KSTL JUDr.Andreja Pitoňáka chaty v Nízkych Tatrách, aby sa všetci členovia presvedčili o ich stave a investičných potrebách, ktoré sú veľmi nutné, keď chceme uchovať ten náš verejný národný majetok aj budúci generáciám....túra viedla z Vyšnej Boce k Štefánikovej chate KSTL pod Ďumbierom..len tu na samotnom tvári miesta sme ocenili, čo znamená postavenie chaty v tak ideálnom teréne...chatár sa svedomite stará o majetok...jej uchovanie si však vyžaduje generálnu opravu s investíciou vyše 75.000 Ks...ďalej pokračovali k chate Trangoške, kde ich očakával tajomník odboru KSTL“ v Podbrezovej Hollmann. Táto chata je dielom agilného odboru KSTL v Podbrezovej, členovia výboru dali k dispozícii svoje úspory a osobne ručili za stavebné pôžičky...Na Trangoške sa tento prieskum chat skončil.

1944

CIBULA,Miroslav: Bojová cesta výsadekovej skupiny Jánošík a jej veliteľa Ernesta Bielika.-In: Horehronie.-(21.9.2009)- o.i.uvádza : ...Prechod štábu a časti brigády Jánošík z Jasenskej doliny po hrebeňoch Nízkych Tatier cez Prašivú, Chabenec a ďalej cez hory do Liptova patrí k najdramatickejšim presunom vojsk v SNP. V mrazivom počasi a snehu trval prechod po hrebeňoch dva dni a jednu noc. Brigáda pri tomto prechode prišla o prevažnú časť zásob. Zo sedemnástich koní, ktoré niesli zásoby, zostal živý len jeden a mulica. **Pri chate pod Ďumbierom došlo k boju užšej skupiny štábu s nemeckou jednotkou,** ktorá sa pokúšala štáb zajať. V ťažkom boji padli štyria partizáni, Nemci mali dvadsaťosem mŕtvych. Štáb zmenil trasu prechodu do Liptovskej Tepličky a postupoval ďalej južnými svahmi Nízkych Tatier ponad Lom, Bystrú, Mýto pod Ďumbierom, Bacúch a Pohorelú do Liptova...

Archívny dokument : BIELIK, Ernest : Prepis magnetofónového záznamu z pracovnej porady veliteľov partizánskej brigády Jánošík v Brezne v októbri 1967.- Banská Bystrica : Archív Múzea SNP – Fond IV, príř.č.13/70. - Rozhovor R. Kaliského s E. Bielikom, v ktorom E.Bielik opisuje prestrelku pri Štefánikovej chate pod Ďumbierom 1.novembra 1944

- 81 -

Ostatní prešli, nakoľko títo išli naposledy - ako náčelník štábu, tak tých zobrali a nevieme kde sú, doteraz.

K a l i s k ý :

Ja si myslím, že by si mal predsa len opísať tú prestrelku, ktorú ste mali na Ďumbier. To bolo práve vtedy, keď štáb sa presúval.

B i e l i k :

To bolo po ťažkom prechode cez Chabenec, ktorý všetci poznáte. V prvý deň ako sme tam boli, /prechod cez Chabenec/ nám padlo 28 koní s materiálom do priepasti. Vo veľmi ťažkom pochode sme sa dostali k Štefánikovej chate pod Ďumbierom. To bolo tak: Armáda bola rozhádzaná po celých horách a teraz kde videli, že sa trochu dá najesť, už sa pričlenili. Tak isto aj k nášmu štábu sa pričlenilo 300 ľudí. Mali sme ešte kone, tak dúfali, že si ešte zajeme. Na Štefánikovej chate sme si trochu oddychli, považili kone, hoci inokedy sme aj jedli surové, keď nebolo času alebo ohňa a mali sme pokračovať pod Čertovicu atď. na Veľký Bok. Kučerova skupina odišla ráno 1. novembra do Demänovskej doliny. My sme videli hliadky, ale sme mysleli, že to vojaci chodia k slovenskej armáde, ale boli to už Nemci. Poo-beďe sme vyštartovali, nechali sme pri chate zaistený ťažký guľomet a začali sme pochod. Tek nám pustili rozvedku, četu a jednu četu ešte ako predvoj. A potom, ako prišiel štáb, ako keby boli vedeli, vyrútili sa s automami a guľometom

- 82 -

tam padol vtedy Vasil Babkin a dvaja 16-18-roční chlapci. Smola Nemcov bola tá, že tieto dve čaty, keď videli čo sa robí, zahli a začali biť Nemcov od zadu. My odpredu, ťažký guľomet začal rezať a títo štyria tam padli, to je pravda. Na druhý deň sme tam vyslali hliadku, oni sa stiahli na noc, ktorá zistila, že Nemci tu nechali asi 26 ľudí ranených alebo mŕtvych. Skrátka, napočítali toľko kaluží krve tam a už aj ľudí zobrali zatiaľ, takže mali väčšie straty. Potom sme sa stiahli nazad do Vajskového potoka /doliny?/ a na druhý alebo tretí deň sme išli spodom cez Mýto pod Ďumbierom. Prvý deň sme robili Mýto p.Ď., tam sme spali jednu noc, druhú noc sme prešli z Mýta do Bacúcha, tam sme spali a tretí deň sme už boli v Pohorelej, tam sme sa, myslím stretli už aj s tebou, Roman Kaliský, nie?

NIE, NIE /povedal R.K./

Ale s niektorými našimi chlapcami sme sa stretli, tam si už štáb oddychol, neviem či dva-tri dni, nakúpil 16 či 20 volov a vybrali sme sa 4. a 1. oddielom a na Podstaníkove sme zostali do 28. alebo 29. decembra. Odtiaľ sa potom riadila celá činnosť brigády. Spojenie sme dodržiavali so štábom HŠPH v Kijeve. Ďalej s 1., 2. a 4.UF. po celú dobu. sme mali rádiospojenie. Sem-tam sme dostali spojenie cez HŠPH v Kijeve aj s našim štábom PH, ktorý bol tu v Lomnistej doline, ale viac sme udržiavali toto spojenie so spojencami,

Archívny dokument : BIELIK, Ernest : Zápis rozhovoru s E. Bielikom 7. 8. 1962.-Banská Bystrica : Archív Múzea SNP – Fond IV, príř. č. 187 / 62. - Spomienka na partizánsku činnosť a činnosť v II.paradesantnej brigáde. Zápis je podpísaný E.Bielikom s datovaním 7.8.1962. Na strane 17 hovorí nasledovne : „...do vybratého priestoru som so štábom došiel po stretnutí sa s nemeckou jednotkou u bývalej Štefánikovej chaty, ktorú Nemci vypálili...“ a ďalej podrobne popisuje zrážku s Nemcami pri Štefánikovej chate 1.11.1944, keď zahynul aj radista Babkin a 3 slovenskí chlapci.

- 17.- Zápis rozhovoru so s.Bielikom,7.8.1962

Medzi štábom a oddielmi, vzhľadom na umiestnenie štábu podľa rozkazu HŠPH v Jasenskej doline, bolo možné plánovať spojenie len spojkami čo však, vzhľadom na vzdialenosť a horské podmienky a zimy bolo veľmi ťažké. Pretože som tesne pred obsadením Bystrice predsa len dostal súhlas umiestniť štáb bližšie k oddielom, rozhodol som sa už 28.10. premiestniť sa so štábom do priestoru Liptovská Teplička, kde mali pôsobiť dva oddiely, pričom k oddielom v priestore Veľký Bok a severné svahy M. Tatier i za najnepriaznivejších podmienok bolo možné spojiť sa s oddielom. Do vybratého priestoru som so štábom došiel po stretnutí sa s nemeckou jednotkou u bývalej Štefánikovej chaty, ktorú Nemci vypálili. K zrážke došlo 1. novembra 1944 takto: Ráno 1.11. vyrazil pred nami kpt. Kučera so Štefánikovej chaty so svojím oddielom vojakov i partizánov. Prešli cez sedlo do Demänovskej doliny, kde sa rozhodol usidlíť sa svojo skupinou. Po poľudní vyrazila moja prezvedná četa a za ňou v malom odstupe skupina bežencov, ktorí sa u mňa zuchytli a ktorých som vyzbrojil. Tieto skupiny obidve prešli cez sedlo bez prekážky. Keď prichádzal k sedlu štáb-20-30 ľudí-odrazu z kosodreviny sa zdvihli postavy Nemcov a palbou automatických a ťažkých guľometov, keď sme na ich výzvu ku vzdaniu sa zahájili palbu i my zahájili boj. Došlo i na ručné granáty, pretože Nemci sa objavili doslovne na pár metrov od nás. Nemci používali dum dum strelivo čo sme zistili podľa zranení mŕtvych a ranených. Nemci sa dali na ústup, keď do boja zasiahli pred nami idúce skupiny palbou do chrbta. Výsledok boja: 4 mŕtvi, medzi nimi i sovietský radista Vasil Babkin a 3 mladí slovenskí chlapci-jeden 16 ročný s Valaskej-ktorých mená si žižl nepamätám-a štyria ranení partizáni. Nemci mali 26 mŕtvych a nezistený počet ranených. Táto zrážka nás prinútila upustiť od volenej trasy premiestnenia po hrebenoch, a upustili sme sa nižšie do Vajskovej doliny, kde sme sa stretli so Slanským a skupinou rasove prenasledovaných, bol tam tiež s. Lietavec, škpt. Bazderka od 2. paradesantnej brigády ešte s jedným dôstojníkom, ktorým som dal asi 25.000.-kor. slov. Usporiadal som štáb a skupiny po boji a druhé ráno sme vyrazili cez Lom nad Hor. lehotou smerom na Mýto pod Ďumbierom. Na ilustráciu ská bola situácia uvádzam, že behom presunu sme spali v dedinách Bystrej a Mýto pod Ďumbierom, ďalej v Bacúchu, a dve noci v Pohorelej. Tam som kúpil 24 volov, ktoré sme prehnali cez sedlo po ceste medzi Pohorelou a Lipt. Tepličkou. Usídlili sme sa v horárni pod Staníkovom u horára Štefana, myslím že Staneka.

Presné určenie priestorov rozmiestnenia jednotlivých oddielov: Oddiel Murínov-na básu, ktorého som prišiel asi 11.-14. novembra bol rozmiestnený väčšinou v robotníckych baráckoch u horárni pod Staníkovou. Ochranne čaty, ktoré plnili funkciu predsunutých stráží boli v horárňach smerom k Lipt. Tepličke, jedna asi 1.km a druhá asi 3.km od Tepličky. Spojenie medzi štábom oddielu a brigády a predsunutými oddielmi sme mali telefonom. Mimo toho sme mali stáleho pozorovateľa na jednom kopci, odkiaľ bolo vidieť na prístupy do Tepličky.

7.8. 1962

Bielik

PREČAN, Vilém : Slovenské národné povstanie. Dokumenty. – Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965.- Zborník prináša súhrn prekladov autentických večerných situačných hlásení nemeckého veliteľa na Slovensku z novembra 1944, z ktorých uvádzam časti, v ktorých sa zmieňuje o situácii oblasti Ďumbiera (nikde sa však neuvádzajú informácie priamo o chate pod Ďumbierom):

Dokument 518- večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 31.10.1944 o.i.uvádza : „...Na hrebeňoch Nízkych Tatier pri Ďumbieri severne od Brezna sa nachádza nepriateľská skupina v počte asi 3000-4000 mužov. Údajne tam má byť aj jedna časť doterajšieho vojenského velenia...“

Dokument 520- večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 1.11.1944 o.i.uvádza : „... Skupina nepriateľských síl pri Ďumbieri sa pokúsila dosiahnuť spojenie s ruským frontom, ale stratila už najväčšiu časť svojich ťažkých zbraní. Zajatci vypovedajú, že židov, ktorí boli pri tejto skupine, zanechali kvôli nedostatku potravín. Sily, ktoré t.č. ešte nie sú zničené, pozostávajú z fanatických bojovníkov, ktorí sú na všetko pripravení. Urobené opatrenia znemožnili protivníkovi ďalší únik smerom na východ. Vybudovali sme zátarasy smerom na západ v línii Kráľova Lehota-Brezno. Zajtra má dôjsť k boju s protivníkom...“

Dokument 522- večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 2.11.1944 o.i.uvádza : „...Skupina nepriateľských síl v priestore Ďumbier v Nízkych Tatrách sa naďalej prenasleduje. Vedíme proti nej sústredený útok zo západu, severu, juhu a východu. Porážka, zlé poveternostné podmienky a nedostatok potravín vyvoláva u tejto skupiny príznaky rozkladu...“

Dokument 532- večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 5.11.1944 o.i.uvádza : „... Bandy v oblasti Ďumbiera a rozptýlené skupiny banditov, ktoré unikli cez Vysoké Tatry smerom na Zakopané, sa napriek hmle neúnavne prenasledujú“

Dokument 534- večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 6.11.1944 o.i.uvádza : „... Akcia v oblasti Ďumbiera sa v podstate skončila. Zvyšok bánd sa pokúša v malých skupinkách utiecť do neschodných vrchov...“

1945

Škody na chatách, útulniach a nocľahárniach. - In: Host-Turista : Časopis pre otázky turistiky a cestovného ruchu. – Roč.4, č.1(1.9.1945), s.3. -Podrobný súpis stavu chat a útulní. V zozname sú jednotlivé chaty označené značkou pre – *objekt značne poškodený, a značkou† pre objekt vypálený, prípadne výbušninami zdemolovaný. - Chaty v oblasti Nízkych Tatier : Ďumbierska chata †, Chata pod Veľkým Bokom †, Chata pod Panským dielom *, Chata na Trangoške†, Chata pri Vrubicom plese*, Útulňa pod Chabencom Jasenie†.

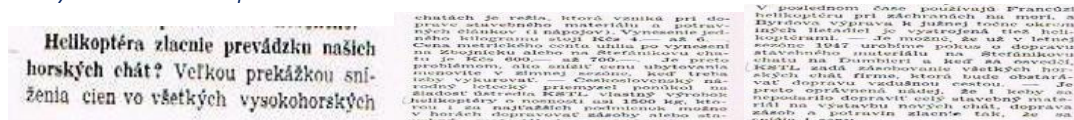
Štefánikova chata na Ďumbieri...-In: Krásy Slovenska. – Roč. 23, č. 9-10 (1945-1946), s.235. -Text uvádza, že počas vojny ustupujúci Nemci náložami v komínoch zdemolovali celú novú časť chaty. V roku 1946 sa provizórne opravuje iba stará časť chaty. Chatár poskytuje núdzové ubytovanie a v skromnej miere i jedlo pre návštevníkov.

1946

Klub slovenských turistov a lyžiarov v roku 1945. Výročná zpráva za rok 1945. – Liptovský Sv.Mikuláš : Klub slovenských turistov a lyžiarov, 1946. -55 s. - Zoznam zničených a poškodených chat uvedený v Zpráve za rok 1945- uvádza sa aj informácia o chatách v oblasti Nízkych Tatier : ...Štefánikova chata pod Ďumbierom-poškodená /Chata na Veľkom Boku-zničená/Chata na Trangoške-zničená / Chata pod Panským dielom –zničená

Záchraný sbor KSTL ... – In: Krásy Slovenska.-Roč.24, č.6 (1946-47), s.174.-Vybavenie chat záchraným materiálom a pomôckami(chata pri Vrubicom plese, chata pod Chlebom, chata na Magure, útulňa pod Roháčom a Štefánikova chata na Ďumbieri).

Helikoptéra zlacnie prevádzku našich horských chat ? -In: Krásy Slovenska.-Roč.24, č.6(1946-47), s.174. – Československý národný letecký priemysel ponúkol na žiadosť ústredia KSTL vlastný výrobok helikoptéry, ktorou i za najťažších podmienok možno v horách dopravovať zásoby alebo materiál bez pristávania.

Štefánikova chata na Ďumbieri...- In : Krásy Slovenska.-Roč.24,č.2-3(1946-47),s.78. –Chata bude v najkratšom čase zrekonštruovaná a turistická verejnosť iste ocení prácu ktorú ústredie KSTL na túto chatu vynaložilo.

Štefánikova chata na Ďumbieri. - In: Časopis turistů.-Roč.58,č.9(1946),s.133.- chata sa opravuje, možno v nej núdzovo prenocovať, je v nej 22 lôžok. Nemci náložami v komínoch zničili celú novú časť chaty

Štefánikova chata na Ďumbieri dostala nové vnútorné zariadenie. Miesta je už pre 50 návštevníkov.-In: Krásy Slovenska. – Roč.24, č.4 (1946-1947), s.108.

1947

Archívny dokument : P r o g r a m schôdze ústredného výboru KSTL, ktorá bude v sobotu 18.januára 1947 o 15.30 hod. v Turistickom dome v Lipt.Sv.Mikuláši. Podpísaný : Gustáv Nedobrný, predseda. Originálna okrúhla fialová pečiatka KSTL. - Príloha : Poznámky k programu schôdze :

Ad 23/ Štefánikova chata na Ďumbieri. Býv.námomca R.Petrľa si nárokuje finančnú náhradu za investície, ktoré do objektu urobil pred zničením. V podrobnom referáte predsedníctvo navrhuje, aby záležitosť bola zlikvidovaná podľa zistených písomných záznamov. Štefánikova chata rekonštrukciami v minulom roku bola zaistená a je uchránená od ďalších škôd. Vyžaduje však vnútorných adaptácií, aby boli odstránené závady, na ktoré sa návštevníci v minulosti ponosovali.

In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Archívny dokument : Zápisnica o 2.schôdzi Ústredného výboru KSTL, ktorá bola v sobotu 18.januára 1947 o 15,30 hod. v Turistickom dome KSTL v Lipt.Sv.Mikuláši, Stalinova ul.č.1. Zapisala M.Domiterová - o.i.sa uvádza:

23/ Štefánikova chata na Ďumbieri (ref.AL.Lutonský)a/ zlikvidovanie a odkúpa investícií od býv.námomcu Petrľa, b/ vnútorná adaptácia. Po vypočutí referátu usnesené znova preskúmať nároky, ktoré uplatňuje býv.námomca R.Petrľa a vypracovať návrh na základe dokladov, ktoré sa dodatočne zistia. Usnesené prevádzať vnútornú adaptáciu chaty v rámci povolených finančných prostriedkov podľa možnosti tak, aby sa odstránili všetky známe nedostatky chaty.

In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Klub slovenských turistov a lyžiarov v r.1946 : Výročná zpráva za rok 1946.- Liptovský Sv.Mikuláš : Knižtlačiareň Tempo, Böhmer a Štepita, 1947.-70 s. - V časti „Rekonštrukcia a výstavba vojnou zničených chat“ sa o Štefánikovej chate na Ďumbieri uvádza nasledovné : „ Bola vojnovými udalosťami zničená. Roku 1946 boli opravené múry, stolárska práca, zasklenie, zabetónované stropy nad prízemím a I.poschodím v novej časti. Stavebný náklad bol 431.902,20 Kčs, z čoho vynášanie a dovoz materiálu je cca 120.000.-Kčs. Pred zimnou sezónou bol doplnený inventár na ubytovanie 40 osôb. V rekonštrukcii sa bude r.1947 pokračovať. Prevedie sa zakrytie plechom a vnútorná adaptácia. Chata je v dvojročnici. Predpokladaný stavebný náklad na ukončenie rekonštrukcie je asi 1,500.000 Kčs.“

✓ Štefánikova chata na Ďumbieri, Ústredný výbor.

Bola vojnovými udalosťami zničená. Roku 1946 boli opravené múry, stolárska práca, zasklenie, zabetónované stropy nad prízemím a I. poschodím v novej časti. Stavebný náklad bol 431.902,20 Kčs, z čoho vynášanie a dovoz materiálu je cca 120.000.— Kčs. Pred zimnou sezónou bol doplnený inventár na ubytovanie 40 osôb.

V rekonštrukcii sa bude r. 1947 pokračovať. Prevedie sa zakrytie plechom a vnútorná adaptácia. Chata je v dvojročnici. Predpokladaný stavebný náklad na ukončenie rekonštrukcie je asi 1,500,000 Kčs.

Archívny dokument : Pohľadnica asi z roku 1947 : Zasnežená zvonica pri chate

Soznam chat, útulní a nocľahární KSTL podľa stavu 1.apríla 1947. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 24, č. 9-10 (1947), s.277. - V oblasti Nízkych Tatier boli k danému dátumu v majetku Klubu slovenských turistov a lyžiarov Chata pri Vrbičkom plese, útulňa na Brtkovici, Štefánikova chata pod Ďumbierom-uvádza sa, že správcom chaty je I.Kopták, pošta Mýto pod Ďumbierom.

1948

Archívny dokument : List od: A.Lutonský. – V Prahe, Slovakotour, 13.januára 1948. – Komu: Krásna zem, redakcia, Ostrava. – Pripojene posielam prisľúbený príspevok o slovenských chatách....Ďalšie žiadané dáta Vám tiež dodám včetne žiadaných snímok. S pozdravom Al.Lutonský – časť z textu uvedeného príspevku „Ztráty turistiky na Slovensku za války“, v ktorom sa zmieňuje o nízkotatranských chatách : ... O turistice na Slovensku v roce 1945 za těchto okolností bylo možno mluvit pouze jako o turistice v troskách. Pokud šlo o chaty ze dřeva, byly vypáleny, kde byl stavební materiál tvrdý, tam použili Němci traskavin. Tak byla demolována Štefánikova chata na Ďumbieru.... O některé objekty se tvrdě bojovalo již za povstání (Trangoška), ... zničená byla Chata na Velkém Boku .... - In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Archívny dokument : Stavby KSTL dané do prevádzky od skončenia vojny do konca dvojročnice 1948. (Spis číslo 6265/48 - nemá hlavičku (zrejme je to Ústredie KSTL ?) – Vec: Splnenie 2RP. – 20.októbra 1948. – na 3 strojoписných stranách sa uvádzajú názvy objektov, meno odboru KSTL a investovaná suma na jednotlivé chaty, nocľahárne a lyžiarske mostíky. Súpis je bez razítka a bez podpisu. Odpisujem len údaje o odbore KSTL Banská Bystrica : Chata na Suchom Vrchu (210.000) / Chata nad Králikami (250.000) / Chata nad Tajovom (260.000) / Nocľaháreň v Banskej Bystrici(350.000) / Lyž.mostík Laskomer (165.000) / Lyž.mostík Štefánikov BB(155.000) / Štefánikova chata p.Ďumbierom (ústredie KSTL – 589.751.70). In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Archívny dokument : Zápisnica KSTL (asi november 1948) – zachovala sa len 1 obojstranne popísaná strana na ktorej je uvedený bod 3. :
3./ Zpráva ústredného predsedníctva. a/administratívna /ref.AL.Lutonský, gen.tajomník/
Na Ďumbieri vykonalo predsedníctvo za účasti revízora Dr.Chaternucha revíziu návštevu, v dôsledku toho zistené závady sa postupne odstraňujú.....Pre výnos materiálu na chatu KSTL na Ďumbieri, na Chabenci a na Magurke, zakúpili sme dovedna 4 mulice, ktoré sme dali chatám na užívanie.
In: Archív KST LOKO : Súbor AL

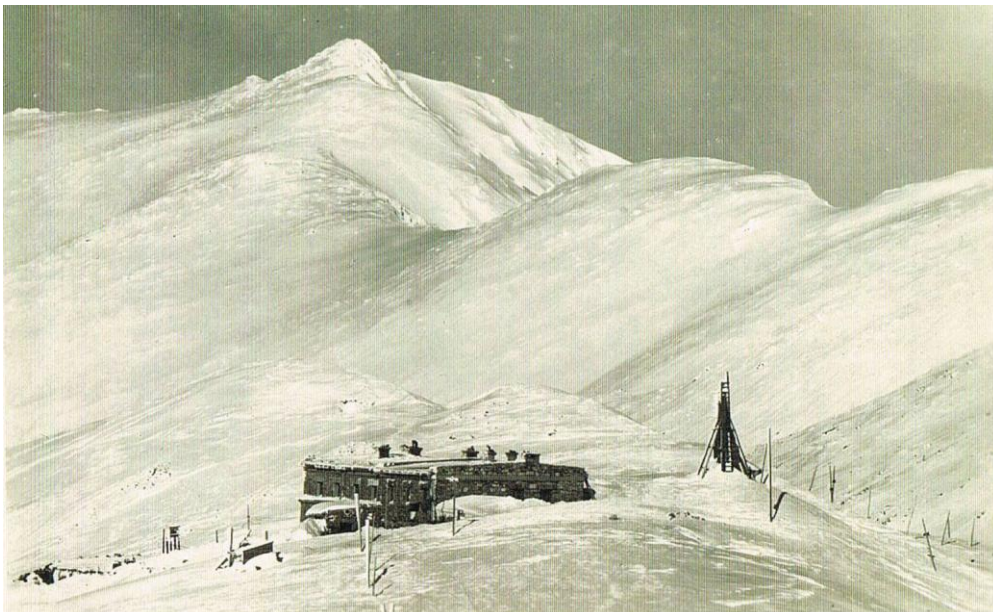
Klub slovenských turistov a lyžiarov v r.1947 : Výročná zpráva za rok 1947.-Liptovský Sv.Mikuláš : Kníhtlačiareň Tempo, Böhmer a Štepita, 1948. – 59 s.- V časti „Prehľad otvorených a rozpracovaných chát KSTL v roku 1947“sa o chate pod Ďumbierom uvádza nasledovné :
„Štefánikova chata na Ďumbieri, Ústredný výbor. Pre prechod a rušenie práce benderovcami nebolo možné v roku 1947 získať žiadneho robotníka ani remeselníka na dokončenie prác. Stavba bola zakrytá a strecha pokrytá plechom a preto nehrozilo, žiadne nebezpečie poškodenia stavby poveternostnými vlivmi. Stavba bude dokončená v roku 1948.“

Archívny dokument : Pohľadnica asi z roku 1948

Archívny dokument : Pohľadnica asi z roku 1948

Archívny dokument : Pohľadnica asi z roku 1948 – Štefánikova chata KSTL pod Ďumbierom

Slovenskí horolezci v Južoslávii. - In: *Krásy Slovenska*. - Roč. 26, č. 1-2 (1948), s. 31. - V lete 1948 sa konali tri zájazdy slovenských horolezcov do „južoslávskych hôr“ (neuvedené kam). Prvá skupina odišla 27.6.1948 a boli v nej aj obidve dcéry Ďumbierskeho chatára Petrlu – Hana a Jola Petrlové.

Lyžiarsky sjazd s Chopka. - In: *Krásy Slovenska*. - Roč. 25, č. 7-8 (1947-48), s. 198. - Pretek o putovnú cenu Demänovských jaskýň 21.3.1948 usporiadal odbor KSTL Liptovský Mikuláš. Zo žien bola najlepšia Jolka Petrlová z KSTL Tatranská Lomnica (dcéra pôvodného chatára z chaty pod Ďumbierom).

1949

Štefánikova chata na Ďumbieri... In: *Krásy Slovenska*. - Roč. 26, č. 5-6 (1949), s. 144. - Opravená strecha, elektrické osvetlenie, vodovod, nové posteľe a prikrývky.

Štefánikova chata na Ďumbieri dostala nové posteľe a prikrývky. Bola opravená strecha a funguje i vlastné elektrické osvetlenie a vodovod. Možno ubytovať viac ako 40 návštevníkov. Chata je vo výške 1750 m a lyžiarske terény v jej okolí patria medzi najkrajšie na Slovensku. Adresa: Štefánikova chata na Ďumbieri, p. Lipt. Sv. Ján.

Archívny dokument : UNRRA – uvoľnenie prostriedkov pre účely cestovného ruchu. - Kópia odpisu spisu č. 3005/1-49 zo dňa : v Bratislave 2. júla 1949. - Spis je adresovaný Povereníctvu financií, do rúk ministerského radcu Dr. Hromadu, odosielajúca organizácia nie je uvedená, ale je na ňom podpis : za povereníka Dr. Truska, v. r. - Spis pozostáva zo súpisu 18 chat, na ktoré sa žiadajú finančné prostriedky a uvádza ho nasledovný text, ktorý v celosti opisujem : „Odvolávajú sa na rozhovor ministerského radcu Dr. Hromadu s prednostom VI. odboru Povereníctva priemyslu a obchodu Dr. Truskom a nadväzujúc na všetky predošlé žiadosti dovoľujem si požiadať o láskavé ďalšie uvoľnenie prostriedkov UNRRA pre ďalšiu výstavbu týchto turistických chat.“ Z oblasti Nízkych Tatier sa uvádzajú chaty – Lipt. Sv. Mikuláš pri Vrblíckom plese 1,500.000.- / Podbrezová na Trangoške 1,500.000.- / Ústredie KSTL, na Ďumbieri 1,500.000.- Uvádza sa, že k spisu je 1 príloha „soznam chat KSTL na Slovensku s podotknutím, že všetky chaty označené písmenom N, teda nové chaty, boli vystavené výlučne z prostriedkov UNRRA, ostatné prevažnou mierou z týchto prostriedkov.“ - táto príloha však pri popisovanom spise priložená nie je.

In: **Archív KST LOKO : Súbor AL**

Archívny dokument : List od: Klub slovenských turistov a lyžiarov Lipt. Sv. Mikuláš. - Číslo : 5046/L-49. - V Lipt. Sv. Mikuláši 15. sept. 1949. **Vec: Začlenenie KSTL do JTO Sokol.** - Obežník č. 15. - Komu: Odborom KSTL, spolupracovníkom a chatárom KSTL.

Obežníkom číslo 12/49 z 8.8.1949, čís. 4595 oznámili sme Vám usnesenie ÚV SNF zo 6.8.1949 o začlenení KSTL do JTO Sokol. Bod štvrtý tohoto usnesenia je : „Majetková podstata KSTL prechádza ako celok do JTO Sokol. O prípadnom vyňatí niektorého objektu KSTL zo Sokola rozhodne osobitne.“

In: **Archív KST LOKO : Súbor AL**

Archívny dokument : List od : Ústredný výbor JTO Sokol, náčelníctvo turistiky, hospod. odd. - Čís. 530/L-49 - Dátum: 13.12.1949. - **Vec:**

Návrh na pridelenie dotácií. - Komu: Povereníctvo priemyslu a obchodu, VI. odbor Bratislava. - Odvolávajú sa na osobnú návštevu našich zástupcov u Vášho p. prednostu dovoľujeme si po preskúmaní všetkých okolností predložiť pripojene návrh na rozdelenie dotácií pre jednotlivé stavby KSTL. Návrh sme zostavili podľa súrnosti a dôležitosti jednotlivých objektov, aby mohli uhradiť splatné účty.

3/ V. Fatra – Kráľova studňa 1,000.000.- / 4/ Nízke Tatry – Štefánikova chata 500.000.- / Chabenec 1,000.000.- - Prosíme, aby ste tento náš návrh láskavo preskúmali, benevolentne posúdili a prajne vybavili. Ďakujeme za spoluprácu a značíme Hore zdar ! **(Pozn. – na našej kópii mená ani podpisy nie sú uvedené).** -

In: **ARCHÍV KST LOKO : SÚBOR AL**

Archívny dokument : List od: Poverenie priemyslu a obchodu v Bratislave. – Čís. 341-3005/3-49. – Bratislava dňa 22.decembra 1949. – Predmet : Návrh na pridelenie dotácií-schválenie. K číslu 530/L-49.- Referent: Kročková. – Komu: Ústredný výbor JTO Sokol, náčelníctvo turistiky, hospodárske oddelenie, Lip.Sv.Mikuláš.–Súhlasím s predloženým návrhom na rozdelenie dotácií pre jednotlivé stavby KSTL zo zbývajúcich prostriedkov UNRRA u Vás sa nachádzajúcich : 3. Kráľova studňa 1,000.000 / 4. Štefánikova chata 500.000 / 5. Chabenec 1,000.000 Za správnosť vyhotovenia:Pažitná, v.r. Za poverenika : Dr.Riedler, v.r. In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Archívny dokument : Návrh na pridelenie dotácií.- Kópia spisu č.530/L-49 zo dňa 13. decembra 1949

Odosielateľ spisu : Ústredný výbor JTO Sokol, náčelníctvo turistiky, hospod.odd.

Adresát spisu : Poverenie priemyslu a obchodu, VI.odbor, Bratislava. Podpis : nečitateľný

Text v uvodzovkách je odpísaný vcelku : „ Odvolávajúc sa na osobnú návštevu našich zástupcov u Vášho p.prednostu dovoľujeme si po preskúmaní všetkých okolností predložiť pripojene návrh na rozdelenie dotácií pre jednotlivé stavby KSTL. Návrh sme zostavili podľa súrnosti a dôležitosti jednotlivých objektov, aby mohli uhradiť splatné účty.“

Nasleduje zoznam 11 chat, 2 lodeníc a 3 konfiškátov získaných pre KSTL (Biely Kríž, Hvezdoň, Bilikova chata), z ktorých vyberám nasledovné : Nízke Tatry – Štefánikova chata 500.000.-/- Chabenec 1,000.000.-

List sa končí slovami : „Prosíme, aby ste tento náš návrh láskave preskúmali, benevolentne posúdili a prajne vybavili. Ďakujeme za spoluprácu a značíme Hore zdar !“ In: Archív KST LOKO : Súbor AL

Archívny dokument : Návrh na pridelenie dotácií – schválenie. (K číslu 530/L-49)

Kópia odpisu spisu č.341-3005/3-49 zo dňa 22. decembra 1949 v Bratislave. Odosielateľ spisu : Poverenie priemyslu a obchodu v Bratislave. Adresát spisu : Ústredný výbor JTO Sokol, náčelníctvo turistiky, hospod.odd. Lipt.Sv.Mikuláš

Vybavuje referent : Kročková Podpisy : Za správnosť vyhotovenia : Pažitná,v.r., Za poverenika : Dr.Riedler,v.r.. - Text : „Súhlasím s predloženým mi návrhom na rozdelenie dotácií pre jednotlivé stavby KSTL zo zbývajúcich prostriedkov UNRRA u Vás sa nachádzajúcich“.Nasleduje zoznam 11 chat, 2 lodeníc a 3 konfiškátov získaných pre KSTL, spolu pridelená suma 9,000.000.-. Zo zoznamu vyberám : Kráľova studňa 1,000.000.-, Štefánikova chata 500.000.-, Chabenec 1,000.000.-. In: Archív KST LOKO : Súbor AL

LUTONSKÝ, Alojz: Chaty, útulne, nocľahárne a podniky Klubu slovenských turistov a lyžiarov v roku 1949.-Liptovský Mikuláš: Klub slovenských turistov a lyžiarov, 1949. -29 s. – Uvádza sa : Štefánikova chata KSTL(1740m n.m.) Otvorená celoročne. Pošta Liptovský Sv.Ján. Doteraz je upravených 5 miestností spolu pre 60 osôb.

Archívny dokument : Zoznam chat a útulní, ktoré boli majetkom KSTL do roku 1949. – In: Archív KST LOKO : Súbor AL

1951- Štefánikova chata premenovaná na Chatu hrdinov SNP

1952

Vytrisalová : (Chatu na Ďumbieri opravili obeť brigádnic).:Drobničky.- In: Krásy Slovenska. - Roč. 29, č. 1-2 (1952), s.47-48. - Členovia Sokola z Mostárne Brezno pomáhali pri oprave chaty. Pri príležitosti odhalenia pomníka partizánom, bola chata „ na návrh SĽUBU“ premenovaná na Chatu Hrdinov SNP.

<http://www.nchkamenica.wbl.sk/ZO-SZPB-Stara-Kremnicka.html> uvádza sa :Stará Kremnička -Prvá organizácia zameraná na šírenie protifašistických myšlienok SVOJPOV vznikla v obci pred 15. 10. 1945, v roku 1948 sa premenovala na SĽUB – Sväť ľudových protifašistických bojovníkov.

1953

HOUDEK, Ivan : Nízke Tatry včera a dnes.–Bratislava :Nakladateľstvo Cestovného ruchu,1953.- 224 s. – Informácia o Štefáničke na str.184 : ...Koncom augusta 1951 odhalili na Ďumbieri pomník hrdinov, padlých za Slovenského národného povstania v Nízkych Tatrách, a pri tej príležitosti premenovali Štefánikovu chatu na Chatu hrdinov SNP.

Chaty voľného cestovného ruchu v r.1953 v Banskobystrickom kraji. – In: Krásy Slovenska.-Roč.30, č.6(1953) – Príloha 3, s.6. – okrem iných sa uvádza aj (i=izby, n=spoločná nocľaháreň) : chata na Trangoške(n), chata na Chabenci(n), chata Hrdinov SNP(n)....

1954

Archívny dokument : Zriaďovacia listina národného podniku Turista s pôsobnosťou pre Slovensko : Odpis (Čd 412/54) - Praha : Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport při vládě republiky Československé, 4. 2. 1954. - (Z fondu Štátního okresného archívu v Banskej Bystrici)

Archívny dokument : Štefánikova chata – Pôvodný List vlastníctva z roku 1935 doplnený údajmi o novom vlastníkovi z roku 1954:

List vlastníctva zo Správy katastra Brezno . - Kópia zhotovená 20.10.1995 – opatrená kolkovými známkami v hodnote 100.-Sk, overená okrúhlou pečiatkou s nápisom Katastrálny úrad v Banskej Bystrici – Správa katastra Brezno.

A. Majetková podstata

Bežné číslo 1. Miestne číslo 9498 / 16 Štefánikova chata Výmera 2 áre 03 m²

Bežné číslo 2. Miestne číslo 9498 / 17 Hospodárska budova Výmera 1 ár 37 m²

Bežné číslo 3. Miestne číslo 9498 / 18 Pastva Výmera 40 árov

Došlo 30.septembra 1935. Čd.3539. Na nemovitosti A, č.1 – 3 sa poznamenáva, že k týmto nemovitostiam patrí slúžobnosť zachytávania a vedenia vody z m.č. 9471/1/a na m.č.9498/16.

B. Vlastníctvo

Radové číslo 1. Došlo 30.septembra 1935. Č.d.3539.

Na nemovitosti A + radové číslo 1-3. sem z radového čísla 9593 prenesené : Podľa kúpnopredajnej smluvy zo dňa 11. A 15.júna 1934, okresným výborom v Brezne n/Hr. pod čísl.8035/34 schválenej a k tejto pripojenej výťahu zo zápisnice zo zasadnutia mestského zastupiteľského sboru v Brezne n/Hr. vkladá sa vlastnícke práva pre Klub československých turistov v Prahe.

Radové číslo 2. Došlo 8.septembra 1954, čísl.412.

Podľa rozhodnutia Slovenského výboru pre telesnú výchovu a šport pri Sborn povereníkov v Bratislave, z poverenia Štátneho výboru pre telesnú výchovu a šport pri vláde Republiky Československej, po dohode s SÚV-Sokola, podľa § 13 zákona č. 71/1952 Zb, vkladá sa vlastnícke právo pre : Československý štát – „Turista“ národný podnik v Bratislave... v celosti.“

18390. Brezna

A. Majetková podstata.

Režne číslo	Miestne číslo	Výmera	Poznámka			
			ha	a	m ²	
{	1.	9498/16. Pleskova chata	—	2	03	Zbavkové číslo na 9498/16. Pleskova chata, ktorá je súčasťou súhrnnej výstavby.
	2.	9498/16. Hospodárska budova	—	1	37	
	3.	9498/16. Pastva	—	10	—	
{	4.	Podľa dohody z 30. septembra 1955. č. 5539. Na memoriat č. 1. p. 1-3. sam. z č. 9498/16. Pleskova chata, ktorá je súčasťou súhrnnej výstavby. Na m. č. 9498/16.				

B. Vlastníctvo.

Radové číslo	Poznámka
1.	Podľa dohody z 30. septembra 1955. č. 5539. Na memoriat č. 1. p. 1-3. sam. z č. 9498/16. Pleskova chata, ktorá je súčasťou súhrnnej výstavby. Na m. č. 9498/16.
2.	Podľa dohody z 30. septembra 1955. č. 5539. Na memoriat č. 1. p. 1-3. sam. z č. 9498/16. Pleskova chata, ktorá je súčasťou súhrnnej výstavby. Na m. č. 9498/16.

In: ARCHÍV KST-kópia LV

JANOŠKA, Miloš : Nízke Tatry. Liptovská časť / Miloš Janoška, Zdenko Hochmuth. –2.vyd. – Bratislava : Štátne telovýchovné nakladateľstvo, 1954. – 220 s. + mp.pril. – **informácie o Chate Hrdinov SNP na str.113-114** ...Ešte aninie v tak dávnej minulosti bol Ďumbier pomerne veľmi málo navštevovaný, hoci na jeho vrchole stála zo skál postavená koliba, ktorá však nebola vystrojená, a preto nelákala. Od objavenia Jaskýň slobody a od postavenia chaty Hrdinov Slovenského národného povstania pod vrcholom Ďumbiera návšteva Ďumbiera a jeho okolia neobyčajne vzrástla. Spomenutú chatu otvorili r.1928. Postavil ju Klub turistov. Od tých čias ju zväčšili prístavbou, viedli do nej vodovod a zariadili vlastné elektrické osvetlenie. Na ujmu jej je, že je z kameňa, preto je chladná a trochu vlhká. Má izby s lôžkami a jedálne. Vojnovými udalosťami r.1944/45 bola veľmi poškodená.

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1954-...založenie HS NT-juh 4.4.1954 v Brezne (1 profesionál + 20 dobrovoľných členov)

Jedna zo staníc HS bola zriadená aj na Ďumbierskej chate

1955

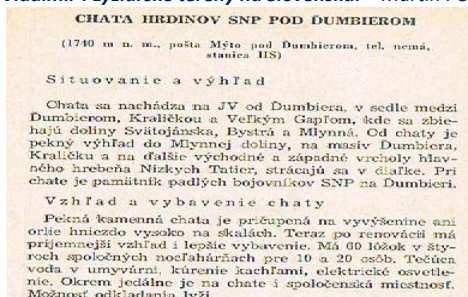
KUBÍNÝ, Dušan : Jarná túra z doliny na hoľu . – Fotogr.+ schem.mapa na 3.str.obálky.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 32, č. 3 (1955), s.83-86. – Popis túry z Brezna na Diel, Veľký Gápel a na Chatu hrdinov SNP pod Ďumbierom.

TICHÁNEK, Jaroslav : Na lyžích.-Fotogr.-In: Krásy Slovenska.-Roč.32, č.3 (1955), s.99-101. -Túra z Čertovice na chatu pod Ďumbierom, so zjazdom do Svätôjanskej doliny. Uvádza, že do chaty vchádzali snehovým tunelom a chatár ich uviedol do "nové a krásne vybudované jidely".

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku :1955-... započali s inštaláciou provizórneho telefónneho vedenia z Chaty Trangoška na Chatu SNP. Túto telefónnu linku si vyžadovala zvyšujúca návštevnosť Chaty Hrdinov SNP a s tým súvisiaca zvyšujúca sa úrazovosť. Telefónne káble a prístroje zdarma dodala organizácia Zväzarmu v Brezne.

1956

ADAMEC, Vladimír : Lyžiarske terény na Slovensku. – Martin : Osveta, 1956. -428 s. - informácie o Chate Hrdinov SNP na str.327 :

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku :1956- ... Oblastná komisia HS v Brezne – jedna zo záchranných staníc aj na Chate Hrdinov SNP

Koncom roka 1956 odišiel zo služieb HS pracovník z povolania Jindřich Kapusta a nastúpil na uvoľnené miesto chatára na Chate HSNP pod Ďumbierom. V spolupráci s vojenským veliteľstvom v Brezne členovia oblasti vybudovali nové telefónne spojenie z Chaty na Trangoške, kde bol sklad záchranného materiálu HS, s Chatou hrdinov SNP pod Ďumbierom.

1958

FERENČÍK, Pavol : Záchrana, ktorá nemusela byť . - In: Krásy Slovenska. - Roč.35, č.11(1958), s.432-435. - Pátranie HS v oblasti Chopku komplikuje nejestvujúce telefónne spojenie s Chatou SNP pod Ďumbierom.

Tradičná púť na Ďumbier. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 35, č. 9 (1958), s.358.-Informácia o turistickom výstupe k pomníku partizánov pri Chate SNP pod Ďumbierom, ktorý sa konal 24.8.1958.

LUTONSKÝ, Alojz : 30 rokov Chaty SNP pod Ďumbierom. - In: Krásy Slovenska. – Roč. 35, č. 10 (1958), s.366-368. - Spomienka na prvých iniciátorov (memorandum podbrezovského odboru KČST Ďumbier z roku 1923 o potrebe vybudovania útulne na Ďumbieri), na začiatok stavby (položenie základného kameňa 20.7.1924) a jej slávnostné sprístupnenie (9.9.1928). Vedúcim stavby chaty a jej prvým chatárom bol Róbert Petrla. V dobe publikovania tohoto článku odovzdával sa do prevádzky nový horský hotel Srdiečko pod Chopkom, čo bola aj motivácia pre A.Lutonského, aby si zaspomínal na počiatky budovania chat v tejto oblasti Nízke Tatier.

Súčasťou článku je fotografia Jána Krákoru z otvorenia Chaty pod Ďumbierom v roku 1928.

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku :1958-... od 17.do27.3.1958 bola pre akútne lavínové nebezpečenstvo uzavretá dolina Trangoška smerom na Chatu HSNP. Toto opatrenie bolo na základe návrhu Meteorologickej stanice Chopok a náčelníka HS v Jasnej Michala Kráľa. Týmto opatrením sa HS dostala do konfliktu s chatárom Chaty HSNP Jindřichom Kapustom, ktorý toto nariadenie nerešpektoval.

1959

Chata hrdinov SNP na Ďumbieri : Nízke Tatry.- Bratislava : Turista, 1959. – 1 zložka.

Cesty ke kráske/publikované asi v roku 1959...aj o chate na Trangoške a o Chate pod Ďumbierom

ŽALČÍK, Ján : Turistické ubytovanie na Slovensku : Horské hotely. Chaty a útulne. Stanové tábory. Turistické nocľahárne. Zotavovne ROH. Rekreačné strediská školskej mládeže. – Bratislava : Šport, 1959. - Z toho Chaty v okolí BB (uvádza sa poloha, vzhľad-kresba chaty, vybavenie, prístup, túry v okolí, všetky chaty spravoval TURISTA - podnik cestovného ruchu):

Z toho v pohorí Nízke Tatry – Chata pod Chabencom(prizemná drevená provizórna stavba s verandou, má iba spoločné ubytovanie, v troch nocľahárňach spolu 50 lôžok, kachle, osvetlenie plynovými lampami, jedáleň, celoročná prevádzka). Pozn.– tento údaj sa však už nezakladal v tom roku na pravde !

Chata Kosodrevina (jednoposchodová, základ murovaný, poschodie drevené, 9 miestností s 31 lôžkami, akumul.kachle, osvetlenie elektrické).

Chata Hrdinov SNP pod Ďumbierom (60 lôžok v 4 spoločných nocľahárňach, kachle, vlastné el.osvetlenie, jedáleň a spoločenská miestnosť, celoročná prevádzka.)

STYK, Pavol : Pomník hrdinov SNP pri chate Hrdinov SNP pod Ďumbierom. – In: Krásy Slovenska.-Roč.36, č.6(1959), s.203.-
pôvodný stav Pamätníka SNP pod Ďumbierom, ešte s drevenou ohradou

1960

SOUČEK, Zdeněk : Pamätník partizánov pod Ďumbierom . - In: Krásy Slovenska. – Roč.37,č.8(1960),2.strana obálky pôvodný stav
Pamätníka SNP pod Ďumbierom, ešte s drevenou ohradou

Pamätník partizánov pod Ďumbierom.
Foto dr. Zdeněk Souček

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku :1960-...28.6.1960 tragédia žiakov a učiteľa z Čáslavi na trase Jánska dolina – Chata HSNP (zahynul učiteľ a 3 žiaci-popis nešťastia zavineného nezodpovednosťou učiteľa. Žiak, ktorý prišiel na Chatu HSNP oznámiť problémy, zomrel priamo na chate).

1962

Archívny dokument : BIELIK, Ernest : Zápis rozhovoru s E. Bielikom 7. 8. 1962.-Banská Bystrica : Archív Múzea SNP – Fond IV, príř. č. 187 / 62. - Spomienka na partizánsku činnosť a činnosť v II.paradesantnej brigáde. Zápis je podpísaný E.Bielikom s datovaním 7.8.1962. Na strane 17 hovorí nasledovné : „...do vybraného priestoru som so štábom došiel po stretnutí sa s nemeckou jednotkou u bývalej Štefánikovej chaty, ktorú Nemci vypálili...“ a ďalej podrobne popisuje zrážku s Nemcami pri Štefánikovej chate 1.11.1944, keď zahynul aj radista Babkin a 3 slovenskí chlapci. Spomienka na partizánsku činnosť a činnosť v II.paradesantnej brigáde. Zápis je podpísaný E.Bielikom s datovaním 7.8.1962. –kópia záznamu je v tomto súpise zaradená pod rokom 1944

1965

HOCHMUTH, Zdenko : Nízke Tatry-západ. – Bratislava: Šport, 1965. – (Turistický sprievodca ČSSR 48a.) –na str.239 je informácia : ...3.novembra 1944 Nemci zaútočili na býv.Štefánikovu chatu na Ďumbieri, partizáni však útok odrazili. V decembri prešla cez Ďumbier za neuveriteľne ťažkých poveternostných podmienok časť francúzskeho partizánskeho oddielu. ... Chata Hrdinov SNP na Ďumbieri v sedle medzi Ďumbierom a Kráľičkou vo výške 1740 m, pošta Podbrezová, tel.iba poľná linka z domu HS na Trangoške (III.cen.skup., 50 lôžok v nocľahárni, kúrenie v kachliach).

1966

PREČAN, Vilém : SNP. Dokumenty. – Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1966.- 1218 s. – Medzi dokumentami sa o.i.uvádzajú aj texty hlásení nemeckého vojenského veliteľa na Slovensku z novembra 1944, v ktorých sa zmieňuje aj o situácii v oblasti Ďumbiera (nie sú tam však informácie vyslovene o chate pod Ďumbierom). Podrobnejší záznam o obsahu uvedených hlásení – uvádzam v tomto súpise pod rokom 1944.

1967

Archívny dokument : BIELIK, Ernest : Prepis magnetofónového záznamu z pracovnej porady veliteľov partizánskej brigády Jánošík v Brezne v októbri 1967.- Banská Bystrica : Archív Múzea SNP – Fond IV, príř.č.13/70. - Rozhovor R. Kaliského s E. Bielikom, v ktorom E.Bielik opisuje prestrelku pri Štefánikovej chate pod Ďumbierom 1.novembra 1944.

–kópia záznamu je v tomto súpise zaradená pod rokom 1944

1968

PUKOVÁ, Elena: Zoznam chát a útulní, ktoré boli majetkom KSTL do r.1949.- In: Krásy Slovenska. - Roč.45, č.8 (1968), s.289.- Z oblasti Nízkyh Tatier je uvedená –chata KSTL Srdiečko, Štefánikova chata KSTL na Ďumbieri, chata KSTL na Chabenci,Chata Koliesko v Jasnej, Chata pri Vrbičkom plese, Nová chata pri Vrbičkom plese, Bjornsonova chata KSTL v Demänovskej doline, útulňa KSTL Skaličná, útulňa KSTL Brtkovica, Lodenica KSTL v Liptovskom Hrádku. Z okolia BB je uvedená : chata na Suchom vrchu, chata nad Tajovom, chata KSTL nad Kráľikmi, chata KSTL pri Kráľovej studni, chata na Hrbe

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku 1968-... Koncom roka 1968 boli do oblasti HS pridelené rádiostanice. Jedna z nich bola umiestnená aj do Chaty HSNP.Tým sa vyriešil aj roky trvajúci problém spojenia s Ďumbierskou chatou, ktorý bol dovtedy riešený stále poruchovým poľným vojenským telefónom...

1969

KYTAR, Jaroslav : Chata hrdinov SNP pod Ďumbierom.-In: Krásy Slovenska. - Roč. 46, č. 6 (1969), s. 205.-Fotografia - Pohľad na zadnú stenu a strechu chaty.

1971

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1971-...7.3.1971 sa zosunula lavína obrovských rozmerov spod Chaty HSNP pod Ďumbierom do Mlynnej doliny. Lavína neohrozila ľudské životy, ale narobila veľké škody na lesnom poraste. V ten istý deň sa zosunula lavína zo severných svahov Veľkého Gáplu do Trangošskej doliny. Taktiež zanechala za sebou v lesnom poraste spúšť.

... Že si lavíny, ktoré padali v našej oblasti, nevyžiadali žiadne obete na životoch, má zásluhu hlavne uzavieranie mnohých terénov nami, teda Horskou službou. Takto bol dlhý čas uzavretý výstup z Trangošky na Chatu HSNP pod Ďumbierom, hrebeňové túry z Chopku na Ďumbier a o mimoriadnosti situácie svedčia aj niekoľkokrát uzavreté lyžiarske jazdové trate v Prednej a Zadnej Derešskej mulde, ktoré boli doslova napechované snehom. Tieto opatrenia nevyvolávali našu popularitu u návštevníkov Nízkych Tatier, ale mnohí pochopili, že je to vlastne na ochranu ich životov. Na Chate HSNP a na Chopku sme mali prvý raz umiestnené pohotovostné lavínové vaky s kompletným záchranným materiálom na pátranie v lavinách ako aj so zdravotníckym materiálom pre ošetrovanie postihnutých.

Archívne dokumenty o Rekonštrukcii chaty v rokoch 1971 – 1976

SÚBOR PÔVODNÝCH DOKUMENTOV - AKCIA REKONŠTRUKCIA 1971 – 1976. Technické údaje o objekte Chata hrdinov SNP pod Ďumbierom zo dňa 12. 7. 1971.- Kapacita : 31 lôžok, predpokladaný stav po rekonštrukcii 55 lôžok. Zastavaná plocha : 365,8 m². Obostavaný priestor : 1.888,6 m³. Pôvodný majiteľ : Stredoslovenské hotely Ružomberok. Nový majiteľ : Oblastný útvár ÚSÚZ ÚV STO Nový Smokovec. Dokumenty podrobne popisujú stav a zameranie starého stavu objektu, hlavné požiadavky na jeho opravu. Projektovú úlohu spracoval Jozef Jahn, v Banskej Bystrici november 1973. Ústredný investor : Správa účelových zariadení STO Nový Smokovec. Generálny projektant : Stavoinvesta Banská Bystrica. Generálny dodávateľ : Slovšport Trnava.

Registračný list dokončenej stavby Chata hrdinov SNP pod Ďumbierom- Tlačivo s údajmi o stavbe a jej rozpočtových nákladoch. Uvádza sa začiatok stavby 12.1973, ukončenie stavby 08.1974 , registrácia dokončenej stavby bola prevedená 16. 3. 1976

In: ARCHÍV KST

1972

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1972-... Vzhľadom k tomu, že tohoročná zimná sezóna bola na sneh veľmi nepriaznivá, neboli v oblasti zaznamenané žiadne veľké lavíny a samozrejme ani lavínové nešťastia. Svedčí o tom aj skutočnosť, že výstupová cesta na Chatu HSNP pod Ďumbierom z Trangošky bola uzavretá len dvakrát.

1973

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry-juh (1954 – 1978). –Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále). –

Záznam v roku 1973 uvádza aj nasledovnú informáciu :

„Taktiež sme pomáhali pri prestavbe Chaty HSNP pod Ďumbierom, keď sme pomocou rádiostaní zabezpečovali spojenie s vrtuľníkom vyvážajúcim na chatu stavebný materiál. V rámci prestavby Chaty HSNP pod Ďumbierom bol v nej inštalovaný rádiotelefón, ktorý, dúfajme už konečne zabezpečí stále a spoľahlivé spojenie s chatou.“

1974

Archívny dokument : WENGER, Pavol : *Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry-juh (1954 – 1978).* –Manuskript.- *Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978.* – Nestr. -(Originál je uložený v *Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).* –

Záznam v roku 1974 uvádza aj nasledovnú informáciu :

Rekonštrukcia Chaty HSNP pod Ďumbierom bola započatá vlni na jar. Členovia HS oblasti, vidiac potrebu generálnej opravy tohto turistického zariadenia, prijali socialistický záväzok, že pri opravách odpracujú 500 brigádnických hodín. V priebehu rokov 1973-1974 odpracovali 728 hodín, čím splnili a prekročili svoj záväzok o 228 hodín. Chata bola 1.septembra 1974 slávnostne otvorená a od toho dňa mala slúžiť turistickej verejnosti. Terajší stav je taký, že nie je dokončené ústredné kúrenie a chata nemôže slúžiť svojmu účelu.

KUČERA, Martin : *Oázy pomoci : O jednej málo známej stránke histórie SNP.* - In: *Smena.* – Roč.27, č.166 (16.7.1974), s.4. – O chatároch a chatách, ktoré boli počas SNP základňou partizánov v horách – spomína sa aj chata pod Ďumbierom.

DRAHOŠ, Vladislav : *Chata hrdinů SNP pod Ďumbierem..* – Foto. - In: *Turista.* – Roč. 13, č. 3 (1974), s.90. - **Informácia o rekonštrukcii chaty, doložená fotografiou.** Celý text: Chata Hrdinů SNP pod Ďumbierem v Nízkých Tatrách nyní přezimuje, protože na její rekonstrukci se přes zimu pracovat nedá. Jak to na přístavbě a přestavbě vypadalo, než trnavský Slovšport ze staveniště odešel, ukazuje fotografie z 27.10.1973. Všechn stavební materiál a stroje vynosila v létě helikoptéra z NDR, protože jinak se chata zásobuje jenom nosičskou krosnou. Obnovenou chatu mají odevzdat veřejnosti letos k 30.výročí SNP.

1975

SÁSIK, Tibor : *Stretneme sa na Ďumbieri 14.september 1975.* - In: *Krásy Slovenska.* – Roč. 52, č. 8 (1975), s.348. - Tradičné stretnutie čitateľov časopisu *Krásy Slovenska.*

SÁSIK, Tibor : *Ďumbier patril krásistom.* - In: *Krásy Slovenska.* – Roč. 52, č. 12 (1975), s.560-561.- *Informácia o stretnutí čitateľov a priaznivcov časopisu Krásy Slovenska na Ďumbieri.*

Z listov : Spomienka A.Lutonského na históriu chaty pod Ďumbierom. – In: *Krásy Slovenska.* – Roč. 52, č. 12 (1975), s.574. - **Text:** K stretnutiu krásistov na Ďumbieri nám poprial krásne jesenné počasie a zaspomínal si na históriu chaty Hrdinův SNP aj náš dlhoročný spolupracovník a niekdajší redaktor *Krás Slovenska* Alojz Lutonský : Spomínam na rok 1924, keď sme slávnostne položili základný kameň budúcej chaty. To sme z *Krás Slovenska* vtedy aj značkovali hore Demänovskou dolinou cez Ďumbier až k budúcej chate. V septembri 1928 sme slávnostne odovzdali novú chatu. Bolo nás tam neúrekom, teraz by vás mohlo byť na Ďumbieri viac.

1977

HUDEC, Ľuboslav: *Chata Hrdinův SNP renovovaná.* - In: *Krásy Slovenska.* -Roč.54,č.9(1977),s.395.-

Pod najvyšším vrchom Nízkych Tatier, mohutným Ďumbierom, leží chata Hrdinův SNP.

Potreba chaty v oblasti Ďumbiera sa datuje ešte z konca 19. storočia. Asi roku 1896 existovala na vrchole Ďumbiera útulňa. Jej kamenné zvyšky možno ešte aj teraz vidieť niekoľko desiatok metrov od vrcholu. Podľa dostupných správ išlo o útulňu bez hospodára s niekoľkými štvorcovými metrami priestoru. Iste výborne slúžila na prenocovanie oneskorencom a na dennú ochranu pred nepriazňou počasia v tejto vrcholovej oblasti, ktorá tu stráca nízkotatranský charakter hál a prudkými kamennými zrázmi, najmä na severnej strane, nadobúda vysokohorský ráz. Pripomína to aj výskyt alpinskej kveteny, ktorá sa v iných častiach Nízkych Tatier nevyskytuje.

Chata na dnešnom mieste, v sedle medzi Ďumbierom a Kráľíčkou, začala sa budovať roku 1924 za pomoci Klubu československých turistov a lyžiarov. Stavbu dokončili a dali do prevádzky roku 1928. Návštevníci si môžu prezrieť na stene v jedálni fotografiu datovanú 1. mája 1933.

V čase druhej svetovej vojny, keď partizánske jednotky z Pohronia boli nútené stiahnuť sa vyššie do hôr a presunúť sa do Lip-tova, jedna z ciest prechádzala aj popri tejto chate. Po ťažkých bojoch a stratách na životoch chatu fašisti vypálili. Hrdinských bojovníkov za našu slobodu, ktorí tu položili svoje životy, pripomína pamätník neďaleko chaty a pamätná doska na svahu Kráľíčky, označujúca miesto skonu sovietského partizána Bobkina.

Po druhej svetovej vojne chatu obnovili. Ale nákladnejšia renovácia ju čakala až roku 1973. Celú chatu prebudovali, zlepšili najmä vnútorné zariadenie, kuchynské, jedálenské a ubytovacie priestory. Chatu oficiálne otvorili pri príležitosti 30. výročia SNP za prítomnosti mnohých členov partizánskych brigád, účastníkov bojov práve v tejto oblasti. Pre verejnosť je prístupná od zimnej sezóny 1975-76.

V súčasnosti je chata najkomfortnejšou vysokohorskou chatou na území Československa, aj keď niektorí „vysokotatransci“ občas radi s iróniou zvýrazňujú označenie „vysokohorská“. Na životné podmienky osadenstva chaty vo výške 1740 metrov nad morom sú najmä v zimnom období skutočne vysokohorské. Sedem pohodlných letných prístupových ciest ku chate sa v zime redukuje pre okútne lavínové nebezpečenstvo. Vyhovuje iba týčami vyznačovaná hrebeňová cesta z Chapka cez vrchol Ďumbiera, alebo tak isto vyznačovaná cesta od východu z Čertovce. Pre husté „mliče“ hmly a pre prudké vetry najmä v okolí chaty, postavenej v sedle otvorenom na všetky svetové strany, cez zimné mesiace sa dostane na chatu iba niekoľko skalných turistov a lyžiarov.

Návštevnosť chaty v letných mesiacoch je vďaka mnohým dobre udržiavaným prístupovým trasám veľmi vysoká. Podľa slov terajšieho chatára Ing. Púpáka niekoľkokrát prevýšila predpoklad z čias poslednej renovácie chaty. V niektorých letných dňoch sa stálemu trojčlennému(!) personálu iba ťažko darí uspokojivo obslúžiť turistov. Chata má ubytovaciu kapacitu 30 lôžok, ústredné kúrenie, vlastný energetický systém – naftový energoblok, ktorý je v týchto výškach veľmi poruchový. Prirátajte k tomu starosť o výrasku tovaru, privážaného až z Brezna takmer 30 kilometrov. V praxi to znamená, že personál je v čase niekoľkomesačnej letnej sezóny ustavične na nohách, pretože nemá možnosť vystriedania. Napriek tomu väčšina návštevníkov si pobyt na chate pochvaľuje, a to je asi najlepšia vďaka aj pre majiteľa chaty – Stredoslovenskú správu účelových zariadení SO ČSZTV v Liptovskom Mikuláši.

Pamätník podjím v SNP v oblasti Ďumbiera
FOTO ING. ĽUBOMÍR HUTKA

Archívne dokumenty o stavebnej akcii elektrifikácie chaty - vybudovania el.káblového vedenia z Trangošky na Chatu SNP pod Ďumbierom-
SÚBOR DOKUMENTOV 1977-1981(Schvaľovacie protokoly akcie Elektrifikácia chaty SNP pod Ďumbierom. Vyjadrenie Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody BB k PD. Výnimka zo stavebného uzáveru vyhláseného pre krajinnú oblasť Nízke Tatry.
Stavebné povolenie pre 22 kV káblové vedenie Trangoška-Chata SNP Ďumbier. Zmluva na prepravu kábla helikoptérou...)-In: ARCHÍV KST

1978

Archívny dokument : 34.výročie SNP - Pamätná tabuľa padlým príslušníkom partizánskej brigády Jánošík na Ďumbieri.

Fotografia E.Bielik –In: Archív Múzea SNP Ban.Bystrica Prír.č.negatívu 30973 Prír.č.fotografie 746-Na tabuli sú mená partizánov ktorí padli 1.11.1944 – npor.Vasil Ivanovič Babkin (radista), J.Perichta, J.Alakša, Š.Pečeňák, Š.Semega. (Pozri aj – Dejiny SNP, zv.5)

1980

Archívne dokumenty o stavebnej akcii - Zásobovanie pitnou vodou a odvedenie splaškových vôd z chaty SNP pod Ďumbierom (1980-1982).

In: ARCHÍV KST

1981

KHANDL, Ladislav :Prehľad turistického ubytovania na Slovensku/ Ladislav Khandl, Tomáš Kubica, Ladislav Szerencsés. – Bratislava: Šport pre SÚV ČSZTV, 1981.-146 s.-Chata Hrdinov SNP pod Ďumbierom- Stredoslovenská správa ÚZ SO ČSZTV v Liptovskom Mikuláši. Turistická ubytovňa A, B., celoročne, 46 lôžok, stravovanie

1982

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSZTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1982-...21.februára 1982 o 19,00 chatár z Chaty HSNP pod Ďumbierom Ľuboslav Hudec-Fajka oznámil vysielateľkou, že z horolezeckej túry sa nevrátili dvaja ľudia, ktorí boli ubytovaní na chate. Súčasne oznámil, že vykonal obhliadku vrcholu Ďumbiera i časti severnej steny, ale na volanie mu nikto neodpovedal. Po zvážení situácie bola v nočných hodinách vyslaná hliadka HS, aby v prvých hodinách ďalšieho dňa obhliadla celú severnú stenu Ďumbiera a Ďumbiersky kotol. Pri obhliadke terénu boli pod severnou stenou objavené telá nezvestných...

HOCHMUTH, Zdenko : Nízke Tatry - západ / Zdenko Hochmuth, Kamil Linhart. - Bratislava : Šport, 1982. - 392 s. - + mp. (Turistický sprievodca ČSSR 10).- **na str.87 informácia ....Chata Hrdinov SNP-jediná horská chata priamo na hrebeni, v sedle medzi Ďumbierom a Kráľičkou. + na str.270 informácie o Chate Hrdinov SNP ....Za SNP, počas ústupových bojov koncom októbra a začiatkom novembra 1944 prebehli v sedle medzi Ďumbierom a Kráľičkou boje medzi partizánmi a nemeckou fašist.jednotkou. Priestorom Ďumbiera v ťažkých poveternostných podmienkach v dec.1944 prechádzala jednotka francúzskych partizánov. Chatu na Ďumbieri, za bojov čiast.poškodenú, po vojne premenovali na chatu Hrdinov SNP. Neďaleko nej je pamätné miesto označené kovovou tabuľou a pomník venovaný padnému sov.partizánovi Vasiľovi I.Babkinovi, príslušníkovi brigády Jánošík a ďalším. V 70-tych rokoch chatu zrekonštruovali.**

Stredoslovenská správa účelových zariadení SO ČSZTV. –Bratislava : Šport pre Ústrednú správu účelových zariadení SO ČSZTV, 1982. – Prehľad ubytovacích zariadení ČSZTV na strednom Slovensku (mapka, **fotografie chat** s uvedením piktogramov poskytovaných služieb)

1984

Dejiny Slovenského národného povstania 1944. Encyklopédia odboja a SNP. 5.zväzok.- Bratislava : Nakladateľstvo Pravda,1984. –na str.117 **pod heslom Ďumbier sa uvádza ....Po prechode SNP do hôr tu povstalci 30.10.1944 zvedli ťažký boj s oddielmi nem.okupačnej armády, 30.11.1944 odrazili ďalší útok na Štefánikovu chatu na Ďumbieri. ...**

1985

Archívny dokument : MORAVEC, Václav : Štefánikova chata Ďumbier. -Rukopisný dokument zo dňa 22.10.1985.- (Pozn. : Nasledovný text je písaný rukou na 3 stranách linajkového papiera A4. V pravom hornom rohu je však fixkou napísané stránkovanie 50./51./52.):

„Václav Moravec : Štefánikova chata Ďumbier. (Moravec Václav, 22.X.1915 Praha, Bydlisko L.Mikuláš.)

Stal som sa nezamestnaným v Prahe. Psal se rok 1935 mal som 20 rokov. Maju nabídku na zamestnanie prijal Robert Petrľa, nájomca Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. Tak jsem sa dostal na Slovensko a do krásnych Nízkých Tatier. Začal som pracovať vo februári 1935 ako čiašnik. Práca bola trochu odlišná od reštauračnej či kaviarenskej činnosti i tak mi vyhovovala. Lyžiarske terény nádherné a já na mojich „jasankách“ som sa len záuľal. Blížila sa zimná sezóna a chata bola plne obsadená. Pán Petrľa tam gazdovoval s celou rodinou, teda s manželkou, dve dcery Hanka a Jolka. Zásobovanie sa prevádzalo z Lipt.Jána a podľa okolností z Vyšnej Boci alebo s Mýta p.Ď. s Podbrezovej. V zimnom období pracovalo až 6 nosičov. Cesta jedného nosiča s chaty do Jána (do Brtánov kde bol sklad) a nazad so zatažením 20-25 kg trvala cca 5-6 hodín, za nepriaznivých podmienok aj 10 hodín. Zamestnanci spávali v spoločnej nocláhárni a keď chata bola preplnená tak aj v pracovni na pričníach. U Petrlov sa veľmi dobre varilo, preto bola aj veľmi dobrá návštevnosť. Špeciálne zamestnanci mali hodnotnú stravu ! Môj prvý krst so záchrannou službou sa uskutočnil v doline Trangoška, kde bloková snehová lavina zasypala 4 lyžiarov (Stein, Herout, Ritter, Kohlíček), ktorých sa nepodarilo zachrániť. Po dlhém hľadaní bol vyprostený jeden lyžiar. Ostatných som objavil až o tri mesiace t.j. v máji.

Koncom februára sa strácala pitná voda zavedená v chate a potom to začalo. Topiť sneh do sudov na umývanie riadov a na splachovanie WC za rána. Hostia zobrali každý svoj džbán, naplnili vodou a v rade (fronte) čakali až na ňé príde „volno“. Voda na varení sa vynášala v demijonoch z Jánskej doliny, kde bol upravený prameň pitnej vody v sňahovom tuneli. Zábavné bolo pranie ložného prádla v tú dobu. Pláchat ložné prádlo sa tiež konalo v studničke v Jánskej doline. Dolu sa spúšťalo prádlo v batohoch a vyplákané vynášali nosiči na chrbte. Problém bol aj s osvetlením. Používali sa vtedy tlakové, punčoškové petrolejové lampy. Niekedy za nepriaznivého počasia sa svietilo celý den, nestačili sme sňah odhadzovať od oblokov. Preto také sme postavili sněhový tunel ku vchodu do chaty v dĺžke 6 metrov. Vyprané prádlo sa sušilo pri chate na horolezeckom lane. Veľmi často sme však prádlo po silnom vetru hľadali po dolinách. Podobné ťažkosti boli aj s výrobou elektriny do baterií. Veterné koleso nám vždy víchrica dolámala. V roku 1934 dodal Klub turistu ČSR pre záchrannú službu čistokrvného bernardýna priamo zo Švajčiarska. Mal výborný čich, volal sa Barry, ale nemal ho kto odborne cvičiť. Po zimnej sezóne bolo vždy veľké „gruntování“ prevádzala sa dezinfekcia, prameň vody už zase tiekol pravidelne. Najväčšia námaha bolo zásobovanie chaty drevom. Používala sa vo veľkej miere kosodrevina. Rúbala sa na všetkých dostupných svahoch. Vynášanie bolo veľmi namáhavé, chrbát si prišiel na svoje i s modrinami. Na vtedajšie pomery bola Štefánikova chata veľmi dobre zásobovaná. Potraviny nám dodávala firma Čavernocho, víno pezinské pivnice a pivo sa objednávalo v Budejovicích a dodávali nám exportné sudové zvané „štěnata“ (25 litrov), kým sa tieto sudy dostali na chatu, proklínali sme celý svet ! Sirup malinový sa robil len prírodný. Maliny nám dodávali občania z Vyšnej Boci.

V lete sa dalo k večeru zistiť „kukrom“ koľko turistov budeme mať na noc. 80% týchto občanov sa hnalo od Chabenca k nám a na kopanom traverze sa to dalo počítne presne zistiť. Treba pripomnúť, že správca Petrľa privítal pri vchode do chaty každého hosta zo slovy :“Pekně vás vítám na Štefánikovej chate, já su Petrľa nájomca chaty“ a okamžite ponúknul hosťu kalíškom vizovickej slivovice. Pri tomto akte si pochutili na kalíšku aj abstinenti.

Škoda že sa nezachovali pamätné zápisy v knihách kožu väzaných. Bola by to nádherná proza z celoročne prevádzkovej Štefánikovej chaty. Na jeseň roku 1937 nastúpil Vašek (ako ho všetci volali) vojenskou prezenčnou službou. V roku 1938 musel odísť do „HISTORICKÝCH ZEMÍ“ s tým aby ho útvary v jeho ceste podporili. Prišla doba „temna“ Vašek vystoupil z rychlíku v Prahe a prvé čo zbadal bol „hakenkreutz“ na rukávoch poriadkovej polície SS. V roku 1945 na Vianoce docestoval Moravec na Slovensko do Tatranské Polianky, kde v penziónu Tatranský Domov sa privítal s celou rodinou Petrlovcov! Ale to už by bol zasa nový román! –
L.Mikuláš 22.10.1985. -Lojzkovi Lutonskému : Moravec “
-In: Archív KST LOKO : Súbor AL

1986

Archívne dokumenty o stavebnej akcii - výmena všetkých striech a nadstavba hlavnej časti objektu o využiteľné podkrovia (1986-1987) –
In: ARCHÍV KST

1988

Archívny dokument : KALINA, Ladislav : Bojové spomienky Ing.Ladislava Kalinu, veliteľa part.brigády Za oslobodenie Slovanov, na činnosť brigády. - Archív Múzea SNP Ban.Bystrica Fond XII. Č.krabice 12, Prír.č. S 101/88 a Prír.č.5/61

Okrem iného uvádza – s komunistickou bunkou zo železniarní úzko spolupracoval chatár z Trangošky Robert Petrľa a poľný z Bystrej Ján Hríbik. U chatára Petrľu na Trangoške našli partizánske skupiny vždy plnú podporu, bol tam aj štáb jednotky Za slobodu Slovanov.

1989

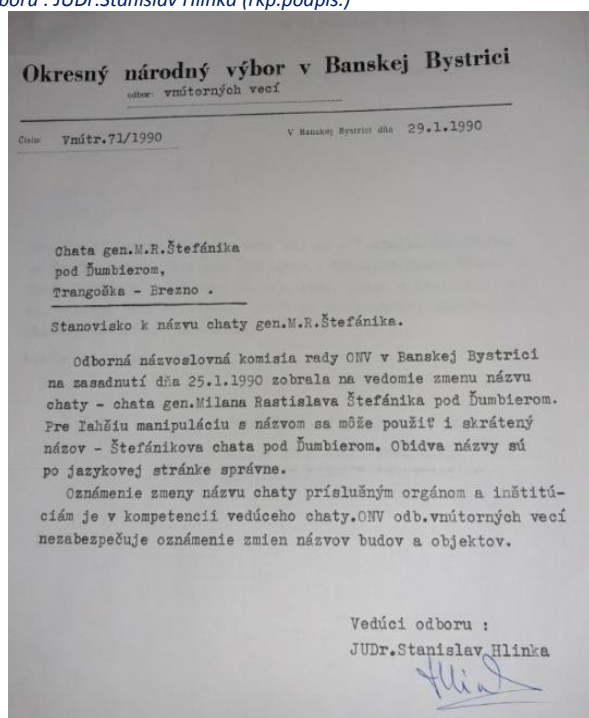
Archívny dokument : Hospodárska zmluva o odovzdaní národného majetku do trvalého užívania, podľa § 10 vyhlášky FMP č.119/1988 Zb. – Zmluva podpísaná v Brezne 15. 5. 1989 – za odovzdávajúcu stranu - podpredseda MNV Brezno, za preberajúcu stranu - riaditeľ SS ÚZ SO ČSZTV Liptovský Mikuláš – zmluva o pozemku na ktorom je postavená Chata SNP pod Ďumbierom, ktorá je vo vlastníctve preberajúcej organizácie, pozemok doteraz nebol majetkoprávne usporiadaný. - In: ARCHÍV KST

KUČERA, Martin : V partizánskej vojne v slovenských horách. - In: Pažur, Štefan : Pamäť ľudu 2 : Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku.- Bratislava : Pravda , 1989. – s.82-95. - Spomienky veliteľa partizánskej jednotky aj na boje v blízkosti chaty pod Ďumbierom a v doline Trangoška.

od 21.7.1990 pôvodný názov Chata gen.Milana Rastislava Štefánika

1990

Archívny dokument :List ONV-Odbor vnútorných vecí, Banská Bystrica. –č.Vnútr.71/1990.-V Banskej Bystrici 29.1.1990.- adresovaný: Chata gen.M.R.Štefánika pod Ďumbierom, Trangoška-Brezno.- Stanovisko k názvu chaty gen.M.R.Štefánika. – Text : Odborná názvoslovná komisia rady ONV v Banskej Bystrici na zasadnutí dňa 25.1.1990 zobrala na vedomie zmenu názvu chaty – Chata gen.Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom. Pre ľahšiu manipuláciu s názvom sa môže použiť i skrátený názov Štefánikova chata pod Ďumbierom. Obidva názvy sú po jazykovej stránke správne. Oznámenie zmeny názvu chaty príslušným orgánom a inštitúciám je v kompetencii vedúceho chaty. ONV odb.vnútorných vecí nezabezpečuje oznámenie zmien názvov budov a objektov. Vedúci odboru : JUDr.Stanislav Hlinka (rkp.podpis.)

(archív vtedajšieho chatára Štefánikovej chaty)

Archívny dokument : List od: Vzorná Telovýchovná jednota Švermove železiarne Podbrezová. -dňa 3.11.1990. – Komu: Majetková komisia pri SZTK, Junácka 6, Bratislava.-Vec: Žiadosť o odsúhlasenie prevodu majetku do TJ ŠŽ Podbrezová.

Bývalý Klub turistov a lyžiarov v Podbrezovej bol organizátorom a realizátorom výstavby chaty M.R.Štefánika pod Ďumbierom. TJ ŠŽ Podbrezová žiada o preverenie do vlastníctva bývalý majetok účelových zariadení ČSZTV : Štefánikova chata, Hospodárska budova Štefánikovej chaty, Pastva pri Štefánikovej chate ,Chata na Trangoške včetně dvoch chatiek Horskej služby - In: ARCHÍV KST

So Štefánikom na Ďumbier / (red). -In: Slovenské národné noviny. - Č. 6 (1990), s. 2.-Štefánik, Milan Rastislav, 1880-1919 - tabule pamätné

Archívny dokument : Pozvánka : Matica slovenská v Martine, Klub priateľov M.R.Štefánika v Brezne a Lipt.Mikuláši v súčinnosti s Literárnohistorickým múzeom J.Kráľa v Lipt.Mikuláši, Klubom T.G.Masaryka a M.R.Štefánika v Martine a MO MS v Lipt. Mikuláši usporiadajú celonárodné stretnutie prívržencov odkazu M.R.Štefánika z príležitosti 110.výročia jeho narodenín a 85.výročia výstupu M.R.Štefánika na najvyšší štít Európy, dňa 21.7.1990 o 10,30 h. na Štefánikovej chate pod Ďumbierom (1740 m n.m.) v Národnom parku Nízke Tatry. V nadväznosti na obnovenú tradíciu Cyrilo-Methodiejských dní bude cez poľudnie na vrchole Ďumbiera (2043 m n.m.) vztyčený dvojramenný kríž-odveký symbol Slovákov. ...na Štefánikovej chate pod Ďumbierom bude inštalovaná výstava z histórie výstavby a činnosti tohoto turistického zariadenia. – Podpisani : M.Krivánek, M.Marenčák, Dr.Hanakovič a chatár S.Poliak. -In: ARCHÍV KST LOKO : SÚBOR AL

Symbol Slovanstva na Ďumbieri. – In: Národná obroda.- 3.8.1990, s.3. – Fotogr. – Dňa 21.7.1990 bol na vrchole Ďumbiera osadený dvojramenný kríž a na chate pod Ďumbierom pamätná tabuľa s nasledovným textom : „ Na pamäť minulých i budúcich rokov prinavraciame tejto chate jej pôvodný názov Chata generála Milana Rastislava Štefánika 9.9.1928-21.7.1990.“

ŠPÁNIK, Karol : Čo je nové na Ďumbieri ? - In: Krásy Slovenska. – Roč. 67, č. 10 (1990), s.34-35. -Dňa 21.júla 1990 bol na vrchole Ďumbiera osadený dvojramenný kríž a na Chatu pod Ďumbierom bola upevnená pamätná doska, ktorou sa obnovil pôvodný názov Chata generála Milana Rastislava Štefánika. Chata bola verejnosti sprístupnená 9.septembra 1928.

Čo je nové na Ďumbieri?

TEXT A FOTO
KAROL ŠPÁNIK

Na úvod trochu z histórie. Všetko sa začalo v roku 1902. Vtedy postavili prvú útulňu na Ďumbieri. Kto? NIKÉ Žvolenská župa ako ochrannú chatu. Základný kameň položili 30.7.1924 pod Ďumbierom vo výške 1745 m na mieste, kde stojí terajšia chata. Slávnostný príhovor predniesol dr. Juraj Slávik, prediada Stredoslovenskej župy turistickéj. Štyri roky bojovali s nepriazňou, s problémami aj s počasím ľudia z Liptova a Horehronia. Boli to výborní remeselníci. Veď za štyri roky postavili chatu na hrebeni vysokých hôr.

DOŠTOJNÝ PÁN JOZEF ŠMÁL SA PRÍHOTOVIL / DOČASŤNÍKOM STRETNUTIA

Od začiatku sa uvažovalo o jej pomenovaní. Do úvahy prichádzal jednoznačne generál dr. Milan Rastislav Štefánik. Chatu otvorili 9.9.1928 a Robert Petrá, stavbyvedec, bol prvým chatárom. Dnes sú na chate doklady o jej budovaní a prevádzke v prvom desaťročí.

Aké to bolo obdobie po roku 1948, keď sme znevážili naše národné tradície a premenovávali sme všetko, čo sa dalo? Tak sa stratila v prachu archívov aj Štefánikova chata. Kto bol toho iniciátorom? Nevieť. Nechcem znevažovať boj o našu národnú slobodu.

Básnik Milan Rúfus vo Večeri na Ďumbieri napísal večnú pravdu o tom všetkom citlivým slovom

...na doske v kvádri žulovom slov refaz železná železnou pravdou zvoní, že človek umrel olovom...

...Do žlabku v doline vytiekol jeho hlas. Vták z neho napil sa, vták piska v kosodrevi. A ďalej ostáva a oslovuje nás...

Hrdinovia majú svoj pamätník a my nesmieme na nich zabudnúť.

(X/34)

DUMBIER, 21.7.1990 / RELIEF A PAMÄTNÁ TABUĽA NA CHATE

Štyridsať rokov sme o Štefánikovi nemohli rozprávať. Teraz sa na nás pozerá jeho prenikavý pohľad vo výškach pod Ďumbierom. Nie náhodou. Bol prvým Slovákom na Mont Blancu. Jeho heslo „Pre ľud pracovného predavzratia a nezdolnej vytrvalosti niet nemožného“, nám musí na večné časy pripomínať túby a úsilie Slovákov.

12.máj 1990. Dážď, vietor. Sme tu, lebo chceme vzdať úctu generálovi dr. Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Zima a dážď, to je nič proti tomu, čo musel pre nás prežiť tento veľký syn slovenského národa.

Chate sme prinavrátili jej pôvodný názov.

21. júl 1990. Stúpame vyššie, k vrcholu Ďumbiera. Ach, vrátne úctu ľuďom, dejinám i veciam. Nesieme ťažký dvojramenný kríž. Každý, kto ho preniesol čo i len niekoľko metrov pocítil v rukách jeho váhu. Pod vztyčený kríž sa postavil dôstojný pán Jozef Šmál a rozprával o cyrilometodskej tradícii ako základe kultúry v našich krajoch. Pochopili sme všetko. Vďaka vám, priatelja, všetkým, lebo tu je doklad, že vieme, odkiaľ pochádzame a že za mnohé neblahé roky

nám nik nezobral to, čo tu bolo a bude.

Dvojramenný kríž na Ďumbieri a Štefánikov portrét s pamätnou tabuľou na chate nám pripomenu raz a navždy, aký je slovenský národ. Priatelja, nepoškodzuje kríž. Je to miesto našej národnej hrdosti, nepozabme ho niktoľou. Budme na Štefánikovej chate a na Ďumbieri Slovámi a ľuďmi, ktorí chápu aj iné národnosti a budú, tak ako Štefánik, stupáť do výšin ľudského ducha a svetovej kultúry. Vykrôcme na túto cestu už dnes, pretože zajtra môže byť už neskoro.

(X/35)

KRČMÁRIKOVÁ, Jana : Z histórie Štefánikovej chaty : Fakty, ktoré možno nepoznáte . - In: Smer. - Roč. 42, č. 210 (7.9.1990), s. 12.

Archívny dokument : *Kronika Horskej služby Nízke Tatry–juh. Rukopisná kronika za roky 1979-2001 spracovaná kronikárom HS Pavlom Wengerom . -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu : 12. mája 1990 sa uskutočnilo premenovanie Chaty Hrdinov SNP pod Ďumbierom, na pôvodný názov Chata generála Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom a 17. júla sme sa veľkou mierou podieľali na organizovaní a na vynesení dubového slovenského dvojkríža na Chatu M.R.Štefánika. 21.júla sme sa zúčastnili aj druhej etapy vynesenia a osadenia kríža na vrchole Ďumbiera. Týchto akcií sa zúčastnilo 60 členov z našej oblasti.*

Archívny dokument : *LUTONSKÝ, A.: Chata pod Ďumbierom. – Rukopisný dokument z roku 1990. - Na rube rkp.záznamu V.Moravca (MORAVEC, Václav : Štefánikova chata Ďumbier. -Rukopisný dokument zo dňa 22.10.1985.), sú nasledovné rukopisné poznámky Alojza Lutonského :*

„ 12.mája 1990 bola na Chate hrdinov SNP na Ďumbieri odhalená pamätná tabuľa s názvom Štefánikova chata, tak ako bola pôvodne pri jej vzniku v roku 1928. Na slávnosti spolupracovalo aj Literárno-historické múzeum Janka Kráľa v Lipt.Mikuláši, ktoré sa súčasne podujalo zachovať históriu vzniku chaty na zvukovej nahrávke. Požiadalo medzi iným aj pána Alojza Lutonského, teraz už 85 ročného nestora slovenskej turistiky a bývalého riaditeľa múzea, zaznamenať svoje rozpomienky. Pri viacerých stretnutiach sme zaznamenali nasledovné :

Je záslužné že práve pracovníci lit.múzea (Pozn.: ďalej text už pokračuje iným rukopisom) sa podujali tejto význačnej spolupráce a doplnia biele miesta Nízkych Tatier práve v oblasti Ďumbiera práve o turistike, lebo v minulosti sú iba čiastočne zaznačené v maďarskej a nemeckej literatúre. Zmena nastala iba v tomto storočí, keď v Liptovskom Mikuláši začali v r.1921 vychádzať Krásy Slovenska. Práve z nich som si doplnil svoje pamäti o vzniku Ďumbierskej Štefánikovej chaty.

Prvýkrát som videl Ďumbier v roku 1921 za návštevy Demänovskej ľadovej jaskyne, keď som v spoločnosti rovesníkov Miloša Dunaja a Miloša Hubku bol na salaši na Lúčkach. V roku 1923 už som bol v Mikuláši trvale.

V spoločnosti Vladka Droppu a ...Miloška Kemku boli v jednej júlovej soboty na salaši v Šulkove a v nedeľu včas ráno sme sa vydali cez Vrbické pleso a Lukovú na Chopok a končiar Ďumbiera, cesta bola pomalá, poradcu sme nemali a tak na končiar sme boli až o 7 hodín (o 7 hodine ?) a čo ešte hore sme sa nechali zlákať severnou stranou cez kosodrevie k horárni Pred Biely ? do Jánskej doliny a do Mikuláša sme sa dotrepali s biedou až pred polnocou.

Ďalšie roky ako činovník KČST som začal čítať turistickú literatúru, zúčastňoval som sa na značkovaní Demänovskej doliny a tak som sa dočítal, že na Ďumbieri v prvých rokoch nášho storočia bola Krlova útulňa. Zbudovala ju sekcia Uhorského karpatského spolku v Banskej Bystrici. Za prvej svetovej vojny schátrala a tak r.1923 boli z nej iba rozvaliny. V Krásach Slovenska v r.1922 uverejnil fotografiu Ing.Robert Vosyka.

Myšlienka postaviť novú chatu na Ďumbieri vznikla v hlave Antona Kováčika, spoluzakladateľa odboru KČST v Podbrezovej. Prvé memorandum s návrhom na stavbu napísali 17.februára 1923 spolu s Ladislavom Winklerom.

(Pozn. – uvedené rkp.poznámky boli zrejme prípravou na spomínanú zvukovú nahrávku. Na ne nadväzuje už nasledovný strojom písaný text, ktorý bol podkladom pre samotné nahrávanie):

Vážený prítomní, dnes je sobota 15.septembra 1990, nevľúdne počasie, chladno, teplomer málo nad nulou, Vysoké i Nízke Tatry od 1500 metrov vyššie majú snehovú prikrývku, a tak na želanie Literárnohistorického múzea Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši nahrávame záznam k histórii vzniku Štefánikovej chaty na Ďumbieri. Ide o históriu, ktorá sa tu odohrávala pred vyše šesťdesiatimi rokmi a rozpomienky pripravil pán Alojz Lutonský, toho roku 85 ročný jubilant.

Pán Lutonský ani nie dvadsaťročný začína svoju históriu v Demänovských jaskyniach pri objavovaní najmä s Alojzom Králom a ďalšími jaskyniarimi, neskoršie i v doline Svätôjanskej a tak nečudo, že do cesty sa mu postavil aj Ďumbier, na ktorý viedl v lete výpravy turistické, v zime lyžiarske. Najbližším bol výstup od Demänovských jaskýň cez Krupovu hoľu a hrebeňom na vrchol, ale po vzniku Štefánikovej chaty bolo treba ešte asi hodinu do sedla nad Štiavničkou.

Dlhšia, ale zaujímavejšia bola cesta cez Liptovský Ján, ktorý mal železničnú stanicu Podtureň. Málo kedy sa používala, cestu bolo možné krátiť cez Závažnú Porubu, ale lákadlom boli Svätôjanske kaštiele a ich minulosť. Zakladateľom tohto bývalého zemianskeho rodu bol Hauk Polk. Pristáhol sa sem z Čiech a r.1230 dostal od kráľa Ondreja II. donáciu v Uhorskej Vsi. Jeho vnuk Bogomir dosiahol zemianstva. Stáročia tu rod „Svätôjanských“ žil, mnohí z nich vynikali na poli politickom, iní vynikli v banskom a hutníckom remese. Posledný z nich Jozef práve v kúrii s hospodárskym dvorom využil termálne pramene, vybudoval liečebný bazén s dostatočným ubytovaním a tak sme čítali inzeráty :

Svätôjanske teplice v Nízkych Tatrách 676 m nad hladinou mora. Prírodné teplé liečivé pramene. Teplé kúpele. Klimatické liečebné miesto. Teplý štrand, plávanie, tenis, turistika. Zimné športy, poľovanie a rybolov. Svätôjanske Teplice mali v lete pravidelnú autobusovú linku do Liptovského Mikuláša a Demänovských jaskýň. Svätôjanci, niekdajší bezzemkovia, vynikali a dodnes vynikajú v stavebníctve, boli medzi tými Liptákmi, ktorí kedysi budovali Budapešť a nečudo, že to boli oni, ktorí prevažne vybudovali aj Ďumbiersku chatu, ktorá už pri otvorení sa nazývala Štefánikova chata.

Rozloha Nízkych Tatier sa udáva na 2500 km, stáročia ich vnútro vynikalo rudným bohatstvom, nechýbalo ani zlato a striebro, rozľahlé lesy mali dostatok dreva pre banské podnikanie, bol tu aj rozľahlý priestor pre pastvinárstvo.

Uhorský erár z južnej strany Chopka i Chabenca pri prameňoch dobrej vody postavil stajne pre jalovinu. Na prelome storočia banskobystričský oddiel Uhorského karpatského spolku na samom končiaru Ďumbiera vybudoval kamennú Karlovu útulňu, z ktorej ešte v r.1922 ostali ruiny. Podľa záznamu už v zime 1912 mikulášsky lyžiar Ondrej Žuffa úspešne cez Demänovskú dolinu a Ďumbier prešiel do Pohronia. Z minulosti ostali síce znaky banských cestičiek v okolí Magurky i pod Ďumbierom, ale ináč návštevník dvadsiateho storočia musel sa spoliehať iba sám na seba.

(Pozn.:– ďalej A.L. v troch strojopisných predlohách, z toho každá je trochu inak pozmenená, opisuje ako sa chata stavala, aká bola slávnosť otvorenia chaty, parafrázuje články ktoré boli o tejto udalosti napísané v Krásach Slovenska. Ako uvádza, bol osobne účastný na tejto slávnosti na základe pozvania Miloša Janoška...)
In: ARCHÍV KST LOKO : SÚBOR AL

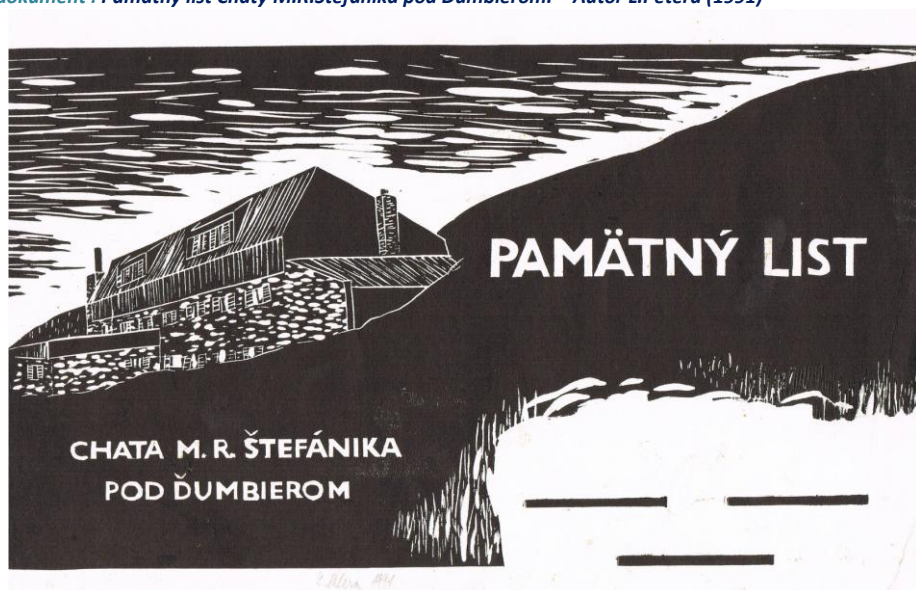
Archívny dokument : *Zoznam ubytovacích zariadení, ktoré boli v majetku KSTL do r.1949.- (Pozn.-Tento súpis tvorí 8 strojopisných strán, objekty sú členené podľa okresov, uvádza sa vlastník do roku 1949, ako aj súčasný vlastník/užívateľ. Zoznam nie je opatrený dátumom, ani označením zostavovateľa - zrejme je to pracovná verzia k žiadostiam o navrátenie majetku, pravdepodobne z roku 1990 ?)-uvádza sa aj : Štefánikova chata pod Ďumbierom-vlastník do r.1949 ÚV KSTL. Dnešný vlastník(užívateľ) SZTK-KST -In: ARCHÍV RR KST BB*

1991

KHANDL, Ladislav: Komu chaty ? : Zo života Klubu slovenských turistov / LK.-In: KS.-Roč.68, č.5 (1991), s.15.- VV SZTK rozhodol o majetku, ktorý bol v užívaní likvidovaných správ účelových zariadení SO ČSZTV.10.10.1990 schválil **prevod Štefánikovej chaty pre KST**, Chaty na Trangoške pre KST-do užívania TJ Valaská, Žiarskej chaty pre KST-do užívania TJ Smrečany Žiar.29.11.90 schválil užívanie Májkovej chaty a Športkempu T.Lomnica pre Dom športu SZTK a Chatu poniklec na Remate pre OKST TJ Baník Handlová. 12.12.90 rozhodol o užívaní od 1.1.91 pre KST – Brňalovu chatu, Téryho chatu, Chatu pod Rysmi, Zbojnícku chatu, Zamkovského chatu. Po proteste lyžiarov a horolezcov sa 17.1.91 dohodlo o spoločnom užívaní tatranských zariadení - SZTK to 23.1.1991 schválil a do spol.užív.uvedeným trom zložkám dal aj Májkovu ch. a Športkemp, ktoré pôvodne určil Domu športu SZTK. Predpokladá sa, že KST na základe zákona 173/90 získa i viacero ďalších chat patriacich TJ.

Archívny dokument : Hospodárska zmluva o trvalom užívaní majetku Slovenského združenia telesnej kultúry - Odovzdávajúci : Slovenské združenie telesnej kultúry Bratislava, Ing.Štefan Gašparík predseda SZTK a Stredoslovenská správa účelových zariadení Liptovský Mikuláš podnik v likvidácii, Štefan Jardanházy, likvidátor SS ÚZ SZTK. **Preberajúci** Klub slovenských turistov Bratislava, Dr.Dalibor Kubala predseda KST. **I. Predmet zmluvy :** 1/ **Odovzdávajúci odovzdáva a preberajúci preberá do bezplatného trvalého užívania Štefánikovu chatu pod Ďumbierom, v zostatkovej hodnote 4 132.413.-** Právo trvalého užívania vzniká dňom 1. 6. 1991“. In: ARCHÍV KST

Archívny dokument : Pamätný list Chaty M.R.Štefánika pod Ďumbierom. – Autor L.Petera (1991)

Archívny dokument : List od: Alojz Lutonský, Jilemnického 4, Liptovský Mikuláš. – Dátum :11.1.1991–(časť textu) : ... Minulý rok v máji chatár Polák na Štefánikovej chate a ďalší zorganizovali slávnosť prinávratenia pôvodného mena, ktoré bolo desaťročie zaznávané. V roku 1968 som sa snažil, aby chata dostala názov Štefánikova chata hrdinov SNP, nepodarilo sa to, teraz pri zmene vynechali dodatok „hrdinov SNP“, hoci to boli stovky ozajstných hrdinov, vrátane hrdinských Angličanov, ktorí boli práve na Štedrý deň 1944 po zrade zavraždení. Dokument o tom som venoval do múzea v Brezne. Toto odmietnutie hrdinov SNP nepokladám za dobré. Dnes sa dozvedám, že Štefánikovu chatu má spravovať ústredie KST v Bratislave, ďalej že chatu Trangošku má prevziať nový odbor vo Valaskej.Chatu Trangošku vybudovali pracovníci v Podbrezovej, morálna povinnosť káže vrátiť ju – ak existuje – odboru KST v Podbrezovej. Možno že máte v ústredí Krásy Slovenska ročník 1925 a 1928. **Práve pre Literárnohistorické múzeum v Lipt.Mikuláši dokončujem kazetovú nahrávku o histórii vzniku Štefánikovej chaty, jej priekopníckej zásluhe v Nízkych Tatrách, aj o vzniku červene značenej Štefánikovej turistickej ceste od Devínskeho hradu cez Biele Karpaty atď. Ďumbier, Slovenský Raj aj do Košíc....**

Minulý rok v máji chatár Polák na Štefánikovej chate a ďalší zorganizovali slávnosť prinávratenia pôvodného mena, ktoré bolo desaťročie zaznávané.

V roku 1968 som sa snažil, aby chata dostala názov Štefánikova chata hrdinov SNP, nepodarilo sa to, teraz pri zmene vynechali dodatok "hrdinov SNP", hoci to boli stovky ozajstných hrdinov vrátane hrdinských Angličanov, ktorí boli práve na Štedrý deň 1944 po zrade zavraždení. Dokument o tom som venoval do múzea v Brezne. Toto odmietnutie hrdinov SNP nepokladám za dobré.

Dnes sa dozvedám, že Štefánikovu chatu má spravovať ústredie KST v Bratislave, ďalej že chatu Trangošku má prevziať nový odbor vo Valaskej.

Chatu Trangošku vybudovali pracovníci v Podbrezovej, morálna povinnosť káže vrátiť ju-ak existuje-odboru KST v Podbrezovej. Možno že máte v ústredí Krásy Slovenska ročník 1924 a 1928.

Práve pre Literárnohistorické múzeum v Lipt.Mikuláši dokončujem kazetovú nahrávku o histórii vzniku Štefánikovej chaty, jej priekopníckej zásluhe v Nízkych Tatrách aj o vzniku červene značenej Štefánikovej turistickej ceste od Devínskeho hradu cez Biele Karpaty atď.Ďumbier Slovenský Raj aj do Košíc.

In:Archív KST LOKO:Šúbor AL

Štefánikova chata na Ďumbieri / Fotografia. - In: Krásy Slovenska. –Roč.68, č.4(1991), s.40.

1992

Rozdelenie prostriedkov z výnosov stieracích žrebov SASKA „Spartakiádna hra“ a „Šport pre všetkých“ v roku 1991 na rekonštrukciu, modernizáciu a výstavbu turistických objektov. - In: Slovenský turista : Spravodajca Klubu slovenských turistov. – Č.2 (1992), s.15. – O.i. sa uvádza : 600 tis. OR KST Banská Bystrica (útulňa na Chabenci) / 600 tis. KST Valaská (oprava vodovodu a kanalizácie na Trangoške) / 140 tis. KST (el.prípojka a oprava zatekania na Štefánikovej chate) / - najvyššia suma 3 500 tis. bola pre KST Turiec Martin na odkúpenie chaty býv.KSTL na Martiných holiach...

1993

Archívny dokument : Chata GMRŠ pod Ďumbierom. – List z 30. 3. 1993. –Odoslaný z KSTL-Klub slovenských turistov a lyžiarov Piesok, adresovaný Klubu slovenských turistov, Bratislava. - V liste sa uvádza prehľad tržieb a výdavkov za prevádzku chaty za január a február 1993 a výsledok hospodárenia za rok 1992. Žiadosť o zvýšenie dotácií na prevádzku chaty. „ V lete by sme podľa návrhu chatára radi zrealizovali zateplenie horného poschodia chaty, k čomu by sme využili čiastočne drevo, ktoré zostalo v chate po minulej rekonštrukcii.“
Pozn.: KST Piesok mal Chatu gen.M.R.Štefánika pod Ďumbierom vo výpožičke od KST v rokoch 1991 – 1995. Chatárom v zamestnaneckom pomere bol Ing.I.Fabricius.

HLAVIENKA, Ján : Jubilančka spod Ďumbiera : Štefánikova chata v Nízkych Tatrách oslávila 65 rokov od svojho otvorenia. - Fotogr. 5. -In: Slovensko: Kultúrno-spoločenský časopis Matice slovenskej(Martin). - Roč. 17, č. 6 (1993), s. 48-51.

1994

KURIL, Jaroslav : Chata M. R. Štefánika pod Ďumbierom vás pozýva.- In: Krásy Slovenska. – Roč. 71, č. 5-6 (1994), s.34.- Chata Klubu slovenských turistov je jedinou vysokohorskou chatou v Nízkych Tatrách, vo výške 1740 m.n.m., na juhovýchodnom svahu Ďumbierskeho masívu. Popis prístupu, kapacity a služieb chaty. Prehľad turistických možností v jej okolí. Kontaktné údaje o chate a chatárovi.

Chata M.R.Štefánika pozýva /JKL.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 71, č. 9-10 (1994), s.34.-Klub slovenských turistov informuje o službách chaty pod Ďumbierom. Kontaktné údaje o chate a chatárovi.

DZÚR, Ján : Štyri letá pod Ďumbierom : Základný kameň Chaty M.R.Štefánika položili v roku 1924. - In: Smena na nedelu. – 7. 7.1994.

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSŽTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskrpt. - Nízke Tatry : Trangoška – Tále , 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále). - výpis časti záznamu z roku : 1994... Za stopercentne úspešnú môžeme považovať pátraciu akciu z 30. decembra 1994, kedy o 19,45 oznámil chatár z Chaty pod Ďumbierom, že dvaja mladí turisti, u nich ubytovaní, sa nevrátili z túry na Chopok. Okamžite sme začali pátranie v troch skupinách - Trangošskou dolinou, Magistralou a hrebeňom z Chopku na Ďumbier. Až hodinu po polnoci, keď prvé dve skupiny skončili v Chate pod Ďumbierom, pátrací pes v okolí Ďumbiera naznačil zachytenie ľudského hlasu. Až po chvíli zachytil volanie aj psovod s ostatnými záchranármi. Postihnutých objavili v severných zrázoch Štiavnice, odkiaľ ich nezranených vytiahli lanom na hrebeň a dopravili do Chaty pod Ďumbierom, kde po skontrolovaní ich stavu ukončili akciu o 03,00 na Silvestra.

1995

Archívny dokument : Investičný majetok Klubu slovenských turistov Bratislava – stav k 1.januáru 1995.

Vlastný majetok: Dom KST, Záborského 33, Bratislava/Sekreteriát KST, Junácka 6, Bratislava/Redakcia Krásky Slovenska

Majetok vo výpožičke a vo vlastnej správe :Chata M.R.Štefánika/Rekreačné stredisko Kokava Háj/Športcamp Tatranská Lomnica

Majetok vo výpožičke a v správe spol. Slovenské Karpaty:

Chata Zelené pleso/ Téryho chata / Zbojnícka chata / Chata pod Rysmi / Zamkovského chata – len vodná el.

In: ARCHÍV KST

1996

Majetkové práva k chate prevedené na KST – ako právneho nástupcu pôvodného majiteľa KČST

Archívny dokument : 20.3.1996-Dohoda medzi SZTK Bratislava a KST Bratislava o navrátení majetkových práv k turistickému chatu M.R.Štefánika pod Ďumbierom s príslušenstvom v kat.úz.Brezno, podľa nar.vl.SR č.321/91 Zb. o podmienkach a spôsobe navrátenia majetkových práv dobrovoľným telovýchovným organizáciám.

Predmet dohody : turistická chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom s príslušenstvom a pozemkom...Predmetné nehnuteľnosti boli nadobudnuté v celosti pôvodným právnym predchodcom oprávnenej organizácie KST - Klubom československých turistov v Prahe tak, že tento vlastným nákladom postavil samotnú chatu a kúpou na základe kúpno predajnej zmluvy zo dňa 11. a 15.6.1934 kúpil od predávajúceho mesta Brezno n/Hr. aj prísluňujúce pozemky - podľa zápisu v označenej PK záp.č.18390-pod B r.č.1-z 30.9.1935 č.d.3539.

-In: ARCHÍV KST

1997

HLAVIENKA, Ján : Naše prvé horské chaty. –In: Nedel'ná Pravda. – č. 25 (1997), s.29.- Uvádza inf. aj o Chate M.R.Štefánika pod Ďumbierom : (nie celkom presné inf.-v dvadsiatych rokoch staval chatu KČST a nie KSTL)

„Dejiny chaty pod Ďumbierom sa začali písať už na začiatku nášho storočia. Postavil ju turistický klub Zvolenskej župy. Po prvej svetovej vojne ju však zbúrali a na svoje znovuvzkriesenie si musela počkať až do roku 1924, keď bol položený základný kameň. Chata mala pôvodne stáť na liptovskej strane Nízkych Tatier, ale toto miesto pre neutechajúci vietor a víchrice nevyhovovalo. Najvhodnejšia sa ukázala záveterná strana smerom od Brezna.Výstavba chaty trvala 4 ťažké roky. Stavbári z Uhorskeho Brodu, ktorých priviedol hlavný staviteľ Jirásek, postupne odchádzali. Okrem ťažkej roboty ich dennodenne čakala vyše 4kilometrová cesta zo salaša kde spávali a nazad. Napokon sa prácu ujala stavebná firma Šašinka z Popradu za pomoci vojenského pluku podliehajúceho generálovi Gajdovi z Košíc. Práce nádejne pokračovali, ale generál Gajda sa nepohodol s KSTL, ktorý nesúhlasil s jeho úmyslom využívať chatu na vojenské účely a turistom prenechať len časť. Gajda teda vojakov odvolal. Namiesto vojakov s mulicami začali náklad vynášať miestni obyvatelia. Za vynesenie 50 kg cementu dostali 50 Kčs, za 4 metre dlhú dosku 8 Kčs a ostatný materiál asi 1 Kčs za kilogram. 9.septembra 1928 chatu slávnostne otvorili.“

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSŽTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1997-... Veľmi náročná pátracia a záchranná akcia so šťastným koncom začala 17.januára 1997 o pol ôsmej večer, keď chatár z chaty pod Ďumbierom oznámil, že po horolezeckej túre v severnej stene Ďumbiera, je nezvestný návštevník z Bratislavy, ktorý do steny nastúpil 16. januára. Po výstupe mal ísť na Kamennú chatu pod Chopkom, odkiaľ jeho príchod a prítomnosť nepotvrdili. Po rozsiahlom nočnom pátraní pozdĺž hlavného hrebeňa, od Chopku cez Ďumbier a v Ďumbierskom kotli, na ktorom sa zúčastnili pracovníci našej oblasti a z Jasnej a tiež aj zamestnanci Kamennej chaty pod Chopkom, bol pátracou hliadkou nezvestný objavený v stene pod vrcholom Ďumbiera, odkiaľ bol vyprostený na vrchol Ďumbiera a transportovaný na Chatu M.R.Štefánika. Pri šetrení prípadu bolo zistené, že nastúpil do severnej steny Ďumbiera vo štvrtok 16.januára, asi 80 metrov pod vrcholom uviazol v stene, pretože nemal pri sebe potrebnú horolezeckú výstroj. V stene zostal celý noc zo štvrtku na piatok, celý piatok a noc, v ktorej bol v sobotu ráno objavený a vyprostený. To, že tak dlhú dobu bez potrebného bivačného výstroja prežil, treba pripísať relatívne teplému počasiu, ktoré ho neohrozilo podchladením. Bolo jeho šťastím, že aj keď sa vydal do náročného horolezeckého terénu bez potrebnej horolezeckej výstroje, nestálo ho to poškodenie zdravia, alebo dokonca život.

1999

ŠTEFÁNIK, Branislav : Ďumbierske Tatry - Ďumbier. – Fotogr., schem.mapa.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 76, č. 5-6 (1999), s.21.- Geomorfologický a turistický popis lokality a výhľadov z vrcholu Ďumbiera.

Archívny dokument : WENGER, Pavol : Kronika Horskej služby ČSŽTV Nízke Tatry - juh (1954 – 1978). – Manuskript.- Nízke Tatry : Trangoška – Tále, 1982 – 1978. – Nestr. -(Originál je uložený v Archíve Domu Horskej služby Nízke Tatry-juh : Tále).- výpis časti záznamu z roku : 1997-... 10. apríla 1999, keď o 9,35 hod. náš dobrovoľný člen Ing.Jozef Pupák cez mobil ohlásil, že v skupine vystupujúcej z Trangošky na Ďumbier, upadol do bezvedomia 54-ročný Ing.Petr Hipman....Výstup na Štefánikovu chatu, ktorý v minulosti tento skúsený jaskyniar absolvoval veľa razy, bol jeho posledným. Ostala po ňom aj ním objavená a sprístupnená Jaskyňa mŕtvych netopierov.

2002

Archívny dokument : Správy o činnosti spoločnosti TURSERVIS s.r.o. za rok 2001 a 2002

Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom. Nájomca Ing. Igor Fabricius si plní zmluvné nájomné podmienky. Pravidelne mesačne uhrádza nájomné. Nájomné k 1.1.2001 sa zvýšilo zo 104 000,- Sk na 120 000,- Sk za rok. Na chate sa dokončili keramické obklady okien a stien pod oknami na prvom poschodí v izbách pre ubytovaných. Dokončila sa kompletná výmena keramických obkladov stien, podlahy a saníty v sociálnych zariadeniach, ktoré v súčasnosti patria medzi bezkonkurenčné špičkové hygienické zariadenia. Ukázala sa naliehavá oprava vonkajších obvodových stien a komínov, ktoré sme sprevili a vyspárovali. Chata je primerane opotrebovaná a najmä zariadenie potrebuje veľké opravy a výmenu. Nájomca, ako aj jeho zamestnanci svoje povinnosti si plnia k spokojnosti všetkých. Zvlášť bude potrebné venovať pozornosť terase, cez ktorú zateká už niekoľko rokov do priestorov pod ňou. V súčasnosti nemáme na opravu financie. Predpokladáme, že pomocou daru vymeníme okná na severnej strane chaty a upravíme dve izby s výmenou podlahoviny.

Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom. Nájomca Ing. Igor Fabricius si plní zmluvné nájomné podmienky. Pravidelne mesačne uhrádza nájomné. Nájomné k 1.1.2002 bolo zvýšené zo 120 000,- Sk na 132 000,- Sk za rok. Na chate sme previedli opravu 8 poškodených a zhnitých okien a okeníc na severnej strane chaty, ktoré boli najviac poškodzované dažďom, snehom a vetrom. Opravu sme zabezpečili za nižšie náklady vďaka spoločnosti AB TEAM s r.o. zo Žiaru nad Hronom. Z dôvodu úplne rozbitých a poškodených vytá-hovacích prísteliek, ktoré boli pod posteľami, vyrobili sme 8 ks poschodových postelí, kde podstatnú časť výdavkov uhradil podnájomca.. To znamená, že na všetkých izbách sú len poschodové postele. Zlepšila sa možnosť lepšie dodržiavať čistotu a hygienu na izbách. Dokončila sa výmena obkladov stien na izbách a na chodbách na náklady podnájomcu.

Chata je primerane opotrebovaná a najmä zariadenie potrebuje veľké opravy a výmenu. Nájomca, ako aj jeho zamestnanci si svoje povinnosti plnia k spokojnosti všetkých. Zvlášť bude potrebné venovať pozornosť terase, cez ktorú zateká už niekoľko rokov do priestorov pod ňou a poškodenému nedostatočne uchytenému zábradiu. Potrebné je na izby hostí položiť novú podlahovinu.

2003

KALISKÁ, Oľga : K dejinám Štefánikovej chaty pod Ďumbierom : Databáza článkov a archívnych dokumentov 1923-2003. – Banská Bystrica : Dom turistiky- Archív KST Lokomotíva, 2003. – Prílohy : Spomienky chatára Ing. Jozefa Pupáka. - Banská Bystrica, 16.9.2003. / Spomienky Ing. Zdena Zibrina. - Králiky, 15.9.2003. / Spomienky Jolky Pospíšilovej - Petrlovej. - Kysucké Nové Mesto, 17.9.2003.

Archívny dokument : Dokumenty o oslavách 75.výročia chaty pod Ďumbierom – súbor uložený v Archíve Domu turistiky KST Lokomotíva Banská Bystrica.

Archívny dokument : Fotografia z otvorenia chaty v roku 1928 – s venovaním, ktoré pri oslavách 75.jubilea chaty napísal vnuk Viliama Paulinyho – MVDr. Vladimír Pauliny :

7. septembra 1928 - Otvorenie Štefánikovej chaty na Ďumbieri.
Fotografia z albumu Viliama Paulinyho, ktorý pri tej príležitosti
ako predseda Slovenskej župy KST predniesol slávnostný
príhovor.
Venuje A. Vladimír Pauliny - vnuk pri 45. výročnom jubileu tejto
udalosti
na Ďumbieri, 20.9.2003

Vladimír Pauliny

Klub seniorov ďakuje. – In: *Podbrezovan.* – Roč.59, č.20(9.10.2003), s.7. – Fotogr.-Klub seniorov Horskej služby oblasti Nízke Tatry sa zúčastnil na oslavách 75.jubilea Štefánikovej chaty pod Ďumbierom.

SLIACKY, Jozef : Oslavy pod Ďumbierom : Pred 75 rokmi začala slúžiť turistom Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom / Jozef Sliacky. – Fotogr.- In: *Liptov : Regionálny týždenník okresov Liptovský Mikuláš a Ružomberok.*-Roč.54, č.39 (30.9.-6.10.2003), s.5.- Informácia o oslavách 75.jubilea Štefánikovej chaty, ktoré organizoval KST 20.9.2003 pod Ďumbierom. Uvádza že najmladšou chatárkou bola od r.1959 vo veku 19 rokov Hana Uhliarová. Na fotografii je Hana Uhliarová a Pavol Ferenčík. Spomienky bývalej chatárky Hany Uhliarovej (na chate pod Ďumbierom bola v rokoch 1959-1962).

SLIACKY, Jozef : Bura na svadbe opili. Čo s takým somárom ? Opili ho ešte raz. – In: *Nový Vpred Žurnál.* – Roč.12, č.47(25.11.2003), s.7. – Rozprávanie Hany Uhliarovej, ktorá pôsobila ako chatárka v chate pod Ďumbierom.

JURŠA, Anton: Chata M.R.Štefánika 75-ročná. – In: *Horehronie.* – Roč.11, č.38(23.9.2003), s.2 a 13. – Na oslave bol aj vnuk predsedu Pohronskej župy KČST MVDr.Viliam Paulíny. Tiež Doc.Milan Pivovarčí,CSc. Ktorý daroval chate dobové fotografie – fotil ich jeho otec, ktorý od roku 1928 pracoval na výstavbe chaty.

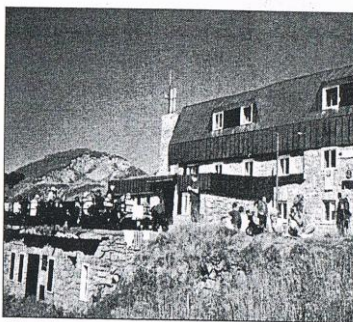
Chata M. R. Štefánika 75-ročná

V sobotu 20. septembra viac ako päťsto účastníkov si pripomenulo 75. výročie sprevádzkovania Chaty M. R. Štefánika pod Ďumbierom slúžiacej potrebám širokej turistickej verejnosti.

Na oslavách sa zúčastnili poprední predstavitelia Klubu slovenských turistov. Slávnostný program otvoril člen Horskej záchrannej služby MUDr. Matej Tesák hrou na gajdách a predseda Regionálnej rady Klubu slovenských turistov okresu Banská Bystrica a Brezno Dušan Kaliský slávnostným prihovorom, v ktorom hovoril o vzniku a histórii chaty.

Pod Ďumbier prišli aj predseda a podpredseda Republikovej rady Klubu slovenských turistov Ing. Miroslav Herchl a Ing. Eva Škutová. Okrem žijúcich bývalých chatárov sa na tomto podujatí zúčastnil aj právnik predsedu Klubu československých turistov - župy Pohronskej MUDr. Viliam

(Pokračovanie na str.13)

(Dokončenie zo str. 2)

Paulíny, ktorý v roku 1928 otvoril Chatu M. R. Štefánika. Milým prekvapením bolo odovzdanie dobových fotografií doc. Milanom Pivovarčim, CSc., ktoré daroval chate pod Ďumbierom. Snímky sú od jeho otca, ktorý

v Alpách, okrem turistov aj zvuky spiežovcov ovečiek, ktoré nepochybne do tohto prostredia patria a vysokohorskú prírodu zušľachťujú.

Ing. Anton Jurša

PREPLETANÁ, A.: Sedemdesiatpäťročná Štefánikova chata.–In: *Horehronie:Regionálne noviny občanov Brezna, Horehronia a Stredného rudohoria.*- Roč.11, č.36(9.9.2003), s.8.

Horehronie

Regionálne noviny občanov Brezna, Horehronia a Stredného rudohoria

ROČNÍK 11 • ČÍSLO 36 • 9. SEPTEMBER 2003 • CENA 7,50 Sk

Cechách. V roku 1968 sa vracia na bohossloveckú fa-

Marin Lomel

Nízke Tatry sú z hľadiska prírodných krás i z hľadiska klimatického či turistického bezpochyby perlou stredného Slovenska. Ich dominantou je Ďumbier (2045 m) - cieľ väčšiny turistov. Cenu potu pri výstupe na vrchol sa uchvacujúci pohľad z jeho vrcholu na krásu, ktorá sa prestiera pod vami. A oddych a občerstvenie na tejto turistickej trase poskytnú aj Chata Milana Rastislava Štefánika.

Prvú útiľňu pod Ďumbierom s názvom Karlova ochranná chata postavil v roku 1902 turistický klub MKE zvolenskej župy a bola majetkom Karpatského spolku. Dnes už neexistuje. Myšlienkou postaviť na Ďumbieri novú útiľňu sa zaoberali v Liptove aj na Pohroní. Prvý zachovaný dokument o jej realizácii môžeme nájsť v prejavu Ladislava Winklera, ktorý predniesol za podbrezovský dvor na slávnosti polozenia základného kameňa 20. júla

Sedemdesiatpäťročná Štefánikova chata

1924 na Ďumbieri. Potrebne prípravné práce začal staviteľ Jirásek z Uherského Brodu. Miestom stavby bolo sedlo Gápna na svahu Mlynnej doliny vo výške 1745 m n. m. Boli položené aj základy na chatu, ale pre zlé pracovné a klimatické podmienky Jiráskova firma pracovište uprostred leta opustila. Práce pokračovali o rok s firmou Šašinka z Popradu a pomáhal aj generál Gajda z Košíc. Poskytol nosičov a mulice - tie vynášali z Vyšnej Boce materiál na stavbu. V júni 1925 generál Gajda a staviteľ Šašinka s manželkami aj budúci stavbyvedúci a chatár Róbert Petrla so spolupracovníkom Rudolfom Hlavienkom pomenovali stavbu Útiľňa Milana Rastislava Štefánika na pamiatku generálovho priateľa, s ktorým bojoval v ruských légiách.

Odvtedy chata nesie toto pomenovanie s prerušením v 50. rokoch až po rok 1989 (chata SNP), kedy jej znova vrátili pôvodný názov.

Chatu vybudovali murári z Liptovského Jána a z Myty pod Ďumbierom za pomoci nosičov z Vyšnej Boce. Slávnostne ju otvorili 9. septembra 1928. Zvlášť ne je, že z týchto murárov, šichnikov a pomocných robotníkov sa stali chatár, kuchári a ostatný personál v novej chate. Prvým chatárom v Štefánikovej chate sa stal Róbert Petrla.

V roku 1990 počas vysokohorskej manifestácie konanej na počesť 110. výročia narodenia generála M. R. Štefánika, 85. výročia jeho výstupu na najvyššiu horu Európy a 66. výročia polozenia základného kameňa chaty sa na Ďumbier

vybralo vyše šesťsto účastníkov. Toto stretnutie bolo ukončené umiestnením šesť metrov vysokého a vyše 450 kg ťažkého dvojramenného Cylindrometodského kríža - odvekého symbolu Slovákov - na vrchol Ďumbiera. Kríž niesli striedavo štyri skupiny po dvanásť mužov, vytvorené prevažne z členov Horskej služby a chatárov z Vysokých a Nízkych Tatier. Za sprievodom išla rezka slovenská muzika, mládež spievala, ozýval sa pleskot pastierskych bičov a čestné salvy nízko-tatranských polovníkov. Kríž z masivných dubových trámov, obrúbený medenými obrubníkmi na zvedenie blesku, vztýčili na pravé poľudnie. Zároveň bola v chate inštalovaná výstava z dejín tejto atraktívnej turistickej chaty spolu s fasciklom rukopisov M. R. Štefánika.

(Podľa článku Dr. Jána Hlavienku Slávnosť na Ďumbieri, Život 1990)

A. Prepletaná

KALISKÝ, Dušan : Jubileum chaty pod Ďumbierom / -dk.- In: Horehronie : Regionálne noviny občanov Brezna, Horehronia a Stredného rudohoria. – Roč.11, č.37 (17. 9. 2003), s.2.-Informácia o oslavách 75.výročia chaty M.R.Štefánika, ktoré sa budú konať 20.septembra 2003.

KALISKÝ, Dušan : Pozvánka na oslavy jubilea Ďumbierskej chaty. -In: Informácie KST : Vydáva ústredie Klubu slovenských turistov pre vnútornú potrebu odborov a regionálnych rád KST. – č.26 (august 2003), s.8. – 75. Rokov chaty M.R.Štefánika pod Ďumbierom – oslavy 20.9.2003.

KALISKÝ, Dušan : Príďte hŕfne na Ďumbier...-In: Krásy Slovenska. – Roč. 80, č. 9-10 (2003), s.10-11.-Pozvanie na oslavy 75.jubilea Chaty M.R.Štefánika pod Ďumbierom. Prehľad dejín chaty.

Z HISTÓRIE CHATY

Príďte hŕfne na Ďumbier...

...Týmto slovom, v roku 1928, v Krásach Slovenska pozýval Banskobystrčan, významný predstaviteľ Klubu československých turistov Dr. Vilém Pauliny, na slávnostné otvorenie novej útulne na Ďumbieri. A dobové fotografie z 9. septembra 1928 dokladujú, že turistická pospolitost jeho slova naplnila doslovne – už ráno o ôsmej toho dňa bolo celé úpatie Ďumbiera zaplnené návštevníkmi. Ti prišli „ujsťat do života“ prvú turistickú chatu na hlavnom hrebeni Nízkych Tatier. Po rokoch je tu opäť dôvod pozvať vás slovami jedného z tých, čo sa zaslúžili o túto chatu: Príďte hŕfne na Ďumbier 20. septembra 2003, do 11. hodiny – oslávť jubileum chaty Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom.

Už sedemdesiatpäť rokov je táto chata vstavaná do Ďumbierskej župy, ako zhmotnený sen podbrezovských nadšencov z turistického odboru „Ďumbier“. Jeho zakladateľ bol nielen pôvodcom myšlienky postavenia útulne, ale venoval aj všetko úsilie v prospech úspešného uskutočnenia tohoto projektu. Vo februári 1923 spísali „memorandum“, ktorým predostreli ústrediu KČST svoj zámer, v júni 1924 sa rozhodlo o výbere miesta stavby, a o mesiac na to sa už konala veľká slávnosť polozenia základného kameňa chaty. Nadšenci z Podbrezovej dokázali pre svoju ideu nájsť „praktických ľudí, ktorí ju prakticky zrealizovali“ (takto to vystihne charakterizoval Dr. V. Pauliny, predseda Stredoslovenskej župy KČST).

Súmrtnú organizáciu a propagagčno-popularizačné zameranie tejto slávnosti bolo, dovtedy termínologicky povýšané, veľmi doľahm manažérskym ťahom. Bola to spoločenská udalosť pre pospolitú ľud i pre osobnosti vtedajšieho verejného života. Veľa znamenala pre propagáciu myšlienky rozvoja níkotatranskej turistiky a s tým súvisiacu výstavbu útulny. (V deravom podkroví blednej útulne na Trangoške prenocovali vtedy i „bača celoj potranskej župy“, aby mohol záčas zrána vystúpiť na Ďumbierku

slávnosť – etihedného župana rak žartovne omlúval Dr. Pauliny vo voľnom opise slávnosti kladenia základného kameňa Ďumbierskej chaty). Podľa odhadu Alojza Lutovského sa na slávnosti zúčastnilo vyše 500 osôb, čo bol na vtedajšie časy a veľkosťom na odľahlom Ďumbieri veľký počet. V Podbrezovej vŕhla účasťov hudba podbrezovských železárí, v obci Bystrá bola slávnosť, a slávnosť na Ďumbieri otvoril spevokoj z Brezna. V nasledujúcom období turistická verejnosť žila ideálmi – objavitelia jaskýň v Kozích chrbtoch v roku 1925 vyslovili v Krásach Slovenska nádej, „že toto objavenie značne pozdvihne návštevu Ďumbiera aj útulne vstavanej na jeho ploci.“ Podbrezovský odbor KČST živil ďalšie smelé plány o projekte zriadenia meteorologickéj stanice na Ďumbieri, výstavbe novej útulne na Trangoške a o zriadení prírodného národného parku v tejto oblasti Nízkych Tatier. Podľa pôvodných zámerov mala byť stavba dokončená v roku 1927. Lenže do zámerov zasiahli drsné prírodné podmienky, vznikali problémy s dopravou stavebného materiálu, z finančných i praktických dôvodov sa museli robiť zmeny v stavebnom projekte. Keď sa predseda Stredoslovenskej župy KČST v auguste 1927 osobne itiel presvedčiť ako postupuje stavba, kriticky uodil, že jedným z problémov je skutočnosť, že pražské ústredie KČST je ďaleko a jeho finančné i kontrolné prispievanie je neefektívne a nepostačujúce.

Prvotné nadšenie turistickéj verejnosti sa začalo meniť na všeobecnú nespokojnosť s postupom výstavby. Ozývali sa aj názory, že stavba mala byť radšej prenechaná vojsku, ktoré sa pôvodne väčšinovým podielom chcelo podieľať na výstavbe chaty (na čo malo aj oveľa lepšie technické, personálne a materiálne vybavenie), ale aj na jej následnom využívaní. Začalo sa spochybňovať aj to, či je chata na správnom mieste, či pre odľahlosť bude v nej trvale chatáre... Keď stavbu dokon-

10 Krásy Slovenska 9-10/2003

čili, jej slávnostné otvorenie zmizelo pochybnosti a navyše sa ukázalo, že spolu so stavbou „vyrástol“ pod Ďumbierom aj chatár. Vedúci stavby, Róbert Petrla, sa stal viac turistom a chatárom ako staviteľom, a už počas stavby poskytoval okoloidúcim turistom núdzové prístrešie. Po otvorení chaty sa spolu s manželkou stali jej dlhoročnými nájomcami. Chatár Petrla si od počiatkov uvedomil dôležitosť dobre prístupných chodníkov, ich dobre viditeľného letného i zimného značenia, vyčkávania ohlásených výprav na rizičkových úsekoch a rýchlej pomoci v prípade, ak sa výprava alebo jednotlivec dostali do ťažkostí. V chate mal Petrla aj zvon, ktorého hlasom za nepriaznivého počasia pomáhal turistom pri orientácii. Takto ponímané povinnosti chatára sa stali základom jeho úspešného pôsobenia a dobrej povesti, ktorú si postupne vybudoval medzi turistami. Pred vznikom Horskej služby v Nízkych Tatrách, vykonávali záchrannú službu chatári, a ako píše Pavol Wenger v Kronike Horskej služby Nízke Tatry – juh: „Mnoho, veľmi mnoho by mohol rozprávať o záchranných akciách Róberta Petrila, bývalý chatár v Ďumbierskej chate“ (Kronika Horskej služby Nízke Tatry – juh je v archíve Domu HS na Tádach). Život a pôsobenie Petrillovcov na Ďumbieri v rokoch 1924-1945 popisuje ich rodinná priateľka a dlhoročná pracovníčka Demánovských jaskýň Božena Revajová v rukopisnom materiáli „Ďumbierska história prvého chatára v Štefánikovej chate na Ďumbieri Róberta Petrila a jeho rodiny.“ (Na tomto materiáli spolupracovala aj Petrillova mladá dcéra Jolka a rukopis je v archíve Odboru KST Lokomotíva Banská Bystrica).

Osobitou kapitolou v dejinách chaty boli vojnové roky. Chatár Petrla mal v tom období na starosti aj útulnu na Trangoške. Obce chaty (ako aj bunkre, ktoré pri Trangoške vybudoval Petrla), poskytl útočisko mnohým prenasledovaným a počas SNP boli základňami povstaleckých vojsk a partizánskych brigád. Stali sa tak aj cieľom útokov nemeckej armády. Začiatkom novembra 1944 zásahom zápalných mín do tla zhoršila Trangoška a

koncom novembra 1944 bola vážne poškodená aj Ďumbierska chata. Archívne dokumenty, uchovávané v Múzeu SNP v Banskej Bystrici, zaznamenávajú rozhovor Romana Kaliského s Ernestom Bielekom o situácii v novembri 1944 v oblasti Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. Archívne spomienky Ladislava Kalinu, veliteľa partizánskej brigády Za oslobodenie Slovanov, sa zmiňujú aj o činnosti chatára Petrila a jeho rodiny. Po oslobodení udelil prezident republiky chatárovi Petrlovi československú vojenskú medailu Za zásluhy I. stupňa. V sedle pri chate bol postavený pamätník tým, čo tam padli v boji a v nasledujúcich desaťročiach bola Štefánikova chata pod Ďumbierom pomenovaná Chatou hrdinov SNP. Od roku 1990 sa jej späť prinavrátil pôvodný názov. Pri tejto príležitosti, pričinením Štefánikovej spoločnosti z Liptovského Mikuláša, bola 21. 7. 1990 na budovu chaty umiestnená pamätná tabuľa – reliéf generála Milana Rastislava Štefánika.

Krásy Slovenska už celé desaťročia podrobne zaznamenávajú život a osudy Ďumbierskej chaty. Množstvo dobových článkov v tomto časopise je z rokov budovania a otvorenia chaty a jej jubilejné tridsiate výročie pripomenul Alojz Lutovský článkom publikovaným v roku 1958. V časopise Slovensko, vydávanom Matičou slovenskou v Martine, boli v roku 1993 k 65. výročiu Štefánikovej chaty pod Ďumbierom, uverejnené archívne spomienky jedného z vtedy ešte žijúcich pamätníkov výstavby chaty Rudolfa Hlavienku. Spracované jeho synom Jánom Hlavienkom (článok pod názvom Jubileáto spod Ďumbiera, ilustrovaný fotografiami Karola Demutha).

Postupne sa menilo technické zázemie i architektonické riešenie chaty, menili sa majitelia i chatári. Čo sa však nikdy nezmenilo, je vzťah turistov k tejto chate a k tomuto krásnemu kútu Nízkych Tatier. Chata Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom je majetkom Klubu slovenských turistov a jej nájomca, chatár I. Fabricius, poskytuje celoročnú prevádzku s plným ubytovacím a stravovacím zabezpečením.

Dušan Kalický
Foto: archív autora, František Šlachta

Krásy Slovenska 9-10/2003

KALISKÁ, Oľga : Ako bolo pod Ďumbierom . -In: Krásy Slovenska. – Roč.80, č.11-12 (2003), s.5.-Informácia o priebehu osláv 75.jubilea Chaty M.R.Štefánika pod Ďumbierom dňa 20.9.2003.

Text, ktorý bol v skratenej podobe uverejnený v Krásach Slovenska, č.11-12/2003 : Ako bolo pod Ďumbierom :

V posledný deň odchádzajúceho leta, 20.septembra 2003, sme si pripomenuli 75. jubileum Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. Chata bola v tento deň obkolesená snád' ešte väčším počtom svojich priaznivcom, než tomu bolo pri jej otvorení 9.septembra roku 1928.

Tak ako vtedy, aj teraz na strechu nad vchodom vyliezli cez okno tí, čo sa prihovorili prítomným –terajší zástupcovia Klubu slovenských turistov – predseda KST Ing.Miroslav Herchl, predseda OKST Banská Bystrica Dušan Kaliský, predseda OKST Brezno Ing.Anton Jurša, bývalá chatárka zo šesťdesiatych rokov Hana Uhliarová, vnuk vtedajšieho predsedu Stredoslovenskej župy KČST MVDr.V. Paulíny, doc.Milan Pivovaráč,CSC, ktorého otec pracoval na chate v roku 1928 a MUDr.Matej Tesák, ktorý na fujare a gajdách zanôtil slávnostné fanfáry...

Už niekoľko turistických generácií spolu s touto chatou prežíva dni slnečné, i také, keď ňou lomcujú prírodné živly, ako aj doby, keď história píše svoje temné stránky nielen do ľudských osudov, ale aj do osudov hôr a horských chát. Chata pod Ďumbierom, čo aj doráňaná vo vojnových časoch, našťastie prežila.

Klub slovenských turistov, i turistické spolky na ktoré nadväzuje, sa zaslúžili o to, aby pre svojich členov i priaznivcov turistiky vybudovali a v stálej prevádzke udržiavali chatu na hlavnom hrebeni Nízkych Tatier.

Chata tu mohla vyrásť len vďaka láske k horám a pevnej vôli neúnavného predsedu Stredoslovenskej turistickej župy KČST JUDr.Viliama Paulínyho, turistických nadšencov z Podbrezovej i jedného z jej stavitel'ov a prvého chatára Róberta Petrlu.

Svedectvo o tom, za akých ťažkostí prostí ľudia drelí na tvrdých Ďumbierskych skalách, za víchric, hmly a dažďov, než vybudovali túto kamennú útulňu, prinášajú aj spomienky vtedajšieho predseduSlovenskej komisie KČST Jaroslava Mühlmanna, ktorý výrazne podporoval tento projekt a priam vizionársky konštoval, že horské útulne sa budú pre budúce generácie a majú vyššie poslanie –nemožno ich posudzovať len cez ich finančnú rentabilitu.Dúfajme, že toto krédo prežije s chatou i naše storočie...

Organizátorom osláv sa listom ozvali aj obe dcéry prvého chatára Róberta Petrlu (dnes už 76 ročná pani Jolka a 80 ročná pani Hana), ktoré na chate prežili svoju mladosť. Tak veľmi túžili ešte raz uvidieť Ďumbiersku chatu, že svojho času sa pokúšali prihlásiť do súťažnej relácie Slovenskej televízie, ktorá výhercom uskutočňovala aj rôzne nákladné túžby a sny. Márne však dúfali. Ich snom bolo, že ak vyhrajú, tak by si priali helikoptérou sa vyviezť na Ďumbiersku chatu, lebo peší výstup bol už pri ich zdravotnom stave nereálny. Tak aspoň v duchu boli s účastníkmi týchto spomienkových osláv. Odzvou na ich pozdravný list bol spontánny potlesk prítomných, vedeli sa vcítiť do pocitov tých, čo si už len v spomienkach môžu premietat' ťažký, ale krásny život v kamennej chate pod Ďumbierom.

Účastníkom osláv bol adresovaný aj list horolezeckej legendy Ing.Zdena Zibrina, ktorého časť života je tiež spätá so Štefánikovou chatou.

Jeho pozdrav končil prianím, aby si chata pod Ďumbierom aj naďalej zachovala charakter vysokohorskej chaty (na rozdiel od skomercializovaného Chopku), a aby tak ako doteraz mala to šťastie, že ju vždy budú spravovať milovníci vysokohorskej prírody.

Po slávnostných príhovoroch sa posedávalo na terase i na skalách okolo chaty, vyhrávali a vyspevovali ľudoví muzikanti z Brezna, fujarista z Pohronskej Polhory a podaktorí návštevníci si i zakrepčili.

V spoločenskej miestnosti sa stretli a na dávne časy na chate spomínali bývalí chatári, ich potomkovia, nosiči, i početná skupina seniorov z Horskej služby, ktorí si pamätajú mnohé o tých, čo v nečase blúdili vo vysokohorskom teréne v okolí chaty, alebo pri výstupe či zostupe z nej, žiaľ zahynuli...

Vo vstupnej hale spravil terajší chatár Igor Fabricius galériu fotografií z histórie chaty. Sú tam aj zarámované zväčšeniny unikátnych fotografií z predvojnových rokov, pochádzajúce zo zbierkových fondov Horehronského múzea v Brezne.

Väčšina návštevníkov osláv prišla na Štefánikovu chatu Trangošskou muldou (mnohí z nich vyviekli z Trangošky hore na chatu aj pripravené klady dreva do krbu), mnohí prišli z Čertovice cez Lajštoch a Králičku, iní sa trúsili zo svahov Ďumbiera alebo Modrým traverzom z Kosodreviny.

Bola to pekná slávnosť na počesť peknej chaty a dobrých ľudí, čo sa o ňu zaslúžili. Možno ich mali na mysli autori jedného zo zápisov v pamätnej listine účastníkov osláv, keď (parafrázujúc slogan nemenovanej banky) konštovali – najlepší prišli už pred nami...

Ako bolo pod Ďumbierom

V posledný deň odchádzajúceho leta, 20. septembra 2003, sme si pripomenuli 75. jubileum Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. Chata bola v tento deň obkolesená snád' ešte väčším počtom svojich priaznivcov, než tomu bolo pri jej otvorení 9. septembra roku 1928. Tak ako vtedy, aj teraz na strechu nad vchodom vyliezli cez okno tí, čo sa prihovorili prítomným – terajší zástupcovia Klubu slovenských turistov: predseda KST Ing. Miroslav Herchl, predseda OKST Banská Bystrica Dušan Kaliský, predseda OKST Brezno Ing. Anton Jurša, bývalá chatárka zo šesťdesiatych rokov Hana Uhliarová, vnuk vtedajšieho predsedu Stredoslovenskej župy KČST MVDr. V. Paulíny, doc. Milan Pivovaráč, CSC, ktorého otec pracoval v chate v roku 1928 a MUDr. Matej Tesák, ktorý na fujare a gajdách zanôtil slávnostné fanfáry...

Chata tu mohla vyrásť len vďaka láske k horám a pevnej vôli neúnavného predsedu Stredoslovenskej turistickej župy KČST JUDr. Viliama Paulínyho, turistických nadšencov z Podbrezovej i jedného z jej stavitel'ov a prvého chatára Róberta Petrlu.

Svedectvo o tom, za akých ťažkostí prostí ľudia drelí na tvrdých Ďumbierskych skalách, za víchric, hmly a dažďov, kým vybudovali túto kamennú útulňu, prinášajú aj spomienky vtedajšieho predsedu Slovenskej komisie KČST Jaroslava Mühlmanna, ktorý výrazne podporoval tento projekt a priam vizionársky konštoval, že horské útulne sa budú pre budúce generácie a majú vyššie poslanie – nemožno ich posudzovať len cez ich finančnú rentabilitu. Dúfajme, že toto krédo prežije s chatou i naše storočie...

Organizátorom osláv sa listom ozvali aj obe dcéry prvého chatára Róberta Petrlu (dnes už 76-ročná Jolka a 80-ročná Hana), ktoré v chate prežili mladosť. Odzvou na ich pozdrav bol spontánny potlesk prítomných.

Účastníkom osláv bol adresovaný aj list horolezeckej legendy Ing. Zdena Zibrina, ktorého časť života je tiež spätá so Štefánikovou chatou. Jeho pozdrav sa končil prianím, aby si chata pod Ďumbierom aj naďalej zachovala charakter vysokohorskej chaty (na rozdiel od skomerciali-

zovaného Chopku), a aby tak ako doteraz mala to šťastie, že ju vždy budú spravovať milovníci vysokohorskej prírody.

Po slávnostných príhovoroch sa posedávalo na terase i na skalách okolo chaty, vyhrávali a vyspevovali ľudoví muzikanti z Brezna, fujarista z Pohronskej Polhory a podaktorí návštevníci si i zakrepčili. V spoločenskej miestnosti sa stretli a na dávne časy v chate spomínali bývalí chatári, ich potomkovia, nosiči, i početná skupina seniorov z horskej služby, ktorí si pamätajú mnohé o tých, čo v nečase blúdili vo vysokohorskom teréne v okolí chaty, alebo pri výstupe či zostupe z nej, žiaľ, zahynuli...

Vo vstupnej hale spravil terajší chatár Igor Fabricius galériu fotografií z histórie chaty. Sú tam aj zarámované zväčšeniny unikátnych fotografií z predvojnových rokov, pochádzajúce zo zbierkových fondov Horehronského múzea v Brezne.

Bola to pekná slávnosť na počesť peknej chaty a dobrých ľudí, čo sa o ňu zaslúžili. Možno ich mali na mysli autori jedného zo zápisov v pamätnej listine účastníkov osláv, keď (parafrázujúc slogan nemenovanej banky) konštovali – najlepší prišli už pred nami...

Oľga Kaliská (red. krátenie)

Krásy Slovenska 11-12/2003 5

Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom

Keď na špiči Ďumbiera zaostriete pohľad, v jeho južnej časti uvidíte pozostatky niekdajšej útulne. Začiatkom nášho storočia ju postavil turistický klub MKE Zvolenskej župy. Niesla hrdý názov Karlova ochranná chata a bola majetkom Karpatského spolku, Karpatenvereinu. Po prvej svetovej vojne ju však zbúrali a zostala z nej iba hŕba kamenia. Myšlienky vybudovať na Ďumbieri novú útulňu dozrievali v Liptove i Pohroní. Prvý zachovaný dokument o tom prináša stať Vývoj otázky Ďumbierskej. L.Winkler z podbrezovej ju priblížil na slávnosti polozenia základného kameňa Ďumbierskej útulne. Spomína sa v nej i prvé memorandum zo dňa 17.júla 1923. Jeho autorom bol okrem L.Winklera i riaditeľ meštianskej školy v Podbrezovej V.Vydra. Na prípravných prácach sa podieľal i technický a hospodársky radca, tvorca plánu pre sústredenie a umožnenie turistiky v Nízkych Tatrách V.Helm.

Pretože v dostupnej literatúre niet zmienky o pracovníkoch, ktorí chatu stavali, využívame spomienky dnes už zosnulého R. Hlavienku z Liptovského Jána, ktorí bol vtedy vicerichtárom.

Nepamätal si síce už mená členov komisie z Podbrezovej, Brezna, Zvolena i L.Mikuláša, ktorí robili výber staveniska, pamätal si však mená zástupcov L.Jána a Svätôjanskej doliny. Boli to richtár J.Jezný - Nemeš, notár J.Pavella, horár J.Fillo, hlavný zverodozorca L.Lehotský, zverodozorca J.Vejisík. Chata mala pôvodne stáť na liptovskej strane Nízkych Tatier v sedle medzi Trangoškou a Svätôjanskou dolinou. Tu ju presadzovali Mikulášania. Miesto ale pre neúchajúci vietor a občas až víchricu nevyhovovalo. Najvhodnejšia sa ukázala záveterná strana pod Kozím chrbtom smerom od Brezna. 20.júla 1924 tu preto položili základný kameň. Ešte v ten istý deň vykonal vo Veľkom sedle Gápľa na svahu Mlynnej doliny vo výške 1745 m nad morom staviteľ Jirásek z Uherského Brodu prípravné technické práce. Slávnostnú reč predniesol predseda Stredoslovenskej župy turistickej dr. J. Slávik, župan 18. politickej župy zo Zvolena a kameň posvätil banskobystrický biskup Blaha, rodák z Lipt. Hrádku. Bola to veľká sláva. Okrem delegácií z Liptova a Pohronia nechýbali ani hostia z Prahy. Netrvalo dlho a pod mohutný Ďumbier prišli stavbári z Moravy. Odhodlanie im síce nechýbalo, lenže zlé poveternostné podmienky, prudké dažde, vietor a zima robotníkov z uherskobrodskej firmy onedlho zahnali domov. Nemali ubytovanie a tak denne denne chodili spávať na 4 km vzdialený porubčiansky salaš do časti Svätôjanskej doliny - Štiavnice. Štyri kilometre ráno, štyri kilometre večer. Valasi Slosiarovci krútili hlavami a keď stavbári po jednom z Nízkych Tatier utekali, mali z toho strachu. Ostalo po nich len nepotrebné náradie a kamenné základy v dvoch radoch do polmetrovej výšky. S plúšťami odchádzalo i odhodlanie. Už neverili, že tu o pár rokov bude stáť chata ako obrázok. Začiatkom leta roku 1925 však práce pokračovali. „Dokončievali sme základy, ktoré boli vybité na sucho,“ spomínal pán Hlavienka. „Totožito koncom mája za mnou prišiel švagor R.Petrľa a vraví, aby som s ním išiel robiť. Roboty nebolo, nuž som súhlasil. Prás sa vtedy za pomoci horského pluku podliehajúceho generálovi Gajdovi z Košíc ujala stavebná firma Šašinka z Popradu. Neskôr sme so švagrom vyšli na stavenisko a od Bockej strany sem zavítali i Šašinka a Gajda s manželkami. Bolo treba porozhliadnuť sa po okolí.“ Keď tak urobili, dohodli sa, že chatu pomenujú po generálovi M.R.Štefánikovi, blízkom priateľovi gen. Gajdu, ktorý s ním bojoval v ruských légiiach. Toto meno jej ostalo až do 50-tych rokov a opäť jej ho vrátili po revolúcii v roku 1989. Prehliadka staveniska trvala asi dve hodiny. Pán Petrľa dostal za úlohu zabezpečiť z L.Jána, prípadne Vyšnej Boce či Mýta pod Ďumbierom pracovné sily. Staviteľ Šašinka sa stal garantom a generál Gajda zabezpečil vojakov z horského pluku s mulicami na vynášanie materiálu od Vyšnej Boce - Králikov.

„Keďže v L. Jáne bolo v tom čase veľa nezamestnaných, už za týždeň vznikla pracovná skupina,“ spomínal pán R. Hlavienka a pokračoval: „Boli v nej stavbyvedúci R.Petrľa a jeho manželka, hlavná kuchárka, R.Petrlová rod. Brtáňová. Murárov a pomocné sily tvorili M.Hlavienková rod. Bacová, Ján, Peter a Pavol Muriňovci, J.Dúbravec, M.Brtáňová, rod. Hlavienková, J.Brtáň a ja. Začiatkom júla 1925 sme sa vybrali na 16 km vzdialené pracovisko. Robiť sme začali hneď na druhý deň a postavili sme si provizórny prístrešok na bývanie. Práca v horách bola náročná, ani uprostred leta tu nechýbali časté búrky. Víchor nám neraz rozhádzal útluk a zdržoval prácu. Robili sme 12 hodín denne a povzbudzovalo nás krásne prostredie a pocit, že máme prácu.“

Partia rástla a čoskoro k nám pribudol ďalší pracovník. T.Lišák bol vychýrený silák a spolu s Petrom a Pavlom Muriňom lámal skaly. Uniesol taký kameň, že keď ho položil na leštenie, zrútilo sa aj s murarmi. Bola to ťažká robota a bez pomoci vojakov by sme to ťažko zvládli. Tí na muliciach vyvážali hore vápno, cement, piesok, dosky a hlinu.

V jeseni, keď prišli mrazy, sme stavenisko prikryli, pripravili na prezimovanie a odišli do Lipt. Jána. Stavebný rok 1926 sa začal začiatkom júna. Zatiaľ, čo murári murali, ostatní pripravovali na Trangoške drevo na trámy pre krov a prízemie. V tom čase pribudol do kolektívu i J. Strakota, J. Kramec prezývaný Jano starý z Mýta pod Ďumbierom a J. Božon z L. Jána. Rady rozšírili aj chlapi z Vyšnej Boce. Generál Gajda sa totiž nepohodol s KSTL, ktoré nesúhlasilo s jeho úmyslom využívať chatu na vojenské účely a turistom prenechať len časť. Preto vojakov zo stavby odvolal. Namiesto mulíc začali materiál na vlastných chrbtoch vynášať Bocania. Vláčili najmä tehly na komíny, trámy a žrdinu, ktoré tesársky upravovali na Trangoške. Práca nosičov bola namáhavá, no nechýbali medzi nimi ani ženy. Za 50 kil cementu dostal nosič 50 korún. Vynesenie štyri metre dlhej dosky stálo 8 korún. Ostatný materiál bol platený približne korunu za kilogram. Našťastie sa uľahčila robota s pieskom. Začali ho totiž pripravovať priamo v masíve Ďumbiera. Odtiaľ ho nadol splaľovali žľabom až do sedielka pred chatu. Tu bol pridelený muž, ktorý piesok chytal a hádzal na kopu. Vzhľadom na nedostatok vápna a jeho náročné vynášanie, vyžiadala si stavbyvedúci Petrľa u staviteľa Šašinku povolenie páliť ho na stavenisku. Na túto prácu povolali odborníkov z Mýta pod Ďumbierom. Páni Komora a Kvačkaj, spolu so svätôjanskými murarmi na čele s J. Kompišom - Uhlárom a J. Gejdošom postavili pec a páliť vápno priamo pri chate. Keď prišla jeseň všetko opäť poprikryvali.“ Nasledujúci rok sa začal dosť rozpačito a stavebné práce sa preto rozbehli až v auguste. Aj to však za dozoru Petrľu robili len dvaja murári a dvaja pomocníci. O pár dní pribudli ďalší. Zháňali materiál, vynášali trámy a hrady. Za jeden deň zvládli štyria chlapi dve hrady. Celkovo vyniesli v rukách 66 stropníc, 61 kusov stavebného dreva, 37 kusov hrád a 24 kusov guľatiny.

Aj napriek nezhodám medzi firmou Šašinka a Klubom slovenských turistov získala chata konečnú podobu. Majstri čoskoro dokončili strechu, začali omietať a múrať vnútro, na jar budúceho roku s výstavbou skončili. Slávnostné otvorenie sa uskutočnilo 9. septembra 1928. Z poverenia Klubu československých turistov sa chatárom stal R.Petrľa, z murárov a pomocného personálu si vytvoril stály personál. Pivo Budvar tu vtedy predávali za 5 korún, keď kompletný materiál na oslavu vyviezli hore Jánskou dolinou. Základy cestovného ruchu pod Ďumbierom boli položené.

Dr. J. Hlavienka

Archívny dokument : Vyhodnotenie slávnostného podujatia 75.výročia Chaty generála Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom, ktoré sa konalo dňa 20.septembra 2003 pod Ďumbierom v Nízkych Tatrách. - Text:

**Vyhodnotenie slávnostného podujatia
75.výročia Chaty generála Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom,
ktoré sa konalo dňa 20. septembra 2003 pod Ďumbierom v Nízkych Tatrách**

Jedna z najstarších vysokohorských chát v súčasnom majetku Klubu slovenských turistov a vlastne jediná pôvodná chata vybudovaná v Nízkych Tatrách Klubom československých turistov, ktorá prežila až do dnešných čias, bola turistikej verejnosti sprístupnená 9.septembra 1928.

Chata gen.M.R.Štefánika je najvýznamnejšou turistickou chatou v celej oblasti turisticky najnavštevovanejšieho slovenského pohoria Nízkych Tatier. Od počiatkov tvorila táto chata významnú kapitolu v dejinách slovenského turistického hnutia a rozhodne jej nemožno pripisovať len regionálny význam. Spomienkové oslavy pod Ďumbierom boli preto poňaté ako celoslovenské stretnutie turistov a ich predstaviteľov z KST.

Organizátorom podujatia bol Klub slovenských turistov a nájomca chaty Ing.Igor Fabricius. Oslavy sa konali v sobotu 20.septembra 2003 pod Ďumbierom, v nadmorskej výške 1740 metrov nad morom, za krásneho slnečného jesenného dňa. Propagácia a pozvánka na toto podujatie bola publikovaná v prispevku Dušana Kaliského, uverejnená v Krásach Slovenska (č.9-10), vo vysielaní Slovenského rozhlasu, v Informáciách KST a v regionálnom týždenníku Horehronie (dňa 17.9.2003). Osobitné pozvánky boli odoslané menovite bývalým chatárom, tým čo pomáhali pri výstavbe, opravách a rekonštrukciách chaty, predstaviteľom samosprávy Brezna, Bystrej a Mýta pod Ďumbierom, predstaviteľom KST z Brezna a Podbrezovej, zástupcom Národného parku Nízke Tatry, Horskej služby Nízke Tatry, ako aj súčasným chatárom z chat Klubu slovenských turistov vo Vysokých Tatrách.

Slávnostný program sa začal o 11,00 doobeda. Úvodný príhovor predniesol predseda Majetkovo-právnej komisie KST Dušan Kaliský (spomenul tých, ktorí mali zásluhy na vybudovaní i následnej prevádzke chaty, odcitoval aj pozdravy, ktoré účastníkom adresovali dcéry prvého chatára R. Petrlu a horolezecká legenda Ing.Zdeno Zibrin, ktorého časť života sa tiež spája s touto chatou).

Potom sa účastníkom prihovorili : predseda KST Ing.Miroslav Herchl (vyzdvihol význam chaty, spomenul históriu jej budovania, pripomenul aj 130.výročie organizovanej turistiky na Slovensku) predseda OKST Brezno Ing.Anton Jurša (spomenul pričinenie breznianskych turistov o výstavbu chaty a predstavil Matúša Chovana a Ladislava Jorčika, ktorí po vojne pomáhal pri oprave chaty a ktorí zástupcom KST odovzdali zarábané dobové fotografie), bývalá chatárka zo šesťdesiatych rokov Hana Uhlárová (poďakovala KST a chatárovi I.Fabriciusovi za to, že zorganizovali túto slávnosť a umožnili tak bývalým pracovníkom chaty ešte raz sa stretnúť) a na záver sa účastníkom prihovoril vnuk bývalého predsedu Stredoslovenskej župy KČST MVDr.Vladimír Paulíny, ktorý odovzdal zástupcom KST dobovú fotografiu s rukopisným textom svojho starého otca. V úvode slávnosti s gajdami a piesňou „Poza vrch Ďumbiera slniečko vychádza“ vystúpil dobrovoľný člen Horskej služby MUDr.Matej Tesák z Pohronskej Polhory. Slávnostnú časť s neoficiálnou prepojitou krojovaní muzikanti z Brezna, ktorých spev a hudba podnietili mnohých účastníkov k tomu, aby si pod Ďumbierom aj zakrepčili.

V spoločenskej miestnosti chaty sa uskutočnilo aj stretnutie bývalých chatárov a ich potomkov, bývalých nosičov a prevádzkových pracovníkov chaty, veľkej skupiny seniorov z Horskej služby i súčasných aktívnych členov HS, so zástupcami KST . Chatár Igor Fabricius pre nich pripravil vo svojej réžii bohaté občerstvenie. Na tomto stretnutí sa dohodli aj ďalšie kontakty, ktoré by mali prispieť k doplneniu dokumentácie k dejinám Chaty gen.M.R.Štefánika pod Ďumbierom, ktorá je zatiaľ značne neúplná.

Chata bola vyzdobená štátnou vlajkou, vlajkou Klubu slovenských turistov a transparentom, na ktorom popri znaku KST a odtlačku pamätnej pečiatky Štefánikovej chaty, bolo vyznačené rozpätie rokov 1928 – 2003, v strede s číslom 75 olemovanou zlatými listami. Chatár vo svojej réžii pripravil pre účastníkov pamätne drevené plakety a vo vstupnej hale chaty boli vystavené dobové fotografie, viažuce sa k histórii chaty. Spokojnosť s týmto slávnostným stretnutím turistov, vyjadrovali účastníci aj do pamätného zápisu (kolektív „nemenovanej banky“ dokonca upravil firemný slogan a konštatoval že „, najlepší už prišli pred nami...“)

Podľa odhadu predsedu OKST Brezno Ing.Antona Juršu, sa na slávnosti zúčastnilo takmer 500 turistov zo všetkých končín Slovenska i z Českej republiky.

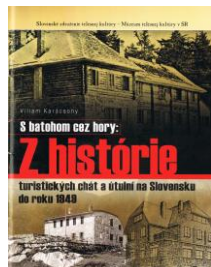
Dušan Kaliský
V Banskej Bystrici 22.septembra 2003

2008

KHANDL, Ladislav : Jubilujúca chata gen.M.R.Štefánika. - In: Krásy Slovenska. – Roč.85, č.9-10(2008), s.76-77

KHANDL, Ladislav : Jubilujúca Štefánikova chata. - In: Informácie KST. Vydáva ústredie KST pre vnútornú potrebu odborov a RR KST. – Roč.12, č.2(2008), s.9.

2009

Štefánikova chata pod Ďumbierom. – In: KARÁCSNY, Viliam : S batohom cez hory : Z histórie turistických chat a útulní na Slovensku do roku 1949. – Bratislava : Slovenské združenie telesnej kultúry-Múzeum telesnej kultúry v SR, 2009. – s.24.- Text: Chatu postavil KČST na hlavnom hrebeni Nízkych Tatier, medzi Kráľičkou a Ďumbierom, vo výške 1740 m. Základný kameň chaty položili 20.júla 1924. Neprístupnosť miesta a veľké vzdialenosti od najbližšej dediny stavbu sťažovali, a preto bola slávnostne otvorená až 9.septembra 1928. Celkové náklady na jej výstavbu boli 475 tisíc Kč. Pozostávala z prízemia, kde bola hostinská miestnosť a z podkrovia s tromi izbami a dvomi noclahárňami s kapacitou 35 osôb. Nájomcom bol R.Petrla. Postupne ju rozširovali a zvyšovali jej kapacitu. Počas 2.svetovej vojny ju Nemci náložami umiestnenými v kominoch vyhodili do vzduchu. Opravu dokončili v roku 1948.“

CIBULA, Miroslav: Bojová cesta výsadkovej skupiny Jánošík a jej veliteľa Ernesta Bielika. - In: Horehronie.-(21.9.2009)- časť textu o boji pri chate pod Ďumbierom je v tomto súpise zaradená pod rokom 1944...

2010

BRZIAK, Jozef : Liptovský Ján počas druhej svetovej vojny (1939-1945). - Liptovský Ján : Obecný úrad, 2010. – 22 s. -

<https://eknizky.sk/wp-content/uploads/2019/03/liptovsky-jan-pocas-2-sv-vojny> www.eknizky.sk .pdf - autor na strane 20 uvádza – ťažko poškodená bola Štefánikova chata na Ďumbieri.

2012

KALISKÝ, Dušan : Chata pod Ďumbierom. – In: Bystrický Permon : Banskobystrická revue pre popularizovanie vedy, umenia a cestovného ruchu. - Roč.10, č.1(marec 2012), s.11-12. – Obr.

Chata pod Ďumbierom

Banskobystrickí turisti prejavovali mimoriadny záujem o centrálnu časť Nízkych Tatier v ktorej dominuje najvyšší vrch Nízkych Tatier Ďumbier (2045 m). Už v roku 1902 na vrchole Ďumbiera vo výške 2040 m , Zvolenská pobočka Karpatského spolku z Banskej Bystrice postavila kamennú chatu (útulňu) alpského typu a nazvali ju „Karlovou chatou“ na počesť predsedu sekcie a podžupana Karola Csípkaya. Umiestnenie neobhospodarovanej útulne na vrchole Ďumbiera však nebolo veľmi vhodné, poškodzovali ju nielen silné búrky, ale aj vandalizmus. Napriek tomu vydržala až do roku 1920.

Zvyšujúci záujem turistov o túto atraktívnu oblasť centrálnej časti Nízkych Tatier podnietil potrebu vybudovať tu stabilné turistické ubytovacie zariadenie. S návrhom na vybudovanie útulne prišli členovia KČST Ďumbier z Podbrezovej. Návrh výstavby podporila aj Stredoslovenská župa KČST a najmä zástupcovia banskobystrického odboru KČST, ktorí zohrali aktívnu úlohu aj pri presadzovaní návrhu výstavby útulne na Ďumbieri v ústrednom výbore KČST.

Na podnet Ústredia KČST zišla sa dňa 1.6.1923 na Ďumbieri komisia , ktorá definitívne ustálila miesto kde má stáť útulňa. Vybrali sedlo pod Gáplom smerom k Mlynskej doline vo výške 1745 m. Delegát z Brezna oznámil, že mesto Brezna darovalo pozemok 300 štvorcových siah a daruje aj potrebné drevo ku stavbe. Odbor KČST Ďumbier v Podbrezovej zo svojich členov ustanovil osobitnú stavebnú komisiu, ktorá sa podujala zabezpečiť všetky potrebné veci týkajúce sa stavby. Ústredné zastupiteľstvo KČST v Prahe 19.10.1923 súhlasilo so stavbou útulne pod Ďumbierom a schválilo 400 000,- Kčs na jej výstavbu.

Na slávnostnom položení základného kameňa dňa 20.07.1924 zúčastnilo sa nečakané množstvo hostí zo všetkých častí republiky (asi 500 osôb). Väčšina výletníkov z Banskej Bystrice, Zvolena, Podbrezovej a Brezna sa vybrala už 19. júla na Trangošku, kde na nich čakal bohatý kultúrnospoločenský program. Na druhý deň na poľudnie sa konalo slávnostné položení základného kameňa chaty. Bola to okázalá demonštrácia zmáhajúceho sa turistického hnutia na strednom Slovensku.

Projekt útulne vypracovaný architektom Machoňom z Prahy, musel byť z dôvodov finančných i účelových niekoľkokrát menený. Stavbu sa podujal realizovať staviteľ Jozef Jirásek z Uherského Brodu, ktorý však po počiatkových prácach r. 1925 zomrel. Stavbu potom prevzal skúsený staviteľ Jozef Šašinka z Popradu, ktorý stavebné práce zveril moravskému rodákovi Robertovi Petrlovi. Ohromné ťažkosti boli s dopravou materiálu a s vybudovaním úkrytu pre robotníkov, ktorý im búrky , privaly, fujavice neraz strhávali až sa stával neobývateľným. Zdokonalený úkryt slúžil po tri roky nielen pre robotníkov, ale poskytoval útulok aj pre turistov, dokonca s možnosťou jednoduchého stravovania. Živelná katastrofa strhla však aj túto skryšiu a zdalo sa, že s jej udrzaním bude viac práce než so samou stavbou útulne, na ktorú často ani času neostávalo. Robotníci na mieste lámali stavebný kameň, vodu najprv donášali z doliny Štiavnice, až neskôr ju zviezli jarčekom z Ďumbierskych prameňov, z výšky asi 200 m nad útulňou. Po prehĺbení jarčeka však nastal problém, lebo voda sa strácala v piesočnom dne. Dosť bolo ťažkostí aj so stravovaním robotníkov, ktorí neraz strádali, ale napriek tomu vytrvali na stavenisku. V roku 1925 výdatnou pomocou prispela armáda dopravovaním dreva a iného materiálu z Vyšnej Boce. Aby sa práca uľahčila, v roku 1926 postavili kamennú pec na pálenie vápna. Počas zimných mesiacov prikryl sneh všetko tak dokonale že nebolo ani poznať, že je tam nejaká stavba. Keď v roku 1927 prišli na stavenisko zistili, že mnohé potrebné veci zmizli bez stopy. Pre stavbu a jej dokončenie najpriaznivejším bol rok 1928. Pretrvávajúce pekné počasie umožnilo vykonať dokončovacie práce na útulni, ktorá okrem jedálne, kuchyne a bytu pre správcu, mala 4 izby a 2 spoločné nocľahárne, v ktorých mohlo prenocovať 40 osôb. Stavebné náklady dosiahli takmer 650 000,- Kčs.

Slávnostné odovzdanie chaty do prevádzky sa uskutočnilo 8. – 9. septembra 1928 v rámci osláv 40. výročia jestvovania Klubu československých (českých) turistov a 10. výročia existencie Československej republiky. Na oslavách sa zúčastnilo okolo 1 500 osôb. Pri príležitosti vyššie spomenutých jubilej pomenovali turisti vyznačenú turistickú cestu od Krížnej až po Kráľovu hoľu ako aj novopostavenú chatu, po jednom zo zakladateľov československej štátnosti, Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Táto slávnosť sa zároveň stala aj manifestáciou za vybudovanie automobilovej cesty v Nízkych Tatrách. Riaditeľ Štátnych lesov a statkov v Banskej Bystrici Ing. Vojtech Kelemen pri tejto príležitosti oboznámil prítomných so zámerom vybudovať cestu od Čertovice po Korytnicu. Tento zámer bol však podmienený príspevkom zo štátneho rozpočtu vo výške 5 miliónov korún.

Už počas stavby sa Petrla stával viac chatárom, ako staviteľom . A tak po dokončení výstavby a sprístupnení chaty , ostal tam ako chatár, spolu so svojou manželkou Ruženkou (vynikajúcou kuchárkou, rodáčkou z Liptovského Jána), pôsobili na chate až do 1945 roku. Traduje sa, že každého návštevníka vítal štamperlíkom pálenky so slovami „zaslúžili ste si, keď ste sem vyšli“.

V roku 1929 pristavili k chate hospodársky objekt (stajne a práčovňu) v nákladoch 27 000,- Kčs a priviedli vodu gravitačným vodovodom od 200 m vzdialeného prameňa za 100 000,- Kčs. V roku 1932 sa uskutočnila adaptácia časti stajne na spoločenskú nocľaháreň a stále sa zvyšujúci záujem o pobyt si vyžiadala aj ďalšie rozšírenie chaty, k čomu bolo potrebné aj rozšírenie samotného pozemku. V kúpnopredajnej zmluve medzi KČST Praha a mestom Breznom dňa 22.04.1935 sa píše: „Ponevác ale behom času sa dokázala byť táto plocha nedostatočná, nakoľko turistická návšteva Ďumbiera je tak čulá, že tam stáleho dozoru je treba držať, pre ktorého je aj držanie dobytky a tak aj pastva potrebná – bolo treba na miesto darovanej 300 m² plochy odpredať žiadanú plochu vo výmere 43 á 40 m² a to tým viacej, lebo stanovená kúpna cena (50 halierov za m²) vzhľadom, že jedná sa o úbočnú hôľnu pastvinu je pre mesto priaznivá“. V roku 1935 prišlo na chatu 2 605 osôb z ktorých 1710 tu aj prenocovalo. Preto bola potrebná ďalšia prístavba. Nad prízemnou reštauráciou sa vybudovalo 5 izieb a kúpeľňa v nákladoch viac ako 100 000,-Kč.

Počas vojnových udalostí sa chata stala útočiskom a záchranou mnohých, fašistami prenasledovaných osôb. Uchýlili sa tam aj príslušníci partizánskej brigády Jánošík, ktorí 1.11.1944 zviezli tvrdý boj s Nemcami, zahynuli vtedy aj štyria slovenskí partizáni a nadporučík-radista Babkin. O tom, ako bola chata zničená sa tradujú dve verzie – jednu z nich je, že Nemci položili do komína nálož a časť chaty zdemolovali, druhá verzia uvádza, že chatu poškodil náboj vystrelený z protitankového dela z Breznianskeho Dielu.

S opravou chaty začal KSTL v roku 1946. Opravil múry, zasklil okná, zabetónoval stropy a realizoval aj iné, hlavne stolárske práce v celkovej hodnote 431 902,- Kčs, z čoho vynášanie a dovoz materiálu stálo 120 000,- Kčs. V chate mohlo byť núdzovo ubytovaných 40 osôb a chatár poskytoval v skromnej miere i jedlo pre návštevníkov. Opravy mali byť dokončené v dvojročnici v hodnote 1 500 000,- Kčs. Práce sa však v roku 1947 zastavili, lebo žiaden robotník zo strachu pred Benderovcami nechcel vyjsť na chatu. Pokračovanie na opravách sa začalo

až v nasledujúcom roku a postupne bola opravená strecha, vodovod, rozvod elektrického osvetlenia a upravených 5 miestností pre 60 návštevníkov. V roku 1952 bol vedľa chaty odhalený pamätník partizánom a pri tejto príležitosti bola chata (na „návrh SĽUBU“) premenovaná na Chatu hrdinov Slovenského národného povstania.

Politické zmeny v roku 1948 mali dopad aj na majetkovo-právne vzťahy. V roku 1949 prešla chata do vlastníctva JTO Sokol, potom na národný podnik Turista Bratislava, neskôr na Stredoslovenské hotely Ružomberok a v roku 1971 na Československý zväz telesnej výchovy, ktorý zabezpečil prestavbu chaty. Nadstavbou sa chata zvýšila o 1 podlažie, zmenila sa dispozícia vnútorných priestorov, ako aj vstupu do chaty, ktorý bol v pôvodnom riešení nevýhodný, lebo v zimných mesiacoch býval vchod natoľko zaľúkaný snehom, že sa musel prekopávať vstupný tunel. Pre zabezpečenie ekologickejšieho elektrického vykurovania chaty, bol v rokoch 1977-1981 v dĺžke 7 km položený do zeme el. kábel z Trangošky hore na chatu. V rokoch 1986 – 1987 bola kompletne rekonštruovaná strecha, pod ktorou sa vytvorili ďalšie priestory pre skladovanie a pre núdzové ubytovanie. Chata má 48 stálych postelí v 6-tich izbách. Od jej otvorenia sa na chate vystriedalo celkom 21 chatárov. K chate nevedie žiadna vozová cesta, ani lanová doprava, zásobovaná je vynáškou a ročne nosiči vynesú cca 40 000 kg tovaru.

Matica slovenská a Klub priateľov M. R. Štefánika usporiadal dňa 21.07.1990 na chate pod Ďumbierom celonárodné stretnutie prívržencov odkazu M. R. Štefánika a pri tejto príležitosti umiestnili na chatu pamätnú tabuľu s nasledovným textom : „Na pamäť minulých i budúcich rokov prinavraciame tejto chate jej pôvodný názov Chata generála Milana Rastislava Štefánika 9.9.1923 - 21.7.1990.“ V rámci reštitúcie v roku 1995 bola chata prinavrátená majiteľovi Klubu slovenských turistov.

Dušan Kaliský

KALISKÝ, Dušan : Aj nad Ďumbierom sa zabýľskalo. -In: Bystrický Permon : Banskobystrická revue pre históriu, literatúru a popularizovanie vedy – Roč.10, č.3(september 2012), s.16. <http://www.permon.eu/resources/BP3-2012.pdf>

Aj nad Ďumbierom sa zabýľskalo...

So slávnostným otvorením Štefánikovej chaty pod Ďumbierom 9. septembra 1928 je spojená i príhoda, ktorá sa na dlhší čas stala predmetom záujmu tlače, a to nielen regionálnej, ale aj celoštátnej. Spojená je s menom známeho hudobného skladateľa z Banskej Bystrice, člena banskobystrického, neskôr radvanského odboru KČST i banskobystrického Karpathenvereinu, Viliama Figuša – Bystrého.

Tento „Figušov prípad“ má svoje pozadie v probléme neriešenia slovenskej otázky počas existencie prvej Československej republiky. Jadrom Českoslovakistickej ideológie bola teória jednotného, hoci aj dvojediného národa. Základným nositeľom československej štátnosti sa stal, dobovo povedané, „jednotný a nedeliteľný národ československý“ a celý slovenský národný život degradoval na regionálnu úroveň. Tzv. jazykový zákon legalizoval čechoslovakizmus v podobe akéhosi svojrázneho dvojazyčného národa. V českých kruhoch naďalej prevládala názor, že slovenčina nie je samostatným jazykom, ale len jedným z dialektov češtiny. Práve skutočnosť používania češtiny na Slovensku vyprovokovala V. Figuša, keď si prečítal text uvedený v pamätnej knihe chaty pod Ďumbierom. Pri príležitosti slávnostného odovzdania chaty do prevádzky, priniesli zástupcovia ústredného výboru KČST z Prahy pamätnú knihu. Nápis v knihe boli v češtine, čo sa V. Figušovi – Bystrému nepozdávalo a preškrtnul ich a do knihy napísal „po slovensky“ a „veď sme na Slovensku“.

Podľa vyšetrovacieho listu polície, sa V. Figuš – Bystrý dopustil 9. septembra 1928 „rušenia všeobecného pokoja tým, že počas slávnostného odovzdania Štefánikovej chaty verejne pred zástupom vykrikoval, že češtinu na Slovensku neuznáva.“ Ďalej sa v zápisnici uvádza, že kniha kolovala medzi účastníkmi slávnosti, aby sa do nej každý podpísal a tak sa dostala do rúk Viliama Daniela Figuša, ktorý urobil zmienené škrtky a poznámky. Potom knihu odhodil na stôl v kuchyni chaty a vyšiel pred budovu a zúrivo kričal: „Ja češtinu na Slovensku neuznávam!“. Keď potom Alojz Lutonský (tajomník tatranskej komisie KČST) podišiel k V. Figušovi a ukazoval mu poškodenú knihu, vytrhol mu ju V. Figuš z ruky, údajne ju hodil o zem a odišiel. Po tomto čine došlo k slovným potýčkam medzi prítomnými „a niektorí Slováci sa nechali strhnúť k nemiestnej kritike pomerov Čechov a Slovákov..., takže počiatočná radostná slávnostná nálada zúčastnených sa zmenila v nechutnú národnostnú štvanicu“.

Veliteľ četníckej stanice v Malužinej vo svedeckej výpovedi uviedol, že videl neznámeho muža, oblečeného v šedom športovom úbore, menšej zavalitej postavy, so šedivými vlasmi a fúzmi a okuliarami, ktorý držal v rukách knihu z turistickej chaty, rýchlo v nej listoval a hlasno hovoril: „To je pre Slovákov na Slovensku veľká urážka, že tam nie sú knihy písané v slovenskom jazyku, keďže Ďumbier nie je nikde v Čechách pri Prahe, ani v Paríži, ale v strede Slovenska. O to sa ja postarám, aby tu boli knihy slovenské, ako je nariadené vládou“.

Podobne sa o tejto udalosti vyjadrovali i ďalší očití svedkovia.

Podľa správy četníckej stanice v Banskej Bystrici zo dňa 26. októbra 1928 V. Figuš – Bystrý vypovedal, že sa osláv zúčastnil ako člen výboru odboru KČST v Radvani nad Hronom. Asi o 14. hodine, keď sa zhromaždení rozchádzali, sadlo si asi 1 000 účastníkov na trávnik pri útulni. V. Figuš sedel neďaleko chaty a obedoval, keď mu niektorý z prítomných podal pamätnú knihu, v ktorej bola i ceruza. V. Figuš otvoril knihu a zapísal do nej svoje meno, začal v knihe listovať a zistil, že nápis na prednej doske bol český – Pamětní kniha československých turistů. Nápis prepísal do slovenského znenia a pod titul atramentovou ceruzou dopísal: „Prečo nie po slovensky, sme predsa na Slovensku“.

Potom nahliadol do knihy a našiel český text, pravidlá a poučenie vytlačené na celej strane. Tento text preškrtnul ceruzkou a podal knihu ďalej na podpis. O čosi neskôr spozoroval obďaleč asi päť mužov o niečom sa rozprávať. Tušil, že hovoria asi o jeho škrtaní v knihe, preto podišiel ku nim a povedal, že knihu poškrtal on, Figuš. Jeden z prítomných, pravdepodobne Čech, podal knihu V. Figušovi do rúk a povedal mu, aby si

takto poškrtnú knihu zanesol do chaty sám. V. Figuš mu na to odvetil, že ju neodnesie, lebo ju nepriniesol. Keďže knihu nechcel do útulne zaniešať nik, spustil ju na zem, pritom však V. Figuš poprel, že by ju bol hodil o zem, len ju voľne pustil.

Neskôr sa V. Figuš stretol s verejným notárom dr. Jurajom Janoškom z Trnavy (organizátor turistiky, brat M. Janošku zakladateľa časopisu Krásy Slovenska), ktorý mu dohovárať a povedal mu, že ak bol nespokojný s českým textom, mal prípad oznámiť písomne v tlači. V. Figuš mu nato odpovedal, že tak robí už 10 rokov, ale bez úspechu a na záver dodal: „Preto, keď sa Vy, veľkí Slováci nepostaráte o to, aby bola slovenčina rešpektovaná, tak sa postaráme my malí“. V. Figuš prehlásil, že ho k tomuto počínaniu nevedla nenávisť voči českému národu a českému jazyku, ale, aby sa slovenčina ako úradný jazyk rešpektovala na Slovensku samotnom. Svoje konanie odôvodňoval tým, že keďže chata bola novopostavená, mala byť aj pamätná kniha v slovenčine, už vzhľadom na cudzinecký ruch, aby sa predovšetkým Maďari neposmievali Slovákom, že akú to majú na Slovensku slobodu, keď sú verejné nápisy české. Kniha sa podľa neho mala stať svedectvom, že krajina pod Ďumbierom je slovenská. Na svoju obhajobu V. Figuš dodal, že knihu poškrtnal v hneve nad tým, ako sa 10 rokov márne dožadoval od ústredia KČST o tabuľky turistických ciest a značení v slovenčine.

V. Figuš vo svojom proteste nezostal osamotený. V knihe nolažníkov na Štefánikovej chate sa našla pripomienka Igora Rupeldta, hoci on sám bol Čech, z Bratislavy: „Zazlievam ústrediu, že tlač nie je slovenská, ale česká a francúzska, je to netaktnosť voči bratom Slovákom“. Súd sice Viliama Figaša – Bystrého pozbavil viny a oslobodil ho, ale prípad mal pre jeho osobu nepríjemné dozvuky v tlači, najmä banskobystrickej. Na incidente pod Ďumbierom treba vidieť, že ako prví urobili chybu českí funkcionári, ktorí dali vyhotoviť pamätnú knihu v češtine. Ktovie, či by podobný incident nenastal v Čechách, keby podpredseda KČST, Slovák, dal pre niektorú z tamajších chat vyhotoviť pamätnú knihu chaty v slovenčine.

V tlači ako prvé zareagovali Hronské noviny. Autor článku venovanému V. Figušovi sa vyjadril, že jeho čin hrubým spôsobom urazil český národ, upozornil V. Figaša na to, aké postavenie získal za republiky a vyčítal mu jeho predprevratovú činnosť – bitie žiačok za používanie slovenčiny, vedenie domácnosti v maďarskom duchu, štúdium syna na nemeckom ústave už po prevrate.

V. Figuš odpovedal dlhým článkom v Národných novinách, v ktorom svoje konanie zdôvodňoval obranou slovenských záujmov a popieral v Hronských novinách uvedené skutočnosti. Tlačový orgán HSLŠ „Slovák“, jednanie V. Figaša schvaľoval.

Keď vásne trochu opadli, Pohronský Hlásnik túto „aféru“ trochu sofistikovane uzavrel: „Desať rokov my Česi a Slováci chodíme denne okolo maďarskej dosky zasadené na kláštore (na Dolnej ulici) na pamäť slovenského spisovateľa M. Bela a to nám nikomu doposiaľ nezavadzalo. Ved' sa nepretvarujeme, v skutočnosti nám na týchto veciach príliš nezáleží. To len tak robíme, aby sa nepovedalo. Ani Ďumbierska kniha, ani Belova doska nám nekazí spánok“.

Z jednotlivých článkov a reakcií v tlači vidno, ktoré zo spomenutých novín patrili do toho-ktorého politického tábora. Rozhodujúce politické strany pôsobiace na Slovensku sa snažili z tejto kauzy vytĺcť vo svoj prospech politický kapitál. Československí orientovaní periodiká videli vo Figašovej osobe štvavého nacionalistu, ba až šovinistu, kým periodiká autonomistického tábora vyzdvihovali jeho konanie pozitívne v národnom duchu, ako obhajcu slovenských záujmov. Možno len trpkou skonštatovať, že otvorenie prvej vysokohorskej chaty na strednom Slovensku zatienilo politikárčenie a partikulárne záujmy oboch súperiacich politických táborov a tým sa akosi potlačil skutočný celospoločenský význam tejto udalosti.

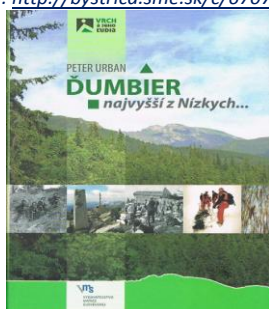
Dušan Kaliský

HOBL, Jozef : Hor sa na Ďumbier. - In: Bystrický Permon : Banskobystrická revue pre históriu, literatúru a popularizovanie vedy – Roč.10, č.2(september 2012), s.12.- Humoristická črta napísaná z príležitosti polozenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom, ktorá bola pôvodne uverejnená v Hronských novinách 2.8.1923.

HERCHL, Miroslav : Rokovanie o tatranských chatách. - In: Krásy Slovenska.-Roč.89, č.7-8(2012),s.80-81. – Na Chate MRŠ pod Ďumbierom sa 25-26.4.2012 stretli zástupcovia vlastníkov piatich tatranských chat KST a SHZ IAMES s nájomcami-chatármi z Chaty MRŠ pod Ďumbierom, Téryho chaty, Zbojníckej chaty, Chaty pri Zelenom plese a Chaty pod Rysmi. Predmetom rokovania bol stav objektov, posúdenie potrebných investícií a termínov.

URBAN, Peter : Ďumbier - najvyšší z Nízkych. – Martin : Matica slovenská, 2012. – 156 s. - inf.o publikácii : ŠIPOŠOVÁ, Eva : Najvyšší z Nízkych má svoju knihu. – (19.2.2013). – In: <http://bystrica.sme.sk/c/6707588/najvyssi-z-nizkych-ma-svoju-knihu.html>

2013

23.3.2013 Foto: Daniel Manduch

<http://horehronie.sk/sk/kalendar/stretnutie-na-chate-gen-m-r-stefanika-pod-dumbierom/>

BANKO, Ján: Zibrínovci. – (24.1.2013) – Pri tomto príspevku je aj fotografia z roku 2003, na ktorej je Zdeno Zibrin spolu s dcérami prvého chatára chaty pod Ďumbierom Róberta Petrlu – Jolky a Hany Petrlovej. - In:

http://www.james.sk/articles.asp?portal_id=1&pageid=15&id_dependency=7847&akcia=1

Zdeno Zibrin so sestrami Jolou Pospíšilovou a Hanou Roubalovou (rod. Petrlové). Foto: Igor Koller.

2014

VALÚCH, Dušan : Novinka v kalendári podujatí KST 2014. - In: Krásy Slovenska.-Roč.91, č.5-6(2014),s.77. – Stretnutie turistov v Chate gen.M.R.Štefánika(1740 m), 19.7.2014 organizuje RR KST Banská Bystrica, Sekcia pešej turistiky KST BA spolu s mestom Brezno a Spoločnosťou M.R.Štefánika z Lipt.Mikuláša.

KHANDL, Ladislav : Chata M.R.Štefánika.- In: Ako vznikali turistické chaty a útulne na Slovensku.-Poprad : Vydavateľstvo Region Poprad, 2014. -s.132-134. – História chaty, dobové fotografie.

BARTÁNUS, J.: Turisti si uctili výročie M.R.Štefánika a jeho chaty. - In: Krásy Slovenska.-Roč.91, č.11-12(2014),s.76 + foto.

2015

Výberové konanie na nájomcov tatranských chát sa konalo 16. septembra 2015. -Chata M. R. Štefánika: Igor Fabricius

BUBELÍNY, Ivan: Uctili si pamiatku generála Štefánika.- In: Krásy Slovenska. – Roč.92, č.9-10(2015), s.77- stretnutie na chate pod Ďumbierom

2016

BARTÁNUS, Jaroslav : Stretnutie v Štefáničke. – In: Krásy Slovenska. – Roč.93, č.9-10(2016), s.76-77. – Spoločnosť M .R.Štefánika pri Dome Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši – spomienková slávnosť na Chate M.R.Štefánika pod Ďumbierom 16.7.2016.

2017

BUBELÍNY, Ivan : Štefánikovské stretnutie pod Ďumbierom.- In:Krásy Slovenska.- Roč.94, č.9-10(2017),s.78.-obr. –Dňa 15.7.2017 organizovala Spoločnosť M.R.Štefánika v spolupráci s KST Štefánikovské stretnutie turistov a horských záchranárov.

2018

URBAN, Peter : Dvakrát Štefánička / Peter Urban, Dušan Valúch.- In:Krásy Slovenska.-Roč.95,č.11-12(2018),s.74-75.-Slávnostné odhalenie pamätnej tabule Zola Palugaya 8.9.2018 a slávnosť 90.výročia chaty 22.9.2018. Pri príležitosti 90.jubilea chaty, odovzdal predseda KST P.Dragúň Plaketu KST šiestim ľuďom, ktorí sa v posledných rokoch najviac zaslúžili o chatu – stavitel Pavol Giertl, Miroslav Komzala, Jaroslav Murín, Igor Fabricius, Anna Krištofová a Miroslav Herchl. Zástupcovia KST sa stretli aj s architektom Karolom Ličkom a prerokovali plánované ďalšie úpravy chaty.

Tohtoročný september sa na Chate M. R. Štefánika pod Ďumbierom niesol aj v znamení dvoch významných udalostí. Začiatkom septembra odhalili pamätnú tabuľu tragicky zosnulého umelca Zola Palugayaya. Koncom mesiaca sa zase uskutočnilo stretnutie pri príležitosti 90. výročia fungovania chaty.

text a foto: Peter Urban a Dušan Valúch

ktorý za Miestny odbor Matice slovenskej v Brezne realizovala Ivana Kružliaková a za Horehronské múzeum v Brezne Ivica Kríštofová. Partnermi projektu boli Múzeum Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši, Banskobystrický samosprávny kraj, Oblastné organizácie cestovného ruchu Liptov a Klaster Horehronie.

V jubilejnom roku 2018, pri príležitosti 120. výročia umelcovho narodenia, pripravilo Horehronské múzeum (v jeho priestoroch vystavoval Zolo Palugayay s Milošom A. Bazovským poslednýkrát v roku 1935) na letnú turistickú sezónu výstavu jeho diel Z posolstva Zola Palugayaya, na ktorej

▲ Chata M. R. Štefánika z Kráľčieho a pamätná tabuľa Zola Palugayaya
▼ Mužská spevácka skupina Krnohári z Brezna

Prvá akcia sa uskutočnila v sobotu 8. septembra 2018, keď v blízkosti chaty odhalili pamätnú tabuľu Zolovi Palugayayovi (1898 – 1935), jednému z najvýznamnejších predstaviteľov modernej slovenskej maľby, grafiky a kresby, ktorý neďaleko chaty tragicky zahynul. Podvečer 17. septembra 1935 prišiel na chatu „zvečňovať krásu divých končiarov a hlbokých dolín Nízkyh Tatier“. Nasledujúci deň za nepriaznivého hmlistého počasia z chaty odišiel a odvtedy bol nezvestný. Umelcov zmlúvanie vyvolalo rozličné dohady a spekulácie. Až v júli 1936 našiel jeho telo pod skalnatým zrázom Kráľčieho, necelých 400 metrov od chaty, pastier oviec Ján Kozák.

Odhalenie tabule bolo vyvrcholením trojročného projektu Pocta Palugayayovi.

uviedli do života rovnomenú publikáciu z pera popredného výtvarného teoretika a znalca umelcovho diela profesora Ľudovíta Petráňského.

Pretože osobnosť Zola Palugayaya spája Liptov (narodil sa v Bodiciach) a Horehronie (zahynul neďaleko Chaty M. R. Štefánika), podujatie sa konalo ako spoločné stretnutie Brežňanov a Liptákov. Na chatu prišli v hojnom počte z oboch strán pohoria a na poludnie sa zhromaždili pred tabuľou, ktorá je umiestnená na skalnej rímse neďaleko chaty, je dobre viditeľná z turistického chodníka. Autor jej vizuálu i modelu Karol Ličko, úspešný autor viacerých grafických návrhov pamiatkových mincí a medailí, sa inšpiroval motívom Palugayayovho obrazu Krajina s kvetmi – Nirvána z roku 1930.

Pozdrav od vnúky a vnučka Zola Palugayaya odovzdal prítomným rodinný priateľ Vladimír Húška. Po prihovorech zástupcov oboch miest i organizátorov podujatia (Miestneho odboru Matice slovenskej v Brezne, Horehronského múzea v Brezne a Múzea Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši) odhalili tabuľu Martin Weiss a Janka Šuníková, dcéra Jána Weissa. Oba bratia ešte v roku 2008 spracovali zámer vyhotovenia a inštalácie pamätnej tabule. Podujatie obohatila vystúpením mužská spevácka skupina z Brezna, ženská spevácka skupina z FS Bukovinka z Bravčova, Milan Štromko a Ján Svetlan Majerčík z Liptovského Mikuláša. Účastníci dostali publikáciu Posolstvo Zola Palugayaya a magnetku venovanú tejto príležitosti.

Vô vestibule chaty bol nainštalovaný aj informačný panel o živote a diele maliara, ktorý neďaleko nej našiel svoju smrť.

V sobotu 22. septembra bolo na chate opäť rušno. Konala sa tu malá, neformálna slávnosť na počesť toho, že Chata M. R. Štefánika už 90 rokov funguje na hrebeni Nízkyh Tatier ako spolahlivý azyl turistov.

Chatár Igor Fabricius so svojím kolektívom pripravili pohostenie z regionálnych špeciálí, aby si aj takto uctili niekoľko desiatok hostí, ktorí v ten deň napriek zhoršenému počasiu prišli zavíňať chatu k okrúhlemu jubileu. Za Klub slovenských turistov, majiteľka chaty, sa na oslave zúčastnila delegácia výkonného výboru na čele s predsedom

KST Petrom Dragúňom, ktorého spravádzali Vlado Gabríš, Jozef Polomský, Miroslav Herchl a Dušan Valúch. Miroslav Herchl vo svojom prihovore zrekapituloval históriu chaty od roku 1928 po súčasnosť. Po ňom sa prítomným krátko prihovorili domáci chatár Igor Fabricius a RNDr. Ľuboš Čillag, riaditeľ správy NAPANT-u. Plaketa KST, udeľnú k výročiu, odovzdal Peter Dragúň šiestim ľuďom, ktorí sa v posledných rokoch najviac zaslúžili o to, že chata je napriek úctyhodnému veku stále v dobrej kondícii – stavitelovi Pavlovi Gierťovi (BIPA), Miroslavovi Komzalovi (Rheinink SK, s. r. o.), Jaroslavovi Murinovi (EKOCLIM), Igorovi Fabriciovi (chatárom je tu od roku 1991!), Anne Kríštofovej a Miroslavovi Herchlovi. O dobrú náladu sa starali muzikanti ľudovej hudby Nátrava z Čierneho Balogu, prítomných potešili aj suveníry – magnetka chaty s motívom jubilea.

Stretnutie na chate však nebolo iba nostalgickým pohľadom do minulosti. V predvečer slávnosti sa zástupcovia KST v prítomnosti chatára stretli s architektom Karolom Ličkom pri dôležitej diskusii o priestorových, technických a finančných limitoch plánovaného rozširovania kuchyne a jedálne. Cieľom je, aby aj v ďalších rokoch dokázala chata kapacitne uspokojiť všetkých návštevníkov, a to aj v hlavnej sezóne, čo terajší stav už celkom nezaručuje. ●

▲ Magnetka k 90. výročiu fungovania chaty

▼ Pohostenie na chate

DOLŇANOVÁ, Monika : Na Ďumbieri odhalili pamätnú tabuľu maliarovi, ktorý tu tragicky zahynul. -(9.9.2018)- In:

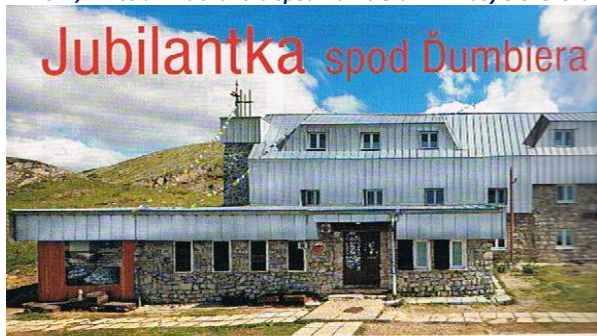
https://mybystrica.sme.sk/c/20909701/na-dumbieri-odhalili-pamatnu-tabulu-maliarovi-ktory-tu-tragicky-zahynul.html#storm_gallery_103623 - Maliarovi Zolovi Palugayayovi slávnostne odhalili pamätnú tabuľu pri Chate M. R. Štefánika.

FAJČIKOVÁ, Kveta: Pod Ďumbierom nainštalovali nové zábrany. Cieľom je zabrániť ďalšej erózii. - (31.7.2018). - In:

<https://mybystrica.sme.sk/c/20882082/pod-dumbierom-nainštalovali-nove-zabrany-cielom-je-zabranit-dalsej-erozii.html>

Výrazná erózia a následné deštruktívne procesy na časti turistickej trasy od chaty M.R. Štefánika na Ďumbier viedli už v roku 1993 k tomu, že ju museli uzavrieť.

text: Miroslav Herchl
foto: Ján Gálanda, archiv RHEINZINK, Igor Fabricius a Miroslav Herchl

Pôvodne útulňa, neskôr chata, ktorá vo svojej histórii viackrát menila svoj názov. Familiárny názov „Štefánika“ ju však sprevádza počas celej existencie. 9. septembra 2018 uplynulo 90 rokov od jej slávnostného otvorenia.

Prvé úvahy o postavení útulne či chaty v turisticky atraktívnej oblasti Ďumbiera spadajú do obdobia na prelome 19. a 20. storočia. Už v roku 1902 sa podarilo zvoľenskej sekcii Ťhorského karpatského spolku postaviť a 24. augusta 1903 aj slávnostne otvoriť tesne pod vrcholom Ďumbiera chatu v miestnej žuľy, ktorú pomenovali Karlovou ochrannou chatou. Opravili k nej aj prístupovú cestu. Chata však nemala dlhé trvanie. Pre obyvateľov osád z prístupových dolín predstavovala konku-renciu v ubytovaní turistov. Chata bola často úmyselne poškodzovaná a vykrídaná a vyžadovala časté opravy. V období prvej svetovej vojny starostlivosť o ňu prirodzene poklesla, chata postupne chátrala a ku koncu vojny zostali z nej iba ruiny.

Prísnosť atmosféry povojnových rokov v novovzniknutom štáte, ktorá priala i rozvoju turistiky, sa prejavila aj v oblasti Nízkyh Tatier. V roku 1923 aktívni členovia česť-čestvého Odбору KČST Ďumbier vyšli s iniciatívou vybudovať novú chatu pod Ďumbierom.

Už v nasledujúcom roku sa konala na Ďumbieri dôležitá schôdza zástupcov turistických odborov z Pohronia i líptovskej strany Nízkyh Tatier, na ktorej spolu so zástupcami česť-čestvého KČST vybrali aj miesto, kde by chata mala stáť. Potom už nálada nabrala rýchly spád. Na organizáciu výstavby sa podujali odbory KČST v Podhrozeví a Brezne, výbor Stredoslovenskej župy KČST rozbehol kampaň na získanie príspevkov na výstavbu. Hlavný vklad poskytl Ústredie KČST, mesto Brezno darovalo pozemok a drevo na stavbu, pripísala Stredoslovenská župa KČST, odbory KČST a aj redakcia, vtedy ešte mladého časopisu Krásy Slovenska dala k dispozícii svoj príspevok vo forme turistických sprievodcov a prvých ročníkov časopisu.

Pozvanie na slávnosť položená základného kameňa stavby, ktorá sa konala 20. júla 1924, prijalo okolo pol tisíciky ľudí, vrátane významných hostí. Slávnostný prejav predniesol Dr. Juraj Slávik, predseda Stredoslovenskej župy KČST.

Stavebné práce sa začali o necelý rok – v júli 1925. Výstavbu však hneď od začiatku sprevádzali problémy, vyplývajú z nadmorskej výšky stavby 1 740 m. Vynáška materiálu bola náročná, práce komplikovali skalnatý terén, časté výkyvy počasťa, prudké dažde a víchlice, silné mrazy. Ani obstaranie stavebnej firmy a robotníkov, ochotných pracovať v takýchto podmienkach, nebolo jednoduché. V neľahkej situácii významnú podporu stavebe poskytla armáda, ktorá okrem vojakov zabezpečila aj kone a melice na vývoz stavebného materiálu. Jednotka spadala pod velenie generála Radolu Gajdu, veliteľa 11. pešej divízie v Košiciach. Gajda v tom čase spolu so staviteľom Ing. Jozefom Šašinkom, stavbyvedúcim a neskôr prvým chatárom Robertom Petrom pomenovali vznikajúci objekt na Útulňa Milana Rastislava Štefánika. Napriek spomenutým ťažkostiam i nečakanému odvolaniu vojenskej jednotky zo stavby práce na útulni v priebehu nasledujúcich troch rokov úspešne napredovali, i keď aj z finančných dôvodov museli stavebný projekt niekoľkokrát upravovať. Objekt dokončili v letných mesiacoch v roku 1928

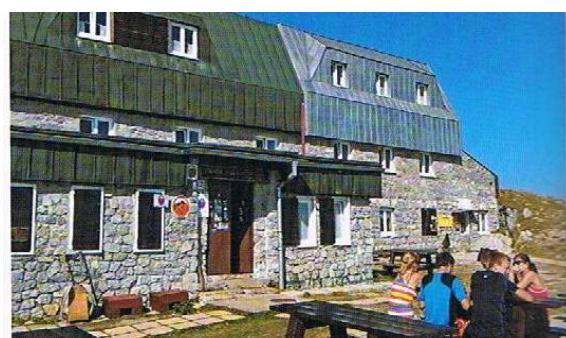
a slávnostne otvorili 9. septembra 1928 za účasti viac ako 1 500 priaznivcov. Písomné materiály, ako aj výpovede priamych aktérov, funkcionárov i pamätníkov z tohto obdobia sa líšia vo funkčnom zaradení ukončenej stavby i v jej názve. V spomínaných dokumentoch sa najčastejšie uvádza ako Štefánikova útulňa pod Ďumbierom, mnohí ju však už v tom čase nazývali chatou. Za pravdu im dal aj nasledujúci spôsob jej využívania, lebo hneď od otvorenia mala stálo chatára a služby návštevníkom poskytoval personál.

Vráťme sa však k samotnému slávnostnému otvoreniu. Okrem početnej účasti a významných hostí mu zvlášť punc dodalo aj to, že sa konalo pri príležitosti 10. výročia vzniku Československej republiky a 40. výročia vzniku KČT, ktorého pokračovateľom sa stal KČST.

Pozdravný telegram účastníkom poslal aj prezident Československej republiky T. G. Masaryk. Hlavné príhovory predniesli zástupcovia za Ústredný výbor KČST, Stredoslovenskú župu KČST a Slovenskú komisiu KČST: Václav Jenček, Viliam Paulíny a Gustáv Nedobý. Zazneli chate úspešný štart do života, čo sa aj ťažko stalo realitou.

Chatár Petrá s manželkou a personálom, ktorý sa formoval už počas stavebných prác, tvorili výborný kolektív a návštevníci sa pri ňom dobre cítili. Chata bola najprv otvorená len počas víkendov, ale záujem ľudí si čoskoro vyžiadala celotýždňovú prevádzku. K dispozícii návštevníkom bolo 40 lôžok v dvoch nocľahárňach a styroch izbách. V jedálni sa podávali chutné domáce jedlá, k nim kvalitné vína alebo čapované pivo. Záujem o prenocovanie časom stále vzrastal a v polovici tridsiatych rokov si vyžiadala nadstavbu objektu nad jedlenskou časťou. Kapacita chaty sa zvýšila o päť izieb. Po vzniku Slovenského štátu prešla Štefánikova chata do vlastníctva Klubu slovenských turistov a lyžiarov, tak ako aj ostatné majetok

▼ Martináci a tisovskí turisti pred chatou v auguste 1939

▲ Chata v roku 2015
► Pohľad z terasy chaty
► ► Oprava strechy v roku 2016

KČST na Slovensku. Návštevnosť chaty poklesla aj v dôsledku straty českej klientely. S nástupom vojnových rokov už bola využívaná len niekoľko dní v týždni. Po vypuknutí Slovenského národného povstania chata zohrala významnú úlohu v protifašistickom odboji. V jej okolí operovali viaceré partizánske jednotky, ktoré sa tu koncom októbra a v novembri 1944 niekoľkokrát stretli v ťažkých bojoch s nemeckými jednotkami. Chata vyšla z bojov ťažko poškodená, ale na rozdiel od neďalekej chaty Trangoška unikla fatálnemu osudu. Smrteľné zranenia v priebehu bojov v okolí chaty však utrpeli piati partizáni, ktorých mená pripomína pamätná tabuľa na pomníku pri chate.

Obnova hospodárstva krajiny v prvých povojnových rokoch sa prejavila aj v novej výstavbe a opravách turistických chat v majetku KSTL. S významnou brigádnicou podporou sa podarilo Štefánikovu chatu v priebehu rokov 1946 až 1948 úspešne opraviť. Zo svojho opraveného majetku sa však členovia KSTL netešili dlho. Po politických zmenách v roku 1948 nový režim smereval k jednotnej telovýchove. KSTL zrušili a jeho majetok dostali postupne do správy viaceré štátne organizácie. S nimi sa častejšie menili aj chatári, ale chata si aj v týchto politicky zložitých časoch udržala priateľskú

a nezávislú atmosféru. Politická klíma päťdesiatych rokov sa podpísala aj na zmene názvu chaty, keď ju premenovali na Chatu hrdinov SNP.

Chatári aj v nasledujúcich rokoch dokázali s pomocou nosičov i koníkov zásobovať chatu základnými potravinami a najnutnejšími potrebami. Na významnejšie zlepšenie vybavenia a komfortu pre návštevníkov i personál si však chata musela dlhšie počkať. Až v rokoch 1973

až 1975 uskutočnili na nej väčšiu rekonštrukciu, neskôr položili aj elektrický kábel z doliny od Trangošky, aby chata nebola odkázaná len na dieselagregát. Významnou rekonštrukciou prešla v rokoch 1986 až 1987, keď chatu rozšírili o nadstavbu, dostala novú medenú krytinu a pribudol aj bufet pod terasou. Chatárom bol vtedy Stanislav Poliak, ktorý práce organizačne viedol aj sa na nich aktívne podieľal. Kapacitne sa chata prispôbila narastajúcemu záujmu návštevníkov a nasledujúce úspešné roky umlčali kúvčie hlasy o stratovej prevádzke. Krátko po Ťežkej revolúcii, v roku 1990 dostala chata späť svoj pôvodný názov, čo pripomína aj busta s tabuľou na prieleli chaty, venovaná M. R. Štefánikovi. Chatu M. R. Štefánika získali späť do vlastníctva turisti – konkrétne Klub slovenských turistov, ktorý je jej vlastníkom aj v súčasnosti. Od roku 1991 je chatárom Igor Fabricius, ktorý postupnými úpravami interiéru priebežne zlepšuje komfort celého objektu. Významnou investíciou v posledných rokoch bola výmena strechy na celej chate. Na jar roku 2014 víchrica strhla čas medenej krytiny a obnažila aj strešné trámy, poškodené zatekaním na viacerých miestach strechy. Zostavená odborná komisia posúdila technický stav a odporučila výmenu poškodených trávov, zateplenie celej strechy a kompletne pokrytie krytinou z titan-zinkového plechu RHEINZINK. V dvoch etapách v rokoch 2014 a 2016 chatár Igor Fabricius a predseda majetkovej komisie KST Miroslav Herchl s podporou výkonného výboru a ústrednej rady KST pripravili a organizačne zabezpečili realizáciu tohto zámeru. Objekt

získal jednotný kompaktný vzhľad a drobné úpravy strešných konštrukcií umožnili lepšie využitie podkrovných priestorov.

Chata dnes disponuje celkovo 70 lôžkami v šiestich osemposteľových izbách na 1. poschodí a v styroch izbách na 2. poschodí s dvoma až ôsmimi lôžkami. Sociálne zariadenia – sprchy a WC sú na chodbách. Kuchynia a jedáleň prispievajú k príjemnej horskej atmosfére. Vo vstupnej chodbe sa z nástenných panelov možno dozvedieť čo-to o histórii chaty. Obľúbený cieľ s pestrú ponukou jedál i nápojov hlavne cez víkendy len s námahou odoláva náporu návštevníkov. Preto Klub slovenských turistov pripravuje projekt rozšírenia kuchyne a jedálne pristavbou. Chatu zásobujú nosiči, metrovica z doliny od Trangošky každoročne ochotne porýňajú návštevníci, ktorí sa radi pochvália svojou zdatnosťou a hore ľah čaká odmena – horský čaj.

Výhodná poloha na križovatke turistických značkových trás umožňuje prístup na chatu z viacerých strán: po zelenej značke z Trangošky, žltou značenými trasami z Mýta pod Ďumbierom a z Vyšnej Bole, hrebefovou magistrálou po červenej z oboch strán – od Chopku alebo zo sedla Čertovica a modro značenými trasami od chaty Kosodrevina alebo z Líptovského Jána.

A čo začať oslávenkyňi k deväťdesiatke? Aby ďalšie desaťročia poskytovala ochrannú náruč v nepohode, aby návštevníci naďalej vstupovali do nej v radosťom očakávaní dobre poskytovaných služieb a tešili sa z jej prívetivej atmosféry s ústretovým personálom a výbornou kuchyniou. ●

2019

URBAN, Peter: Lyžovačka na Ďumbieri pred sto rokmi. - In: *Krásky Slovenska*.-Roč.96,č.3-4(2019),s.54-56.- O histórii lyžovania na Ďumbieri a o popise lyžiarskych trás v prvých vydaniach sprievodcovskej literatúry.

Spoločenské stretnutie pri príležitosti 139.výročia narodenia M.R.Štefánika 20.júla 2019 na Chate gen.M.R.Štefánika pod Ďumbierom. Pozvánka.- In: *Krásky Slovenska*.-Roč.96,č.7-8(2019),s.7

2020

BUBELÍN, Ivan: Stretnutie na Štefáničke.- In: *Krásky Slovenska*.-Roč.97,č.9-10(2020),s.78, foto. – Podujatie k 140.výročíu narodenia gen.M.R.Štefánika sa konalo 25.júla 2020 na Štefánikovej chate pod Ďumbierom.

ŠÍPOŠOVÁ, Eva : Vianočná pošta. Vianočný telegram dorazil aj na Štefáničku. Spod snehu jej vtedy trčal iba komín.-In:*Krásky Slovenska*.-Roč.97, č.1-2(2020),s.48-49, foto. – Milan Pivovarci z Brezna rozpráva príbeh svojho otca, ktorý v zime roku 1928 doručil chatárovi Robertovi Petrlovi telegram na Štefánikovu chatu.

Vianočná pošta

Vianočný telegram dorazil aj na Štefáničku. Spod snehu jej vtedy trčal iba komín

text: Eva Šípošová, foto: archív Milana Pivovarcího
stará pohľadnica: archív Ladislava Khandla

Zima v roku 1928 bola na Chate generála Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom výnimočná. Nielen poriadnou snehovou nádielkou, ale aj odhodlaním muža, ktorý sa zamiloval do miestnej poštarčky a rozhodol sa doručiť telegram vysoko do hôr namiesto nej.

Dnes už 82-ročný Milan Pivovarci z Brezna v detstve so zatiaľtným dychom počúval niekdajšie rozprávania svojho otca, ktorý sa pri výstupe na Štefáničku brodil po pás v snehu.

Poznal najkratšiu cestu

Ernest Pivovarci pochádzal z chudobnej rodiny, ktorá sa usadila na južných svahoch Nízkych Tatier v rázovitej horskej obci Jarabá. V Brezne sa vyučil za kolára, zamestnal sa v Podbrezovej a tak sa pomaly pretikal životom. V tom čase sa miestnym remeselníkom naskytla príležitosť privyrobiť si na dosť drahú

V tom čase sa v Mýte pod Ďumbierom zvyklo stretávať mládež a práve tu mladého Ernesta zasiahol Amorov šíp. Zahľadel sa do miestnej poštarčky, s ktorou si ihneď padli do oka. „Dneš chodila pešo z Mýta cez Bystrú do Podbrezovej, čo je takmer desať kilometrov, na poštu vyzdvihla pre Mýtanov zásielku, aby ich ešte v ten istý deň rozniesla po jednotlivých domoch.“ spomína dnes na svoju mamu Milan Pivovarci.

Stalo sa však, že pred Vianocami prišiel telegram pre stavbyvedúceho a chatára čerstvo otvorenej Štefánikovej Róberta Petru, ktorý na nej zostal bývať aj počas zimy. „Mamka telegram prevzala na poštu v Podbrezovej, doniesla ho do Mýta a, samozrejme, zostala v rozpakoch, čo s ním, keďže ho bolo treba doručiť vysoko do hôr.“ Riešenie sa však našlo. Otec pána Pivovarcího vďaka letnej brigáde na stavbe dokonale poznal terén a cestu Mlynnou dolinou, takže sa ponúkol, že zásielku doručí namiesto nej.

dnes už legendárnej Štefánikovej chaty v sedle pod Ďumbierom. „Potrebovali pracovnú silu a tak tam zruční všestranni robotníci z Mýta. Bystrej, Jarabej, ale aj z Liptova našli uplatnenie. Medzi nimi aj môj otec“, približuje Milan Pivovarci s dobovou fotografiou v ruke.

Keďže v robote s drevom sa jeho otec skutočne vyznal, staval prevažne lešenia a robil všetky potrebné tesárske a stolárske práce. Partia dvanástich robotníkov chodievala do hôr spravidla na týždňovky, no Ernest mal v porovnaní s ostatnými jednu veľkú výhodu. Domov to mal relatívne blízko, „Jeť štyri hodiny chodže Mlynnou dolinou. Ale aký by to bol príbeh bez lásky?

Po niekoľkohodinovom výstupe, počas ktorého sa musel miestami brodiť po pás v snehu, dorazil do sedla, kde mala stáť novopostavená turistická útulňa. Aj napriek veľkej snahe ju však nebol schopný nájsť a pomaly začal veriť tomu, že v hmlie a nepriaznivom počasi zablúdil. Zrazu zbadal, ako z jedného miesta v snehu stúpa dym. Prebrodil sa k nemu a zistil, že je to komín úplne zaviatej Štefánikovej chaty a on vlastne stojí na jej streche. Cez komín teda zakríčal dnu, či sú všetci v poriadku. Po chvíli sa cez sporák v kuchyni ozvalo: „Áno, sme, ale vchod do chaty je beznádejne zasypaný. Musíte ísť k otvoru do tunela, ktorým sa dostanete dovnútra.“ Ernest Pivovarci poslušol a vianočnú poštu tak napokon bezpečne doručil adresátovi.

„Dnes si uvedomujem, že to bol príbeh skutočne prežitý. Spojenie mojej mamky poštarčky a otca robotníka, ktorý v tom čase pracoval na chate, to bola symbolika, ktorá umožnila ten telegram doručiť.“ Čo obsahoval, zostane tajomstvom, isté však je, že tak vysoko sa dostal vďaka láske. Láske k žene a láske k horám. ●

◀ Chata Milana Rastislava Štefánika v roku 1933

▼ Partia robotníkov pri výstavbe Štefánikovej chaty. Ernest Pivovarci stojí štvrtý sprava.

**V roku 130. jubilea narodenia JUDr. Juraja Slávika
zástupcovia Školy Juraja Slávika Neresnického a jeho rodnej obce Dobrá Niva,
dňa 3. septembra 2020 umiestnili v Chate M. R. Štefánika pod Ďumbierom pamätnú tabuľu**

Juraj Slávik Neresnický

• Narodil sa 28. 1. 1890 v Dobrej Nive v rodine evanjelického farára Jána Slávika (odporcu maďarizácie, historika, osvetového pracovníka, publicistu a signatára Martiniských deklarácií v roku 1918), kde prežil krásne a radostné detstvo v kruhu rodiny, priateľov a známych, národné citiacich a pre národ pracujúcich ľudí.

• Aby nadobudol znalosti maďarčiny, chodil do školy v Gemerí, a znalosti nemčiny si rozširoval v Tešine. Studoval na gymnáziu v Banskej Bystrici (1900 – 1904), neskôr na Evanjelickom lýceu v Bratislave, kde v roku 1908 maturoval.

• Študoval prísvo v Budapešti, Berlíne a ukončil ho v Paríži v roku 1913. Už počas štúdiá pracoval ako koncipient u Emila Stodolu, začal vnímať otázky národnostného útlaku Slovákov. V roku 1913 nastúpil na vojenskú základnú službu, počas ktorej vypukla 1. svetová vojna.

• Ako študent sa začal venovať aj literárnej činnosti, začal prekladať francúzskych básnikov a preklady uverejňoval v Slovenských pohľadoch. Prekladal tiež z ruštiny, ukrajinčiny, nemčiny. Publikoval najmä poéziu v Prúdoch, ktoré redigoval v rokoch 1912 – 1914. Moja pamäť – živá kniha (1890 – 1918) je jeho rozsiahle životopisné dielo, ktoré začal písať vo Washingtone v roku 1948. Písal pod pseudonymom Neresnický.

• Prvá svetová vojna prežil v tyľovej službe ruského frontu, na jar roku 1917 bol prevzatý na taliansku frontu a pred jej koncom (v apríli 1918) bol prevzatý do centrálného zásobovacieho skladu v Budapešti. Tu mohol lepšie sledovať zahraničné dianie a znovu sa zapojiť do politickej činnosti. Pre jeho ďalší politický život bola dôležitá spolupráca s Milanom Hodžom.

• Podieľal sa na vzniku Národnej republikánskej strany roľníckej.

• 14. 11. 1918 sa stal poslancom Revolučného národného zhromaždenia v Prahe. Bol najmladší z 256-dennom zboru.

• V roku 1923 sa stal španom Pohorskej župy so sídlom vo Zvolene, potom od 8. 9. 1925 do marca 1926 pôsobil v rovnakej funkcii na čele Košickej župy.

• Od apríla do októbra 1926 bol ministrom poľnohospodárstva a správcom ministerstva pre zjednotenie zákonov a orgánov správ vo vláde Jana Černého. V roku 1929 sa stal ministrom vnútra vo vláde Františka Udržala, tento post zastával až do októbra 1932.

• V rokoch 1929 – 1935 bol zároveň poslancom Národného zhromaždenia.

• Od roku 1935 začal pôsobiť v diplomatických službách. Vo februári 1936 sa stal vyslancom v Poľsku.

• Po zániku Československej republiky v marci 1939 rezignoval na svoju funkciu a odišiel do USA. Prednášal na amerických univerzitách a medzi krajinami.

• V júli 1939 sa vrátil späť do Varšavy ako Benesov poverenec na organizovanie čs. zahraničného odboja. Po napadnutí a obsadení Poľska Nemeckom a Sovietskym zväzom odišiel v októbri 1939 cez Rumunsko do Francúzska. Tu sa stal významnou posilou zahraničného odboja. Stál pri vzniku Československého národného výboru. Po páde Francúzska sa cez Casablancu dostal do Londýna. Tu bol v júli 1940 menovaný ministrom vnútra v exilovej vláde, túto funkciu zastával až do apríla 1945. Bol tiež poverený vedením ministerstva školstva a národnej osvet.

• 30. 8. 1944 prečítal vyhlásenie čs. vlády k vypuknutiu SNP v čs. vysielaní britského rozhlasu.

• Po vojne sa stal šéfom kabinetu štátneho tajomníka Vladimíra Clementisa na ministerstve zahraničných vecí v Prahe. Spolupracoval na riešení otázky vystavovania maďarského občianstva z ČSR.

• V júni 1946 sa stal československým veľvyslancom v USA.

• Po komunistickom prevrate v Československu 1948 rezignoval na post veľvyslancu 3. 3. 1948 a zostal v exile, kde sa najskôr venoval pomoci utečencom. Stal sa exulantom, domov sa už nikdy živý nevrátil. Pracoval pre čs. demokratický exil a bol jeho významným reprezentantom. Ku koncu svojej kariéry opustil koncepciu československého národného štátu a k princípu rovnocennosti oboch národov v spoločnom štáte.

• Zomrel 30. mája 1969 vo Washingtone. Jeho urnu s popelom uložili pri príležitosti jeho 100. výročia narodenia v rodinnej hrobke na bankobystrickom evanjelickom cintoríne.

Funkcie JUDr. Juraja Slávika v čs. organizovanej turistike:

1924 – 1925 predseda Stredoslovenskej župy Klubu čs. turistov v Banskej Bystrici

1929 – 1935 1. miestopredseda ÚV KČST v Prahe

1935 – 1936 predseda ÚV KČST v Prahe. Predsedom sa stal na výročnom valnom zhromaždení 4. a 5. mája 1935 v Brne.

Významné udalosti v turistickom živote:

• položené základného kameňa chaty M. R. Štefánika pod Ďumbierom 1924

• stretnutie na pozvanie turistov v Beskydch na Veľkom polome 1935

• otvorenie chaty KČST na Lysej hore v Beskydch 1935

• otvorenie chaty KČST v Červenohorském sedle v Jeseníkoch 1935

• ocenenia zásluh JUDr. Juraja Slávika v čs. organizovanej turistike

• JUDr. Juraj Slávik ako politik a oduševnený funkcionár v československej turistike vedel vyhládkať cesty napomáhajúce rozvoju turistov. Vo svojich vystúpeniach na valných zhromaždeniach KČST pozýval českých turistov na návštevu Slovenska. Videl vo vzájomnom stretnutí sa a upevňovaní bratstva Slovákov a Čechov.

• 28. 3. 2015 – Klub českých turistov uviedol in memoriam JUDr. Juraja Slávika do SÍŇE SLÁVY ČESKÉ TURISTIKY. Uvedenie do Siene sa konalo v Prahe v Slovanskom dome na konferencii KČT. Potomcom Juraja Slávika, vnučkám PhDr. Hane Hlaváčkovej a Tatiáne Štemberovej a vnučovi Mgr. Martinovi Slávikovi, diplom odovzdal minister kultúry ČR Marcel Chládek.

• 6. 1. 2016 – Bol zapísaný ako VÝZNAMNÁ OSOBNOSŤ MESTA BANSKÁ BYSTRICA.

Slávnosť kladenia základného kameňa chaty M. R. Štefánika. V popredí reční JUDr. Juraj Slávik.

VZNIK CHATY M. R. ŠTEFÁNIKA POD ĎUMBIEROM

„Turisti sú idealisti a neuspokoja sa poznaním svojho blízkeho okolia, ale vystupujú na vrcholky, aby ďaleko videli, učia sa poznávať a tým milovať svoju vlasť a tejto láske učia aj iných. Základný kameň nech je potvrdením bratstva a jednoty československého národa.“

— JUDr. Juraj Slávik, 20. júla 1924

Turisti zo Zvolenskej sekcie Uhorského karpatského spolku postavili už v roku 1902 na Ďumbieri kamennú útulinu nazvanú Karolovu podla krstného mena predsedu Karola Csapkaya. Táto útulina bola po roku 1918 zborená. Myšlienka postaviť turistickú chatu pod Ďumbierom sa zrodila v Podbrezovej. Podporovali ju Viliam Pauliny, riaditeľ Národnej banky v Banskej Bystrici a župan JUDr. Juraj Slávik.

Slávnosť kladenia základného kameňa sa konala 20. júla 1924. Zúčastnilo sa jej prekvapujúco veľa turistov z Prahy, Uhorského Brodu, Bratislavy a iných miest. Účastníci už prichádzali 19. júla. Na železničnej stanici v Podbrezovej vyhrávala miestna fabrická dychová kapela. Nákladné autá ozdobené stuhami v národných farbách a čečinou odvádzali turistov až do obce Bystrá a potom už všetci museli ísť dve hodiny pešo. Obec postavila slávnostnú s nápisom „Vítajte námi“ a píšu županovi JUDr. Jurajovi Slávikovi Neresnickému spánile drevy odovzdali lyčicu. Vážna kráľáka z Podbrezovej na Trangošku pešo 4 – 5 hodín. Zapotení a ustatí prišli na Trangošku, kde pred vyzdobenou horárňou boli pripravené stoly a lavice. Na vyhladnutých výletníkoch čakal guláš, čapované pivo, víno a iné nápoje. Podbrezovskí hudobníci vyhrávali rezko a veselo. Pomaly sa zotmelo a asi pätnásť vatier hádzalo ružové svetlo na vysoké smreky a na okolo sediacich. Spoločnosť sa dobre bavila. Na slávnosť prišli robotníci, úradníci, vojaci, žandári, horári, inžinieri, učelia, sudcovia až z najvyššieho súdu z Brna, valasi, bačovia, politickí sekretári, šoféri, Česi, Slováci, kresťania i židia. Počítac chlad noci pobrali sa späť. V chate sa našlo len málo miest a veľká väčšina trávila noc vonku pri ohňoch. Pre len zriedka utíchnuť spoločenský ruch, veľa toho nenaspali. Po polnoci im zahrali uspanku aj bačovo gajdy. Prišli aj noví výletníci, našli známych, nuž sa veselo a hlasno vltali. Nastala tichosť a trocha si zdiemli, ale nie dlho, lebo sa začalo briezdiť. Vstali, vychystali sa na výstup a zavčas rána vyrazili. Okolo ôsmej hodiny sa stretli s Liptákmi, ktorí vystúpili vo veľkom počte Štiavnickou a Demänovskou dolinou. Po odpočinku pokračovali na vrchol Ďumbiera a kochali sa úchvatným výhľadom. O dvanásť hodine sa začala slávnosť kladenia základného kameňa chaty. Podbrezovskí spevokol zaspieval „Váno“ od Smetanu. Predseda Stredoslovenskej župy Klubu československých turistov v Banskej Bystrici, JUDr. Juraj Slávik predniesol vzletnú reč. Viliam Pauliny predniesol pozdrav menom pohorskej sokolskej župy „Detvan“. Svoje prihovory predniesli aj ďalšie osobnosti, za turistov, za mestá, firmy a spolky. Pri poklepe

Zľava: R. Piliš, J. Slávik, V. Pauliny

na základný kameň boli prednesené heslá: „Buď symbolom lásky k našej domovine“, „Buď vedetou demokracie“, „Vedeta – predsunutá vojenská hliadka“, „Od Šumavy cez Ďumbier k Tatrá“, „Zdar turistické práce“, „Sláva vzájomnosti medzi Čechmi a Slovákmi“. Ozvala sa i mohutná uchvacujúca požia Hviezdoslavova. JUDr. Juraj Slávik predniesol na žiadost prítomných Hviezdoslavovu báseň Smrť Kriváňa. Na záver dychová hudba z Podbrezovej zahrala štátne hymny. Priatelia prírody, bolo ich vyše päťsto, sa rozlúčili a rozlúčili sa na liptovskú a zvolenskú stranu.

Chatu M. R. Štefánika pod Ďumbierom slávnostne otvorili 9. septembra 1928 pri príležitosti osláv 10. výročia ČSR a turistom slúži doposiaľ. Stavebný náklad činil 780 000 Kč. Zaujímavosť: Turistom podnikajúcim dlhšie túry poskytoval nájomca sprievodcov. Po ruke boli aj poltové holby, ktoré turisti pri svojom pochode vypúšťali, a tým dávali o sebe správy. Pri zlom počasi sa na chatu zvonilo veľkým zvoncom. Chata bola vybavená sirénou a rádiostanicou. Bernardínske poy boli vycvičené na účinný zásah pri záchranných prácach.

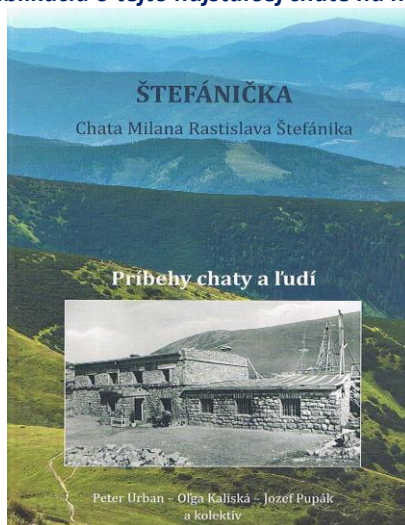

Tabuľu venovala
Základná škola s materskou školou
Juraja Slávika Neresnického
v Dobrej Nive

S finančnou
podporou obce
Dobrá Niva

V roku 30.výročia prinávratenia pôvodného názvu - Chata generála Milana Rastislava Štefánika – vyšla prvá monografická publikácia o tejto najstaršej chate na hlavnom hrebeni Nízkyh Tatier

URBAN, Peter : Štefánička. Chata Milana Rastislava Štefánika. Príbehy chaty a ľudí.
/ Peter Urban, Olga Kaliská, Jozef Pupák a kol.- Bratislava : DAJAMA, 2020. – 157 s.

Publikované informácie o publikácii :

Štefánička. Príbehy chaty a ľudí.- In: Krásy Slovenska.-Roč.97, č.11-12(2020).

text: Daniel Kolář, foto: Karol Demuth, Peter Urban, archív Viliama Paulinyho
a Zbierkový fond fotografií Horehronského múzea v Bielej

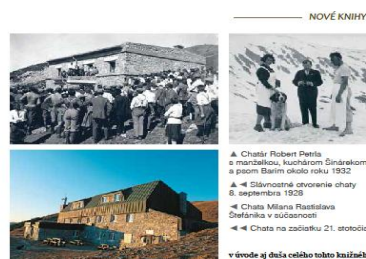
Štefánička – ikonická chata a nádherná lokalita pod Ďumbierom v Nízkych Tatrách, ktorú snáď pozná každý turista na Slovensku. Prvá jej je venovaná rozsiahla publikácia, ktorá pred niekoľkými týždňami vyšla vo vydavateľstve DAJAMA.

Slovensko je zasvätenou krajinou turistky. Už v druhej polovici 19. storočia sa začala postupne vtvárať národná sieť štátnych chat na území vtedajšieho krasného Uhorska. Ani nie za sto rokov pribudlo viac ako dvadsať objektov, z ktorých sa, žiaľ, do dnešných dní dočkalo zachovania. Z tých, ktoré dodnes stoja a stali sa neoddeliteľnou súčasťou národnopatrickej krajiny a turistického života na Slovensku, patrí chata Jilana Rastislava Štefánika, familiárne nazývaná Štefánička.

Keď sa nájdete v turistických chatách na Slovensku, má každý príbeh o tejto chate. Bola stredomorskou letoviskou, domovom pre publiku a za svoju povestnosť získala slávu, ale aj premeny a zmeny. Vďaka týmto slovenským turistom, ktorí boli hlavným miestom stávajúcich v druhej polovici 19. storočia, máme dnes takúto chatu. Od tých

čas sa chata stala legendárnym miestom a komunistickým centrom násten pre turistov, ale aj ľudí kľúčových vo vznesení, polohy, porovnanie či polohu. Nezabudnuteľná atmosféra v nej vytvárala celú generáciu chatárov, ktorí sa nezmazateľne zapísali do jej histórie. Predstavitelia o nich, ako aj ďalších ľudí, ktorí v ňom vypracovali príbeh tejto chaty. Vytvárali ju vďaka knihe napísanej štyrmi chatármi Igor Fabricius, ktorý tu pôsobil už tri desaťročia a je dôvodom existencie chaty.

Chata žije v príbehoch, ktoré sa tu odohrávajú. Každý má svoj príbeh. Pre každého znamená niečo iné. Inak ju vníma turista, ktorý je premrznutý a unavený turista, ktorý zabudol v snehovej víchrici a na chatu dorazil v noci. A úplne inak ju vnímame my, ktorí tu žijeme a pracujeme.

Autori Peter Urban, Olga Kaliská, Jozef Pupák a mnohí ďalší úspešne tvrdzajú zachytiť príbeh chaty a ľudí periodickým spísaním na stránkach knihy ŠTEFÁNIČKA – Chata Milana Rastislava Štefánika. Príbehy chaty a ľudí. Vďaka nim, ktoré a ktoré k ľuďom, ale aj k polohy a siete k prírode. Toto osobitné dielo totiž ponúka čitateľovi zároveň aj poznávanie horskej krajiny plnej výnimočnosti a krajiny hodnej obdivu a zájmu. Vyznáva sa k tomu

Štefánička - Chata Milana Rastislava Štefánika – Príbehy chaty a ľudí. – Informácia o publikácii na webovej stránke Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika : Do pozornosti členov našej spoločnosti a jej priaznivcov dávame taktiež publikáciu „Štefánička - Chata Milana Rastislava Štefánika – Príbehy chaty a ľudí“, ktorá už vyšla vo vydavateľstve Dajama. Jej autormi sú Peter Urban, Olga Kaliská, Jozef Pupák a kolektív. K jej obsahu povedal chatár Chaty M.R. Štefánika pod Ďumbierom Igor Fabricius: „toto: „Chata, to nie je len skala, drevo a plech. Chata žije v príbehoch, ktoré sa tu odohrali. Niektoré šťastné, iné smutné. Pre každého znamená niečo iné. Inak ju vníma turista, ktorý ju navštívi v krásnom slnečnom počasí, inak premrznutý a unavený turista, ktorý zabudol v snehovej víchrici a na chatu dorazil v noci. A úplne inak ju vnímame my, ktorí tu žijeme a pracujeme. Postavili sme ju pred mnohými rokmi, aby poskytovala občerstvenie, nocľah a hlavne pomoc tým, ktorí ju potrebujú, a to chata robí doteraz.“ –

In: <https://mrstefanik.sk/od-vzniku-samostatneho-statu-cechov-a-slovakov-uplynulo-102-rokov/>

Štefánička.- Čerstvo vydaná publikácia o Chate gen. M. R. Štefánika pod Ďumbierom. Ide o najstaršiu chatu na nízkotatranskom hrebeni, bolo teda o čom písať. Autormi sú Peter Urban, Olga Kaliská, Jozef Pupák a kolektív, v knihe nájdeme mnohých ďalších vrátane chatára Igora Fabriciusa, ktorý tu chatárči už 29 rokov. Kniha je informačne veľmi hutná, no nie je to telefónny zoznam, obsahuje množstvo zaujímavých príbehov a spomienok. Nachádza sa tu aj veľa dobových fotografií.

In: <https://hiking.sk/hk/ar/6453/tipy-na-zaujímavu-knihy-a-mapy.html?ref=tit&rn=1>

Svetlo sveta uzrela nová publikácia o chate Štefánička. - In: BREZŇAN. Dvojtyždenník mesta Brezno. - Roč. 6, č. 21, 4. novembra 2020
Jej čítanie vás isto chytí za srdce. Štefánička – Chata Milana Rastislava Štefánika – to je názov novej publikácie, ktorú zostavil rodák z Brezna Peter Urban a kolektív. K vydaniu hodnotnej knihy prispelo aj mesto. Materiál a tovar na prevádzku chaty vynášajú nosiči z Trangošky, kde aj znášajú odpad, pričom ročne vynesú asi 40 000 kg materiálu. Súčasťou knihy sú aj jedinečné príbehy. Kniha je venovaná pamiatke všetkých, ktorí sa pričínili o vznik chaty a jej vyše deväťdesiatročnú prevádzku, ako aj všetkým, ktorí ju majú radi... Chata Milana Rastislava Štefánika, medzi turistami známa aj ako Štefánička či Mrška, je najdlhšie prevádzkovanou a zároveň najvýznamnejšou vysokohorskou turistickou chatou v Nízkych Tatrách.

Autori v publikácii stručne priblížili najdôležitejšie okamihy chaty, jej históriu, rôzne aktivity. Navštívilo ju aj mnoho umelcov, ich zoznam by bol dlhý, preto prinášajú spomienky aspoň na niektorých z nich. Zaujímavé pre čitateľa sú tiež príbehy ľudí z chatárskeho prostredia, či už osobné, alebo sprostredkované, ako napr. Doručení telegram od Milana Pivovarčího, Zo spomienok Jozefa Strakotu na Chatu M. R. Štefánika od Ivce Krištofotovej, Nosiči a pomocní robotníci na chate od Ladislava Jorčíka, Ako sme pomáhali opravovať Štefánikovu chatu od Mateja Chovanca, Od kuchára po chatára od Pavla Rázgu a mnohé iné, ktoré tvoria súčasť jedinečnej a vzácnej knihy.

Covid-19 zasiahol aj prevádzku horských chát. Celosvetová pandémia ochorenia Covid-19 utlmila aj prevádzku horských chát, ktoré poskytovali turistom len núdzové služby, bez ubytovania a bežného stravovania. Chata M. R. Štefánika bola od 16. marca do 8. apríla zatvorená a od 9. apríla do 5. júna poskytovala iba občerstvenie cez výdajné okienko. Ztvorenie chaty jej personál využil na realizáciu niektorých prác, ktoré nebolo možné realizovať pri otvorenej chate. Čítanie príbehov vás isto chytí za srdce. K vydaniu hodnotnej knihy prispelo aj mesto Brezno.

„Možno práve táto publikácia vo vás prebudí chuť na potulky horami v našom regióne a spomienky na národného hrdinu Slovákov. Prajem vám príjemné a ničím nerušené čítanie horských príbehov, ktoré vás určite chytia za srdce,“ napísal v úvodnom príhovore knihy brezniansky primátor Tomáš Abel. Chatár Igor Fabricius prostredníctvom nej zasa pozýva všetkých, ktorí na chate ešte neboli, aby sa na ňu prišli pozrieť naživo. Knihu od Petra Urbana a kolektívu, ktorá je o každodennom neľahkom živote ľudí rôzneho veku, profesií a pováh, ako aj obyčajných a neobyčajných príbehoch na chate a v jej okolí, si môžete kúpiť v Turisticko-informačnom centre v Brezne po jeho opätovnom otvorení.

(md) - In: BREZŇAN. Dvojtyždenník mesta Brezno. - Roč. 6, č. 21, 4. novembra 2020.

<https://www.infoglobe.sk/horolezecky-sprivedca/sr-nizke-tatry-chata-milana-rastislava-stefanika/>

SR, Nízke Tatry – Chata Milana Rastislava Štefánika

Publikované: 13.12.2020

Štefánička – tak sa familiárne nazýva vysokohorská chata, ktorá sa v priebehu desiatok rokov stala neoddeliteľnou súčasťou nízkotatranskej krajiny i turistického života. Oficiálne Chata Milana Rastislava Štefánika nachádzajúca sa v sedle pod vrchom Ďumbier sa dočkala nového knižného spracovania, ktoré vám v nasledujúcich riadkoch radi predstavíme.

Z histórie

Rodinné vydavateľstvo Dajama si pre svojich čitateľov pripravilo v poradí už **333. publikáciu**, ktorá vás tentoraz zavedie do Nízkych Tatier. Ako vieme, Slovensko je zasľúbenou krajinou turistiky. Bolo tomu oddávna, veď už v druhej polovici 19. storočia sa začala postupne vytvárať základná sieť útulní a chát na území vtedajšieho horného Uhorska.

Zaujímavosťou je, že za ani nie sto rokov pribudlo viac ako dvesto takýchto objektov. Žiaľ, do súčasnosti sa nám ich až tak veľa nezachovalo. K „horským“ objektom, ktoré dodnes stoja a takmer storočie sú súčasťou Nízkych Tatier, patrí aj vychýrená „**Štefánička**“.

Len málokto z turistických chát na Slovensku má taký príbeh, ako táto chata. Bola doslova „dieťaťom“ novej Československej republiky a za svoju ju považovali nielen Slováci, ale aj Moravanovia i Česi. Vtedajším hlavným iniciátorom stavby bol Klub československých turistov (1924). V priebehu rokov sa z chaty stalo **ikonické miesto** či komunitné centrum nielen turistov, no aj ľudí hľadajúcich stíšenie, pokoj, porozumenie a pohodu. Nezabudnuteľnú atmosféru tu vytvárali celé generácie chatárov, ktorí sa nezmazateľne zapísali do jej dejín.

O chate

Chata Milana Rastislava Štefánika situovaná na križovatke turistických ciest v nadmorskej výške 1740 metrov a zasadená v Ďumbierskom sedle poskytuje návštevníkom počas celého roka ubytovanie, občerstvenie či príjemné posedenie vo vysokohorskom prostredí. Okrem výnimočnej atmosféry tu nájdete malú expozíciu približujúcu históriu chaty i jej okolia a popri tom si môžete vychutnať unikátne tzv. „nosičské“ pivo. Jedná sa o **najvyššie čapovaný nápoj** na strednom Slovensku. Chata je prístupná len pešo, a to z južnej strany z Trangošky po zelenej turistickej značke, popod Kozie chrbty (cez Halašovu jamu), z Kosodreviny po modrej značke, z Mýta pod Ďumbierom po žltej značke cez Mlynnú dolinu alebo hrebeňom Nízkych Tatier z Chopku i Čertovice po červenej magistrále.

O knihe

Nová publikácia Štefánička – Chata Milana Rastislava Štefánika z autorského pera Petra Urbana, Olgy Kaliskej, Jozefa Pupáka a kolektívu pútavo zachytáva príbehy chaty a ľudí. Na dovedna 158 stranách sa dozvieme o počiatkoch organizovanej turistiky v Nízkych Tatrách, históriu Ďumbierskych chát a tiež o vzniku a „živote“ Štefáničky. Postupne budete odkrývať dejinné udalosti, pôsobenie jednotlivých chatárov, premeny chaty či aktivity od lyžiarskych pretekov až po jaskyniarstvo a **skialpinizmus**. Dočítate sa aj o pôsobení umelcov na chate, pre ktorých bola obľúbeným miestom ich tvorby a ponoríte sa aj do krásnych spomienok ľudí, ktorí si ju doslova zamilovali.

Súťaž

Unikátnu publikáciu nájdete v kníhkupectvách alebo v e-shopoch. Avšak pokiaľ nám napíšete odpoveď na otázku: „Pod ktorým nízkotatranským vrchom sa chata Štefánička nachádza?“ na info@infoglobe.sk, tak vás radi zaradíme do žrebovania o túto knižku. Vyhodnotenie súťaže prebehne na našich sociálnych sieťach, a to v pondelok 11. januára 2021.

Zdroj a foto: PR, vydavateľstvo Dajama

SPOMIENKY NA CHATU POD ĎUMBIEROM – DOKUMENTY Z ARCHÍVU KST LOKOMOTÍVA

Osobné spomienky chatára Ing. Jozefa Pupáka

Zaznamenala a upravila Oľga Kaliská dňa 16. 9. 2003 v Dome turistiky KST LOKOMOTÍVA Banská Bystrica, pri rozhovore z príležitosti pozvania k účasti na oslavách 75. výročia Štefánikovej chaty pod Ďumbierom.

Chatu na Ďumbieri prevzal Ing. J. Pupák ako chatár po PhDr. Vladimírovi Hlôškovi na jeseň 1975 a pôsobil tam do konca roku 1977. Chatu vtedy spravovala Tatranská správa účelových zariadení SO ČSŽTV Nový Smokovec, riaditeľom bol Laco Harvan.

Prebral chatu v ktorej sa naplno začali prejavovať kolaudačné závady. Nové agregáty, ktoré sa už počas rekonštrukcie používali, boli tak zničené že potrebovali generálnu opravu, nebolo nafty, na chate sa dala dosiahnuť teplota maximálne +5°...A to kúrili aj v krbe, pretože ústredné kúrenie nefungovalo ani rok po kolaudácii...

Naftové hospodárstvo na chate predstavovalo dve 6-tisíc litrové nádrže a tri agregáty, na prevádzkovanie ktorých sa každý rok muselo vyniesť 12-tisíc litrov nafty, ktorá sa dovážala na Trangošku z Petrochemy v Dubovej. Chatár si súkromne kúpil za 8000.- Kčs horského koňa Fuksa (pašovaného z Poľska), ktorý potom robil „nosiča“. Keďže však konika nebolo možné viesť v stave pracovníkov chaty, vynášky sa rozpisovali na študentov... Konika bolo treba každé 2-3 týždne podkúvať. Na Štátnych lesoch v Mýte pod Ďumbierom mali porozumenie pre „konskú prevádzku“ na Ďumbieri, vyčlenili bývalého súkromného kováča, penzistu p. Šomodího, ktorý každé dva týždne podkúval najprv konika a potom to celé ešte s chatárom „podkúvali“ v krčme... všetko sa dalo vtedy za pálenku vybaviť... Dáki turisti-ochrancovia zvierat, raz napísali sťažnosť, „že na Ďumbíru je kúň i v snehové bouři venku a není přikryt ani houní, jestli je to státní podnikový kúň“, tak žádají podnikového ředitele Harvana o nápravu a o potrestání chatára... Koník Fukso prežil bez úhony „sněhové vánice“, ale zlomil si chudák nohu v rýhe čo ostala po stavbe vodovodu, a museli ho zastreliť... Prvý ratrak s vynáškou nafty sa vyštvrel na chatu až v roku 1976. Vozilo sa na ňom len v noci, pokým bol pevný sneh. Trasa bola pre ratrak ešte neschodnejšia než pre konika Fuksa. Stávalo sa, že sa sud z neho skotúľal dolu do Mlynnej doliny...

Nebol to dobrý nápad s tým naftovým hospodárstvom, nadávali všetci čo sa s tým museli pasovať, až sa do toho zaprel Milan Marenčák a dal písomný podnet na nevyhnutnosť zmeny vykurovacieho systému z naftového na elektrické. Nielen že dotiahol na Ďumbiersku chatu vtedajších šéfov telovýchovy a cestovného ruchu - Černušáka a Sútorisa (asi v r. 1976), ktorí keď na vlastné oči videli neúnosnú situáciu tak slovné potvrdili že káblové vedenie sa musí postaviť, ale Marenčák svoju argumentáciu pritvrdil ešte, v tej dobe priam zaklinadlom, že to bude strategický kábel, ktorým sa spojí Liptov a Pohronie... (aj keď vedeli, že keď ten kábel vyvlečú na Ďumbier, tak už ho sotva budú ťahať ďalej...) Stavba káblového vedenia sa naozaj o rok začala. Počas pôsobenia chatára Ing. Pupáka sa zabezpečovali zemné práce.

Boli to silné turistické a cestovnoruchové sezóny, Nízke Tatry sa v tej dobe priam hemžili návštevníkmi z NDR, MLR a z Čiech. Denne sa na chate podalo aj tisíc čajov...

Pritrafili sa aj kuriózne historky, ktoré stoja za zaznamenanie.

Ďuro Smrečan s Paľom Faškom sa preslávili zavedením autobusovej zastávky pri chate. Jedného dňa, keď sa to na chate hemžilo návštevníkmi a všetci mali plné ruky práce v kuchyni, prišli dnu za chatárom dvaja turisti si overiť, kedy odchádza najbližší autobus, lebo že tí dvaja páni vonku sa dáko nevedia dohodnúť. Tak ich chatár usmernil, nak idú dolu dolinou po zelenej značke a na Trangoške že o tej a tej hodine chytia autobus. Ale oni že nie, že ich zaujíma ten čo ide tu od chaty... Chatár ich najprv obsmial, ale keď sa navela išiel pozrieť von z chaty tak zdúpnel – skvela sa tam riadne osadená konštrukcia autobusovej zastávky a pri nej sa s plnou vážnosťou nad starým objemným cestákom vadili Ďuro s Paľom a presviedčali hrču nádejných cestujúcich, že veru dolu Mlynnou dolinou chodí ten autobus len raz do týždňa... Trangošská dolina bola aj miestom miestnych rekordov, poriadali sa preteky kto zbehne dolu najrýchlejšie. Čestným členom HS Nízke Tatry-juh a častým návštevníkom Ďumbierskej chaty býval aj Jožo Psotka, tradovalo sa, že z Bratislavy do Vysokých Tatier chodieval cez Ďumbier... Za dôb Zdena Zibrina tam jeden čas aj robil nosiča a jeho rekord v behu dolu dolinou bol 17 minút.

Jeden z chatárov, Jindřich Kapusta, bývalý člen HS NT-juh, sa potom odsťahoval do Brna. V sedemdesiatych rokoch chodieval ešte s rodinou na Ďumbiersku chatu, Ing. Pupák si ho pamätá, bol to taký pomenší chudý pán.

Paľo Ferienčík z Jasnej (bol aj predsedom MNV Demänovská dolina, teraz je predsedom Spolku seniorov HS Nízke Tatry-juh) mohol by si pamätať kto bol chatárom po Petrlovi...

Za doby chatárčenia Ing. P. bol pri Ďumbierskej chate aj prenosný lyžiarsky vlek, fungoval po jeho odchode ešte asi dva roky

V dobrom si spomína aj na Milana Fabíka, veliteľa letky Ministerstva vnútra, ktorý zahynul pri havárii vrtulníka pri Bratislave (v ktorom zahynula aj manželka G. Husáka). Vždy keď letel do Popradu a Košíc, či už s futbalistami alebo s vládnymi či stránickými papalášmi, tak sa odklonil z trasy a už od Chabence naletel nad nízkotatranský hrebeň a dovtedy krúžil nad Ďumbierskou chatou, pokým mu nezakývali. Raz keď nebolo nikoho vonku, podarilo sa mu tak vyplašiť konika, že keď chatár vyšiel von, videl ako chudák Fukso s chvostom vztyčeným ako anténa trielil hádam stovkou smerom na Kráľičku, aby im neodcválal dakde het, tak Milan s helikoptérou ho zahnal späť ku chate..."

In: ARCHÍV KST LOKO

List od Ing. Zdena Zibrina napísaný v Kráľikoch 15. 9. 2003

adresovaný DOMU TURISTIKY KST LOKOMOTÍVA Banská Bystrica – ako odpoveď na pozvanie k účasti na oslavách

75. výročia Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. - Celý text :

„ Milí priatelia ! Predovšetkým ďakujem za pozvanie na oslavy 75. výročia sprístupnenia Štefánikovej chaty. Termín osláv koliduje s JAMES-om, kde sme pozvaní s p. Radanom Kuchařom a kde máme mať prednášku o čs. horolezectve v 50-tych a 60-tych rokoch. Máte pravdu, že časť môjho života je spojená so Štefánikovou chatou, veď môj otec JUDr. Ján Zibrin bol dlhoročný predseda KSTL v Brezne, niekoľkokrát bol riaditeľom najstaršieho závodu v alpskej kombinácii v ČSR „Veľkej ceny Nízkych Tatier“, ktorý sa tradične konal vždy 1. mája, až do roku 1948. Po tomto roku sa musel termín pretekov preložiť, aby lyžiari „mohli ísť do sprievodu“.

Ďalej uvediem niektoré svoje spomienky z obdobia, z ktorého žije už len málo pamätníkov. Nosiča na Štefánikovej chate robil pán Strakota z Mýta. Vďaka R. Petrlovi bola Štefánikova chata hodne navštevovaná pražanmi. Tak sa stalo, že sa J. Strakota zoznámil s majetnou pražáčkou s ktorou sa oženil a za peniaze ktorej potom postavili chatu na Čertovici. V tom období zahynuli pod lavínou 4 lyžiari z Prahy, ktorí sa vracali z pobytu na chate, ďalej zahynul pod lavínou aj nosič Aurel (priezvisko neviem) vo Svätójskej doline, keď niesol potraviny z Boce.

R.Petrľa mal dve dcéry, Hanku a Jolku (po vojne viacnásobná majsterka ČSR v lyžovaní). Keď dievčatá dorástli do školského veku, prešli Petrlovci za chatárov na chatu Trangoška (Nemci ju po potlačení povstania vypálili). R.Petrľa sa nejaký čas staral o obidve chaty. Cez vojnu sa chatárom na Štefánikovej chate stal Ondrej Krasuľa (brat Joža Krasulu, viacnásobného majstra ČSR v lyžovaní). V úrovni služieb ale nastala výrazná zmena k horšiemu oproti Petrlovcom. Ako zaujímavosť uvediem, že Petrlovci mali na chate koňa na vynášku, mali kravu, takže mali čerstvé mlieko, vodnú turbínu s dynamom na svietenie. Pokiaľ sa pamätám, tak nebol v tých rokoch problém s vodou. Seno pre kravu kosili okolo chaty, drevo na kúrenie zaobstarávali väčšinou rúbaním kosodreviny v okolí.

Po obsadení chaty Nemcami a následným vyhodnotením nosného múru medzi starou a novou jedálňou, O.Krasuľa s rodinou v snehu musel chatu opustiť. Šli dolu Mlynnou, jedno malé dieťa niesol na chrbte a druhé ťahali s manželkou v detskej vaničke. Ošípanú hnali pred sebou. Do oslobodenia bývali v Mýte na začiatku dediny.

V lete 1945 sme chatu viackrát navštívili s MVDr.Jánom Pinkom, Lacom Jorčíkom, Nandorom Jirmerom z Brezna. Ako chlapcov nás ale viac ako chata, zaujímala zanechaná munícia zo SNP. Chata bola opustená, zatekalo do nej. V roku 1946 sa začalo s opravou chaty. Pomocníkov pri murároch sme robili vyššie menovaní. Naším „predákom“ bol najstarší z nás, Matej Chovanec. Chatárom a dozorom na stavbe bol p.Kopták. Okrem pomocných prác (mali sme 20.-Kčs na hodinu, čo bolo výborné, veď jedna UNRA konzerva stála 10.-Kčs), sme si po šichte ešte privyrábali vynášku. Chata sa potravinami zásobovala z Vyšnej Boce, čo bolo bližšie ako Mlynnou z Mýta, alebo z Bystrej Trangoškou. Na Boci sa v tom čase nakrúcal film VARUJ !.

Po skončení rekonštrukcie sa chatárom stal p.Šuhajda z Predajnej, a keď bývalý režim zrušil KSTL, chatu prevzala telovýchovná organizácia Mostáreň Brezna, s chatárkou Jarmilou Vytršalovou. Asi v r.1951 chata prešla pod n.p.Turista a chatárom sa stal Edo Bartek. Nasledoval Ján Šoltýs (disident a Jáchymovský väzeň pre písanie protirežimových básní). Ja som bol v tých rokoch náčelníkom HS Nízke Tatry-juh. Chaty prešli pod reštaurácie a jedálne. Chatárom sa stal Jindřich Kapusta a po prepustení J.Šoltýsa, ktorý sa vrátil z basy, stal sa opäť chatárom on. Chatu v tom čase navštevovali aj Bratislavskí intelektuáli, Šoltýsovi priatelia – Ján Smrek, Ludo Ondrejov a i. Niekedy v tých rokoch sa po vytrvalých dažďoch zrútila skalná veža z Veľkého Gáplu, zahradila potok a zmenila v tých miestach tvár doliny.

Chata sa rekonštruovala, vynášku materiálu zaistovali nosiči, profíci zo Zuberca, najmä Železník a Šrouba, a amatéri študenti – najmä Jožo Psotka, V.Mistrík, Ľubo Ľupták a ja. V lete sme mali 1.80 Kčs za kg, v zime 2.30 Kčs, z Trangošky. Dennú normu sme si dali 3-krát denne cca 70 kg. Ako perličku uvediem, že keď raz došlo víno, Jožo Psotka bežal na Trangošku a vrátil sa s 12 fľašami vína za 48 minút.

Od roku 1957 do 1961 som pracoval ako meteorológ na Chopku. Kolega Lojzo Žák kúpil na Orave 5 mulíc, ktoré tam ostali od fronty, a vynášku sme zaistovali na nich. Vynášali sme najmä drevo a koks. Od roku 1961 som sa pohyboval viac vo Vysokých Tatrách, Alpách a Kaukaze, takže nemám prehľad o dianí na Štefánikovej chate. Výstavbou lanovky a vlekov na Chopku sa teraz tam sústreďuje skomercializovaná návštevnosť Nízkych Tatier, vďaka čomu si Štefánikova chata zachovala charakter vysokohorskej chaty. Samozrejme, že zásluhu na tom má aj personál chaty. Do budúcnosti prajem Štefánikovej chate, aby naďalej mala také šťastie ako doteraz – aby ju vždy spravovali milovníci vysokohorskej prírody.

Podpísaný Zdeno Zibrin, Králiky 15.septembra 2003.“

In: ARCHÍV KST LOKO

List od Jolky Pospíšilovej – napísaný v Kysuckom Novom Meste 17. 9. 2003,

adresovaný DOMU TURISTIKY KST LOKOMOTÍVA Banská Bystrica – ako odpoveď na pozvanie k účasti na oslavách 75. výročia Štefánikovej chaty pod Ďumbierom.- Celý text :

Motto : Švantner : „Veď čo zostane po človeku okrem spomienky ?“

Vážení priatelia ! Obom – sestre i mne je nesmierne ľúto, že Vaše pozvanie na vzácne jubileum našim srdciam tak blízke prišlo – pre nás – dosť oneskorene. Na uvedený termín osláv a spomienok na 75-te výročie otvorenia Štefánikovej chaty sme sa totiž už pred mesiacom záväzne prihlásili na 79.ročník IAMESÁKOV-seniorov do Vysokých Tatier, kde chodíme pravidelne už niekoľko rokov.

Azda by bola možnosť odhlásiť sa ešte z účasti na 79.THT, ale po spoločnom zrelom uvážení sme dospeli k záveru, že vzhľadom na náš vek (80 a 76 r.) a aj zdravotné problémy by bol výstup už dosť problematický – ak nie aj nemožný. Do Vysokých tatier je to ešte prijateľnejšie.

Asi pred 2-3 rokmi sme veľmi túžili ešte raz navštíviť Štefánikovu chatu – miesto našim srdciam blízke. Vzdať hold našim rodičom, ktorí sa o nezabudnuteľnosť najväčšmi pričínili. Neppodarilo sa...Ja, naivná, v nádeji splnenia som sa obrátila na Slovenskú televíziu v Bratislave do relácie „Snívajte s nami“ s prosbou, aby nám umožnili uskutočniť naše starecké túžby – sny. Relácia totiž uskutočňuje nemožné a veľmi nákladné „Sny“. Žiadala som totiž prevoz helikoptérou. Nepodarilo sa. Ostalo len pri snoch. Mrzí ma však, že ani neodpovedali na moju prosbu. So všetkým sa treba vyrovnáť a zmieriť, kým to jednému ešte ako-tak myslí !!!

Verte, radi by sme oslavovali s Vami. Pospomínali na časy ťažkých začiatkov, neskoršie na rozkvet turistiky v oblasti, na nezabudnuteľných – neuveriteľne obetavých, vždy pohostinných našich drahých rodičov-chatárov. Všetkým účastníkom spomienkových osláv prajeme pekné počasie, veľa príjemných zážitkov, veľa dobrého zdravia. V myšliach budeme s Vami.

S úprimným pozdravom všetkým zostáva

Jola Pospíšilová a sestra Hana. Sládkovičova 1224, 024 01 Kysucké Nové Mesto.

P.S. Podarilo sa mi medzi starými papiermi objaviť vekom zožltnutý dokument p.Mühlmanna, ktorý som dala prefotiť a pripojene s niekoľkými fotografiami posielam v nádeji, že Vám priblížia udalosti spred 75.rokov. Ak náklady na vrátenie nepoužiteľných foto nebudú priveľké, prosím o ich zaslanie. Ostatné dokumenty, alebo zhoré, alebo sa počas SNP a v ďalších rokoch nenávratne stratili. Za pochopenie ďakujem. Viac dokumentov totiž nemám.“

In: ARCHÍV KST LOKO

REVAJOVÁ, Božena : Ďumbierska história prvého chatára v Štefánikovej chate na Ďumbieri

Roberta Petrľu a jeho rodiny / Božena Revajová, Jolka Pospíšilová-Petrlová, Emília Huťanová-Medvedová. - Bratislava, 1996. – Rukopis. – 39 strojopisných strán.

Na titulnej strane autorka ešte dopĺňa titulok nasledovne : „Vysoko a ďaleko od obvyklého spôsobu života obyčajných ľudí sa tvorila Ďumbierska história tejto rodiny. Biografia vznikla sa spolupráce športovkyne Milky, ktorá nechce byť menovaná a Jolky Pospíšilovej-Petrlovej s Boženou Revajovou, zo spomienok na extrémne ťažké životné podmienky Petrolvcov na Ďumbieri v rokoch 1924-1945.“

Pozn.: V tejto kópii vypisujem len podstatné dátumy, mená, udalosti týkajúce sa Petrlu a chaty

(lebo samotný rkp.materiál sa venuje aj okrajovým opisom, priamo nesúvisiacim s dejinami chaty pod Ďumbierom) :

Robert Petrla sa nar. 21.7.1897 v obci Štípa u Zlína, po skončení základnej školy vyštudoval stavebnú priemyslovku, zaujímali ho stavby Dušana Jurkoviča (Pustovnía na Radhošti) a neskôr aj staviteľstvo architekta Milana Harminca. S doporučením architekta Jozefa Šašinka z Popradu podarilo sa mu získať prácu u architekta Harminca, na stavbe Šrobárovho destského liečebného ústavu v Dolnom Smokovci. Tam sa zoznámil s vedúcou kuchyne Ruženkou Brtáňovou z Liptovského Jána. Ruženka sa narodila v murárskej rodine a v Tatrách bola len na letnej sezóne lebo jej rodičov o to požiadal ich rodinný priateľ arch.Harminc. V roku 1922 sa vydala za Roberta Petrlu, a ten sa stal občanom Liptovského Jána. V roku 1924 dostal od staviteľa Jozefa Šašinka z Popradu ponuku na miesto vedúceho stavby útulne na Ďumbieri. Už počas stavby sa Petrla stal viac chatárom ako staviteľom a po otvorení chaty 9.9.1928, zostal na Ďumbieri chatárom spolu so svojou ženou Ruženou, ktorá tam však s ním bola a varila aj počas stavby chaty. V roku...sa im narodila dcéra Hanka, v roku 1927 druhá dcéra Jolka, ktorá od svojich dvoch rokov až pokým nešla do školy žila s rodičmi a sestrou na Ďumbierskej chate. Začiatkom „smutného roku 1939“ Petrlovci plánovali cestu do Prahy, ale vzhľadom na dramatický vývoj politickej situácie neodcestovali. Chatár Petrla niekedy na požiadanie hostí robil aj lyžiarske kurzy. 18.1.1941 prišiel pod lavínou o život Petrolvie spolupracovník, nosič a čašník Adam Piatka z Palúdzky, keď išiel spolu s pani Petrlovou z Lipt. Mikuláša cez Širokú na Štefánikovu chatu. Asi 100-200 m pod sedlom, kde je stúpanie najstrmšie, odrezali sneh, ktorého napadlo na zľadovatelom podklade asi pol metra. Zosypala sa lavína, ktorá Adama strhla, pani Petrlová ostala na jej okraji. Rýchle došla do chaty a zorganizovala záchranu. Záchrancovia asi po dvoch hodinách Adama Piatku našli , ale bohužiaľ dolámaného a zaduseného.

Robert Petrla mal troch priateľov, ktorí boli jeho morálnou posilou. Navštevoval ich pri svojich pochôdkach do Liptovského Mikuláša, kde všetci traja pôsobili. Boli to František Klimeš, Miloš Janoška a Alojz Lutonský. Petrla bol na chate výborným hosťiteľom, vynikajúcou kuchárkou bola jeho manželka so svojou pomocníčkou tetuškou Stanislavkou, bývalou kuchárkou na katolíckych farách. Hostiny sa tam nerobili nikdy, chodila ta prevažne naša inteligencia, ktorá v tých časoch musela korunky obracať. Keďže nosiči nie vždy stihli povynášať dostatok ohrevu, Petrla ponúkol mladým návštevníkom, hlavne študentom spoluprácu – kto vynesie do chaty jedno poleno dreva na kúrenie, dostane v spoločnej nocľahárni lôžko na jednu noc. Ak prinesie dve-tri polená, dostane zdarma aj dennú stravu. Petrla vítal návštevníkov hneď pri vchode kalíškom chýrnej Ďumbierskej horkej, ktorú si robil podľa svojho receptu a ktorá nemala páru na Slovensku.

Každoročne 1.mája bývali na Ďumbieri lyžiarske preteky, ako posledné preteky sezóny. Prýkrát 1.mája 1934 Západoslvenská župa Zväzu lyžiarov ČSR usporiadala prvé lyžiarske preteky v zjazde a slalome a tie sa potom opakovali každý rok spolu s Veľkou zjazdovou cenou Slovenska.

V septembri 1939 sa začala vojna a Moravanovi Petrlovi hrozil nútený odchod zo Slovenska, zostáva však na chate, a už od roku 1940 pracuje v podzemnom protifašistickom hnutí. Chata na Ďumbieri sa stala útočiskom prenasledovaných, hlavne Židov, ale aj tých ktorí emigrovali z Čiech či Poľska a potom cez Maďarsko na západ. Pomohol takto asi sedemdesiatke ľudí. Medzitým odišli Petrlovci na požiadanie KSTL na Trangošku, lebo chatár Ján Chudík z Trangošky odišiel. Takto Petrla obhospodaroval obe chaty. Asi roku 1943 odišla Ruženka z existenčných dôvodov za správkyňu vily Klotilda v Starom Smokovci a vzala so sebou aj staršiu dcéru Haničku. Táto po maturite v učiteľskom ústave v Martine, bez slovenského štátneho občianstva nedostala nikde umiestnenie. Z tých istých dôvodov nebola prijatá na Obchodnú akadémiu ani mladšia dcéra Jolka. Ostala pracovať na Trangoške s otcom. V tom čase sa už premiestňovalo do hôr vojsko Slovenského národného povstania, ktoré volilo taktiku ústupu, ale nekapitulovalo. Od začiatku roku 1944 bol Petrla v spojení s partizánmi a v priateľskom vzťahu so žandarmi z Brezna. V prvom rade vybudoval v lesoch okolo Trangošky sedem bunkrov. Jeden pre svoju rodinu, ostatné opre tých, čo sa potrebovali ukryť. Štefánikova chata bola oficiálne mimo prevádzky, bola ale otvorená pre potreby podzemného odboja. Dalo sa tam vyspať a 2-3 krát týždenne sa tam dodávali najnutnejšie potraviny. Toto mala na starosti ani nie 16-ročná Jolka Petrlová. Behala z Trangošky hore na Štefánikovu chatu minimálne raz do týždňa, no boli aj dni keď ta musela putovať dva razy denne. A vtedy sa začali vážne vojenské akcie bezprostredne v najbližšom okolí Ďumbiera. V blízkosti Štefánikovej chaty sídlili kratšiu alebo dlhšiu dobu štáby vojensko-partizánskych jednotiek, prechádzali na pohrónsku stranu Nízkych Tatier príslušníci francúzskeho bataliónu maršála Focha, štáb partizánskej brigády Jánošík, hlavný štáb partizánskeho hnutia, taktické skupiny Fatra a Kosatec a ďalšie, ktorých hlavnou úlohou bolo vyviešť útvary z obklúčenia v masíve Nízkych Tatier. Priamo Ďumbiera, jeho Štefánikovej chaty a blízkej chaty na Trangoške sa týkali tieto vojenské akcie : **Dňa 30.10.1944 zvedli povstalci v okruhu Ďumbiera ťažký boj s oddielmi nemeckej okupačnej armády. Vtedy Štefánikova chata nebola zasiahnutá. Naproti tomu 1.11.1944 bola zničená drevená chata na Trangoške. Bola zasiahnutá zápalnými minami a zhorela pred oboma Petrlovcov do tla. Na Štefánikovu chatu jej osudný deň čakal do 30.11.1944. Podľa očitých svedkov (Ján Hlavienka v Národnej obrode z 3.12.1993), povstalci odrazili dňa 30.11.1944 za ťažkých bojov útok nemeckej okupačnej armády na Štefánikovu chatu, keď ju predtým Nemci trafili z vrchu Diel z ďalekonosného dela. Delostrelecký granát prelomil strop a vybuchol v jedálni, ktorú spolu s chodbou zdemoloval. Našťastia nikoho nezabilo, ani vážne neporanilo, lebo obyvatelia chaty boli v tom čase v kuchyni. Nemci ani vtedy ani potom Štefánikovu chatu nedobyli.**

Keď prichádzala zima a boje okolo Ďumbiera sa veľmi priostrovali, v Petrlovie bunkri, budovanom pre osem ľudí, ich bolo niekedy aj dvadsať. Robert rozhodol, aby Ruženka s oboma dcérami sa premiestnili do chaty na Vrbickom plese, kde chatárčila ich príbuzná, Margitka Brtáňová. Dňa 1.11.1944 v daždi a za občasného strieľania nocou prešli cez Krúpovu hoľu (ale nie chodníkom) na liptovskú stranu. S nimi išli aj nejakí dôstojníci a päťčlenná židovská rodina z Trenčína. Pred svitaním boli na Vrbickom plese a tam zostali až do Vianoc. Sviatkovali už so starými rodičmi v Liptovskom Jáne. Po oslobodení Lipt. Hrádku prišli aj ony do Hrádku na partizánsky štáb a potom s otcom Petrlom ich premiestnili vo vojenskom nákladnom aute za dunenia obrovských bojov do vojenských kasární v Poprade. Odtiaľ potom odišli 15.2.1945, prepustení z vojenských služieb na vlastnú žiadosť, na nové pôsobisku do Tatranskej Polianky. Tých útrap, ktoré dovtedy Petrlovci počas SNP prežili, už bolo aj na nich priveľa a trvali už pridlho. Po dohode s p.Uhríkom, vtedajším predsedom ONV vo Vysokých Tatrách, Robert Petrla sa stal národným správcom Guhrovho sanatória v Tatranskej Polianke. V r.1946 prevzal toto sanatórium Cestovný ruch a Petrlovci sa premiestnili do Tatranského domova v Tatranskej Polianke. Tu sa stal Petrla opäť národným správcom s príslubom a perspektívou, že mu Tatranský domov odovzdajú do vlastníctva ako náhradu za vojnové škody na Ďumbieri a Trangoške, i za zásluhy v boji proti fašizmu. Ale prišiel rok 1948 s februárovými udalosťami a ich následkami. Tatranský domov prevzalo socialistické zdravotníctvo a Petrlovci sa museli vysťahovať. Potom pôsobili krátko u Móryho na Novom Štrbskom plese, potom vo Vrátnej, až nakoniec sa definitívne súkromne ubytovali v Tatranskej Lomnici. Tu pracoval Róbert Petrla až do svojej smrti roku 1970 v Technických službách. Jeho manželka bola kuchárkou v školskej družine. Zomrela po ťažkej, dva roky trvajúcej chorobe v roku 1984. Oba sú pochovaní v Tatranskej Lomnici.

Po oslobodení sa dostalo rodine Róberta Petrlu aspoň morálne ocenenie. Prezident republiky udelil Róbertovi a Ružene Petrlovcom Československú vojenskú medailu Za zásluhy I.stupňa a obom ich dcéram Haničke a Jolke, Československú vojenskú medailu Za zásluhy II.stupňa.

Spomienku si zaslúži najaktívnejší spolutvorca výstavby Štefánikovej chaty na Ďumbieri Viliam Paulíny, ktorý sa neskoršie stal obeťou nemeckého fašizmu.

Petrlove bunkre sa nachádzajú pri autoceste medzi chatou na Trangoške a hotelom Srdiečko.

Prvé záchranné stavebné práce na Štefánikovej chate na Ďumbieri po II.svetovej vojne viedol architekt Anton Kazda, zamestnanec KSTL.

Po opravách Štefánikovej chaty po vojne, nastúpil v nej ako nový chatár p. Kopták.“

In: **ARCHÍV KST LOKO**

MORAVEC, Václav : Štefánikova chata – spomienky na roky 1935-1937, napísané v roku 1985 pre Alojza Lutonského. – (Pozn. : text je písaný rukou na 3 stranách linajkového papiera A4.):

„Václav Moravec : Štefánikova chata Ďumbier. / Moravec Václav, 22.X.1915 Praha. Bydlisko L.Mikuláš.

Stal som sa nezamestnaným v Prahe. Psal se rok 1935 mal som 20 rokov. Maju nabídku na zamestnanie prijal Robert Petrla, nájomca Štefánikovej chaty pod Ďumbierom. Tak jsem sa dostal na Slovensko a do krásnych Nízkých Tatier. Začal som pracovať vo februári 1935 ako čiašnik. Práca bola trochu odlišná od reštauračnej či kaviarenskej činnosti i tak mi vyhovovala. Lyžiarske terény nádherné a já na mojich „jasankách“ som sa len zaúčal. Blížila sa zimná sezóna a chata bola plne obsadená. Pán Petrla tam gazdovoval s celou rodinou, teda s manželkou, dve dcery Hanka a Jolka. Zásobovanie sa prevádzalo z Lipt.Jána a podľa okolností z Vyšnej Boci alebo s Mýta p.Ď. s Podbrezovej. V zimnom období pracovalo až 6 nosičov. Cesta jedného nosiča s chaty do Jána (do Brtánov kde bol sklad) a nazad so zatažením 20-25 kg trvala cca 5-6 hodín, za nepriaznivých podmienok aj 10 hodín. Zamestnanci spávali v spoločnej nocľahárni a keď chata bola preplnená tak aj v pracovni na pričníach. U Petrlov sa veľmi dobre varilo, preto bola aj veľmi dobrá návštevnosť. Špeciálne zamestnanci mali hodnotnú stravu ! Môj prvý krst so záchrannou službou sa uskutočnil v doline Trangoška, kde bloková snehová lavina zasypala 4 lyžiarov (Stein, Herout, Ritter, Kohlíček), ktorých sa nepodarilo zachrániť. Po dlhém hľadaní bol vyprostený jeden lyžiar. Ostatných som objavil až o tri mesiace t.j. v máji.

Koncom februára sa strácala pitná voda zavedená v chate a potom to začalo. Topiť sneh do sudov na umývanie riadov a na splachovanie WC za rána. Hostia zobrali každý svoj džbán, naplnili vodou a v rade (fronte) čakali až na ňé príde „volno“. Voda na varení sa vynášala v demijonoch z Jánskej doliny, kde bol upravený prameň pitnej vody v sňahovom tuneli. Zábavné bolo pranie ložného prádla v tú dobu. Pláchať ložné prádlo sa tiež konalo v studničke v Jánskej doline. Dolu sa spúšťalo prádlo v batohoch a vyplákané vynášali nosiči na chrbte. Problém bol aj s osvetlením. Používali sa vtedy tlakové, punčoškové petrolejové lampy. Niekedy za nepriaznivého počasia sa svietilo celý den, nestačili sme sňah odhadzovať od oblokov. Preto také sme postavili sněhový tunel ku vchodu do chaty v dĺžke 6 metrov. Vyprané prádlo sa sušilo pri chate na horolezeckom lane. Veľmi často sme však prádlo po silnom vetru hľadali po dolinách. Podobné ťažkosti boli aj s výrobou elektriny do baterii. Veterné koleso nám vždy víchrica dolámala. V roku 1934 dodal Klub turistu ČSR pre záchrannú službu čistokrvného bernardýna priamo zo Švajčiarska. Mal výborný čich, volal sa Barry, ale nemal ho kto odborne cvičiť. Po zimnej sezóne bolo vždy veľké „gruntování“ prevádzala sa dezinfekcia, prameň vody už zase tiekol pravidelne. Najväčšia námaha bolo zásobovanie chaty drevom. Používala sa vo veľkej miere kosodrevina. Rúbala sa na všetkých dostupných svahoch. Vynášanie bolo veľmi namáhavé, chrbát si prišiel na svoje i s modrinami. Na vtedajšie pomery bola Štefánikova chata veľmi dobre zásobovaná. Potraviny nám dodávala firma Čavernocho, víno pezinské pivnice a pivo sa objednávalo v Budejovicích a dodávali nám exportné sudové zvané „ště nata“ (25 litrov), kým sa tieto sudy dostali na chatu, preklínali sme celý svet ! Širup malinový sa robil len prírodný. Maliny nám dodávali občania z Vyšnej Boci.

V lete sa dalo k večeru zistiť „kukrom“ koľko turistov budeme mať na noc. 80% týchto občanov sa hnalo od Chabence k nám a na kopanom traverze sa to dalo početne presne zistiť. Treba pripomenúť, že správca Petrla privítal pri vchode do chaty každého hosta zo slovy :“Pekně vás vítám na Štefánikovej chate, já su Petrla nájomca chaty“ a okamžite ponúknul hosta kalíškom vizovickej slivovice. Pri tomto akte si pochutili na kalíšku aj abstinenti.

Škoda že sa nezachovali pamätné zápisy v knihách kožu väzaných. Bola by to nádherná proza z celoročne prevádzkovej Štefánikovej chaty. Na jeseň roku 1937 nastúpil Vašek (ako ho všetci volali) vojenskou prezenční službu. V roku 1938 musel odísť do „HISTORICKÝCH ZEMÍ“ s tým aby ho útvary v jeho ceste podporili. Prišla doba „temna“ Vašek vystúpil z rychlíku v Prahe a prvé čo zbadal bol „hakenkreutz“ na rukávoch poriadkovej polície SS.

V roku 1945 na Vianove docestoval Moravec na Slovensko do Tatranské Polianky, kde v penzionu Tatranský Domov sa privítal s celou rodinou Petrlovcov! Ale to už by bol zasa nový román !

L.Mikuláš 22.10.1985

Lojzkovi Lutonskému : Moravec “

dotazník o Václavovi Moravcovi :

Narodený 22.10.1915 Praha. Absolvoval strednú školu, vyučil sa za čašníka.

Od 1935 do 1937 pôsobil na Ďumbieri s Robertom Petrlov

od 1937-1939 vojenská služba Košice

od 1939 do 1945 totálne nasadenie Praha

od 1945 do 1950 Tatranský Domov s Robertom Petrlov

1950 – 1958 Demänovské jaskyne – vedúci, prevádzkar, chatár, hospodár sedačkového výtahu, vedúci cestovnej kancelárie. Po reorganizácii cestovného ruchu vedie Cestovnú kanceláriu ČEDOK Lipt,Mikuláš.

Rukopisný záznam V.Moravca datovaný 15.4.1989 a nadpísaný „Pre potrebu s.Lutonského“ – odpisujem časť textu :

„1951- prijal som miesto vedúceho hotela v demänovských jaskyniach. Po reorganizácii pohostinských závodov, nastúpil som v roku 1952 ako hospodár strediska Sedačkové výtahy sever-juh v Jasnej.

1955 – Oženil som sa a prijal som funkciu „vedúci cestovnej kancelárie Čedok“ v Lipt.Mikuláši (zákl.plat 1300.-).Kancelária vtedy bola umiestnená vedľa hotela Kriváň. ....“

Pozn.-ďalej opisuje v ktorých objektoch sídlil Čedok v Mikuláši a aké mal tržby...

(Na rube tohoto rkp.zázn. V.Moravca, sú rkp.poznámky A.Lutonského o odhalení tabule 1990 na Ďumbierskej chate)

In: **ARCHÍV KST LOKO : Súbor AL**

MÜHLMANN, Jaroslav : Jak se stavěla Štefanikova útulna pod Ďumbierem : Vzpomínka ku slavnosti otevření útulny dne 9. Září 1928. — Kópia 6-stranového strojopisného textu, bez podpisu, len s uvedením mena autora v záhlaví. — Kópiu zaslala Jola Pospíšilová (mladšia dcéra prvého chatára R.Petrľa) na adresu

Domu turistiky KST LOKOMOTÍVA Banská Bystrica dňa 17. 9. 2003. — Text :

„ Kďkoly jsem na svých horských túrach v cizích krajích navštívil chaty ve výši až 3.600 m, v nichž turista byl pohodlně ubytován a levně stravován, litoval jsem, že nemáme na Slovensku, v zemi tak bohaté na přírodní krásy, ani jediné vlastní útulny a zvláště ne ve vyšších polohách horských. Proto vítal jsem snahy odboru KČST v Podbrezové, jenž zastoupen několika nadšenými jednotlivci, uplatňoval již v roce 1923 návrh na vybudování první útulny KČST v Nízkých Tatrách pod Ďumbierem. Jako tehdejší předseda slovenské komise KČST přijal jsem tento návrh za svůj a staral se energicky o jeho provedení. Bylo mi sympatickým, že první slovenská chata, vzniklá z našich myšlenek a tužeb a vybudovaná z našich prostředků má státí uprostřed Slovenska v horách tak krásných a přece jen opuštěných. Věděl jsem, že útulna tato přiláká na Nízké Tatry nejen zástupy turistů a lyžařů, ale že i hospodářsky přinese užitek chudému horskému lidu a že bude současně dokumentovatí naši kulturní a technickou vyspělost, porozumění pro horskou turistiku a že budeme moci říci na mezinárodním fóru : „co dovedou Němci, Maďaři, Švýcaři, dovedeme také my“. I když pro první čas nezdála se tato útulna soběstačnou, zastával jsem názor, že nebudujeme turistické podniky jen pro sebe, nýbrž také pro budoucí generace, že nestavíme chaty jen pod horami, u nádraží a silnic, nýbrž že horským útulkům přikládáme vyšší ideový význam bez ohledu na jejich rentabilitu.

Nyní, kdy útulna Štefanikova pod Ďumbierem stojí, zdá se býti vše jednoduché a prosté, ale mnoho návštěvníků neví, co přemýšlení, námahy, finančních obětí, technických a dopravních obtíží bylo třeba překonat, a jak málo tento projekt nalézal podpory a porozumění i na samém Slovensku. O tom se nechci však zde šířiti, povím Vám raději, jak jsem náš úmysl prováděti a jak se bodří prostí lidé dělali na tvrdých Ďumbierských skalách, za vichru, mlhy a deště, než vybudovali kamennou klíčku tam hore pod Ďumbierem.

V roce 1923, když byl návrh na stavbu útulny přijat, byl členem dřívějšího ústředního výboru KČST architektem Machněm vypracován první projekt chaty a současně byl nám zaslán také plán stavby, jak si ji představovali přátelé v Podbrezové. Od původních plánů byl projekt 10-krát změněn y důvodů finančních i účelových, až konečně nyníjším stavitelem Šašinkou byl upraven tak, jak nyní vypadá.

Nejprve hledali jsme vhodné místo za vedení několika turistických pracovníků z Podbrezové a za účasti členů odboru bratislavského, jenž projetoval po všechna léta pro stavbu útulny opravdový zájem. Uvažovali jsme při tom o místě na sedle demenovském, ale rozhodli jsme se hned při prvním ohledání pro jiné na jižním svahu Ďumbieru v sedle pod Gápelem. Při další prohlídce terrainu za účasti členů ze Zvoleně usnesli jsme se stavěti v samém sedle Gápelu ve výši 1.745 m s rozkošnou vyhlídkou do doliny Zelené, Mlyně, Bystré, Svatojánské a na celé pásmo Nízkých Tater na východě i západě. První obtíž naskytla se při zadávání stavby, neboť na veřejnou soutěž se vůbec žádný stavitel nepřihlásil a teprve po delším pátrání podařilo se mi získati stavitele Jirásk z Uherského Brodu, jenž úkol tento přijal. Vzpomínám, jak jsem jej před lety úplně vysíleného dopravil s přispěním jednoho horára na místo stavby. Brzy sa však ukázalo, že i při jeho dobrém úmyslu na podnik tento nestačil. V roce 1925 zemřel, když byl provedl první přípravné práce, dal vystavěti základy a nalámati zásobu kamene. Jako jeho nástupce získal jsem výborného stavitele Jozefa Šašinku z Popradu, jenž měl značné zkušenosti z Tater, uplatnil při stavbě mnoho dobrých myšlenek a získal si jméno nezištného stavebního podnikatele, jenž nesnadný úkol správně provedl.

Stavitel Šašinka svěřil provádění stavby moravskému rodákovi Robertu Petrovi ze Štípy u Zlína, jemuž třeba v první řadě děkovati za to, že útulna dnes stojí. Nejen jako odborník, ale také jako milovník přírody a slovenských hor, prováděl po léta stavbu za nejtěžších podmínek.

V roce 1924 položen byl za četné účasti základní kámen k útulně, jež měla původně slouiti Hviezdoslavovou , vykopány byly základy, vystavena podezdívka a počal se lámati kámen a dobývati písek. Hlavní zřetel věnován byl dopravě nejnútnejšího stavebního materiálu, což bylo spojeno s nesmírnými obtížemi. Petrľa ujal se prací 14.července 1925. Prvním útulkem dělníků byla skalní jáma vzniklá lámáním kamene, v níž spali na kosodrevině. Tato skrýš hodila se však pro nocování nejvýše při teplém a suchém počasí a když je jednou překvapila bouře a liják, hrozilo jim v jámě utopení. Z tohoto prvního skalního útulku byli zedníci vypuzeni pěti zmijemi, s nimiž podnikli nebezpečný zápas. Na to zřídili si nové bydlíště ze 12 desek ve skalní prohlubni asi pro 14 lidí, avšak bouře s prudkým lijákem donutila je i tento úkryt opustiti, který se pod vodou úplně potopil. Ve dne pracovali na stavbě, zabývali se lámáním kamene a nošením vody hluboko z údolí Štávnice, protože na staveništi vody nebylo. Aby mohli pokračovati v práci, vystavěli si v srpnu roku 1925 chýši v rozměru 4x6 m, v níž byly umístěny dvě řady prýčen, postavena kamna, zřízena dvě malá okénka a dvěře. Zdi byly obloženy vrstvou mechu, hlíny a kamení 1,5 m silnou. Plochá střecha byla zatížena kameny. Tato chýše byla pak po tři léta vítaným útulkem turistů, kteří v ní našli prostý nocleh a občerstvení. Avšak ani toto opatření neuchránilo je proti rozbořeným žvlům, neboť velké vichry provázené strašným lijákem strhly střechu i část zdi a zedníci po dva dny a dvě noci žili ve strachu, zda-li zachrání holé životy. Střecha a trámy svázány byly provazy, které pracovníci v roky drželi, aby celou chatu vichry neroznesli do doliny. Ze stavení mohli vyjiti pouze zatížení těžkým břemenem, aby nebyli strženi po příkré stráni do údolí. Potok Štávnica byl tak rozvodněný, že je nebylo možno přejiti. Po této živelní katastrofě trvajici 48 hodin, pracovali zedníci nejprve na svedení vody z pramene pod temenem Ďumbieru na sedlo tím, že vykopána byla úzká strouha, po níž voda stékala z výšky 200 m k chatě a nesla sebou současně i písek. V srpnu t.r. zasáhla do stavebních prací vojenská pomoc 40 mužů a 28 koní, kteří dopravovali dřevo a stavební materiál z Vyšné Bocy na staveniště. Potraviny pro pracující nošeny byly vždy na jeden týden, což bylo spojeno se značnými obtížemi, zvláště zastihla-li je bouře nebo jiná nepohoda na cestě a ničila všechny zásoby. Dělníci živil se většinou haluškami, černou kávou, sýrem a chlebem. Když se pro nepohodu nedalo pracovati, bavili se vyprávěním správných zednických anekdot, hráli karty a někteří vydrželi spáti dva dny a dvě noci bez přetržení. Koncem srpna t.r. napadly spousty sněhu a v polovici září bylo nutno práci zastaviti pro velké mrazy. Při cestách za trochou paliva, objevili sa tu i medvědi, postrašili osamělé chodce a rychle zmizeli. Decela blízko přišli jeleni a srnky a svišti rušili ticho samoty svými ostrými hvizdy. Stálými společníky byli jim skalní vrabci, kteří si i hnízdo vystavěli v nyníjší jídelně a mladá ptáčka dala se z ruky krmiti. V r.1925 objeveny byly rozlehlé krápníkové jeskyně na úbočí Gápelu panem Chudíkem, obětavým turistickým pracovníkem s několika druhy z Podbrezové, jež jsem minulého roku zevrubně prohlédl. V Okolí chaty je ve vzdálenosti jedné hodiny pět salaší a pastevci velmi často putují s ovceci až na vrchol Ďumbiera. Toho roku zachránil život Petrľa peti turistům, kteří byli překvapeni bouří a vichrem a zabloudili mezi balvany. V roce 1926 počalo pracovati jen 5 lidí, práce z nedostatku finančních prostředků zvolna pokračovala a velká nepohoda mezi v rychlejším postupu. Vystavěna byla krytá kamenná pec k pálení vápna z vápence, čímž získán byl cenný stavební materiál na místě. První pec zničili však veliké lijáky a bylo nutno jako všechny práce začínati opět znovu. Vápna bylo dosaženo rozžhavením pece po 6 dní a nocí na 1400°C, kdy kámen svítil bělostí a vápno otvorem vytékalo. Toho roku přenocovali v primitivní chýši mimo našich turistů (jednou současně až 33 osob) také Němci, Rakušani, Poláci a Maďaři. Také v tomto roce přispěl Petrľa v noci zbloudilým turistům na pomoc. V polovině září začalo mrznouti a bylo třeba práci skončiti. V zimě napadlo tolik sněhu, že chata úplně zmizela pod sněhem. V roce 1927 počalo se stavbou až v srpnu. Dělníci nenalezli v chatě ničeho, dřevo, skrovné zásoby byly úplně vyloupeny a Petrľa přišel při tom i o svůj majetek. Těžce dopravené dřevo bylo větry a vodou strženo do doliny a muselo býti znovu vynášeno, zdi útulny byly vlhkem a mrazem prohnuty. Pozdní započeti práce a nepříznivé počasí minulého roku znemožnilo dokončení stavby a v září musela býti práce opět přerušena. Návštěva toho léta byla mnohem slabší.

Konečně nadešel rok 1928 a poslední rok stavby. Výjimečně krásné počasí umožnilo dokončení prací zednických i vnitřních. Nejtěžší otázkou tohoto roku byla doprava inventáře, což vyžadovalo mnoho námahy a času. Nyní už je po starosti a svízeli, neboť šedivá kamenná stavba dívá se z daleka do údolí Zelené Mlýnné a zve všechny milovníky přírody pod svou střechu a na skalný vrchol koruny Nízkých tater Ďumbieru. Tím jest tato Sysifova práce skončena a první opěrný bod v Nízkých tatrách vybudován. Útulna má mimo jídelny, kuchyně a bytu správcova 4 pokoje a 2 společné noclehárny a může v nich přenocovat asi 40 osob. Chata bude po celý rok otevřena a tím oživi opuštěné bílé pláň Nízkých Tater poprvé také v zimě a lyžařům otevře sa nové pole působnosti. Jsem šťasten, že mohl jsem spolupůsobiti při tvoření a budování naší první horské útulny v srdci Slovenska. Hore zdar ! “

In: **ARCHÍV KST LOKO**

LUTONSKÝ Alojz - O ĎUMBIERSKEJ CHATE

(rkp.poznámky A.Lutonského písané na rube textu listu od V.Moravca) :

„ 12.mája 1990 bola na Chate hrdinov SNP na Ďumbieri odhalená pamätná tabuľa s názvom Štefánikova chata, tak ako bola pôvodne pri jej vzniku v roku 1928. Na slávnosti spolupracovalo aj Literárno-historické múzeum Janka Kráľa v Lipt.Mikuláši, ktoré sa súčasne podujalo zachovať históriu vzniku chaty na zvukovej nahrávke. Požiadalo medzi iným aj pána Alojza Lutonského, teraz už 85 ročného nestora slevenskej turistiky a bývalého riaditeľa múzea, zaznamenať svoje rozpomienky. Pri viacerých stretnutiach sme zaznamenali nasledovné : Je záslužné že práve pracovníci lit.múzea (Pozn.: ďalej text už pokračuje iným rukopisom) sa podujali tejto význačnej spolupráce a doplnia biele miesta Nízkych Tater práve v oblasti Ďumbiera práve o turistike, lebo v minulosti sú iba čiastočne zaznačené v maďarskej a nemeckej literatúre. Zmena nastala iba v tomto storočí, keď v Liptovskom Mikuláši začali v r.1921 vychádzať Krásy Slovenska. Práve z nich som si doplnil svoje pamäti o vzniku Ďumbierskej Štefánikovej chaty.

Prvýkrát som videl Ďumbier v roku 1921 za návštevy Demänovskej ľadovej jaskyne, keď som v spoločnosti rovesníkov Miloša Dunaja a Miloša Hubku bol na salaši na Lúčkach. V roku 1923 už som bol v Mikuláši trvale.

V spoločnosti Vladka Droppu a ...Miloška Kemku boli v jednej júlovej soboty na salaši v Šulkove a v nedeľu včas ráno sme sa vydali cez Vrbické pleso a Lukovú na Chopok a končiar Ďumbiera, cesta bola pomalá, poradcu sme nemali a tak na končiar sme boli až o 7 hodín (o 7 hodine ?) a čo ešte hore sme sa nechali zlákať severnou stranou cez kosodrevie k horárni Pred Biely ? do Jánskej doliny a do Mikuláša sme sa dotrepali s biedou až pred polnocou.

Ďalšie roky ako činovník KČST som začal čítať turistickú literatúru, zúčastňoval som sa na značkovani Demänovskej doliny a tak som sa dočítal, že na Ďumbieri v prvých rokoch nášho storočia bola Karlova útulňa. Zbudovala ju sekcia Uhorského karpatského spolku v Banskej Bystrici. Za prvej svetovej vojny schádzala a tak r.1923 boli z nej iba rozvaliny. V Krásach Slovenska v r.1922 uverejnil fotografiu Ing.Robert Vosyka.

Myšlienka postaviť novú chatu na Ďumbieri vznikla v hlave Antona Kováčika, spoluzakladateľa odboru KČST v Podbrezovej. Prvé memorandum s návrhom na stavbu napísali 17.februára 1923 spolu s Ladislavom Winklerom.

(Pozn. – uvedené rkp.poznámky boli zrejme prípravou na spomínanú zvukovú nahrávku. Na ne nadväzuje už strojom písaný text, ktorý bol podkladom pre samotné nahrávanie – opisujem celý text):

Vážení prítomní, dnes je sobota 15.septembra 1990, nevŕúdné počasie, chladno, teplomer málo nad nulou, Vysoké i Nízke Tatry od 1500 metrov vyššie majú snehovú prikrývku, a tak na želanie Literárnohistorického múzea Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši nahrávame záznam k histórii vzniku Štefánikovej chaty na Ďumbieri. Ide o históriu, ktorá sa tu odohrávala pred vyše šesťdesiatimi rokmi a rozpomienky pripravil pán Alojz Lutonský, toho roku 85 ročný jubilant.

Pán Lutonský ani nie dvadsaťročný začínal svoju históriu v Demänovských jaskyniach pri objavovaní najmä s Alojzom Kráľom a ďalšími jaskyniarimi, neskôršie i v doline Svätôjanskej a tak nečudo, že do cesty sa mu postavil aj Ďumbier, na ktorý vodil v lete výpravy turistické, v zime lyžiarske. Najbližším bol výstup od Demänovských jaskýň cez Krupovu hoľu a hrebeňom na vrchol, ale po vzniku Štefánikovej chaty bolo treba ešte asi hodinu do sedla nad Štiavničkou.

Dlhšia, ale zaujímavejšia bola cesta cez Liptovský Ján, ktorý mal železničnú stanicu Podtureň. Málo kedy sa používala, cestu bolo možné krátiť cez Závažnú Porubu, ale lákadlom boli Svätôjanske kaštieľ a ich minulosť. Zakladateľom tohto bývalého zemianskeho rodu bol Hauk Polk. Pristáhol sa sem z Čiech a r.1230 dostal od kráľa Ondreja II. donáciu v Uhorskej Vsi. Jeho vnuk Bogomir dosiahol zemanstva. Stáročia tu rod „Svätôjanských“ žil, mnohí z nich vynikali na poli politickom, iní vynikli v banskom a hutníckom remese. Posledný z nich Jozef práve v kúrii s hospodárskym dvorom využil termálne pramene, vybudoval liečebný bazén s dostatočným ubytovaním a tak sme čítali inzeráty :

Svätôjanske teplice v Nízkych Tatrách 676 m nad hladinou mora. Prírodné teplé liečivé pramene. Teplé kúpele. Klimatické liečebné miesto. Teplý štrand, plávanie, tenis, turistika. Zimné športy, polovanie a rybolov. Svätôjanske Teplice mali v lete pravidelnú autobusovú linku do Liptovského Mikuláša a Demänovských jaskýň. Svätôjanci, niekdajší bezzemkovia, vynikali a dodnes vynikajú v stavebníctve, boli medzi tými Liptákmi, ktorí kedysi budovali Budapešť a nečudo, že to boli oni, ktorí prevažne vybudovali aj Ďumbiersku chatu, ktorá už pri otvorení sa nazývala Štefánikova chata.

Rozloha Nízkych Tater sa udáva na 2500 km, stáročia ich vnútro vynikalo rudným bohatstvom, nechýbalo ano zlato a striebro, rozľahlé lesy mali dostatok dreva pre banské podnikanie, bol tu aj rozľahlý priestor pre pastvinárstvo.

Uhorský erár z južnej strany Chopka i Chabenca pri prameňoch dobrej vody postavil stajne pre jalovinu. Na prelome storočia banskobystrický oddiel Uhorského karpatského spolku na samom končiar Ďumbiera vybudoval kamennú Karlovu útulňu, z ktorej ešte v r.1922 ostali ruiny. Podľa záznamu už v zime 1912 mikulášsky lyžiar Ondrej Žuffa úspešne cez Demänovskú dolinu a Ďumbier prešiel do Pohronia. Z minulosti ostali síce znaky banských cestičiek v okolí Magurky i pod Ďumbierom, ale ináč návštevník dvadsiateho storočia musel sa spoliehať iba sám na seba....

(Pozn.: ďalej A.L. v troch strojopisných predlohách, z toho každá je trochu inak pozmenená, opisuje ako sa chata stavala, aká bola slávnosť otvorenia chaty, parafrázuje však len články ktoré boli o tejto udalosti napísané v Krásach Slovenska. Hoci, ako uvádza, bol osobne účastný na tejto slávnosti na základe pozvania Miloša Janošku...)

In: **Archív Alojza Lutonského**

LUTONSKÝ, A.: Ďumbiersky človek. (Žil som 20 rokov na Ďumbieri). - Nedatované strojopisné poznámky vzťahujúce sa zrejme ku konceptu článku – spomienok o chatárovi Petrlovi. Na liste formátu A5 je nasledovný strojom písaný text : „Ďumbiersky človek.“ (Žil som 20 rokov na Ďumbieri).

1./ Odkiaľ som prišiel ?

2./ Murárčina

3./ Stavíme chatu 1924-1928

4./ Slávnosť otvorenia

5./ Opustení v snehu na Ďumbieri (roky 1928/1931)

6./ Hostia sa vracajú (roky 1931/1938)

7./ Znovu opustení v horách (r.1939/1940)

8./ Sťahujeme sa na Trangošku

9./ Ohne na horách (pristávanie partizánov)

10./ SNP živé dni a noci

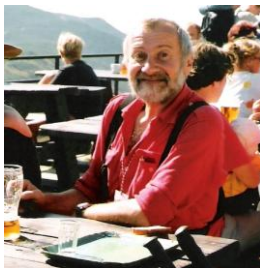
11./ Ustupujeme do hôr (Peterlov bunker)

12./ Dni víťazné

13./ Z Nízkych Tatier za novým chlebom (Tatranská rapzodia).

Pozn.: Pod týmto strojopisným textom je červeným perom napísaná rukopisná poznámka A.L. : „Petrľa“.

In: ARCHÍV KST LOKO : Súbor AL

Lubo Fajka na oslave 75.výročia Ďumbierskej chaty v roku 2003. – Foto O.Kaliská

List od Ľuboslava Hudeca-Fajku, Bruchačka, 976 51 Horná Lehota

Bruchačka, 1.12.2003

Vážená pani Kaliská,

Ozývam sa trochu neskoro, bol som mesiac mimo domu, ale pokúsím sa to napraviť.

Prikladám pár informácií :

V chate HSNP-teraz v chate gen.M.R.Štefánika, som „pôsobil“ od 1.5.1976 do 30.11.1982. Najprv oficiálne ako údržbár, kurič a dievča pre všetko- od umývania WC až po varenie, obsluhu a vynášku. Chatár bol vtedy Ing.Jozef Pupák. Asi po roku odišiel a na jeho miesto prišiel Róbert Balek, ale len asi na pol roka, potom som chatu prebral ja až do konca – 30.11.1982.

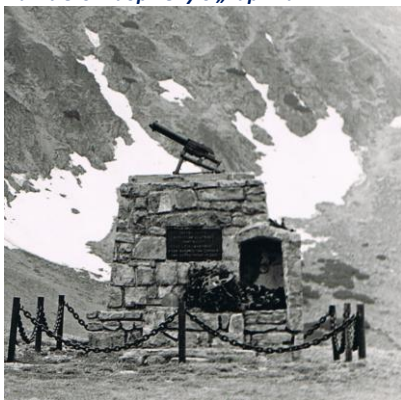
Na chatu som sa dostal z výtahu (Chopok-juh) kde som predtým pracoval asi 5 rokov. Spolu s Jožkom Pupákom sme na podniku Účelové zariadenia ČSZTV L.Mikuláš presadili elektrifikáciu chaty – dovtedy bol na chate dieselagregát, veľmi poruchový. S výkopom pre káble sa pracovalo len cez prázdniny – študenti z Elektrofakulty SVŠT Bratislava, takže sa výstavba predlžovala. A som rád, že som to dokončil a že som na jeseň 1981 mohol prvýkrát zapáliť svetlo na chate – to veľmi oživilo chatu – od kuchyne cez ubytovanie – (odpadla nafta i koks) až po možnosť prania a hygieny.

Do Horskej služby som vstúpil v roku 1977 a keďže je chata priamo v teréne, mali sme tam viaceré záchranné akcie, žiaľ aj s tragickým koncom. Palko Venger z HS by v zásahových knihách iste mnohé našiel s konkrétnymi menami i dátumom.Pripájam oznámenie o mojom odchode z chaty aj s fotkou, ktorú som s ním posielal.

Súčasnne pripájam momentku o pomníku, aj to patrí do dejín chaty.Prajem Vám všetko najlepšie a prepáčte, že odpovedám tak neskoro.

Ľuboslav Hudec Fajka.

Pozn. prílohou listu bol text „Pomníková kaplnka“, v ktorom L.Hudec-Fajka opisuje historku, ako bol Babkinov pamätník v sedle pod Ďumbierom doplnený o „kaplnku“.

Pomníková kaplnka

V lete ubiehajú dni na Štefánikovej chate pod Ďumbierom akoby sedeli na cválajúcom koni hlavnej sezóny. Z jeho sedlových tašiek sa trúsili ľudia ako kvapky v dobrom krajinskom daždi. V stredtýždni okolo stovky, v sobotu i v nedeľu sa ich prešlo cez jedáleň aj okolo tisícok. Boli to turisti sviatoční i právi, zanietení i znudení, a s nimi aj ich vlastné problémy, s ktorými nás niektorí proti našej vôli oboznamovali, aby nás snád potešili, alebo naopak – znechutili. V každom prípade boli oni samotní týmto uspokojení a odchádzali od nás ako po dobre vykonanej práci. V kuchyni sa bez prestania z plynových bômb chrlili horúce modravé lúče pod štyridsaťlitrovými hrncami s čajom, našim hlavným artiklom. Medzitým bolo ešte treba striechnuť nad kotlíňou, aby bolo v kuchyni dostatok teplej vody, prezrieť niekoľkokrát za deň záchody, nahradiť ukradnutý či minutý toaletný papier, prípadne pozbierať použitý papier v okolí misy a samozrejme umyť ju, ak je zasvinená nad normu. Hneď nato utekať do kuchyne poumývať taniere i šálky, rozrábať džús i čaj, prijímať nosičov a ich tovar, obsluhovať hostí i účtovať a vykonávať ešte množstvo iných vecí, ktoré nám dovoľovali len tak úchytkom vypiť si so známym pohárik rumu a prehovoriť s ním niekoľko unavených viet. Popritom sme mali hostí aj na noc a tak sa spávalo málo a zvyčajne každý sám, lebo „česká sezóna“ je v plnom lete slabá, darmi, to francúzske porekadlo – dobrý robotník, zlý milenec – a naopak, sa nedalo oklamať.

Jedine niektorý, daždivým smútkom premaľovaný deň, nám priniesol krátke uvoľnenie a napätie mierne povolilo. Ja som sa mohol chytiť úradných papierov, spočítať tržbu a k večeru postaviť na stôl fľašu rumu, aby sme štyria riadni zamestnanci, dve brigádnicky a dvaja nosiči spoločne porozmýšľali, čo bude so stovkou porcií gulášu v kuchyni, ak bude pršať ešte niekoľko dní a hostia neprídu. Takto nebadane pricválal, v zhone bežiacей prevádzky, raz pokojnej, inokedy nervóznej, záver augusta a s ním aj výročie Slovenského národného povstania. Keďže sa aj v týchto miestach odohrala jedna z epizód národného uvedomenia si povinnosti, tak sa nás to nemohlo netýkať. Každý rok sem v týchto dňoch vyšlo množstvo oficiálnych ľudí uctiť si pamiatku svojich padlých druhov a porozprávať mladí pozháňanej z horehronských škôl niektoré svoje spomienky.

V jedno poloprázdne popoludnie som vyšiel pred chatu a pobral sa k partizánskemu pomníku, zvaného medzi nami aj Babkinov guľomet, vzdialenému pár desiatok metrov od chaty. Bola pod mrakom, vlhký vietor uháňal v porvyoch po mohutnej trávnej prikrývke mierneho sedielka a nevysoký pomník z tmavošedých žulových kvádrov, prírodne nepravidelných tvarov, sa posmutnelo i osamelo vynímal zo zelene. Guľomet značky Maxim stál na surovom dvojmetrovom múre, s trojnožkou zabetónovanou v rovnej plošine a vlhko okolia sa na jeho zeleno sfarbenom chladiči zrážalo do studených potných guľôčok.

Trošku nižšie pod guľometom visela tabuľka s textom i menami padlých a pod ňou ešte, na malej rímsičke, tenká a dlhá protitanková puška, vlastne iba jej dlhá hlaveň, tak isto zelenej farby ako prasknutá helma, ležiaca v malom výklenku v pravej časti pomníka. Celý tento kamennojenský objekt obklopoval nízky symbolický plot z ohromne silných a masívnych ôk reťaze, ktorých vynesenie až sem hore muselo stáť viac námahy ako postavenie pomníka. Vo vnútri tejto miniatúrnej záhradky živorili dva-tri okyptené trsy kosodreviny, ktoré sa po presadení nechceli dobre ujať a za posledných desať rokov povyrástli iba o niekoľko centimetrov.

Prekročil som previsnutú reťaz a zblízka som si kritickým okom pamätník prezrel. Kovová tabuľa, uliata mládežníckou brigádou Socialistickej práce z Hronca hlásala, že v týchto končinách pôsobila II. paradesantná brigáda na čele s Ivanom Babkinom z Kyjeva, ktorý to aj padol. Tých niekoľko strohých slov, studeno vyčnievajúcich zo šedej zliatiny, pôsobilo ako výkričník i posolstvo živým. Niečo bude treba ponaprávať, vravím si v duchu, písmenká pretrieť striebrenkou, alebo zlatou farbou, neviem presne, akú máme v sklade. Vyblednuté vence pozbierať a spáliť v kozube, ako aj starú, kedysi červenú stužku s už nečitateľným nápisom, ktorá bola obtočená okolo protitankovej pušky. Viac práce si ale vyžiada nové vyspárovanie skulín medzi kvádrami žuly – mnohé z nich sú odškorené od dotieravého dažďa i zimného času...

O dve hodiny neskoršie, Košút s chudou a fúzatou tvárou odhodil murársku keľu i špachtľu a zapálil si cigaretu. Poodišiel niekoľko metrov od pomníka, kde sa rozkročil ako práve vyučený murár, (napokon pochádzal z Nižnej Boce, takže vedel robiť takmer všetko), a spolu s oblakom dymu spokojne prehovoril:

„Už to vyzerá lepšie. Nemaľ by som premaľovať aj Babkinov guľomet?“

„Ten je ešte v poriadku.“ Odpovedám. „A navyše, nemáme zelenú farbu.“

Maroš medzitým pracoval s jemným štetcom a zvyrazňoval striebrenkov vypuklé písmenká na liatinovej tabuli. Mal na to vypracovanú ruku – keď bol na vojenčine, často nám posielal listy a v nich bolo vždy niečo prikeslené, buď vojak pred tankom na stráž, alebo lyžiar v zjazdovom postoji na svahu Ďumbiera, čím zrejme vyjadroval svoju túžbu po civile.

Stal som si na malú rímsičku a rukou pootočil hlavňou guľometu na trojnohej lafete. Zelenš sa ho však dôkladne držala, nenašiel som žiadne odlúpenie farby. Natočil som hlaveň opäť do ideologickej správnej polohy, teda smerom na západ, a vtedy ma napadla spomienka na jednu takmer nebezpečnú kontraverziu spred dvoch mesiacov, ktorú som však perfektne zvládol...

Jedného dňa doobeda, mi brigádnicka Majka, keď sa vrátila z jedálne do kuchyne, pošepľala, že si jeden pán sediaci „trojke“, želá chatára. „Nejaký môj známy?“ Pýtam sa. „Nie, nevie tvoje meno.“ „Čo si objednal?“ „Rum s čajom“. „Pohárik rumu bol doliaty?“ „Neštví ma, šéfe, to je všetko v poriadku, už ho aj vypil a zaplatil. Je v tom niečo iné...“ „Možno chce len nejakú informáciu.“

„Možno...“ Odvetila Majka nie veľmi presvedčivo, zbyčajne mala na neprijemnosti dobrý nos.

Pre istotu som sa napil čaju z hrnca, ale bol skutočne pitný. Jedine čo mu mohlo z tejto stránky vadiť, bolo to, že bol čaj hromadný...

Vyšiel som z kuchyne a pristavil sa pri stole číslo tri. Sedel tam muž asi štyridsaťročný, nakrátko ostrihaný, s mierne zalomeným nosom, v obleku bežného turistu. Ruky mal vyložené na stole, zopäté ako pri modlení, ale palcami vrtel ako pri hre hrnček var a tým celkove z neho vyžarovala istota i pokoj, akoby sedel v súdnej sieni, pravda, na tej správnej stoličke.

Pozdravil som, predstavil sa a spýtal, čo si praje.

„Tu neďaleko vás stojí pomník partizánom.“ Začal bez úvodu hlasom strohým, jadrným a bez zafarbenia, ako vysušený strom. „Keďže ste tu najbližšie, tak iste patrí pod kompetenciu vašej chaty!“

Chvíľu mi trvalo, kým som strávil jeho slová, už svojou oficialitou neveštiace nič dobrého, ale skutočne som ešte nevedel, kam mieri. A tak som nasadil premýšľajúce čelo a tak isto nevinne a neutrálne odpovedal:

„Prepáčte, ale veľmi vám nerozumiem...“

Podíval sa na mňa a jeho oči zdanlivo zhovievavo prehovorili: „ale rozumiete, rozumiete mi veľmi dobre.“ Pravda, to som iba vycítil, lebo jeho ústa mlčali. Ale s takýmto pohľadom som sa už stretol, keď som pred pár rokmi sedel pred vyšetrovateľom ŠTB, obvinený paragrafom 112 tretného zákonníka.

Napokon opäť prehovoril, miešal posvätnú úctu k Sovietskemu zväzu s nepriateľmi ľudu, až sa konečne vyjadril, že je odkaz SNP na pomník zneuctený!

„Zneuctený?!“ Opakoval som po ňom a úporne premýšľal, čo asi zase Maroš, Žolík, či Košút vykonali. Rozbúrali ho, alebo nebadaj zneuctili výkalmi...?

„Áno, je to tak!“ Pokračoval sediaci neúprosne, až ma napokon oboznámil s formou zneuctenia:

„Hlaveň guľometu je obrátená na východ a to je navyše aj vyslovená provokácia. Vždy a v každom prípade musí smerovať na západ!“

Preglgol som a vrátil sliny, ktoré sa mi tlačili do úst. Skutočne sa mi chcelo vracieť, hoci som ešte nejedol, nad úbohosťou ducha tohto mladého pohlavára, lebo z takej pozície so mnou hovoril. Jeho reč bol spisovne čisto slovenská, nepovedal „socalismus“ ako jeho veľký učiteľ,

bol teda Slovák ako repa, až na tie pseudotvary vševedúcich znejúce spoza rečníckych pultov stranických seansí. Najviac ma na tom bolelo, že bol jeden z nás a že vyšiel až sem nahor, kam som ja ušiel z dolín a miest, kde zúrivo bojuje komunizmus za lepší život strany a ešte aj tu ma našlo ich vysunutie chápadlo v podobe tohto ich poskoka a ochrancu.

V tom momente som sa vzbúril ! Možno som urobil chybu, ale riskol som to. Mohol som sa kajať, že som o tom nevedel, že sa s tým hrajú deti, ale mal som taký dojem, že on by v tom videl priznanie chyby a mohol by si ma strčiť do vrečka, doba bola taká, trestalo sa aj za žarty.

A tak som volil útok i obranu smiechom. Áno, zasmial som sa. Nie však ironicky, výsmešne, ale uľahčujúco, oslobodzujúco, ba som si aj sadol za stôl oproti tomu parazitovi a s príjemným úsmevom pozrel na neho, tentoraz už nie ako pozorne počúvajúci, ale ako rovnocenný partner. Sekundu pred tým smiechom mi totiž napadla kacírka myšlienka – poraziť svojho protivníka jeho vlastnou zbraňou-hlúposťou a debilitou...

Muž oproti čakal zrejme niečo úplne iné, zarazene ma sledoval a zabudol dokonca aj mlieč dvomi palcami okolo seba. Ja som mu nedožičil žiadnu otázku a prehovoril som naňho ľahkým a úprimným hlasom, (ako som to dokázal, to sa spýtajte psychológov, neodpovedia vám), akoby som sedel oproti najlepšiemu priateľovi.

„Na túto tému sme pred pár dňami mali veľmi poučnú prednášku!“ Povedal som vysvetľujúco na úvod. Jeho tvár sa nepohla. Zatiaľ nepopustil ani kvapku zo svojho snehového hradu, ba mal som dojem, že náhle zostražiteľ, akoby cítil zradu. Ale ja som sa už rozhovoril, už som nemohol zastaviť rozbehnutý balvan, ten istý, ktorý on valil doteraz na mňa, smeroval som teraz na neho.

„Majka“, obrátil som sa na servírku, ktorá práve odnášala prázdne šálky z vedľajšieho stola. „Ako sa volal ten súdruh zo Zväzu protifašistických bojovníkov, ktorý tu bol minulý týždeň!“ Bola to vyslovená lož, ale Majka bola skúsená macherka a podržala ma bez mihnutia oka: „Myslíš toho starého pána ? Žiaľ neviem, ale možno si spomeniem...“

Mával som rukou a obrátil sa opäť k hostovi: „Na tom napokon nezáleží. Tak ten súdruh...“ A vyrozprával som mu, že dotýčny člen Zväzu bol toho názoru, že symbolicky by mali byť hlavne zbraní na partizánskych pomníkoch nasmerované na východ, pretože, a to som zvlášť zdôraznil, pretože Povstanie vzniklo najmä na pomoc Sovietom, bojovali vlastne proti ustupujúcej nemeckej armáde a tá predsa ustupovala od východu!

„Čiže,“ zhrnul som svoju vymyslenú, ale logickú lož hlasom hlboko úprimným i presvedčivým, nepripúšťajúcim oponovanie. „Čiže terajšie nasmerovanie guľometu je správne, alebo, aby som citoval presne toho súdruha, je správnejšie, pretože tým smerom lietali prvé guľky partizánov!“ Skončil som pohľadom upretým na neho a až teraz som si uvedomil, že kráčam po veľmi tentom ľade. Veď čo, ak je kdesi v Katechizme komunistickej strany jasne a jednoznačne zakotvená príslušná formulka o tejto problematike a každý odklon od nej znamená prečin, alebo nebudaj hrdelný zločin – vlastizradu ?!

Ako sa však ukázalo, očividne som ho prichytil pri niečom, v čom mal ideologické medzery, a na moje šťastie, ale aj prevrpenie, moju návnadu zožral nielen s udicou, ale aj s deravou topánkou zavesenou na háčiku ! Viditeľne znervóznel, začal sa pohrávať s prázdnyim poldecákom, až ho napokon bezradne vložil do šálky od čaju. Nechcel som to hnať až na ostrie noža a tak som mu hodil záchrannú rukavicu a žoviálnym tónom som k nemu prehovoril: „No povedzte, nemal ten vetarán povstaleckých bojov pravdu ?“

A on skutočne po chvíli akoby tuhého vnútorného uvažovania vyslovil to, čo som od neho s nádejou očakával, ale už prostejším hlasom a tým i ľudskejšie: „Áno, dá sa to aj takto interpretovať.“ Po chvíli zdvihol oči na mňa a už načisto presv eďčivo dodal: „Myslím, že ten súdruh mal skutočne pravdu!“ To bolo teda dobré zakončenie tejto nebezpečnej debaty, tuším mi vtedy od úľavy aj v ústach vyschlo. Pritiahol som k sebe čajovú šálku s poldecákom vo vnútri a aby som všetko ukončil, opýtal som sa : „Prajete si ešte čaj s rumom?“ Chytil sa vďačne zmeny témy a aj keď už mal zaplatené, čiže už zrejme nechcel nič konzumovať, teraz rýchle zo seba vychýlil : „Áno, áno, dám si to ešte raz!“ „Prosím, hneď to bude.“ Odvetil som.

Zdvihol som sa s príjemným úsmevom a vrátil sa do kuchyne. Keď mu Majka odniesla čaj s rumom a aj ho zúčtovala, posunkom som privolať personál k oknu kuchyne : „Dajte si pozor, na trojke sedí nejaký uduvač!“ A krátko som im vysvetlil, aký som mal s ním rozhovor. Majka sa hneď nahla k polici a vylovila odtiaľ fľašu rumu. „Šéfe, ty si zaslúžiš pohárik z mojej fľaše“. Keď sme si všetci spoločne ťukli a vypili až do dna, Majka sa ma pošepky spýtala, či by mu nemala do ďalšieho čaju, ak bude ešte chcieť, pridať niekoľko kvapiek ricínového oleja... Bolo to lákavé púšenie, ale napokon som túto ponuku odmietol, lebo som si spomenul sa moju krčmársku zásadu, že aj nepriateľ je našim hosťom a pustil som to k vode.

O niekoľko minút Majka víťazoslávne zahlásila, že porazený nepriateľ odišiel a vzduch je opäť čistý. Nepovažoval som to za veľké víťazstvo a tak som prikázal Košútovi, aby guľomet natočil správnym smerom, lebo nie každý je zadubenec a moja rozprávka by mi nemusela pomôcť, ale priťažiti.

A dnes tu stál ten istý Košút niekoľko metrov od opraveného i upraveného múrika, dymil z cigarety a nad čímisi zrejme rozmýšľal, lebo sa o chvíľu ozval : „Nemali by sme tú kaplnku zvnútra vymaľovať na bielo?“ „Koho?“ Ozval sa Maroš a pozrel na Košúta, zrejme ho zle rozumel. Košút pristúpil bližšie a koncom dymiacej cigarety ukázal na výkledok v múre. „Túto pomníkovú priehlbínu, či jaskyňu...“

Zadávali sme sa všetci na ňu. Bola to skutočne akási priehlbina na pravej čelnej strane pomníka. Mala asi tredsťasťcentimetrovú hĺbku, dvakrát tak vysoká, ukončená apsidou. Trošku to vyzeralo na nie veľmi šťastný neskorší prílepek, avšak momentálne bez nejakého prospešného využitia. Vo vnútri ležala puknutá prilba, ale na prvý pohľad bolo vidieť, že to nebolo stavané pre ňu. Prilba zaberala len malý priestor naspodku a nad ňou zivala päťnásobná prázdnota, akoby tam chýbal nejaký obraz, alebo nebudaj oltárík.

Zamyslene som sa zadával na mojich kolegov. Tvárili sa však nanajvýš vážne a nahlas premýšľali, ako to vylepšiť. Marošovi sa pozdával Košútov návrh, chcel ho spestriť ešte namaľovaním červenej päťcipej hviezdy, ale ja som tieto návrhy zamietol a podotkol, že je to miesto pre menšie vence a odvieď som reč na niečo iné.

Pokým ešte chlapci opravovali čo sa dalo, ja som odstúpil od pomníka a zhlboka, až takmer zo dna duše som sa nadýchol okolitého vetra spomienok, ktoré sa mi nahrnuli do zúžených očných buliev pri pohľade na kaplnku. Táto priehlbina sa totiž pri prvopláne jej roditeľa kaplnkou aj nazývala a aj teraz sa jej pri troške fantázii podobala.

Ale to je dávnejšia história, a teraz, po dvadsiatich rokoch od realizácie prístavby kaplnky, by zrejme nevyznela tak vieryhodne a tragikomicky, ako v tom čase. Preto som aj zamlčal pred kamarátmi, že viem čo to je a na aký účel to bolo postavené. Ale moje druhé, vnútorné Ja, si premietlo v tichosti mnohé podrobnosti, za akých došlo k prístavbe kaplnky aj s jej nie veľmi slávnym koncom, ktorý asi najhoršie dopadol na jej tvorciteľa, nech to už myslel akokoľvek vážne a úprimne.

Písal sa vtedy rok 1964, keď bol v dvojchatke na Trangoške pod Srdiečkom ubytovaný výťahár menom Revay. Pracoval na sedačke smerom na Chopok a v tých časoch mohol mať niečo cez štyridsať rokov. Mal bledú, asketicky chudú tvár s vysunutým ohryzkom, čierne vlasy vždy starostlivo učesané dozadu a hlboko usadené oči vedel takmer bez pohybu viečok dlho upierať na druhého, až to dotýčnemu bolo nepriemné. Medz kolegami mal povesť uzavretého a svojrázneho človeka, ktorý sa však vedel znezrady impulzívne na hocikoho slovne vyrútiť, aby to vzápätí oľutoval a za tým sa ešte viac uzavrel a nadobro dištancoval od ostatných ľudí.

Pochádzal z Liptova, bol starý mládenec a po skončení práce, ktorú vykonával veľmi zodpovedne, sa nikdy nezastavil a neposedel v bufete,, alebo v hoteli, ako to robili jeho kolegovia, ktorí tiež bývali v tých končinách.

V čase voľna sa túlal po okolitých kopcoch, zbieral rôzne kamene aspoň trošku zaujímavého tvaru, samorasty koreňov i konárov a to donášal do svojej izby. Čo však robieval vo vnútri, o tom sa šírili iba dohady, lebo býval sám a nikdy nikoho k sebe nepozval, ale ani nevypustil. Pravdopodobne hodne čítal, lebo ho niekedy videli prichádzať z dolín s balíkmi kníh. Objednával si aj noviny, ktoré však na veľké prekvapenie nikdy nikomu ani na okamih nepožičal, hoci ho dotýčny o to slušne poprosil, a tiež o ňom kolovala správa, že maľuje obrazy a píše nejaký tajomný spis.

A keď dvaja jeho kolegovia, bývajúci z druhej strany tenkej spoločnej priečky tejto dvojchatky, oznámili, že začuli akýsi vzrgotavo-pláčlivý hlas, ktorý sa niesol z jeho izby, vytekal z jeho okna a narážal do storočných smrekov, a ktorý sa podľa nich podobal ťahanu zväzku hrdzavých kôš po hrbolatej betónovej podlahe, (neskoršie sa prišlo na to, že Revay hral na husliach), tak od toho času ho nenazývali ináč, ako Všeumelec miestny, navyše vždy so všeobecne známym poŕkaním prsta po hlavu.

Napokon si spolupracovníci na neho zvykli, tak ako si zvykneme na obitý kastról v kuchyni, hoci nám v prvých hodinách i dňoch vadí táto očividná chyba, ale o pár týždňov na to už slúži ďalej, akoby to tak trvalo roky.

Jedného dňa začiatkom leta sa Revay zatúlal aj na chatu pod Ďumbierom, kde vtedy chatárčil mladý muž známy pod menom Gróf Peter, ktorý mal objekt v prenájme. Ten neskoršie spomínal, že sa zrazu v prázdnej jedálni objavila podivná postava mužského pohlavia, ktorá si zámerne, alebo skutočne nevšimla Grófa Petra stojaceho pri dverách kuchyne, ale hneď sa pustila do prezerania fotografií zo stavby pôvodnej chaty pred štyridsiatich rokov, ktoré viseli po stenách.

Gróf Peter ešte spomínal, že potichu zacúval do kuchyne, vzal z kúta vojenskú pušku, strhol z nej deku, presvedčil sa, či sú v nej náboje a oistenú ju oprel zvnútra kuchyne o zárubňu dverí. A ešte skôr, než sa vrátil do jedálne, slabým hvizdom nastražil driemajúceho dobermana, ležiaceho pod stolom. Revay medzitým už skončil prezeranie zväčšených dobových fotografií a keď sa odpútal od poslednej, Gróf Peter ho pozdravil a slušne sa spýtal, či si praje čaj. „Nie, ďakujem“ Odvetil oslovený, keď si konečne chatára všimol. Po chvíli nehybného pozorovania Grófa Petra, ktorý si pri tom pohľade nevojak oprel ruku bližšie o rám dverí za ktorým bola puška, ešte chladne a odmietavo zdôraznil: „Nie, nič si neprajem!“ A bez pozdravu, nanajvýš neprístupne, ale zároveň i dôstojne ukázal chatárovi chrbát a vyplával z chaty.

Neskoršie ho Gróf Peter videl obchádzať okolo pomníka, ktorý mal vtedy ešte pôdorys pravidelného obdĺžnika s mierne kónusovitou hornou časťou, kde už vtedy trónil guľomet Maxim. Keďže doteraz Revaya nevidel, ani nevedel odkiaľ je a kde pracuje, mal obavu, či táto podivná osoba nemá v úmysle guľomet odcudzíť, keďže v tom čase bol ešte kompletný i strelbyschopný, a navyše nebol ešte naplno zabetonovaný do vrcholovej dosky. Keď si však Gróf Peter od chaty všimol, že Revay obchodí okolo pomníka s nejakým papierom, či skicárom v ruke, do ktorého si čosi píše, alebo kreslí, tak sa uspokojil a stratil o neho záujem. Vtedy ho prirodzene ani nenapadlo, že bude mať v niektoré dni najbližšieho mesiaca neustále na očiach.

Revaya však pri pohľade na pomník zrejme napadla veľkolepá myšlienka. Musel to byť veľmi silný impulz, lebo hneď v najbližší voľný deň zaklopal na dvere Zväzu protifašistických bojovníkov v okresnom meste, inštitúcii, o ktorej zistil, že pod jej registráciu, ochranu i údržbu patrí pomník na Ďumbieri. Chvíľu mu trvalo, kým sa dostal až k samotnému predsedovi, (s nikým iným nechcel hovoriť), ale keď už si sadol na ponúknutú stoličku a uprel svoje neoblomne dôverčivé oči ponad stôl na šedivého šesťdesiatnika, tak si bol svojou vecou taký istý, že začal hovoriť hneď k veci a zvlášť sústredene artikulujúc, vyslovil prvú svoju vetu po pozdrave:

„Prichádzam za vami v mene zvýšenej piety partizánom!“ Z tejto vytríbenej oznamovacej vety malo najväčšiu razanciu slovo „piety“ a to predsedu znepokojilo natoľko, že sa neovládal a hneď zareagoval na to podozrivé slovo: „Piety? Vravíte piety“

V zápätí sa uprenejšie zadíval na svojho návštevníka a trošku ho zamrzela jeho spontánna reakcia. Zagúľal očami po miestnosti aby sa odúpotal od Revayovho hadieho pohľadu, zachytil sa na chvíľu prísneho vzľadu prezidenta Novotného na stene, z neho sklzoval jeho zrak na usmievavú bustu Klementa Gottwalda a v duchu premýšľal: Koho to zase kto za mnou poslal?! Mal by som ho nechať vyhovoriť a potom zaujmem rázne stanovisko! Toto pomyslenie ho značne upokojilo-hneď nato si nezáväzne pomádlil ruky a sucho, aj keď trošku blahosklonne i otcovsky poznamenal: „Pokračujte. Len pokračujte, prosím.“

Revay čakal len na tento pokyn a ponoril sa do dosť dlhého neprerušovaného monológu, na ktorý predseda reagoval raz prikývnutím hlavy, druhý raz pohnutím tela, inokedy zmraštením čela, čo u väčšiny ľudí značí hlboké zvažovanie počutého. Revay to presne tak aj chápal, pokračoval ďalej a rozprávanie plávalo pracovňou ako jarná voda dole Hronom.

Oboznámil dôkladne oprotisediaceho predsedu, ktorý nevojak uhýbal jeho uprením u pohľadu, o návrhu vylepšiť pomník pri chate pod Ďumbierom akýmsi malým útlkom, architektonicky veľmi vhodným a premysleným, v ktorom by stála symbolická trojrozmerná skulptúra partizána a tým by sa zvýraznil celkový výsledný dojem, ktorý je doteraz všedný a mdlý. Strop kaplnky bude zaoblený, čo očividne priaznivo zapôsobí na skulptúru a zvlášť zľudští celý pietny vzhlad pamätného objektu.

Konečne predsedu čosi zobudilo i vyburcovalo, nahal sa dopredu a prvýkrát počas celej Revayovej reči uprel oči priamo aj on na neho, čím ho nachvíľu umlčal a hneď to aj rýchle využil: „Vravíte zaoblený strop kaplnky?“

Rečník bol predsedovým zdúmajom mimoriadne povzbudený, vôbec si nevšimol zdôraznenie slova „kaplnka“ a dokončil svoje obsiahle rozprávanie: „Áno, presne tak. Ten strop je tam veľmi potrebný, pretože bude skulptúru chrániť nielen pred dažďom, ale i pred snehom, ktorého je tam v zime neúrekom“.

Revayove dotieravé dôverčivé oči predsedu znepokojovali i miatli, no zároveň ho spolu s tým opakovaným stropom, teraz už bez slova „kaplnka“, položili pomaly na lopatky. V hlbokom tichu sa odtiahol od stola, zvažnel, očami poblúdlil po pracovni a v skutočne mimovoľnom pohybe premiestnil niekoľko spisov z jedného rohu stola na druhý a pedantne ich urovnal.

S ráznym tvrdením svojho návštevníka, že je tam snehu neúrekom nechcel polemizovať už len z toho dôvodu, že pri pomníku v zime nikdy nebol, ale celá myšlienka sa mu neobyčajne zapáčila. Poklepal niekoľkokrát prstami po stole a iba on vedel, čo to znamená. Tohto roku bude totiž okrúhle, dvadsiate výročie Povstania a v okolí jeho známych z najvyšších kruhov sa hovorilo, že sa na oslavy do mesta SNP dostaví nielen najvyšší predstaviteľ našej strany a štátu, ktorý teraz pozeral na neho zo steny, ale aj samotný Nikita Sergejevič Chruščov a tak peniaze na podobné akcie skutočne boli, veď už aj do niektorých pomníkov investovali. Nebolo by zlé vylepšiť si ešte viac svoje pracovné postavenie a zaslúžiť si miesto na tomto poste! „Súčasne som navrhol vylepšenie pomníka padlým partizánom na Ďumbieri...“ Tak by pokračoval vo svojej výročnej správe o činnosti organizácie, ktorú vedie.

„No dobre, je to zaujímavý návrh.“ Povedal konečne zmierlivo. „Máte nejaké náčrty a podklady?“ Myslel tým na modrý fascikel, ktorý Revay vyložil hneď pri príchode pred seba na stôl. Keď mu ho podal, predseda pozrúc sa na nálepky, kde bolo tlačnými písmenami napísané „PRÍSTAVBA KAPLNKY“, sa hneď zarazil, podíval sa prísne Revayovi do očí a rýchle prehovoril: „Ale toto slovo kaplnka nesmie nikde figurovať!“ Na chvíľu sa odmlčal a keďže videl vyvalené Revayove oči, svedčiace o tom, že mu veľmi nerozumie, tak už nie tak tvrdo, ale akosi vyhýbavo dodal: „Myslím na pomníku...“ „Veď tam nebude žiaden nápis!“ Poponáhlal sa Revay s odpoveďou, akoby práve na tom závisela celá akcia, čo napokon mohla byť aj pravda. „Prirodzene. Áno, prirodzene, že nie.“ Pritakal uspokojene predseda, roztvoril fascikel a začal sa prehŕňať v náčrtoch, skicách, pohľadoch zblku i spredu, ako aj výpočtom cien materiálu a všetkým, čo s tým súviselo. Skutočne všetko tu bolo do poslednej bodky na papieri napísané, vyznačené, narysované, zdôvodnené, podpísané a zakončené dátumom vzniku. Veď toto je hotové dielo! Preblesko predsedovi myslou. A za smiešne nízku cenu! Pravda, pre navrhovateľa a staviteľa v jednej osobe, ja si ju vo svojich účtoch môžem päťnásobne zvýšiť...

Predseda sa prebral z hrejivých myšlienok a uprel na človeka pred sebou svoje dobrotivé oči. Teraz ho zaujímalo už len jedno a s miernou obavou vyslovil svoju otázku : „Ste schopný zorganizovať túto, ako to vy nazývate, prístavbu, určite do osláv SNP?!“ „Prirodzene, súdruh predseďa! Veď časový harmonogram postupu prác je tam pripojený!“ To bol posledný bod, ktorý rozhodol. Predseďa zatvoril fascikel, vstal, podišiel k dverám a keď ich pootvoril, oslovil svoju sekretárku : „Hanka, budem vás potrebovať!“

Návrh na opravu pomníka podaný predsedom bol predstavenstvom Zväzu kladne prijatý, lebo o pár dní sa Revay opäť ukázal na chate u Grófa Petra, ktorý sa už medzitým dozvedel, o koho sa jedná. Revay sa zhováral s chatárom nanajvyšš úradne a striktné a obmedzil sa skutočne iba na jednotlivé slová : „Máte tu cement ?! Vápno ?! Piesok?! Fúrik?!“ Grófa Petra jeho úsečné otázky tak odzbrojili a zmietli, že i on vypúšťal zo seba jednoslabičné odpovede „ „Nie! Nie! Nie!“

Keďže o ničom nevedel a bol z toho znepokojený, dovolil si opýtať sa, čo sa vlastne deje. Vtedy mu táto podivná osoba zdráhavo ukázala niekoľko opečiatkovaných úradných papierov a súčasne slovne oznámila, že sa jedná o prístavbu pamätníka, ktorej je on jediný realizátor. Hovorilo sa vtedy o sume 5000 korún, ktorú údajne Gróf Petr úchytkom zazrel na spodku ktoréhosi papiera, ale Revay zostal verný svojej povesti uzavretého Všeumelca miestneho, nič nikomu na túto tému nepovedal, len sa s vervou príznačnou pre tvorcov, ktorých kopia náhla tvorivá múza, venoval vehementne svojej robote.

Keďže sa v chate nenachádzal žiaden materiál o ktorý žiadal, všetko si počas niekoľkých dní povynášal na chrbáte a potom sa pustil do samotnej prestavby. Pravú časť pravidelného kompaktného pomníka rozbúral čakanom a na uvoľnené miesto začal murovať z primerane tenkého kameniva akúsi jaskynku s čelnou otvorenou stenou. Pracoval aj v daždi, v starej koženej zástere a nevšimol si chatára, ktorý ho občas prišiel pozdraviť a ktorý si ho raz vo veľmi nepriaznivom počasí dovolil osloviť a slušne sa spýtať, či nechce šálku čaju, prípadne pol deci rumu. Revay ho však s opovrhlivým zasupením od tejto príjemnej služby odradil a Gróf Peter, keď videl ako mohutne podivná osoba narába s čakanom, sa viac nevnucoval, len ho zdialky občas nebadane pozoroval.

A kupodivu, z tých nešťastných ruín povstalo za tri dni usilovnej práce pekné dielo, celkom nekrikľavo zapasované do niekdajšieho skalného monolitu, a keď to zvnútra ešte omietol a natrel vápnom, tvorilo to opäť kompaktný a oživený celok. Kaplnka bola necelý meter vysoká, pol metra široká a asi tridsať centimetrov zapustená dovnútra, so súmernou, polkuhovou apsidou.

Keď bola práca hotová, všetok zvyšný materiál odnesený a okolie príkladne upravené, čo staviteľovi možno pripísať k dobru, zavolať si k pomníku Grófa Petra. „Dobrý cement musí dobre zrieť!“ Povedal bez úvodu a zmrazil tým chatárovi pochvalné slová nad kaplnkou, ktorými sa chcel s týmto znamenitým individuom aspoň trochu zbližiť a hneď pokračoval: „Na zretie však betón potrebuje vodu. Treba ho jemne vlhčiť...Ste schopný zhostiť sa tejto úlohy?“ Keď ohúrenému chatárovi predložil túto bezočivo priamu požiadavku, mierne poodstúpil, prenikavo a bez náznaku hanby si ho kriticky prezrel asi tak, ako si na trhu prezeráme tovar. Chýbalo už len, aby mu ohmatal svaly, prezrel zuby a podľa tvaru lebky posúdil jeho duševný i telesný predpoklad pre vyslovenú úlohu. Gróf Peter, zarazený i pohoršený takýmto vysokým sebavedomím podivnej osoby, mu chel čosi britko odseknúť a poslať ho do horúcich pekiel, ale keď si spomenul ako freneticky narábal s čakanom pri začiatku prác, tak sa zmohol iba na tiché zašomranie : „Snáď to nejako zvládnem...“ Ale znelo to aj podľa jeho neskorších slov nanajvyšš neúprimne, resignovane, skleslo i chabo, lebo Revay si ho opätovne, teraz však už úplne nepriateľsky premeral, zošpúlil pery a s donebavolajúcou pochybovačnosťou skôr pre seba ako jemu zašumel : „No neviem, neviem!“ Hneď na to sa obrátil a jeho odchod sa podobal úteku simulanta, ktorému chcuť amputovať pravú ruku. Dlhými krokmi zamieril popri chate nadol, vyhľadoval svoje nožné pahýle nielen na chrbát, čo by nebolo nič zvláštne, ale najmä dopredu, až sa zdalo, že sa udiera kostnatými kolenami o prsia.

Ako sa neskoršie dôveryhodne a veľmi presne vyjadril Gróf Peter : zlostné kusy blata spod jeho robotníckych bakančiek dopadali do okolia chaty ešte pol hodinu po tom, ako mi zmizol z očí v zákrute za Halašovou jamou !

Výročie Povstania sa snezrady priblížilo. Medzitým sa Revay zo dvakrát ukázal pri pomníku, ale keďže sa mu chatár vyhýbal a on nevkráčal do chaty, tak ani nevedel, či je spokojný s jeho občasným polievaním prístavby, alebo nie.

Zato však Revayovi spolubývajúcí v dvojchatke na Trangoške neprestávali šomrať a už dva týždne si mrzuto čistili vibrámy od sadry, ktorá bola porozsypaná po chodbe a najmä pred jeho dverami. Z jeho izby sa teraz pre zmenu neozýval ryk ťahania zväzku hrdzavých kôš po hrboľatej betónovej podlahe, ale člapot vody, zvuky brúsenia špachtľy, za čím nasledovalo rozbíjanie čohosi o stôl a smetisko za chatou sa zabelelo ďalším sadrovým torzom, v ktorom by ani ten najposlednejší znalec moderného umenia nevybadal skulptúru a so strachom by odtiahol z týchto zapadnutých končín.

Keď nastal deň „H“ – slnko sa vtedy rozprestrelo po oblohe ako rozliate mlieko po obruse-začali sa do chaty pod Ďumbierom trúsiť netradiční hostia. O vyžehlené puky vyblednutých uniforiem, šíriacich naftalínovú vôňu, i civilných šiat striedneho strihu, sa zachytával mierny teplý vánok a súčasne čechral ich majiteľom ráno ešte upravené kadere. Tých, ktorých hlavy vyzerali ako pulzujúce zrkadlá, tých pohľadajúcim vejárom a vysušoval kvapôčky potu, ktoré sa nazhromaždili počas dvojhodinového výstupu až sem.

Bol to vzácny augustový deň, celý slávnostne navoňaný prítomnosťou vojnových i povstaleckých veteránov, čo si aj obnažené slnko z oblohy uvedomovalo a vpijalo s radosťou svoje lúče do vystavených metállov rôzneho tvaru, druhu ako aj hodnoty. Boli to metále mosadzné, strieborné i zlaté, so výraznou obrubou i dvojfarebné, s vypuklou hrdzavou červeňou, niektoré skutočne staré, zachovávaliace si patinu vojnových rokov i po úmornom čistení či celonočnom uzavretí v rozrezanom zemiaku, iné svietili ešte novotou kremnickej mincovne a závesnými stužkami. Tak isto rôznorodí boli aj ich majitelia, od milučko vyzerajúcich baculáčov, po kostnato vychrtlých dlháňov, ale všetci tvorili jeden celistvý roj so smejcami sa tvármi, ale i zamĺknutými váženými osobami s podlomeným zdravím, ktorých sklavené klby končatin určite pochádzali z pamätnej nízkotatranskej zimy štyridsiateho štvrtého roku.

V chate sa ponúkala i pila prevažne vodka zapíjaná čajom, ale viacej bez zapíjania, boli to predsa starí harcovníci. Ich reči sa najviac točili o tom, kto bol deň pred tým na letisku Tri duby a koľkí z nich stáli na hlavnej tribúne medzi tými, čo obklopovali hlavu nášho štátu i strany, stojaceho vedľa N.S.Chruščova, pokým ponad ich hlavy prelietavali mohutné stroje leteckého dňa. Vtedy ešte ani jednému nenapadlo, a najmenej predsedom Zväzu, ktorý dostal umiestenku len niekoľko metrov od pohlavára najväčšieho socialistického štátu sveta, že tento o niekoľko týždňov po našej návšteve „padne“ a viacej sa nebude spomínať po dobrom.

Predseda si už predtým našiel čas, aby si odskočil k pomníku a utvoreným dielom bol nadmieru spokojný. Vnútro výklenkovej prístavby, ako to sám nazval, aby sa vyhol ideologicky podozrivému pojmu kaplnka, bolo čerstvo vybielené ako novostavba pred príchodom kolaudačnej komisie. „Skulptúra je v chate“. Uspokojil ho Revay, keď predseda zdvihol spýtavo obočie. „Suší sa ešte farba po poslednej úprave, ale onedlho to už bude v poriadku“. Predseda bol vo výbornej nálade a po uspokojivej prehliadke výklenkovej prístavby natoľko dôveroval hodnote trojrozmerného diela, že nepociťoval potrebu vidieť ho vopred, čo, ako sa ukázalo neskoršie, bola jeho jediná chyba, avšak ľahko ospravedliteľná, nakoľko, ako sa vyjadril, umelcom robotníckeho pôvodu neskonale dôveroval. A tak si už len porovnal hodinky na ruke s hodinami Revaya a príjemne nalaďený sa vrátil do chaty.

Masívny žulový chrbát Štiavnice sa olovenozelenkavo mračil v slnečnom tichu, ktoré prerušovalo iba znepokojené hvizdanie svištov z mnohopočetnej rodinnej kolónie v skalnatom kulórii pod masívom, keď sa k pomníku začali z chaty presúvať jednotlivci i po skupinkách pozostatky veľkej povstaleckej armády. Vydýchaní, napojení a čiastočne už oddýchnutí z nekaždodenného prudkého výstupu, pokojne a neorganizovane zaujali polkruhový útvar pred pomníkom, ktorého pravá časť s prístavbou bola teraz zahalená čistou bielou a vyžehlenou

plachtou, ktorú Gróf Peter láskavo prepožičal na prosbu-žiadost' Revaya. Obraz to bol nadmieru tajomný i sviatočný a cípy plachty nebadane nadvihoval južný vánok, akoby chcel predčasne poodhaliť výsledok tvrdej práce Všeumelca miestneho.

Predseda Zväzu protifašistických bojovníkov stál v popredí pred hrubou reťazou a z vrečka pozapínaného kabáta mu decentne vyukovali papiere so slávnostnou rečou. Keď už došiel aj posledný oneskorenc, predseda si dôležite odkašľal do ruky a rozčítene oslovil okolostojacich. Niekoľkými vetami prítomných uvítal, menami vyzdvihol zvlášť významných jedincov, potom ukázal na polozahalený pomník a poprosil domácky i láskavo vypadajúceho dôstojníka v uniforme aby vylepšenie pomníka odhalil.

Stalo sa to behom niekoľkých sekúnd- dôstojník potiahol cíp plachty, tá sa zviezla nadol ako uvoľnená lavína a pred očami zúčastnených civilov i oficierov sa odhalil výklenok aj so skulptúrou v celej svojej úchvatnej kolorovanej kráse.

Oči prítomných sa okamžite vpili do priestoru kaplnky ako zhyponotizované, napokon, bola to skutočne pastva nielen pre oko estéta. Ruky prichystané odobrieť odhalenie potleskom zamreli v pohybe a rôznorodé duše ľudí cez očné zreničky prijímali a vsakovali do seba čaro prvého a nadmieru nezvyčajného pohľadu.

Pred vybieleným pozadím kaplnky, zvýrazneným po bokoch čiernym pásom, stála pestrofarebná postavička partizána asi vo veľkosti trojročného dieťaťa, na ktorej boli doslova vyčerpané všetky možné škály temperových farieb, ktoré kostrbatú, proporcionálne nevelmi súmernú sadrovú skulptúru neobyčajne plasticky dokresľovali. Najprv nás upútali jeho oči výrazne v sadre vytvorené, mierne priveľké a doširoka roztvorené ako na postavách zo stien pyramídy v Gíze. Vypúlené zorničky boli naplnené sienou pálenou s bodkou beloby zinkovej v strede a belmom výstižne zvýrazneným presýteným ultramarínom. Pod nevýrazným lilavým nosom sa nachádzal ďalší veľmi vďačný objekt – ústa, kde sa muselo minúť také značné množstvo rumelky červenej s karminovým pásikom v strede, že sa výsledný efekt rovnal chirurgom čerstvo rozrezanej časti živého mäsa, ktorého množstvo jemných vlásočníc ihneď vyplaví životnú tekutinu. To všetko obklopovali plynulé obrysy tváre s pomarančovo ružovou hladkou pleťou, vcelku celkom symetrické, čo sa už vonkoncom nedalo povedať o strednej časti tela. Hrud' bola v pomere k hlave, ale i k nohám primála a celú ju obopínala hráškovozelená vojenská bunda. Na jej čestnej ľavej strane sa skvelo niekoľko skutočných a hmatateľných kovových metállov rôznej hodnoty, upevnených nehrdzavejúcimi mosadznými skrutkami. Nohavice farby khaki už neposkytovali taký lákavý pohľad, podobali sa skôr turistickým alebo jazdeckým golfkám, pretože boli zastrčené do číziem, ktoré vytvárala matne tmavá farba.

Cez polootvorenú dlaň pravej ruky mu súmerne s telom prechádzala predĺžená pažba pušky z hnedého dreva opretá o podlahu, kým dlhá hlaveň stvorená z metlovej rúčky, matne natretá ako čížmy, prevyšovala o niekoľko centimetrov celú postavu. Odborníkovi na zbrane by to niečo hovorilo o výrobku majstra osemnásteho storočia, nebyť okrúhleho zásobníka v strede, ktorý už i dieťaťu napovie, že patrí nepochybne známemu ruskému bubienkovému automatu. Celkove to bol obraz emocionálne natoľko pôsobivý, že už tejto infantilno-patologickej postavičke skutočne chýbala iba trňová koruna a bol by to pohľad pod obraz Boží.

Predseda, ktorý prirodzene taktiež uprel svoje oči na vystavený objekt, sa prvý prebral z momentálnej strnulosti, obrátil svoje zaťaté pery na zástup a začal tleskať. Potlesk sa šírila rýchlejšie ako rýchlik po koľajniciach, konečne sa ním pretrhlo to mnohosekundové mlkve a prísne ticho, akoby zaskočené vyjaveným pohľadom partizána spopod apsidy na toľko nadriadených šarží pred sebou.

Nastalo vydychnutie, dav sa uvoľnene rozknísal, dych podozrivo zarazený sa opäť rozhybal ako vietor, ktorý veselo povieval plachtou v rukách Revaya, víťazoslávne stojaceho v popredí s blahosklonným a šťastným výzorom tvorca v tvári, ktorý si skutočne myslel, že ten potlesk patrí len a len jemu a jeho výtvoru.

To už predseda čítal nie veľmi dlhý prejav, ktorý vial vo vetriku, vznášal sa ponad hlavy prítomných, kým sa ich oči opätovne vpíjali do výklenku a sledovali každý detail tohto pozoruhodného diela. Teraz však už prirodzenejšie, keďže predseda svojím potleskom ako vrchnosť odobril skulptúru, ktorá sa mnohým videla ako nie smiešna, tak aspoň mierne problematická.

Zatiaľ skutočne všetko nasvedčovalo tomu, že slávnostnému aktu nič nechýba a že sa stále vedie v stanovenom poriadku. Keď prejav doznel a skončil sa aj potlesk, predseda uprel oči na mladého učiteľa, ktorý na tento pokyn zdvihol ruku a dvanásťčlenný zbor školáčok z Čierneho Balogu spustil ruskú častušku, počas ktorej sa pokladali venci. Po nej nasledoval prednes básne Milana Rúfusa Večer na Ďumbieri a pietny akt sa skončil munúťou ticha za padlých. Po tomto závere sa všetci vo vznešenom ovzduší dobre vykonanej práce pobrali nazad do chaty, kde ich čakalo príjemné pohostenie a kde sa mala s niektorými účastníkmi pamätných bojov začať beseda s vybranými školákmi z horehrónskych základných škôl. Jedine predseda akosi zaostával za ostatnými, čo mu však nikto nezazlieval, nakoľko ako vedúci dnešnej oslavy mal vlastne povinnosť starať sa o všetkých. Predseda však mal celkom iný dôvod k zaostávaniu. Vrelo to v ňom už od začiatku slávnostného odhalenia prístavby, keď aj jemu, ktorému by sa to nemalo stať v žiadnom prípade, zamrel potlesk v rukách. Chyba! Večná moja chyba, šomral si zlostne v duchu, však počkaj, ty, ty...

Obzrel sa za seba, kde ako predpokladal, ostal už len Revay. Ten sa chvíľu zdržal skladaním posteľnej plachty, ale teraz sa už aj on ponáhľal za predsedom s takým spokojným výrazom v tvári, chodzí i v držaní tela, že to predsedu ešte viac popudilo.

„Tú sochu odtiaľ okamžite odstráňte! A viacej vás nechcem vidieť!!!“ Zreval na Revaya a ani nepočkal, kým sa k nemu priblíži. Nato sa hneď zlostne obrátil chrbátom k pomníku a pokračoval v chôdzi ku chate, za nechávajúc za sebou zmäteno stojacu postavu tvoreľa v tichom vánku pod vysokou oblohou. V tichu, ktoré znevrady prerušil iba hvizdot svišťa spopod Štiavnice, predseda po niekoľkých krokoch zastal a obzrel sa. Revay stál na tom istom mieste kde ho zasiahli ostré slová, s výrazom dieťaťa, ktorému je nad pochop nejasný príkaz dospelého. Zložená plachta v ovisnutých rukách sa mu chvela, tak ako jemné stužky na vencoch za jeho chrbátom. Predseda na chvíľu ustrnul, oči sa mu zúžili nevoľou- nebol zvyknutý, že by boli jeho príkazy brané na ľahkú váhu. „Vy mi nerozumiete?“ Prehovoril predseda tichšie, ale razancia jeho slov vypovedaná zúženými perami bola tak isto hrozivá a jednoznačná, ako keď prvýkrát skríkol na Revaya. Súčasne sa pomaly približoval k jeho postave. Ten nešťastník sa však nehýbal, nohy mal nespomelo rozťahnuté, akoby zakotvené v predošlom pohybe, len svoje, teraz nejasné oči upieral priliepavo na predsedu v snahe vypátrať, čo sa to vlastne deje. Predseda sa zastavil pri ňom a keď sa pohľadom presvedčil, že ten nejavi žiadnu známku chápania vážnosti jeho slov, tak pomedzi zuby viac zavrčal ako vyslovil: „Tak ja vám to ukážem, Vy, vy...“ Predseda nedopovedal, len sa dlhými krokmi pobral k pomníku, čo konečne prebralo aj samotného Revaya, že sa s akýmsi nedefinovateľným zakvilením pustil za ním. Predseda došiel k pomníku, náhlivo prekročil nízku reťaz a zastal pred kaplnkou. Chvíľu, len malinkú chvíľu si sochu vo výklenku nenávisťne prezrel, potom s tlmeným vzdychom historickoosudového rozhodnutia schytil vyparadeného partizána oboma rukami ako dieťa pod pazuchami a zdvihol do výšky oči, akoby sa chcel ešte posledný krát utvrdiť vo svojom konaní a zámere. A ten pohľad blízka bol pre neho zrejme ešte viac zdruvujúcejší a hroznejší, lebo predseda v akomsi krčí prižmúril oči a nepričetne do pomníkového ticha písklavo zreval: „Toto má byť partizán?! Veď je pomaľovaný ako saigonská kurva!!!“ V tom momente sa so stiahnutými perami rozbehol niekoľko metrov za pomník a širokým rozmachom i silou, akú by súdny človek v jeho úradníckej telesnej konštrukcii ani nepredpokladal, vrhol nešťastnú skulptúru smerom do Jánskej doliny! To všetko sa udialo za bolestného zachrčania Revaya, ktorý v ten pre neho hrozostrašný okamih radšej prižmúril oči a prekrižil bohobojne ruky na prsiach, že skutočne vyzeral ako stelesnenie mlkve bolesti a poniženia. Vo vzduchu sa dlhá drevená puška-automat oddelila, spadla do trávy, kým pomaľovaná sadrová postava dopadla tvrdo na šikmý svah doliny. Hlava sa jej od krku odlomila, ale keďže bola zvnútra vystužená oceľovými drôťmi, neoddelila sa, len kotúľajúc sa zmizla spolu s telom mimo dosah ľudského pohľadu. Predseda sa obrátil, po vykonanej práci sa cítil uvoľnenejšie, zadychčane obišiel

mĺkveho Revaya, ale neodpustil si vysloviť ešte pár slov-snád pociťoval potrebu trošku svojím spôsobom zmierniť svoj barbarský čin a tak výstražne prehovoril: „A to sme mali ešte šťastie, že sa partizáni a vojaci nerozumejú do umenia, lebo ináč by sme šli obaja do...“

Predseda sa pristavil, prekrižil si ruky cez seba a tak mimicky vyjadril nevyslovené slovo väzenie. Keďže Revay stále mlčal, upierajúc svoje boľavé oči na nebo, predseda to chcel definitívne ukončiť a tak rýchlejšie a tvrdo dodal : „A viacej sa mi neukazujte na oči, vy...vy...“

Predseda habkal prstami vo vzduchu spolu s myslou, ktorú akosi nemohol rýchle napadnúť ten správny výraz, ktorým chcel Revaya na rozlúčku počastovať i vyliatť si záverečnú zlosť, až sa z jeho zovretých pier hrozivo i neobľomne vyvalilo : „ Vy umelec!!!“

Do prízvuku tohto označenia, ktoré zavislo v priestore ako hrom v jasnej zime, bolo vložené niečo strašne hrozného, niečo, čo sa v jeho mysli nedalo už ničím horším viac vyjadriť. Hneď nato sa neprístupne odvrátil a pobral sa do chaty, decentne tleskajúc dlaňami o seba, aby si z nich zotrel rôzne odtiene vodových farieb, ktorými si ich pri tom ráznom zákroku zamazal. Zanechal porazeného Reaya stáť v akomsi strnulo-pokrievanom postoji padajúceho gotického Krista, s dlhými rukami zavesenými na ovisnutých a zaoblených pleciach, s chvejúcou sa dolnou čeľusťou a s rosou zahmlenými očami, v ktorých sa črtala otázka neprávom ukameňovaného mučenika : Prečo?! Prečo??!! Prečo???! Vzďaľujúci sa predseda chrbát, ako zapadajúce slnko v mori nepochopenia, zanechal Revayovu zneuznanú dušu napospas nebesám, v divoko trýzniacom osamení, pokoreného až na dno ľudskej hrdosti. Jeho čítanie bolo zmračené tým najbolestivejším spôsobom, predseda posledné slová bunuelskou britvou prešľahli očné bulvy jeho umeleckej pravdy i schopnosti a svojou ostrosťou odsúdenia diela, na ktoré hynulo i hynie vnútro ďaleko silnejších umelcov sveta všetkých čias, minulých i súčasných, zabilo i v ňom priaznivý pojem ľudských snáh o dobro, o šťastie, o svoje miesto medzi ľuďmi.

Gróf Peter, ktorý celú deštručnú scénu, fyzickú i duševnú sledoval nevidený od chaty, sa stiahol za jej roh, aby si ho blížiaci sa predseda nevšimol. Keď ten vnikol do chaty, chatár opäť začal sledovať opustenú osobu s obnaženou hlavou pri pomníku.

Revay tam ešte niekoľko osamelých minút zotrval v pôvodnom postoji, kým, tráva okolo neho ševalila, vysielala do priestoru prastaré slová o vzniku i zániku všetkého dobrého i zlého a červené stužky vencov so zlatými písmenami vďaky hľadali vo vetre svoju najpohodľnejšiu polohu pre niekoľkomesačné driemanie. Napokon sa Revay prebral, pomaly prešiel popri pomníku, opatrne zostúpil dole svahom Jánskej doliny, až zastal pri dolámanej postavičke partizána. Bol to žalostný pohľad na hlbokú jazvu na krku, ktorá oddeľovala hlavu od telíčka ležiaceho doluznačky, kým oči vykrivenej hlavy hľadeli smerom severným kamsi do diaľav, ponad opustený a vyprahnutý chrbát Štiavnice. Revay sa zohol, nežne pohladil dokaličené neživé telo, rozprestrel zloženú posteľnú plachtu a do nej opatrne uložil pozostatky svojich nešťastných a úporných snáh s takou nebeskotichou pietou, že to až bolelo. Hneď nato si vyložil svoje bremeno na chrbát, držiak ho za štyri cípy plachty a pustil sa kráčať ku chate. Nešiel však ku vchodu, ale chatu obišiel odzadu, prešiel popri Grófovi Petrovi a pokračoval ďalej. Chatár sa mu chcel aj pozdraviť, ale upustil od toho, lebo zavčas pobadal, že Revay nie je teraz duchom prítomný v týchto pozemských dimenziách, jeho citlivá duša umelca bola uzavretá pre takú prozaickú a malichernú vec, ako je prostredie i čas. Takto mĺkvo a s nadpozemským zvnútornením sa vzdďaloval od chaty smerom na Trangošku, nesúc si svoj neľahký údel v uzlíku z čistej plachty, ktorú Gróf Peter mĺčky oželel, keď videl v jeho pokorených očiach, potiahnutých slzným povlakom, výraz bolestno-vznešenej nedotknuteľnosti, ktorá mu zabránila zavolať na neho so žiadosťou o navrátenie plachty.

Kaplnka osirela natrvalo, len severný vietor naruša v zimných mesiacoch jej intímny priestor a napĺňa ho mrazivým snehom. Nikto si už nespomenie na jej tvorca, ktorý sa z tohoto umelecko- výtvarného neúspechu zrejme nikdy nespamätal, lebo o necelý mesiac po Oslavách, požiadal správu výťahu o uvoľnenie zo zamestnania.

Nevie sa, aké dôvody udal vo svojej náhlej žiadosti, to sa možno len domnievať. Jeho želaniu bolo však vyhovené a on sa z týchto končín natrvalo stratil vo víre života, tak ako mizne ruská trojka v závoji snežných vločiek v dialnych a nezmapovaných priestoroch zauralských stepí, a nikto o ňom už viacej nikdy nepočul...

OSOBNOSTI VO VZŤAHU K ŠTEFÁNIKOVEJ CHATE POD ĎUMBIEROM V ROKOCH JEJ VZNIKU

Viliam Pauliny

PAULINY, Viliam (*20.12.1877-†1945)

Významná osobnosť Mesta Banská Bystrica

Patril k významným organizátorom sokolského hnutia – od 1919 bol predsedom Pohronskej sokolskej župy Detvan

predseda Odboru KČST Banská Bystrica (1924-1925)

predseda Stredoslovenskej župy KČST(1927-1938)

I.miestopredseda KČST Praha (1927-1929)

predseda Slovenskej komisie KČST (1929-1931)

člen výboru Družstva Demänovských jaskýň(1925)

Vo Zvolene založil a redigoval časopis Slovenský peňažník(1909-1922) a pôsobil ako redaktor Hronských novín (1925-1928).

zakladateľ a generálny riaditeľ Národnej banky v Banskej Bystrici(1923-1940)

Počas SNP bol členom povstaleckej Slovenskej národnej rady a prvým poverenikom pre financie

V roku 1946 bol in memoriam vyznamenaný Radom SNP I.triedy,

●Publikované informácie o Viliamovi Paulinym :

SLÁVIK,J.: Dejiny zvolenského a.v.bratstva a seniorátu. – Banská Štiavnica : Anton Joerges, 1921. -837 s. – V.P. pracoval aj v územnej a cirkevnej samospráve. Po roku 1918 bol vymenovaný za dozorcú seniorátu v Očovej a neskôr vo Zvolene.

Stavba turistickej útulne na Ďumbieri. – In: -KS. - Roč.4, č.4-6(1924), s.91. – Dňa 1.6.1924 „na najvyššom bode Nízkych Tatier“ komisionálna schôdza, ktorá mala definitívne rozhodnúť o stavbe turistickej útulne. Zúčastnilo sa 25 turistov na čele s predsedom Stredoslovenskej župy KČST dr.Jurajom Slávikom, predsedom odboru KČST z Banskej Bystrice Viliamom Paulinym a i.

Slávnosť polozenia základného kameňa útulne KČST na Ďumbieri. – In: KS. - Roč.4, č.7-8(1924), s.99. - na slávnosti polozenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom 20.7.1924 mal príhovor za pohronskú župu sokolskú „Detvan“ Viliam Pauliny

Zprávy spolkové : Zprávy ústředního výboru : Zápis o mimořádné valné hromadě KČST 19.12.1926 v Praze. – In: Časopis turistů. – Roč.39, č.1(1927), s.21-25. - Volba ústředního výboru – za I.miestopredsedu zvolený Viliam Pauliny z Banskej Bystrice. ...**Riaditeľ Pauliny ďakuje delegátom za prejav dôvery a vo svojom zvolení vidí aj prejav úcty ku Slovensku. Praje si, aby sa členovia Klubu riadili sokolskými ideami, a podľa organizácie sokolskej, aby aj Klub bol reorganizovaný. Spomína existenciu „Klubu dobrej vôle“ v Turč.Sv.Martine v dobe maďarského útlaku a odporúča členom KČST aby si osvojili jeho zásady -o spolučlenovi nič zlé nepredpokladá a tým menej nič zlé o ňom vravieť. Len nedostatok informácie a pravého poznania vedie k otravnému životu...**

Stredoslovenská župa KČST mala tohoročné valné zhromaždenie 5.februára 1927 v Banskej Bystrici. – In: KS. - Roč.6, č.1 (1927), s.27-28. - Pri voľbách pre rok 1927 boli zvolení nasledovní činníci : predseda Viliam Pauliny, I.podpredseda František Studnička, II.miestopredseda Karol Rapoš, jednatel' Vladimír Peterec, pokladník Stanislav Káles, referent pre značkovanie Ludek Stárka...

Viliam Pauliny, prvý miestopredseda KČST dožil sa 50.roku veku. – In: - KS. - Roč.6, č.8-10(1927), s.284.

Útuliňa na Ďumbieri. - In: KS. – Roč. 6, č. 7 (1927), s.196-200.- Kritická správa predsedu Stredoslovenskej župy KČST Viliama Paulinyho, ktorý bol 27.8.1927 na kontrolnej previerke stavby útulne pod Ďumbierom.

Význam jaskýň pre turistiku na Slovensku. – In: KS. – Roč.6, č.8-10(1927), s.272-277. – Uvádzajú sa aj informácie o Demänovskom krase a o Družstve Demänovských jaskýň, ktoré vzniklo v r.1925. Predsedom sa r.1926 stal F.Klimeš z Lipt.Mikuláša a členmi sa stali aj „turistickí činníci“-Viliam Pauliny z Ban.Bystrice, Miloš Janoška a i.

Informácia uvedená in: Hronské noviny, IX. Ročník, č. 1, 1. 1. 1927, str. 3 – 4. -...Viliam Pauliny zvolený 19. decembra 1926 na mimoriadnom valnom zhromaždení Klubu československých turistov v Prahe za 1. podpredsedu KČST.

Zprávy spolkové : Zprávy ústředního výboru : Zápis o mimořádné valné hromadě KČST 19.12.1926 v Praze. – In: Časopis turistů. – Roč.39, č.1(1927), s.21-25. - Volba ústředního výboru – za I.miestopredsedu zvolený Viliam Pauliny z Banskej Bystrice. ... **Riaditeľ Pauliny ďakuje delegátom za prejav dôvery a vo svojom zvolení vidí aj prejav úcty ku Slovensku. Praje si, aby sa členovia Klubu riadili sokolskými ideami, a podľa organizácie sokolskej, aby aj Klub bol reorganizovaný. Spomína existenciu „Klubu dobrej vôle“ v Turč.Sv.Martine v dobe maďarského útlaku a odporúča členom KČST aby si osvojili jeho zásady -o spolučlenovi nič zlé nepredpokladá a tým menej nič zlé o ňom vravieť. Len nedostatok informácie a pravého poznania vedie k otravnému životu...**

Z ústředního výboru. – In: Časopis turistů. – Roč.39, č.10 (1927), s.246-247. – Za KČST sa na schôdzi Rady Asociácie Turistických Spolkov v Krakove zúčastnia miestopredseda J. Jeníček a Viliam Pauliny.

(Pauliny Viliam – o ňom) – In: Pohronský Hlásnik.-Roč.3, č. 30(14. 9. 1928), s. 2 – 3.

Nové odbory KČST na Slovensku. – In: KS. – č.5-6 (1928), s.184. - Iniciatívou miestopredsedy KČST Viliama Paulinyho v Banskej Bystrici boli založené a ústredím KČST schválené odbory v Radvani a v Slovenskej Ľupči.

Slovenská komisia KČST mala dňa 21.10.1928 v Liptovskom Sv.Mikuláši zasadnutie... – In: KS. - Roč.7, č.7(1928), s.220-222.- Predseda stredoslovenskej župy Viliam Pauliny referoval o slávnosti na Ďumbieri

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 9.5.1928. – In: Časopis turistů. – Roč.40, č.8(1928), s.228-229.- rozdelené funkcie v ústr. výbore KČST –Viliam Pauliny menovaný zástupcom ÚV KČST v Družstve Demänovských jaskýň a do Rady Asociácie slovenských turistov.

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1927. – In: Časopis turistů. – Roč.40, č.4.(1928) – Príloha.- Na str.26 je údaj – Ústřední výbor KČST v Praze ve správ. Roce 1927 : Předseda senátor Em.Hrubý. Místopředsedové : I.generální ředitel Viliam Pauliny...

Zprávy z ústředí : Ze schůzí ústředního výboru- 26.9.1928. – In: Časopis turistů. – Roč.40, č.10(1928), s.295.- Uvádza sa aj informácia : Na schôdzi rady Asociácie slovenských turistov v Lublani vyslaní miestopredseda Pauliny a Jeníček, medzinárodný sekretár Marek.

ŠROBÁR, Vavro : Osvobodené Slovensko. Pamäti z rokov 1918-1920. Sväzok prvý. – Praha : Tiskové a nakladateľské družstvo československých legionárov, 1928. – 470 s. – Uvádza viaceré údaje o V.Pauliny

Slovenská komisia KČST mala svoju 7. schôdzu dňa 28.4.1929 v Ružomberku. - In: KS. - Roč.8, č.4-5 (1929), s.132-134. – *Komisia navrhla nových funkcionárov, ktorí aj boli zvolení: predseda Viliam Pauliny, I.podpredseda Miloš Janoška....*

Odbor KČST v Radvani. - In: KS. - Roč.8, č.4-5 (1929), s.137-138. – *Valné zhromaždenie 23.1.1929. Predseda Ján Petrikovich, podpredseda Jur Kneppo, členovia výboru...aj Viliam Pauliny. Zástupca do župy I ústredia Viliam Pauliny.*

Valné shromaždenie KČST... - In: KS. - Roč.8, č.4-5(1929), s.134-137. – *Konalo sa 19.5.1929 v Tatranskej Lomnici. – Text príhovoru Viliama Paulinyho. Doplnovacie voľby do ústredného výboru – V.Pauliny sa vzdal miesta I.podpredsedu v prospech dr.Jura Slávika...*

Z valné hromady KČST. Zápis. Rádná valná hromada Klubu československých turistů konána dne 19.5.1929 ve velkém sále hotelu Lomnica v Tatranské Lomnici. – In: Časopis turistů.- Roč.41, č.6(1929), s.138-145. – *Predseda Slovenskej komisie KČST, gen.riaditeľ Viliam Pauliny uvítal valné zhromaždenie. Po slávnostnom úvode nasledoval pracovný program a voľby. Vzala sa na vedomie rezignácia V.Paulinyho a za neho aklamáciou bol za I.miestopredsedu zvolený Dr.Juraj Slávik.*

Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1928.-In: Časopis turistů.- Roč.41, č.4 (1929) – *Na str.17 sa uvádza : Ústredný výbor KČST v Prahe v správ.roku 1928 : Predseda senátor Em.Hrubý. Miestopredsedovia : I.generálny riaditeľ Viliam Pauliny....*

Stredoslovenská župa KČST.- In: KS. - Roč.9, č.5(1930), s.156. – *Valné zhromaždenie 12.4.1930 Nový výbor-predseda Viliam Pauliny...*

Odbor KČST v Radvani pri Hrone. - In: KS. - Roč.9, č.3-4(1930), s.112-114. – *Výročné valné zhrom.6.2.1930, predseda Ján Petrikovich, podpredseda Juraj Kneppo, ... delegát do župy Viliam Pauliny...*

Zprávy ze žup : Středoslovenská župa KČST konala 12.4.1930 v Banské Bystrici výroční schůzi. - In: Časopis turistů. – Roč.42, č.6(1930), s.180-181. – *Nový výbor : predseda Viliam Pauliny(odbor Radvan), miestopredseda R.Pethő(odbor Zvolen)....*

MEDVEČEKÝ, Karol A.: Slovenský prevrat. Sväzok II. – Bratislava, 1930. –*Na str.35 uvádza V.Paulinyho medzi Slovákmi kooptovanými do Národného zhromaždenia ....Na str.302 uvádza V.Paulinyho medzi členmi Slovenskej národnej rady, ktorí v novembri 1918 boli s M.Hodžom pri rokovaníach so zástupcami maďarskej vlády v Budapešti*

Zprávy z odborov KČST : Zo Středoslovenskej župy KČST : Z minulosti do budoucna. - In: KS.-Roč.10, č.7 (1931), s.243-244. – *Československá turistika organizovaná v KČST na strednom Slovensku prechádza v r.1931 z prvého decénia do druhého. ...zakladajúci a vedúci činitelia dr.Juraj Slávik, Viliam Pauliny, Ján Wünsch, Ján Klos, Karol Rapoš a iní.*

Stredoslovenská župa KČST. - In: KS. - Roč.10, č.5-6 (1931), s.197. – *Valné zhromaždenie 29.3.1931 vo Zvolene. Predseda župy Viliam Pauliny*

Zprávy ze žup : Výroční schůze Středoslovenské župy konána byla ve Zvolenu 29.3.1931. - In: Časopis turistů. – Roč.43, č.2 (1931), s.51. – *voľby nového predsedníctva : za predsedu znovu William Pauliny z Ban.Bystrice, miestopredseda Rudolf Pethő (Zvolen)....*

Ústřední výbor KČST v Praze ve správním roce 1930. - In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1930. – (Prémiová príloha k Časopisu turistů. – Roč.43, č.2 (1931). – *Na str.33 uvedený mená členov Ústredného výboru KČST v Prahe – zo Slovenska – JUDr.Juraj Slávik-minister vnútra(I.miestopredseda UV KČST), Viliam Pauliny generálny riaditeľ (člen UV KČST)*

Ústřední výbor KČST v Praze ve správním roce 1931.-In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1931. Str.25. – In: Časopis turistů. – Roč.44, č.2(1932)-Prémiová príloha. –*Predseda senátor Emil Hrubý. Miestopredsedovia : I. JUDr.Juraj Slávik,minister vnútra / II. Rudolf Mlčoch,minister železníc/III.ministerský rada Ing.Leo Veselý. Z funkcie vo výbore v roku 1931 odstúpil Viliam Pauliny.*

Stredoslovenská župa Klubu čs.turistov... - In: KS. - Roč.13, č.4-6 (1934), s.136. – *Valné zhromaždenie 22.5.1934 vo Zvolene. Nový výbor pod vedením Viliama Paulinyho.*

IV.schůze zastupitelstva KČST konala se 28.4.1934 v Bratislavě, v domě Zemědělského musea. - In: Časopis turistů.-Roč.46, č.6(1934), s.122-123. – *uvádza sa aj námietka V.Paulinyho v diskusii o Slovenskej komisii KČST*

Za predsedu odbočky Cizineckého svazu v B.Bystrici byl zvolen predseda Středoslovenské župy KČST Viliam Pauliny a za III.místopredsedu plk.František Ondruška. - In: Časopis turistů. – Roč.48, č.2(1936), s.27.

BIMA, K.: Hospodársky význam sokolstva na Slovensku. - In: Hospodárske rozhľady.-Roč.12 (1937), s.97. – *Viliam Pauliny bol propagátorom a organizátorom spolku Sokol, od roku 1919 bol spolkovým starostom Pohronskej župy sokolskej.*

Hospodárske rozhľady. Orgán slovenských ochodných komôr v Banskej Bystrici, Bratislave a Košiciach a Ústredného združ. Slovenského priemyslu v Bratislave. Slávnostné číslo k šesťdesiatke predsedu správnej komisie Obchodnej a priemyselnej komory Viliama Paulinyho hlavného riaditeľa Národnej banky úč.spol. v Banskej Bystrici vydané bolo 20.12.1937 pečlivosťou a nákladom Obchodnej a priemyselnej komory v Banskej Bystrici.(Hospodárske rozhľady.-Roč.12, č.4(1937).

KONĚRZA, J.: Železniční investice na Slovensku po převratu. – In: Hospodárske rozhľady.-Roč.12 (1937), s.147. – *Viliam Pauliny bol členom v železničnej, stavebnej, elektrifikačnej, peňažnej a vodohospodárskej štátnej rade a zaslúžil sa o vybudovanie železničných tratí Krupina-Zvolen, Červená Skala-Margecany a Banská Bystrica-Diváky.*

KULÍŠEK, Milan : Viliam Pauliny 60ročný. – In: Hospodárske rozhľady :Slávnostné číslo k šesťdesiatke predsedu správnej komisie Obchodnej a priemyselnej komory Viliama Paulinyho.- Roč.12, č.4(1937), s.9-24.

STODOLA, Kornel : K šesťdesiatinám Viliama Paulinyho. – In: Hospodárske rozhľady : Slávnostné číslo k šesťdesiatke predsedu správnej komisie Obchodnej a priemyselnej komory Viliama Paulinyho.- Roč.12, č.4(1937), s.7-8.

PRAŽÁK, L.: Význam lázeňství pro krajinu slovenskou. - In: Hospodárske rozhľady.-Roč.12 (1937), s.205. – *Viliam Pauliny venoval zvláštnu pozornosť kúpeľom Sliač, zaslúžil sa o to, že sa stali majetkom čs. štátu a jeho snahou bolo tiež vyhlásenie termálneho kúpaliska Kováčová za liečebné miesto. Podal návrh na stavbu lanovky na Majerovu skalu a na vybudovanie hrebeňovej cesty Nízkymi Tatrami.*

ŠAFAŘÍK, E.: Cudzincký, cestovný a turistický ruch. - In: Hospodárske rozhľady.-Roč.12 (1937), s.180. – *Popri hospodárskej problematike sa V.Pauliny zaujímal aj o turistiku a lyžovanie.*

VIEST, I. : Úlohy železnic pre hospodárske povzniesenie Slovenska. – In: Hospodárske rozhľady.-Roč.12 (1937), s.192. - *Viliam Pauliny pôsobil v Ústrednej a riaditeľskej rade železničnej, kde energicky obhajoval záujmy Slovenska.*

Při schůzi ústř.zastupitelstva KČST v Praze 18.XII.1937...-In: Časopis turistů. – Roč. 49, č.10 (1937), s.119. – *Uvádza sa : Štefánikova chata na Ďumbieru a chata na Chabenci mohli ďakovať za vybudovanie zejména iniciatívne jubilantové -V.Paulinyho.*

Krásne jubileum práce – In: KS. - č.10 (1937), s.234. – *Prehľad o činnosti, funkciách a zásluhách o turistiku Viliama Paulinyho, ktorý mal 20.12.1937 60-rokov. Narodil sa v Slovenskom Pravne. Študoval v Kremnici a Prahe. Hlavný riaditeľ Národnej banky,úč.spol. v BB, predseda správnej komisie obchodnej a priemyselnej komory v BB, od 1919 starosta Pohronskej sokolskej župy Detvan, 1924-1925 predseda odboru Klubu československých turistov BB, od 1926 „do dnešného dne je predsedom“ Stredoslovenskej župy Klubu československých turistov v BB.Ako zástupca Stredoslovenskej župy sa zúčastnil v roku 1926 na reorganizácii KČST a bol aj miestopredsedom ústredného výboru KČST. Po zriadení Slovenskej komisie KČST bol v rokoch 1929-1931 jej predsedom. Ako člen krajinského zastupiteľstva spolupôsobil pri utvorení Slovenskej rady pre cestovný ruch a r.1935 zriadil odbočku Cudzinckého zväzu pri obchodnej komore v Banskej Bystrici. Jeho zásluhou sa postavila Chata M.R.Štefánika pod Ďumbierom(1928), chata pod Chabencom (1932), zaslúžil sa o rozvoj turistiky v Nízkych Tatrách.*

Viliam Pauliny. – In: KS. - Roč.16, č.10 (1937), s.220. + portrét. – *Kópia príspevku a portréty:*

Viliam Pauliny, predseda kuratoria šesťdesiatročný. - In: Ročná zpráva Štátnej čs. obchodnej akadémie v Banskej Bystrici. - 1937/38. - s. 12-13.

Viliam Pauliny šesťdesiatročný. - In: Hronské noviny. - (1937), s. 4.

BIMA, K.: Hospodársky význam sokolstva na Slovensku. - In: Hospodárske rozhľady. - Roč. 12 (1937), s. 97. - V. P. bol propagátorom a organizátorom spolku Sokol, od roku 1919 bol spolkovým starostom Pohronskej župy sokolskej.

Viliam Pauliny 60ročný. - In: Časopis turistů. - Roč. 49, č. 10 (1937), s. 119. - *Predseda Stredoslovenskej župy KČST, predseda správnej komisie obchodnej a priemyselnej komory v BB, „Jubilant je predprevratovým Slovákom, ktorý pre svoje národné presvedčenie bol prenasledovaný Maďarmi nielen počas štúdia, ale aj pozdšie, keď sa už uplatňoval v slovenskom peňažníctve. Bol členom revolučného národného zhromaždenia a zaslúžil sa o hospodársky rozvoj celej župy zvolenskej, kde svojim včasnými zásadami uchránil náš štát pred veľkými hospodárskymi stratami. Od r. 1926 je predsedom Stredoslovenskej župy KČST.“* **Uvádza sa zásluha V. P. „o zvelebenie Nízkych Tatier a výstavbu potrebných chát.“**

Slávnostné zhromaždenie Správnej komisie Obchodnej a priemyselnej komory v Banskej Bystrici 18. decembra 1937 na počesť šesťdesiatin jej predsedu Viliama Paulinyho, generálneho riaditeľa Národnej banky, úč. spol. v Banskej Bystrici. - In: Obchodná a priemyselná komora v Banskej Bystrici. - č. 3 (1937).

Vestník pro železnice a plavbu (Praha). - Roč. 20, č. 3 (12.1.1938), s. 10. - *Uvádza sa informácia, že Pauliny, Viliam bol od 1938 na dobu 5 rokov menovaný za člena riaditeľskej rady železničnej v Bratislave, pre obchod a živnosti.*

Předsedové Obchodních komor hovoří o hospodářských otázkach. - Praha: Rozhlas pro průmysl, obchod a živnosti, 1938. - 49 s. - Edícia: Knihovna rozhlasu pro průmysl, obchod a živnosti; zv. 4. - *Aj příspěvek Viliama Paulinyho.*

Zápis II. schůze zastupitelstva KČST (18.12.1937). - In: Časopis turistů. - Roč. 50, č. 3 (1938), s. 22-23. - *K 60. jubileu predsedu Stredoslovenskej župy KČST V. Paulinyho mu KČST udelilo plaketu Za zásluhy.*

PETHŐ, R. D.: Z turistickéj minulosti. - In: KS. - Roč. 20, č. 1 (1941-42), s. 12-14. - *Z dejín turistiky na Slovensku. „Komu zo Slovákov záležalo na tom, čo sa na Slovensku v turistickom živote deje?... spomenutia hodný je Viliam Pauliny. Tento muž staršej generácie mnoho ráz vystúpil proti krivdám, ktoré sa dialy slovenskej turistike.“*

OSUSKÝ, Samuel Štefan: Služba národu. II. - Liptovský Sv. Mikuláš: Tranoscius, 1947. - 416 s. - *Autor-predseda Štúrovej ev. spoločnosti, na str. 351 uvádza zoznam členov najvyššej ev. cirkevnej správy, ktorí boli prenasledovaní, alebo obetovali svoj život v službe národu, medzi nimi aj člen gen. hospodárskeho výboru Viliam Pauliny, ktorý zomrel v nemeckom koncentráku.*

Češť pamiatke našich mŕtvych. - In: KS. - Roč. 25, č. 5-6 (1947-1948), s. 147. - *„... na Dušičky spomínali sme i na bývalého predsedu Slovenskej komisie KČST Viliama Paulinyho, riaditeľa na odpočinku v Banskej Bystrici, ktorý ako povereník revolučnej SNR pre financie prišiel do rúk Gestapa a spolu s generálmi Golianom a Viestom bol umučený v Berlíne.“*

PREČAN, Vilém: Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944. Dokumenty. - Bratislava: EPOCHA, 1970. - na str. 457, v dokumente č. 226 je Súhrnná správa Úradu veliteľa bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby na Slovensku o doterajších výsledkoch zatýkania a kontroly osôb nemeckými policajno-bezpečnostnými orgánmi na území Slovenska. Pod bodom 3. sa uvádza, že Hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti v Berlíne boli odovzdaní povstaleckí vodcovia generáli Viest a Golian a ako vedúci povstalec bol zaistený aj Viliam Pauliny, ktorý bude ešte odovzdaný Hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti. Uvedený dokument je datovaný 9. decembra 1944 v Bratislave.

HOLOTÍK, L.: Sociálne a národné hnutie na Slovensku od Októbrovej revolúcie po vznik československého štátu. - Bratislava, 1978. - 336 s. - *Viliam Pauliny spolupracoval s českou inteligenciou na pôde Československej jednoty. Bol prívržencom Slovenskej národnej strany a bol účastníkom porady jej vedenia 12.9.1918, na ktorej sa rozhodlo o vytvorení Slovenskej národnej rady. Bol tiež účastníkom zhromaždenia 30.10.1918, kde bola prijatá Martinská deklarácia.*

Banská Bystrica v národnoslobodzovacom boji proti fašizmu v rokoch 1938-1945 /zost. Karol Fremal. - Banská Bystrica: OV KSS-ONV-MsNV, 1984. - 294 s. - **Uvádza aj nasledovné údaje aj o Viliamovi Paulinym:**

s. 94 - *vedúci činitelia občianskeho odboja MUDr. D. Petelen, G. Zeman a V. Pauliny*

s. 97 - *banskobystrickí antifašisti prostredníctvom P. Majlinga, M. Balku, V. Paulinyho, MUDr. L. Nábělka a npor. Š. Hanusa spolupracovali s členmi Vojenského ústredia ilegálnej SNR.*

s. 101 - *Dostatok finančných prostriedkov zabezpečil I. Karvaš v spolupráci s V. Paulinym a K. Markovičom v Banskej Bystrici, kde do tamtojšej filiálky SNB presunuli tri miliardy slovenských korún.... Vďaka nim sa povstalecké územie neocitlo hneď v prvých dňoch v ťažkej ekonomickej, finančnej a zásobovacej situácii.*

s. 119-120 - *Predsedníctvo SNR bolo najvyšším orgánom Povstania a súčasne viedlo vládne orgány-povereníctva SNR... Povereníctvo financií viedol V. Pauliny (DS), jeho zástupcom bol K. Markovič (KSS).*

s. 244 - *S generálmi Viestom a Golianom vypočúvali aj čs. dôstojníkov J. Krátkeho, H. Souhradu, M. Petra a povereníka SNR V. Paulinyho z Banskej Bystrice. Všetkých popravili v koncentračných táboroch.*

FREMAL, K.: Slovenská spoločnosť, odboj a SNP. - In: SNP v pamäti národa. Materiály z vedeckej konferencie k 50. výročiu SNP. Donovali 26.-28. apríla 1994. - Bratislava: NVK International, 1994. - 392 s. - *Spolupráca Viliama Paulinyho s náčelníkom štábu veliteľa pozemného vojska v Ban. Bystrici pplk. g.š. Urbanom na príprave plánov odboja.*

VYDROVÁ, A.: Viliam Pauliny povstalecká osobnosť. - In: Bojovník. - Roč. 39, č. 20 (1994), s. 8.

TKÁČ, Marián: Mali sme bankárov? Po stopách osobností / Marián Tkáč, Rudolf Návrat, Ján Valach. - Bratislava: Prúdy, 1996. - 216 s. - *Na str. 121-128 stať „Múdry dôverčivý muž“ o Viliamovi Paulinym.*

BARANOVÁ, Daniela: Pred bránami pekla. - Banská Bystrica: Vidas, 1996. - *„... Väzenská kniha prehovorila.... Pauliny Viliam (p. č. 600, I. zv.), narodený 20.12.1877, Bytom Banská Bystrica, ev. a. av, bankový riaditeľ. Dňa 14.11.1944 zaistený SD v Banskej Bystrici bez priepustného listu. Zahynul v koncentračnom tábore za neznámych okolností a na neznáмом mieste. Člen odbojovej skupiny Dr. Vavra Šrobára. Podieľal sa na prípravách SNP po stránke finančnej. Počas SNP povereník pre financie....“*

Zimný sen: Z dejín lyžovania v Banskej Bystrici a okolí do roku 1945 / Karol Fremal. - Banská Bystrica: Klub lyžiarov (1997). - *zmienky o Viliamovi Paulinym: s. 17 - ... Viliam Pauliny zastával funkciu predsedu KČST, ale zároveň bol čestným predsedom SKI-klubu...*

s. 42 - *... sdiľila tu tiež Pohronská župa sokolská (česko-slovenskej obce sokolskej) od roku 1926 na čele s V. Paulinym...*

s. 98 - *Funkcionári a organizátori lyžovania v Banskej Bystrici v rokoch 1920-1945 ... aj Viliam Pauliny...*

HALAJ, Dušan: Bankár a povstalec: Slovensko XX. storočia: Ľudia a osudy: Viliam Pauliny. - In: Pravda. - (25.4.1998), s. 14

HALAJ, Dušan: Podiel slovenských národohospodárov v SNP. - In: Bojovník. - Roč. 44, č. 18 (1999), s. 6. - *Aj o Viliamovi Paulinym.*

TKÁČ, Marián: Viliam Pauliny 1877-1945. - In: Biatic. - Roč. 7, č. 1 (1999), s. 25.

SCHMÖGNEROVÁ, Brigita: Príklady odvahy a statočnosti: slovenskí národohospodári tiež pripravovali Povstanie. - In: Slovo: Politicko-spooločenský týždenník. - Roč. 1, č. 22 (1999), s. 10. - *Aj o Viliamovi Paulinym.*

HALAJ, Dušan: Viliam Pauliny - slovenský bankár a povstalec (1877-1945). - In: Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP. Materiály z odborného historického seminára. Múzeum SNP Ban. Bystrica 18. júna 1999. - Banská Bystrica: Múzeum SNP, 1999. - S. 78-83.

Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP. Materiály z odborného historického seminára. Múzeum SNP Banská Bystrica 18.júna 1999 / Zost.Dezider Tóth. – Banská Bystrica: Múzeum SNP, 1999..

Banská Bystrica : Osobnosti v dejinách mesta. Historicko-etnologické štúdie 2 / Marianna Bárdiová a kol. – Ban.Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB. Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií, 2001. – *Uvádza sa aj stať venovaná V.Paulinymu.*

HALAJ, Dušan : Viliam Pauliny. Bankár a povstalec. - In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20.storočia.- Bratislava : Veda vydavateľstvo SAV, 2003.

Ľudia Peniaze Banky. Zborník z konferencie 6.-8.novembra 2002. - Bratislava : Národná banka Slovenska, 2003.-525 s.

KUBINSKÝ, Marek : Viliam Pauliny bankár a bojovník proti fašizmu. Diplomová práca / Vedúci diplomovej práce prof.PhDr.Pavol Martuliak,CSc. – Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela : Fakulta humanitných vied : Katedra histórie, 2003. – 57 s.

MARTULIAK, Pavol : Podiel Evanjelického a.v. cirkevného zboru v Banskej Bystrici na protifašistickom odboji a SNP. – In: Bystrický Permon.- Roč.2, č.3(2004),s.8. – *Autor uvádza informáciu o Výročnej správe banksobystrického ev.a.v. cirkevného zboru za rok 1944, ktorú po skončení vojny, dňa 24.6.1945 na cirkevnom konvente predniesol farár Juraj Holčík. V časti správy pod názvom Veľké obete, sa v informácii o účastníkoch odboja uvádza „dosiaľ je nezvestný náš cirkevný dozorca Viliam Pauliny“*

HRÚZ, Pavel : Bystrica...v tom. – Banská Bystrica : Duma, 2005. – 2.vyd. – *V historikách o bystričanoch sú zmienky aj o Viliamovi Paulinym, doplnené kresbou o jeho lyžiarskych aktivitách (autor kresby nie je uvedený) :*

SCHVARC, Michal: Klub československých turistov v Banskej Bystrici 1920-1938. – In: 120 rokov organizovanej turistiky v Banskej Bystrici 1889-2009. – Banská Bystrica : Mesto Ban.Bystrica – KST Lokomotíva Ban.Bystrica, 2009. – S.44-45.- Aj o V.Paulinym

Pamätná tabuľa Viliamovi Paulinymu. – In: Pamätníky a pamätné tabule Banská Bystrica / Katarína Donovalová. – Ban.Bystrica : Verejná knižnica M.Kováč, 2009. – 150 s.-Pamätná tabuľa Viliamovi Paulinymu na Námestí SNP č. 23, bola odhalená v roku 1947.

KIŠŠIMON, Michal : Obchodná a priemyselná komora v Banskej Bystrici po prvej svetovej vojne. – In: Bystrický Permon.- Roč.9, č.3(2011), s.8. – *Na základe výnosu z februára 1923 vymenoval minister obchodu správnu komisiu OPK v Banskej Bystrici. Predsedom sa na dlhých pätnásť rokov stal hlavný riaditeľ Národnej banky v Banskej Bystrici Viliam Pauliny. Pracoval v mnohých komisiách a zaslúžil sa o výstavbu niekoľkých železničných tratí, angažoval sa v športe, turistike, cestovnom ruchu, redigoval Hronské noviny. V odboji bol pri zrode Vianočnej dohody, cez Povstanie bol poverenikom SNR pre financie. Bol priamym účastníkom SNP a po zatknutí Nemcami v decembri 1944 sa z Berlína už nikdy nevrátil. Bol vyznamenaný Radom SNP 1. triedy in memoriam a bola mu odhalená pamätná tabuľa.*

Politik a bankár Viliam Pauliny sa narodil pred 135 rokmi (TASR, 19. decembra 2012) *Text uverejnený - In:*

<http://www.teraz.sk/slovensko/politik-a-bankar-viliam-pauliny-sa-naro/32164-clanok.html>

FAJČIKOVÁ, Kveta : Rodina pátranie po V.Paulinym nevzdala. – (11.11.2013).- Text uverejnený In:

<http://bystrica.sme.sk/c/7001521/rodina-patranie-po-vpaulinym-nevzdala.html#ixzz2kR3oO2Xi>

KALISKÝ, Dušan : Viliam Pauliny-osobnosť z histórie Banskej Bystrice. – In: Bystrický Permon. – Roč.11, č.3 (september 2013), s.15-16. – obr. In: <http://www.permon.eu/resources/BP2013-03.pdf>

FAJČIKOVÁ, Kveta : Odvliekli ho spolu s Golianom a Viestom. Stopa po Viliamovi Paulinym sa stráca v Nemecku. (7.2.2016) – In:

<http://nasabystrica.sme.sk/c/20088464/odvliekli-ho-spolu-s-golianom-a-viestom-stopa-po-viliamovi-paulinym-sa-straca-v-nemecku.html#ixzz4DNdesRTm>

V radnici udeľovali mestské ocenenia. (16.2.2016).– In:<http://bbonline.sk/v-radnici-udelovali-mestske-ocenenia-ziskali-ich-aj-znamy-fotograf-ci-brankar-dukly/>

●Publikované príspevky Viliama Paulinyho :

PAULINY, Viliam : Na Ďumbieri. – In: KS. - Roč. 4, č. 7-8 (1924), s. 102-105. – *Podrobný opis dvojdhňovej túry s nocľahom na Trangoške a osobné dojmy Viliama Paulinyho zo slávnosti kladenia základného kameňa útulne na Ďumbieri dňa 20. júla 1924.*

PAULINY, Viliam : Po práci a utrpení prichodí víťazstvo / reč Viliama Paulinyho, ktorú povedal vo Zvolene dňa 19. sept. 1926 z príležitosti slávnostného otvárania novej budovy štátneho ref. reálneho gymnázia Dr. Miloša Štefanoviča. – Banská Bystrica : Nákladom vlastným , 1926. - 15 s. – (Separátny výtlačok textu z Hronských novín)

PAULINY, Viliam : Slávnostné otvorenie útulne na Ďumbieri. -In: KS. – Roč. 7, č. 5-6 (1928), s.172.- *Predseda Stredoslovenskej župy KČST pozýva na slávnostné otvorenie útulne Milana Rastislava Štefánika pod Ďumbierom, dňa 9.9.1928.*

Slávnostné otvorenie útulne Štefánikovej na Ďumbieri. -In: KS. – Roč. 7, č. 7 (1928), s.188-193. - *text slávnostného príhovoru predsedu Stredoslovenskej župy KČST Viliama Paulinyho..*

PAULINY, Viliam : Čo sa očakáva od sokolských zájazdov na Slovensko? / prednáška Viliama Paulinyho prednesená v Prahe v Tyršovom dome 26. februára 1928 vo slovenskej škole ČOS usporiadaná. - Praha : Čsl. obec sokolská , 1928. - 31 s.

PAULINY, Viliam : Prednáška na ankete o cudzineckom ruchu na Slovensku. - In: KS. - Roč.10, č.7 (1931), s.236-239. – *Prednáška predsedu Obchodnej a priemyselnej komory dňa 15.6.1930 v Banskej Bystrici..*

Čo je potrebné na zvýšenie turistického ruchu v Nízkych Tatrách. - In: KS. - Roč.16, č.9 (1937), s.214. -*Návrhy Viliama Paulinyho na výstavbu hrebeňovej cesty, chát, lanovky na Majerovu skalu.*

PAULINY, Viliam : Aktuálne potreby cudzineckého a turistického ruchu na strednom Slovensku. - In: *Časopis turistů.-Roč.50 (1938) – Časť obrazová, s.52-54. - Príspevok predsedu Obchodnej a priemyselnej komory v Ban.Bystrici o turistických hodnotách prírodného okoliaBystrice.*

SLÁVIK, Juraj (JUDr.) (*28.1.1890 – †30.5.1969)

JUDr.Juraj Slávik , okrem iných významných funkcií, bol v rokoch 1923-1925 županom župy Pohronskej (XVIII), v rokoch 1924-1925 predsedom Stredoslovenskej župy Klubu československých turistov (KČST) v rokoch 1935-1936 bol predsedom ústredia KČST v Prahe.

Jeho zásluhy o československú turistiku ocenil v roku 2015 Klub českých turistov a dňa 28.3.2015 v Slovanskom dome v Prahe uviedol JUDr.Juraja Slávika do Siene slávy českej turistiky (archívne podklady spracoval aj KST Lokomotíva Banská Bystrica).

Významná osobnosť Mesta Banská Bystrica

● **Publikované informácie o JUDr. Jurajovi Slávikovi :**

Personálne heslo na webovej stránke Dobrej Nivy - rodnej obce Juraja Slávika - In :

<http://www.obecdobraniva.sk/obec-/osobnosti-obce/>

Personálne heslo JUDr. Juraja Slávika na webovej stránke Klubu českých turistů - In

<http://www.kct.cz/cms/sin-slavy-ceske-turistiky-judr-juraj-slavik>

Prvý zvolenský veľžupan vymenovaný. – In: Pluh. – Roč.2, č.24 (8.12.1922), s.6.

Nastolenie prvého župana veľžupy Zvolenskej... In: Hlasy spod Sitna.-Roč.2, č.1(4.1.1923), s.3.

Nový župan pohronskej veľžupy dr.Juraj Slávik...-In: Slovenský týždenník.-Roč.20, č.2(13.1.1923), s.3.

Výborová schôdza Stredoslovenskej župy KČST.- In: KS. - Roč.4, č.4-6(1924), s.90. –*Konala sa 22.júna 1924*

vo Zvolene, predsedal jej Dr.Juraj Slávik, predseda Stredoslovenskej župy KČST. "Na pretrase bola otázka pomeru odboru KČST v Ban.Štiavnicki ku Karpathenvereinu a s tým v súvisi aj pomeru celého KČST k zmienenému spolku. Je neriešenou otázkou že Karpathenverein dokedy má nárok a či vlastní vlastnícke právo na značky, ktoré on vykonal. Ide tu vlastne o to, kto má výhradné právo značkovať a či túto otázku patrične úrady nejakým nariadením regulovali, aby nepovstali zmatky...vo veci má podať vysvetlenie Ústredie..."

Stavba turistckej útulne na Ďumbieri. - In: KS. - Roč.4, č.4-6(1924), s.91.-*Na komisionelnej schôdzi 1.júna 1924 na Ďumbieri, za účasti predsedu Stredoslovenskej župy KČST a župana XVIII.župy dr.Juraja Slávika, sa rozhodlo o mieste postavenia útulne. Slávnosť polozenia základného kameňa bola určená na deň 20.júla 1924.*

Slávnosť polozenia základného kameňa útulne KČST na Ďumbieri. – In: KS. – Roč.4, č.7-8(1924), s.97-100. – *informácia aj o slávnostnej reči predsedu Stredoslovenskej župy turistckej, JUDr.Juraja Slávika :*

Stredoslovenská župa KČST vo Zvolene. - In: *Krásy Slovenska.* - Roč.5, č.1 (1925), s.26. - *Správa za rok 1924 a plán činnosti na rok 1925...*

Predsedom župy bol župan Dr.Jur Slávik, miestopredsedom dr.Fraňo Studnička-tabulárny sudca....

Zprávy spolkové : Stredoslovenská župa konala schôdzku 16.9.1925 vo Zvolene....- In: Časopis turistů.- Roč.37, č.11(1925),s.332. - *...schôdzka 16.9.1925 vo Zvolene za prítomnosti odborov Ban.Bystrica, Brezno, Dobšiná, Kremnica, Podbrezová a Zvolen, ústredie sa omluvilo lebo poslalo delegátov na jednanie o Slovanskom turistickom sväze. Po vyzvaní k usilovnej práci i pre zimnú turistiku, rozlúčil sa doterajší predseda Dr.Juraj Slávik s župou-odchádza na nové úradné miesto-prijal úprimnú vďaku od miestopredsedu župy aj od zástupcu odboru zvolenského.*

Zprávy spolkové: Župní činnosť : Stredoslovenská župa konala schôdzku dňa 16.9.1925 vo Zvolene. -In: Časopis turistů.-Roč.37, č.11(1925), s.332-340. –*Na str.339 je informácia : „Dr.Juraj Slávik, zaslužilý predseda turist.župy stredoslovenskej prechodí zo Zvolena za župana do Košíc....“*

Dr.Juraj Slávik...-In: Hronské noviny.-Roč.7, č.39(25.9.1925), s.2.- *O rozlúčkovom večierku pri jeho odchode za župana do Košíc,18.9.1925.*

Oznam.- In: Úradné noviny župy Košickej.- Roč.3, č.15(18.9.1925), s.287. – *Juraj Slávik bol dekrétom z 8.9.1925 ustanovený za župana Košickej župy.*

Prečo sa stal ministrom zemedelstva Dr.Slávik ?-In: Slovenská otčina.-Roč.5, č.3(27.3.1926), s.1.

Župan Dr.Slávik distriktným inšpektorom ev.cirkve.- In: Slovenský denník.-Roč.9, č.33a (10.2.1926), s.3.

Dr.Jur Slávik šéfom školského referátu. – In : Slovák. - Roč.10, č.277(7.12.1928), s.1.

Vymenovanie.- In: Slovák.-Roč.10, č.271(1.12.1928), s.4.- **Vymenovanie dr.J.Slávik za šéfa referátu ministerstva školstva.**

Župan Dr.Slávik viceguvernerom Podkarpatskej Rusi. – In: Ľudová politika. - Roč.4, č.104(6.5.1928), s.1.

Nová vláda. - In : Národný týždenník. - Roč.1, č.43(13.12.1929), s.1. – **Dr.J.Slávik vymenovaný za ministra vnútra.**

Valné zhromaždenie KČST... - In: Krásy Slovenska. - Roč.8, č.4-5(1929), s.134-137. - *Konalo sa 19.5.1929 v Tatranskej Lomnici. –Doplňovacie voľby do ústredného výboru – V.Pauliny sa vzdal miesta I.podpredsedu v prospech dr.Juraja Slávika.*

Z valné hromady KČST. Zápis. Řádná valná hromada Klubu československých turistů konána dne 19.5.1929 ve velkém sále hotelu Lomnica v Tatranské Lomnici. – In: Časopis turistů.- Roč.41, č.6(1929), s.138-145. – *Vzala sa na vedomie rezignácia V.Paulinyho a za neho akklamáciou bol za I.miestopredsedu zvolený Dr.Juraj Slávik.*

Zprávy z ústředí : Schůze ústředního výboru 29.5.1929.– In: Časopis turistů.-Roč.41, č.6(1929),s.176.-*Okrem iného sa uvádza : Valným zhromaždením novozvolený I.miestopredseda KČST, minister m.s. Dr.Juraj Slávik zložil do rúk predsedu slub, že bude verne a oddane spolupracovať na prospech Klubu čs.turistov a tým k povzneseniu československej turistiky a že bude zachovávať dôvernú rokovanie a solidaritu. Zároveň bol menovaný do správnej rady Družstva Demänovských jaskýň.*

Zápis o valné hromadě KČST konané 21.5.1930. – In: Časopis turistů. – Roč.42, č.5(1930), s.146-148. – *Uvádza sa aj informácia:Miestopredseda Dr.J.Slávik poukázal na význam činnosti KČST pre Slovensko a zdôraznil ako turistika napomáha zbližovaniu Čechov a Slovákov.*

Klub čs.turistů... - In: Krásy Slovenska. - Roč.9, č.1(1930), s.32. - *na schôdzi ústredného výboru 11.12.1929 v Prahe, predseda senátor E.Hrubý gratuloval I.miestopredsedovi KČST dr.Jurajovi Slávikovi, k jeho novej funkcii ministra vnútra.*

Zprávy z ústředí : 29.schůze ústřed.výboru 2.1.1931.– In: Časopis turistů.- Roč.43, č.1(1931), s.14.- *Okrem iného sa uvádza :Schválené vymenovanie JUDr.J.Slávik(odbor Košice) za čestného člena KČST.*

Ústřední výbor KČST v Praze ve správním roce 1930. - In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1930. – Časopisu turistů. – Roč.43, č.2 (1931). – *Na str.33 uvedenej správy o činnosti KČST 1930, sú uvedené mená členov Ústredného výboru KČST v Prahe – zo Slovenska – JUDr.Juraj Slávik-minister vnútra(I.miestopredseda ÚV KČST), Viliam Pauliny (člen ÚV KČST)*

Ústřední výbor KČST v Praze ve správním roce 1931.-In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1931. Str.25. – In: Časopis turistů. – Roč.44, č.2(1932)-Prémiová príloha. –*Predseda senátor Emil Hrubý. Miestopredsedovia :*

I. JUDr.Juraj Slávik,minister vnútra / II. Rudolf Mlčoch,minister železníc/III.ministerský rada Ing.Leo Veselý. Z funkcie vo výbere v roku 1931 odstúpil Viliam Pauliny.

Ústřední výbor KČST v Praze ve správním roce 1933. - In: Zpráva o činnosti Klubu československých turistů za rok 1933. –Praha : KČST, 1934. – *Na str.32 sú uvedené mená a funkcie v ÚV KČST – ako I.miestopredseda je uvedený JUDr.Juraj Slávik, poslanec Národného zhromaždenia, členmi zastupiteľstva KČST boli aj M.Janoška z Lipt.Mikuláša a J.Wünsch z B.Bystrice.*

Dr.Juraj Slávik predsedom Klubu čs.turistů.- In: Slovenský denník.-Roč.18, č.106(7.5.1935), s.4.

Valná hromada Klubu čs.turistů 5.5.1935 v Brně. – In: Časopis turistů. – Roč.47, č.5 (1935), s.98-99 a 117. – *Vol'by, menoslov výboru a náhradných členov.Rezignácia E.Hrubého z funkcie predsedu KČST, bol menovaný prvým doživotným čestným predsedom KČST. Zvolené nové predsedníctvo na dobu 1 roku – za predsedu zvolený poslanec Národného zhromaždenia JUDr.Juraj Slávik,*

Nové predsedníctvo KČST... - In: Krásy Slovenska. - Roč.14, č.5(1935), s.106. – *Na valnom zhromaždení v máji 1935 v Brne zvolení – čestný predseda senátor Emanuel Hrubý, predseda emer.min.JUDr.Juraj Slávik, I.podpredseda JUDr.Pavel Pásek,II.podpredseda škpt.Jaroslav Janák, III.podpredseda riaditeľ B.Lederer, I.jednatel' JUDr.Ed.Brynda, II.jednatel' JUDr.Jozef Lucek, III.jednatel' Ján Oružinský, pokladník Tomáš Pokorník, účtovník Jaroslav Hladík. (sú tedy v novom predsedníctve dvaja Slováci a v ústrednom výbere ďalší dvaja Slováci).*

Dr.J.Slávík vyslancom vo Varšave. – In: Pohronie.-Roč.4, č.50(14.12.1935), s.4.

Loučení s předsedou KČST vyslancem Dr.J.Slávíkem. – In: Časopis turistů : Měsíčník Klubu československých turistů. – Roč.48, č.2(1936),s.30. – *Předseda KČST JUDr.Juraj Slávík odšiel 16.2.1936 ako veľvyslanec do Varšavy. Večer pred odchodom sa zišli členovia ústr.výboru, odborov, žúp KČST, zástupcovia centrálnych a štátnych úradov v reštaurácii Savarin na slávnostnom rozlúčkovom večeri. " V září světél v prostorném sále, bohatě vyzdobeném klubovními vlajkami a květinami, zapestřily se toalety dám, vojenské uniformy a večerní úbory přítomných. Bylo hodně přes 100 těch, kdež se přišli loučiti."*

Dokument 521. - 1944,november 2. Londýn. –Odpoveď delegácie SNR na stanovisko prezidenta Beneša k uzneseniu SNR z 29.septembra 1944, týkajúce sa postavenia Slovenska v novej Československej republike, platnosti ústavy z r.1920, pomeru medzi orgánmi domáceho a zahraničného odboja, právomoci čs.vládneho delegáta a politickej štruktúry Československa. – In: *PREČAN, Vilém : Slovenské národné povstanie. Dokumenty.* – Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry,1965.-s.797. – v poznámke sa uvádza aj :

V rozhlasovom prejave ministra dr.Juraja Slávika 27.10.1944-minister o.i.povedal :“Bratislavské hyeny si márne namýšľajú,že sú vládou Slovenska. Slovenská národná rada ďalej vykonáva a bude vykonávať správu slovenských vecí, viesť a organizovať boj a pripravovať budovanie nového, slobodného života."

Naši v Luxemburskom paláci.-In: Národná obroda.-Roč.2, č.244(1946), s.3. – *Charakteristika Jana Masaryka, VI.Clementisa, Juraja Slávika, Dalibora Krnu a Vavra Hajdu, čs.zástupcov na mierovej konferencii.*

Velvyslanec Dr.Slávík rezignoval. – In : New Yorkský Denník. – Roč.35, č.150(3.3.1948), s.7.

BRTÁŇ, Rudo: Storočnica Juraja Slávika Neresnického.- In : Smer. – Roč.42, č.20(24.1.1990), s.4.

GAJDOŠ, Milan: Kto bol Juraj Slávík. – In : Vpred. – Roč.31, č.37(11.9.1990), s.10.

TAVALY, Boris: Dr.Juraj Slávík Neresnický. Výročie významnej osobnosti.- In: Čas.-Roč.6, č.123(28.5.1991), s.3.

KOČIAN, Jiří: Juraj Slávík. – In : Lidová demokracie. – Roč.49, č.247(23.10.1993), Príl.LD na nedeli, s.7.

ŠOLC, Jaroslav : Slovensko v českej politike. – Bratislava : M.O.Enterprise, 1993.- 251 s. – *zmiňuje sa aj o pôsobení a postojoch JUDr.Juraja Slávika v exilovej československej vláde v Londýne.*

BARTOŠ, Josef : Osobnosti českých dějin / J.Bartoš, S.Kovářová,M.Trapl. – Olomouc : ALDA, 1995. – Kapitola Slávík Juraj, s. 329.

HOBL, Jozef : Kaleidoskopické obrázky zo stredného Slovenska : Satyrické a humoristické črty písané do Hronských novín pod čiaru, v dobe 1923-1925. – Lučenec : Nová stolová spoločnosť, 2000. – 164 s.- *Reedícia pôvodného vydania z roku 1926. – Objektom autorovho „humoristického pera“ boli aj vážne osobnosti banskobystričské – župan JUDr.Juraj Slávík a bankový riaditeľ Viliam Pauliny, o ktorých sa autor zmiňuje vo viacerých príspevkoch. Na str.110-111 je „óda na politikov“, v ktorej na prvom mieste je „profil“ Juraja Slávika*

GAJDOŠ, Milan: Politik a diplomat Juraj Slávík. – In : Bojovník. – Roč.28, č.26(2002), s.6.

OČENÁŠOVÁ-ŠTRBOVÁ, Slavomíra : Zo spomienok Dr.Juraja Slávika. – In: Bystrický Permon. Banskobystrická revue pre históriu, literatúru a popularizovanie vedy. – Roč.1, č.3(2003), s.1 a 4. + č.4(2003), s.9. – *Výber textu z knihy J.Slávika Môj život v rakúsko-uhorskej monarchii.*

Uvedenie JUDr.Juraja Slávika do Siene slávy českej turistiky 28.3.2015 –In:

<http://www.kct.cz/cms/sin-slavy-ceske-turistiky-judr-juraj-slavik> JUDr.Juraj Slávík v Siene slávy

KALISKÁ, Oľga : JUDr.Juraj Slávík – prvý Slovák v Siene slávy českej turistiky. – In: KS. – Roč.92, č.9-10(2015), s.78.

FURDIKOVÁ, Eva : Juraj Slávík-Neresnický. – In: Bystrický permon. – Roč.13, č.4(2015), s.8. – *Výber z knihy Juraja Slávika Moja pamäť-živá kniha – časť spomienok na jeho detstvo a školské roky v Banskej Bystrici.*

FURDIKOVÁ, Eva : Juraj Slávík-Neresnický – životná púť významnej osobnosti. – In: Bystrický permon. –Roč.14, č.2(2016), s.12.

Obci pri zvolení každý závidí...- (18.9.2017).-In: <https://www.cas.sk/clanok/595592/obci-pri-zvolene-kazdy-zavidi-az-polovica-deti-je-ochotna-sem-dochadzat-kazdy-den/> Dobronivská škola od roku 2011 nesie čestný názov - Základná škola Juraja Slávika Neresnického. Azda najznámejší dobronivský rodák bol počas prvej Československej republiky ministrom a po druhej svetovej vojne veľvyslancom v USA.

TAVALY, Boris : Juraj Slávík-Neresnický a francúzska literatúra. Juraj Slávík-Neresnický et la littérature française. –

In: *Francúzsko a stredná Európa - La France et l'Europe centrale.Slovanské štúdie. – 1995, zvláštne číslo 2, s. 152-158*

Slovensko na začiatku 20. storočia. (Spoločnosť, štát a národ v súradniciach doby.) Zborník štúdií. – Bratislava : Historický ústav SAV, 1999. – 471 s. – na str. 464-471 je stať Štefana Druga : *Zo spomienok Juraja Slávika-Neresnického na prvú svetovú vojnu.*

MICHÁLEK, Slavomír : Juraj Slávík. Muž politiky a diplomacie. In: *Do pamäti národa. / Michálek, Slavomír - Krajčovičová, Natália a kol. – Bratislava : Veda, 2003.*

MICHÁLEK, Slavomír : Juraj Slávík Neresnický od politiky cez diplomáciu po exil (1890-1969) / Slavomír Michálek, Branislav Lichardus, Eva Karvašová. – Bratislava : Prodama,2006. – 504 s. –

Súčasťou publikácie je aj :

Šímková, Ľudmila: Výberová bibliografia Juraja Slávika Neresnického.

Neresnický, Juraj Slávík : Výber z poézie 1908-1918, 1949-1968./ zost. Karvašová, Eva - Michálek, Slavomír.

MICHÁLEK, Slavomír : Československá delegácia na Parížskej mierovej konferencii roku 1946 (so zameraním na podiel Juraja Slávika). -

In: *Kapitolami najnovších slovenských dejín. [Pešek, Jan a kol.] – Bratislava : Historický ústav SAV – Vyd.Prodama, 2006. – s. 57-74.*

DULOVIČ, Erik : Politický úradník v službách Československa. Juraj Slávík. Biografia (1890-1935). / *Dizertačná práca.* – Bratislava : Historický ústav SAV, 2007.- 255 s.

DULOVIČ, Erik : Juraj Slávík v službách Československa : politická biografia 1890-1935.- Liptovský Mikuláš : Transcius, 2015.-231 s.

Halla, Ján : T.G. Masaryk na Slovensku. Spomienky a prejavy. K 85.narodeninám. 1935. – Bratislava : Nakladateľstvo ČAS. – *Zmiňuje sa aj o Jurajovi Slávikovi – Neresnickom.*

RYCHLÍK, Jan : Češi a Slováci ve 20. století. – Praha : Vyšehrad, 2012.- O J. Slávikovi na str.219-220 a 234.

●**Knižné publikácie autora JUDr.Juraja Slávika :**

SLÁVIK, Juraj : Peace treaties and Central Europe. – London : New Europe Forum, 1941. – 23 s.

SLÁVIK, Juraj : Československo Zemský ráj-nacistické peklo. – London : Knihovna Československa, 1943. – 47 s.

SLÁVIK NERESNICKÝ, Juraj : Odbojová poézia Čechov a Slovákov v zahraničí.–New York:New Yorkský Denník 1947. 24 s.

SLÁVIK, Juraj : Moja pamäť - živá kniha. Detstvo, chlapectvo, mládenectvo. Môj život v rakúsko-uhorskej monarchii, 1890-1918. –New York : CS Publishing Company, (asi 1950). – 311 s.- *V tejto knihe na str.7, píše, že celý archív svoj aj otcov stratil za vojny vo Varšave.*

SLÁVIK, Juraj : Moja pamäť-živá kniha. Moje poslanie vo Varšave 1936-1937. / zost. J.Němeček,A.Essen, J.Kuklík. – Bratislava : Veda-

Historický ústav SAV, 2010.- 486 s.- na str. 33 a 34 píše, že "stratený" archív našiel v roku 1947, v pivnici veľvyslanectva vo Washingtone!

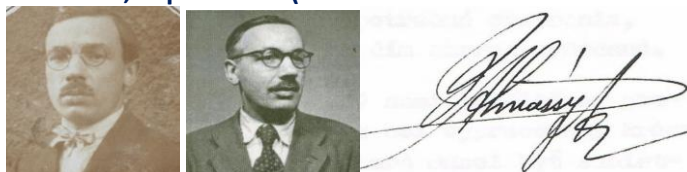
SLÁVIK, Juraj : Moja pamäť-živá kniha II. Moje poslanie vo Varšave 1938-1939. / zost. Jan Němeček , Valerián Bystrický, Jan Kuklík. – Bratislava : Veda, 2014.- 512 s.

NERESNICKÝ, Juraj Slávik : Výber z poézie 1908-1918, 1949-1968./zost.E.Karvašová, S.Michálek.-Bratislava : Prodama, 2006. - 42 s. – Samostatná príloha knihy Michálek, S. : Juraj Slávik Neresnický od politiky cez diplomáciu po exil.
SLÁVIK NERESNICKÝ, Juraj : Almanach Literárneho odboru Matice slovenskej v Košiciach 1928. – Košice : Literárny odbor Matice slovenskej, 1928. – 2017 s.

● **Publikované príspevky JUDr. Juraja Slávika :**

NERESNICKÝ : Na Kriváň : Opis národnej vychádzky dňa 20. augusta r. 1912 / N-ý. – In: Národné noviny. - (27.8.1912)
 NERESNICKÝ : Na Kriváň : Opis národnej vychádzky dňa 20. augusta r. 1912 / N-ý. – In: KS. - Roč.3, č.4(1923), s.152-154
 SLÁVIK, Juraj: Slávne župné zastupiteľstvo! – In: Úradné noviny župy XVIII.(Pohronskej).-Roč.3, č.20(25.9.1925), s.1. – Župan Juraj Slávik oznamuje svoj odchod na nové pôsobisko v Košickej župe.
 NERESNICKÝ : Pod Kriváňom. – Brno, 1926. – str. 8-11. – Opis národnej vychádzky na Kriváň.
 SLÁVIK, Juraj : Milí priatelia turisti !- In: Časopis turistů.- Roč.47, č.10(1935),s.217. – Úvodník – koncoročný príhovor predsedu KČST. – „Človeku nemôže sa zdať dielo, v ktorého úspech neverí. My chceme veriť, že rady turistických idealistov vzrastú, že vykonáme viac, než v minulosti. Z našej vôle budú rásť činy!“
 SLÁVIK, Juraj : Tatry naše. I – In: KS. – Roč.15, č.7(1936), s.97-98. – Úvodník v siedmom čísle Krás Slovenska v roku 1936 :

ALMÁSSY, Arpád (*11.5.1896 Valaská - †14.7.1986 Valaská)

● **Publikované informácie o menovanom :**

významný turistický funkcionár na Horehroní. V archívnych dokumentoch o chate na Trangoške a výstavbe výťahu na Chopok je v roku 1947 uvádzaný ako predseda odboru KSTL Podbrezová. Aktívne pôsobil pri rekonštrukcii chaty na Trangoške, výstavbe cesty k chate a výstavbe výťahu Srdiečko-Chopok
 1922 - pokladník KČST Podbrezová
 1946 - podpredseda KSTL Podbrezová
 1947 - predseda KSTL Podbrezová

● **ALMÁSSY, A.: Počiatky organizovanej turistiky a výstavby na južnej strane Nízkyh Tatier** – Pozn.- V liste adresovanom A.Lutonskému 29.3.1979 uvádza diplomant Jozef Popper (pracovník ČSZTV v Ban.Bystrici), že uvedené zápisky mu osobne požičal A.Almássy.

● **DOKUMENTY V ŠTÁTNOH ARCHÍVE BANSKÁ BYSTRICA :**

List od : Odbor KSTL Podbrezová. – č.68/47/A. – Predmet: Žiadosť na postavenie cesty z Trangošky k novej chate. – 16.6.1947. – Komu: Riaditeľstvo štátnych lesov a majetkov Banská Bystrica. – In: Fond Štátneho okresného archívu v Banskej Bystrici. - predseda odboru KSTL Arpád Almássy posla podkladové mapy so zakreslenou cestou a výťahom na Chopok, informuje že zástupca ústredia KSTL a odboru KSTL Podbrezová budú v Bratislave intervenovať v danej veci a žiada aby sa na tomto rokovaní zúčastnil aj zástupca Riaditeľstva štátnych lesov Banská Bystrica

List od:Odbor KSTL Podbrezová.-č.62/47/A.- 7.6.1947.- Predmet : Stavebný program. - Komu: KSTL Ústredie Liptovský Svätý Mikuláš. - - In: Fond Štátneho okresného archívu v Banskej Bystrici.- Arpád Almássy a Alexander Halász vybavujú stavbu novej chaty Trangoška a prístupovej cesty.

Zpráva z cesty A.Almássyho a D.Mišútha v Banskej Bystrici.-V Podbrezovej dňa 9.10.1947.- podpísaný A.Almássy. –In: Fond Štátneho okresného archívu v Banskej Bystrici. – rokovanie na Riaditeľstve štát.lesov v Banskej Bystrici za účelom dojednania postup pri stavbe cesty Trangoška-Srdiečko.

● **DOKUMENTY O A.ALMASSYH V OSOBNOM ARCHÍVE ALOJZA LUTONSKÉHO :**

3.9.1960- A.Lutonský, prostredníctvom člena HS z Jasnej Jána Kresáka, posla Almássymu do Podbrezovej prosbu, ako by mohli Švermove železárne pomôcť pri výstavbe Domu Horskej služby v Jasnej...

Záznam A.Lutonského o účasti na pohrebe Arpáda Almássyho 16.7.1986 vo Valaskej, A.L. zaznamenal aj informáciu od Almássyho dcéry Anelky Liptákovej - o osobnom archíve Arpáda Almássyho. -In: ARCHÍV KST LOKO BB : SÚBOR AL

● **Odbor Klubu čs.turistov Ďumbier v Podbrezovej. – In: Krásy Slovenska. - č.9-10 (1922), s.216. – Odbor KČST Ďumbier v Podbrezovej sa vytvoril 17.5.1922, predseda Jozef Matějů, podpredseda František Mistřík, jednatel Anton Kováčik. pokladník Arpád Almássy**

Zprávy spolkové : Zprávy z odborů : Podbrezová. – In: Časopis turistů :Věstník Klubu KČST. –Roč.1, č.5(1922),s.85.- -Podbrezová-Odbor KČST Ďumbier sa ustanovil na zakladajúcom valnom zhromaždení 17.mája 1922. Predseda J.Matějů, miestopredseda F.Mistřík, jednatel A.Kováčik, pokladník A.Almássy.

Zprávy spolkové : Výroční zprávy z odborů : Podbrezová. – In: Časopis turistů: Věstník Klubu KČST. –Roč.2, č.3(1923), s.44.- ...stanovené bolo usilovať o vystavanie útulne na Ďumbieri...

Z odboru KSTL v Podbrezovej. – In: Krásy Slovenska.- Roč.23, č.7 (1945-46), s.166. - Výročné valné zhromaždenie 9.4.1946. Nový výbor – predseda disp.Plašil, podpredseda Almássy, tajomník Halász.

KÚKOLOVÁ,V.: Reminiscencie : Arpád Štefan Almássy. – In: Podbrezovan.-Roč.62, č.9(4.5.2006), s.6.

KOVÁČIK, Anton

Podbrezová

•Publikované informácie o menovanom :

Odbor Klubu čs.turistov Ďumbier v Podbrezovej. – In: KS.- č.9-10 (1922), s.216. – Vytvoril sa 17.5.1922, predseda Jozef Matějů, podpredseda František Mistřík, **jednatel' Anton Kováčik**. Členovia výboru : Arpád Almásy, Ludovít Náther, Július Saic, Ladislav Winkler. Na zakladajúcej schôdzi mal reč pozvaný jednatel' z breznianskeho odboru Aloiz Matura, ktorý poukázal na stav a úlohy turistiky na strednom Slovensku, na význam značkovania ciest, ktorých hlavný smer je cez Nižné Tatry do Vysokých Tatier.

Vychádzková činnosť odboru Klubu Československých turistov Ďumbier v Podbrezovej.-In: KS.- Roč.3, č.6(1923), s.235. – **Jednatel' A.Kováčik** má nemalé zásluhy na výstavbe útulne na Ďumbieri.

Zprávy spolkové : Zprávy z odborů : Podbrezová. – In: Časopis turistů :Věstník Klubu KČST. –Roč.1, č.5(1922),s.85.- -Podbrezová-Odbor KČST Ďumbier sa ustanovil na zakladajúcom valnom zhromaždení 17.mája 1922. Predseda J.Matějů, miestopredseda F.Mistřík, **jednatel' A.Kováčik**, pokladník A.Almásy.

Zprávy spolkové : Výroční zprávy z odborů : Podbrezová. – In: Časopis turistů :Věstník Klubu KČST. –Roč.2, č.3(1923), s.44....zvolený výbor...jednatel' A.Kováčik..

•Publikované príspevky menovaného :

KOVÁČIK, A.: Nová jaskyňa pri obci Bystrej. – In: Časopis turistů. – Roč.36, č.2(1924), s.50-53.

WINKLER, Ladislav

Podbrezová

1923- Stredoslovenská župa KČST – tajomník

- KS. - Roč.3, č.4(1923), s167-168. – uvedený ako tajomník Stredoslovenskej župy KČST

1924 –Na slávnosti položenia základného kameňa chaty pod Ďumbierom 20. júla 1924 mal príhovor aj Ladislav Winkler z Odboru KČST Ďumbier z Podbrezovej

Na titulnej strane časopisu Krásy Slovenska v rokoch 1924 až 1926 bol Ladislav Winkler uvádzaný ako spolupracovník.

•Publikované informácie o menovanom :

Odbor Klubu čs.turistov Ďumbier v Podbrezovej. – In: KS. - č.9-10 (1922), s.216. – Vytvoril sa 17.5.1922, predseda Jozef Matějů, podpredseda František Mistřík, **jednatel' Anton Kováčik**. Členovia výboru : Arpád Almásy, Ludovít Náther, Július Saic, **Ladislav Winkler**. Na zakladajúcej schôdzi mal reč pozvaný jednatel' z breznianskeho odboru Aloiz Matura, ktorý poukázal na stav a úlohy turistiky na strednom Slovensku, na význam značkovania ciest, ktorých hlavný smer je cez Nižné Tatry do Vysokých Tatier.

Do Korytnice... – In: KS. - Roč.3, č.4 (1923), s.167. – Inf.o porade zástupcov Stredoslovenskej a Podtatranskej župy, ktorú 9.9.1923 zvolalo do Korytnice predsedníctvo Stredoslovenskej župy KČST.**Tajomník Stredosl.župy Winkler nastolil otázku či by obe župy nemali spoločne vydávať Vestník.** Návrh sa uznal ako chvályhodný ale nerealizovateľný – ťažko by sa zháňali dopisovatelia i odberatelia – nakoniec sa uzhodlo že túto funkciu budú naďalej plniť Krásy Slovenska. – „...**Za tým bola reč o novostavbe turistického domu na Ďumbieri. Stavebná komisia a staviteľia práve toho dňa stretli sa na Ďumbieri, aby pojednali o stavbe. Tejto prepotrebnej veci horlivo sa ujal odbor KČST Ďumbier v Podbrezovej, ktorý zo svojho lona vyvolil osobitnú stavebnú komisiu, ktorá má vybaviť všetky veci stavby sa týkajúce. V tejto veci predostrela Ústrediu do Prahy memorandum, žiadajúc od neho výdatnú podporu. Plány a stavebné podmienky sú už hotové. Oferty majú byť dvojité : na stavbu a na prívoz materiálu. Útulňa, ktorá bude väčších rozmerov, bude stáť pri prameni na chrbáte Ďumbiera, vo výške asi 1950 m.n.m. Mesto Brezno prepustilo pozemok, potrebný na stavbu, zadarmo a lesný erár tiež ochotne poskytne pomoc. Uzavreté vyvinúť akciu v odboroch v záujme stavby tejto útulne tým spôsobom, že každý odbor má poveriť osobitnú finančnú komisiu, ktorej úlohou bude zbierať na túto významnú stavbu.**“

Slávnosť položenia základného kameňa útulne KČST na Ďumbieri. – In: KS. – Roč. 4, č.7-8 (1924), s.97-100. – Podrobný opis priebehu slávnosti, ktorá sa konala 20.7.1924 vo výške 1745 metrov nad morom...Všetky prípravné práce vykonal agilný **tajomník odboru v Podbrezovej Ján Chudík**, osvedčil sa ako aranžér slávnosti...za odbor Ďumbier v Podbrezovej prehovoril Ladislav Winkler...”

JANOŠKA, M. : Stredoslovenská župa KČST vo Zvolene... – In: Krásy Slovenska. – Roč.5, č.5 (1925-26), s.141-143.- Spor Stredoslovenskej župy KČST a Redakcie časopisu Krásy Slovenska. Uvádza sa, že Stredoslovenská župa KČST na svojej schôdzi 25.4.1926 vo Zvolene požiadala aby sa na titulnom liste KS neuvádzalo meno L.Winklera,lebo inak“župa bude Krásy Slovenska ignorovať a bojkotovať-podpísal to predseda Paulíny a jednatel' A.Drahorád – na čo v uvedenom článku odpovedá Miloš Janoška, že ak má župa s L.Winklerom dáky spor, nech si to s ním vybaví inakším spôsobom, redakcia nemá dôvod neuvádzať jeho meno.

• Publikované príspevky menovaného :

WINKLER, Ladislav-Limbeiský : Turistika : Zo stredoslovenskej župy KČST.- In: Hronské noviny. – Roč.5, č.20(19.5.1923), s.5- Zmena adresy župy – Lad.Winkler,Podbrezová. Výzva odborom, aby nahlásili či chcú zriadiť nocľaháreň pre študentov a turistický dorast. Výzva odborom v Kremnici, BB, ZV a Martine, aby prikrčili k založeniu odboru, resp.získaniu členstva. Odbor v BB pripravuje vydať sprievodcu po Stredoslovensku - vyzýva odbory aby zaslali popis pozoruhodností, historických pamiatok, prírodných krás.

WINKLER, Ladislav : Vývoj otázky Ďumbierskej : Z reči Ladislava Winklera za Podbrezovský odbor na slávnosti dňa 20.júla na Ďumbieri. – In: KS. – Roč. 4, č. 7-8 (1924), s.100-102.

WINKLER, Ladislav : Hospodárske zaistenie útulni na Ďumbieri . – In: KS. – Roč.4, č. 9-12(1924), s.161-162. – Autor (asi Ladislav Winkler ?) spochybňuje zámer výstavby útulne pod Ďumbierom – zvažuje že „pôvodne myslelo sa postaviť vo výške 1950 m. ochrannú útulňu, pozostávajúcu z 3 miestností a nevyžadujúcu tolkejšiu pečovosť. Lež budovu v takých rozmeroch, ako je teraz projektovaná a schválená, vo výške 1745 m., bude treba dobre opatrovať ...nie je v prospech prosperity útulne stavať ju na takom, hodne neprístupnom mieste...doprava paliva a potravných článkov bude veľmi nákladná...skorej sa malo pomýšľať na to : postaviť turistický hôtél pri Demänovských jaskyniach, väčšiu útulňu povyš Trangošky pri ukončení hory, menšiu v Mlynskej doline a na Ďumbieri ochrannú chatu. Ešte je čas o tom vážne premýšľať! “.

WINKLER, Ladislav : Priateľom prírody /L.W. – In: KS.-Roč.4, č.1-2(1924), s.1-2. – ...priatelia prírody založili Klub českosloveských turistov , ktorý dnes tvorí mohutné organizačné teleso, starajúce sa o rozvoj turistiky...

WINKLER, Ladislav : To naše slovenské stredohorie /L.W. – In: KS. – Roč.5, č.5(1925-26), s.134-136. – O turistických a geologických zaujímavostiach okolia „kráľovského mesta Ľubietovej“...bolo by treba aby činitelia Ľubietovej z vlastnej iniciatívy, alebo na popud stredoslovenskej župy turistickje založili si odbor KČST a na jeho čelo postavili ľudí majúčich zmysel pre prírodné krásy kraja...

WINKLER, L. : Poznámky /L.W. – In: KS.-Roč.5, č.3(1925), s.84-86.

PETRLA, Róbert (*21.7.1897- †1970) Pôv.staviteľ chaty pod Ďumbierom, potom jej správca

Prezident republiky udelil Róbertovi a Ružene Petrlovcom Československú vojenskú medailu Za zásluhy I.stupňa a obom ich dcéram Haničke a Jolke, Československú vojenskú medailu Za zásluhy II.stupňa.

REVAJOVÁ, Božena : Ďumbierska história prvého chatára v Štefánikovej chate na Ďumbieri Roberta Petrlu a jeho rodiny / Božena Revajová, Jolka Pospíšilová-Petrlová, Emília Huťanová-Medvedová. - Bratislava, 1996. - 39 strojopisných strán. - In: ARCHÍV KST LOKO.

KALINA, Ladislav : Bojové spomienky Ing.Ladislava Kalinu, veliteľa part.brigády Za oslobodenie Slovanov, na činnosť brigády. - Archív Múzea SNP Ban.Bystrica Fond XII. Č.krabice 12, Prír.č. S 101/88 a Prír.č.5/61-Okrem iného uvádza - s komunistickou bunkou zo železniarskeho úzka spolupracoval chatár z Trangošky Robert Petrla a poľný z Bystrej Ján Hríbik. U chatára Petrlu na Trangoške našli partizánske skupiny vždy plnú podporu, bol tam aj štáb jednotky Za slobodu Slovanov.

Chvála chaty KČST. - In: Časopis turistů. - Roč. 45, č. 1 (1933), s.25-27. - Vyjadrenia návštevníkov k službám na Štefánikovej chate pod Ďumbierom, pochvalné vyjadrenia o chatárovi Robertovi Petrlovi.

PETRLOVÁ Hanka (vyd.ROUBALOVÁ)-dcéra chatára Róberta Petrlu

●*Publikované informácie o menovanej :*

Prezident republiky udelil Róbertovi a Ružene Petrlovcom Československú vojenskú medailu Za zásluhy I.stupňa a obom ich dcéram Haničke a Jolke, Československú vojenskú medailu Za zásluhy II.stupňa.

(In: Revajová, Božena : Ďumbierska história prvého chatára v Štefánikovej chate na Ďumbieri Roberta Petrlu a jeho rodiny / Božena Revajová, Jolka Pospíšilová-Petrlová, Emília Huťanová-Medvedová. - Bratislava, 1996. - 39 strojopisných strán. - In: ARCHÍV KST LOKO.

Tatranský domov Tatranská Polianka. Zjazdár Lyžiarskeho sboru KSTL po r.1945. - (In: Archív KST Loko-Súbor A.L.- Co vyhotovená v štátnom okresnom archíve L.Mikuláš - asi v r.2000)

ŠIMKO, Jožo : XXV. horolezecký týždeň vo Vysokých Tatrách. - In: KS. - Roč.25, č.3-4(1947-48), s.88-95. - Medzi účastníkmi uvedený J.Böhmer, Oto Vizner a Viera Viznerová, Jola a Hana Petrlová, Kamil O.Linhart, Ing.Vojtech Bukovčan, Soňa Bukovčanová, Ján Saktor, Zdeno Zibrín, Dr.Ján Zibrín

ŠIMKO, Jožo : XXVI. horolezecký týždeň vo Vysokých Tatrách. - In: KS. - Roč.26, č.1-2(1948-49), s.33-39. - Medzi účastníkmi sa uvádza aj Karol Liška, Ežo a Kamil Linhartovci, Dr.Jozef Böhmer,Ing.Vojtech Bukovčan, aj Hana a Jola Petrlová z Tatranského Domova, ako aj výstupy ktoré absolvovali.

Slovenskí horolezci v Juhoslávii.- In:KS.-Roč.26, č.1-2(1948),s.31. - V lete 1948 sa konali tri zájazdy slovenských horolezcov do „juhoslávskych hôr“. Prvá skupina odišla 27.6.1948 a boli v nej aj obidve dcéry Ďumbierskeho chatára Petrlu – Hana a Jola Petrlové.

PETRLOVÁ Jolka (vyd.POSPÍŠILOVÁ)-dcéra chatára Róberta Petrlu

●*Publikované informácie o menovanej :*

Prezident republiky udelil Róbertovi a Ružene Petrlovcom Československú vojenskú medailu Za zásluhy I.stupňa a obom ich dcéram Haničke a Jolke, Československú vojenskú medailu Za zásluhy II.stupňa.

(In: Revajová, Božena : Ďumbierska história prvého chatára v Štefánikovej chate na Ďumbieri Roberta Petrlu a jeho rodiny / Božena Revajová, Jolka Pospíšilová-Petrlová, Emília Huťanová-Medvedová. - Bratislava, 1996. - Rukopis. - 39 strojopisných strán. - In: ARCHÍV KST LOKO.

Tatranský domov Tatranská Polianka. Zjazdárka Lyžiarskeho sboru KSTL po r.1945. - (In: Archív KST Loko-Súbor A.L.- Co vyhotovená v štátnom okresnom archíve L.Mikuláš - asi v r.2000)

ŠIMKO, Jožo : XXV.horolezecký týždeň vo Vysokých Tatrách. - In: KS. - Roč.25, č.3-4(1947-48), s.88-95. - Medzi účastníkmi uvedený J.Böhmer, Oto Vizner a Viera Viznerová, Jola a Hana Petrlová, Kamil O.Linhart, Ing.Vojtech Bukovčan, Soňa Bukovčanová, Ján Saktor, Zdeno Zibrín, Dr.Ján Zibrín

Lyžiarsky sjazd s Chopka. - In: KS. - Roč.25, č.7-8(1947-48), s.198. - Pretek o putovnú cenu Demänovských jaskýň 21.3.1948 usporiadal odbor KSTL Liptovský Mikuláš. Zo žien bola najlepšia Jolka Petrlová z KSTL Tatranská Lomnica.

ŠIMKO, Jožo : XXVI. horolezecký týždeň vo Vysokých Tatrách. - In: KS. - Roč.26, č.1-2(1948-49), s.33-39. - Medzi účastníkmi sa uvádza aj Karol Liška, Ežo a Kamil Linhartovci, Dr.Jozef Böhmer,Ing.Vojtech Bukovčan, aj Hana a Jola Petrlová z Tatranského Domova, ako aj výstupy ktoré absolvovali.

Ďalší horolezecký film. - In:KS.-Roč.26, č.9-10(1948-1949), s.236. - Režisér Karol Skřipský (sám bol členom JAMESu)natočil film Cesta k slnku –zaznamenal v ňom prvovýstup pilierom južnej steny Malého Ľadového štítu, kde vystupovali Jolka Petrlová, Arno Puškáš a Julo Andráš.

MÜHLMANN, Jaroslav

KČST-Praha

● *Publikované príspevky menovaného autora :*

MÜHLMANN, J.: Ochranné chaty a podniky KČST na Slovensku. - In: Časopis turistů. - Roč.37, č.7-8(1925), s.252-253. - Podrobný prehľad, najmä v oblasti Vysokých Tatier.

MÜHLMANN, Jaroslav : Východní část Nízkých Tater. -In: KS.- Roč.11,č.7-8(1932),s.210-218.

*MÜHLMANN, Jaroslav : Nízke Tatry v oblasti Ďumbiera a Korytnice / J.M. = Jaroslav Mühlmann - Obr.- In: Krásy Slovenska. - Roč.11, č.11-12(1932), s.259-268. - Popis hrebeňa od Ďumbiera po Prašivú a ďalej do Korytnice. **Fotografie** - základy Štefánikovej chaty pod Ďumbierom, základ novostavby a dočasný útulok pod Ďumbierom, útulňa na Chabenci - celkový záber lokality v pozadí s predchádzajúcim objektom maštale.*

MÜHLMANN, Jaroslav : *Jak se stavěla Štefanikova útulna pod Ďumbierem : Vzpomínka ku slavnosti otevření útulny dne 9. Září 1928. / Kópiu zaslala Jolka Pospíšilová (mladší dcera prvního chatára R.Petrlu) na adresu Domu turistiky KST LOKOMOTIVA Banská Bystrica dňa 17. 9. 2003. –CELÝ TEXT - In : ARCHÍV KST LOKO : SÚBOR ĎUMBIERSKA CHATA*

MÜHLMANN, Jaroslav : *Votrubova chata KČST pod sedlom Kopa – Fotografia. – In: Časopis turistů.-č.11-12(1923).*

MÜHLMANN, Jaroslav : *Nízke Tatry v oblasti Ďumbiera a Korytnice /J.M. – Fotogr.-In: Krásy Slovenska. – Roč. 11, č. 9-10 (1932), s.259-268. - Zaujímavé dobové fotografie z rôznych etáp výstavby Štefanikovej chaty pod Ďumbierom (základy chaty, spodná časť novostavby, ktorá bola dočasnou útulňou) a fotografia Chaty pod Chabencom, na ktorej vidno i predchádzajúce objekty. (J.M = asi Jaroslav Mühlmann, býv.predseda Slovenskej komisie KČST(vid' inf.v KS-Roč.7,č.7(1928),s.188)*

●**Dokument o J.Mühlmannovi založený v osobnom archíve A.Lutonského :**

MÜHLMANN Jaroslav (Praha) v r.1924 -1925... počas výstavby Ďumbierskej chaty bol predsedom Slovenskej komisie KČST v Prahe -**1946 - list adresovaný A.Lutonskému písaný na Ďumbieri - Text listu, perom písaného na malom bločku „kockovaného“ papiera:** *Pan generálny tajemník Lutonský Lipt. Sv.Mikuláš*

Milý priateľ, po dlhých letech zase chodím po známých a milých miestach v Tatrách. Jsem právě na Ďumbieri a posílám Vám srdečné pozdravy z chaty mně tak blízké.V Tatrách mluvím jsem s Nedobrym a sľbil jsem , že jemu i Vám zašlu můj posudek o nynějším stavu turistiky. Vystoupil (?) jsem také na Štrbském Plese za člena klubu čs.turistů. Až se vrátím do Prahy naspíši Vám obšířněji.Hore zdar ! Jaroslav Mühlmann, ministerský rada Praha XII, Přemyslovská 25 17.července 1946 -In : ARCHÍV KST LOKO : SÚBOR AL

●**Publikované informácie o menovanom :**

1924 predseda Slovenskej komisie KČST(Zpráva o činnosti Klubu českoslov.turistů v Praze za rok 1924. –In: Časopis turistů. – Roč.37, č.3(1925) –Informácia na str.14)

Turistický obzor.- In: Krásy Slovenska. - Roč.5, č.3(1925), s.87. – *Jaroslav Mühlmann, ministerský tajomník a predseda Slovenskej komisie KČST slávil svoj sňatok so slečnou Maňou Víky-Starou dňa 28.sept.na Radhošti.*

Dva významné dny KČST v roce 1927 : Řádná valná hromada KČST 8.5.1927 v Hradci Králové. - In: Časopis turistů. – Roč.39, č.6-7(1927), s.130-142. – *Podrobná zpráva o výsledcích účtovnej kontroly hospodárenia KČST, popis zistených závažných nezrovnalostí v dôsledku ktorých odstúpil z funkcie aj J.Mühlmann (ktorý mal na starosti aj výstavbu chaty pod Ďumbierom).*

SCHVARC, M.: Odbor KČST v Banskej Bystrici 1920-1938 : Rigorózna práca. - Ban.Bystrica: UMB, 2003.- o.i. uvádza : počas výstavby Ďumbierskej chaty bol predsedom Slovenskej komisie KČST v Prahe. Dňa 1. júna 1924 rozhodla 21 – členná komisia zložená zo zástupcov Stredoslovenskej župy KČST (banskobystrický odbor zastupovali F. Studnička, pplk. O. Kudrna, V. Pauliny a S. Uher), **Ministerstva verejných prác (štátny tajomník Mühlman)** a ústredia KČST (F. Haišman) o umiestnení stavby chaty pod Ďumbierom, a to nad Mlynnou dolinou, do ktorej je možný prístup z Mýta pod Ďumbierom, a 20. júla 1924 sa uskutočnilo slávnostné položenie základného kameňa za početnej účasti verejnosti.

KLIKA,Gustav: Z dějin turistiky v Československu. – Turista.-1968. –texty príspevku boli publikované postupne v čísloch 1 až 11-12.-na str. 119 sa zmieňuje aj o J.Mühlmannovi.

Na závěr této víceméně hospodářské kapitoly je nutno konstatovat, že se ve dvacátých letech v ústředí KČST nehospodařilo dobře. V roce 1926 byla provedena revize hospodaření, při níž bylo zjištěno, že některé vklady následkem chybného účtování se úplně dostaly z majetkové evidence, se svěřeným jménem nebylo správně hospodařeno, stavební účty chat nebyly správně vedeny, zápisy do knih se dávaly často bez řádného dokladu, jmění klubu nebylo ukládáno s náležitým rozmyslem apod. Jen knihkupectví KČST vykazalo za dva roky činnosti ztrátu 174 000 Kč.

Za tyto nedostatky byla hlavní vina přikládána místopředsedovi dr. T. Bastlovi a členům výboru J. Mühlmannovi; podle tehdejšího obřadného vyjadřování dostali oba »consilium abeundi«, tzn. bylo jim doporučeno, aby z KČST odešli, aby nemuseli být vyloučení. Vzniklé škody byly pak s malým výsledkem vymáhány cestou soudní. Tento otřes v hospodaření KČST byl též jednou z příčin rezignace dr. Gutha Jarkovského na funkci předsedy KČST v roce 1926.

KRÁSY SLOVENSKA

ROČNÍK VII.

1928.

ČÍSLO 7.

IZIDOR ŽIAK SOMOLICKÝ.

BÁJKA.

Čiernu čiapku Ďumbier kladie na plešinu,
vysielajúc poslov hronskú na dolinu:
„Povedzte tam dolu, že sa trasiem hnevom,
lebo ma už ľudia nečastujú spevom.“

Poslovia nad Hronom zastali a rečú:
„Prečo naše slzy neprestajne tečú:
Preto, že ste nemi, doliny a hory,
ako by vás dusil pazúr Kikimory;

preto vám náš otec Ďumbier odkazuje,
že sa na Vás hnevá — a on nežartuje —
pošle na Vás strely z nahnevaných očí,
potom celý vidiek do mora slz zmočí.“

Doliny a hory v strachu zakvílili
na ich plač precitly poumdlené Vily;
spevy vyletely ponad Hron vysoko:
Ďumbier sosňal čiapku, kloniac sa hlboko.

